

25

5
36

84

ΔΗΓΟΣ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΩΝ ΕΚΘΕΣΕΩΝ

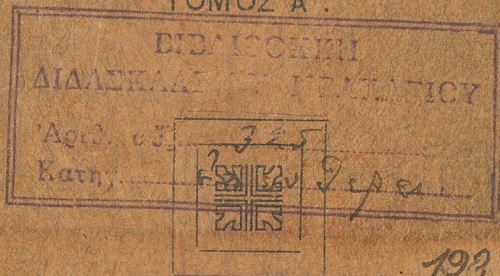
ΑΓΛΑΪΑΣ ΜΕΤΑΛΛΙΝΟΥ

ΑΔ. Δ. ΠΑΠΑΔΗΜΑ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΩΝ ΔΙΑΣΗΜΟΤΕΡΩΝ

ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΓΑΛΛΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΩΝ

ΤΟΜΟΣ Α΄.

ΕΚΔΟΤΗΣ Α. Ι. ΡΑΛΛΗΣ

ΑΘΗΝΑΙ - ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ 6

1929

DR-357

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ
Γεν. αριθ. 883
Κατηγορία
Ειδ. αριθ. 84

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΑΙΔΑΓ. ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ
Αριθ. 1936
7338

~~ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΑΙΔΑΓ. ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ~~
Αριθ. 7,178

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Π.Ε.Κ. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ
Αριθμ. 15/2886

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΑΙΔΑΓ. ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Αριθ. _____

ΟΔΗΓΟΣ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΩΝ ΕΚΘΕΣΕΩΝ

ΟΔΗΓΟΣ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΩΝ ΕΚΘΕΣΕΩΝ

ΑΓΛΑΪΑΣ ΜΕΤΑΛΛΙΝΟΥ

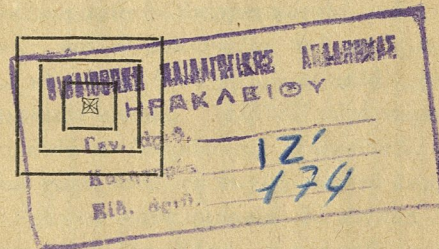
ΑΔ. Δ. ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Κατὰ τὸ σύστημα τῶν διασημοτέρων

συγχρόνων Γάλλων Παιδαγωγῶν

ΤΟΜΟΣ Α' 155

Γιὰ τὴν Γ^η καὶ Δ^η τάξην τοῦ Δημοτικοῦ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ Α. Ι. ΡΑΛΛΗ

ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ 6 - ΑΘΗΝΑΙ

1929

ΔΥΟ ΛΟΓΙΑ

Ἡ διδασκαλία, πὸν ἔχει γιὰ ἀντικειμενικὸ σκοπὸ τὴν καλλιέργεια τοῦ ὕφους, ὁ κατάλογος πὸν περιλαμβάνει λέξεις καὶ φράσεις, ὅλ' αὐτὰ ἀποτελοῦν τ' ἄψυχα ἀντικείμενα μιᾶς σχολικῆς προθήκης, τὴ στιγμὴ πὸν δὲν ζωογονοῦνται ἀπὸ τὸ πνεῦμα, τὸ φλεγόμενο ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἐκφρασθῇ κι' ἄξιο νὰ κρίνῃ τὴν ἀξίαν τῶν μέσων τῆς ἐκφρασεως, πὸν ἡ συνήθεια καὶ ἡ φαντασία τοῦ ὑποβάλλει. Ἡ δεξιότης, στὸν προφορικὸ ἢ γραπτὸ λόγον, δὲν εἶναι ὕλικό, πὸν θὰ μπορούσαμε, διαιρώντας το σὲ κεφάλαια, νὰ τὸ ἐπιβάλλωμε, μὲ σχετικὰς ἀσκήσεις ἐφαρμογῆς. Γιατί τότε ὁ εὐπειθῆς μαθητὴς θὰ τ' ἀντέγραφε, θὰ ἐπαναλάβαινε ὅλα αὐτά, ψυχρὰ κι' ἀδιάφορα κι' ὅταν θὰ ἐρχόταν ἡ στιγμὴ γιὰ νὰ γράψῃ, τότε θὰ στεκόταν ἀκίνητος, μὲ τὴν πέννα στὸ χέρι.

Ἡ πρόοδος λοιπὸν στὴ σύνθεση εἶναι μαζί καὶ πρόοδος στὸ πνεῦμα. Νὰ κεντήσωμε τὴν πνευματικὴν ἐνεργητικότητα—νὰ ποιῶς εἶναι ὁ οὐσιαστικὸς κανόνας γιὰ τὴ διδασκαλία τοῦ μαθήματος τῶν ἐκθέσεων. Βέβαια γιὰ νὰ μιλάμε ἢ νὰ γράφωμε καλὰ, χρειαζόμαστε λέξεις καὶ συντακτικὸς τύπους. Ἄλλ' ὅλ' αὐτὰ πέρονον ἀξία μόνο μὲ τὸν τρόπο, πὸν θὰ τὰ ἐκφράσωμε. Μπορεῖ πάλι νὰ ἔχωμε ἕνα σορὸ διανοητικὰ χαρίσματα, τὴ στιγμὴ πὸν τὰ ἐκφράζομε μ' ἕναν ἀτελεῖ τρόπο, χάνουν κάθε σημασία. Τὸ πνεῦμα λοιπὸν εἶν' ἐκεῖνο, πὸν πρέπει νὰ συλλαμβάνῃ, νὰ κατευθύνῃ καὶ νὰ δημιουργῇ, κυνηγώντας τὴ σαφήνεια καὶ τὴν πιστὴν ἀπόδοσιν (ἀπεικόνιση).

Πλούσιο λεξιλόγιο! Μάλιστα, χρειάζεται πλούσιο λεξιλόγιο, ἀλλὰ γιὰ τὸν πλουτισμὸ του δὲν πρέπει νὰ ἐμπιστευθοῦμε μόνο σ' ἕναν κατάλογον, πὸν περιέχει τις λέξεις αὐτές, γιατί τότε δὲν θὰ

*Απαγορεύεται κάθε ἀναδημοσίευση ἢ διασκευὴ ἀπὸ τὰ μαθήματα, πὸν περιλαμβάνονται στὸν τόμον αὐτόν, χωρὶς τὴν ἄδεια τῶν συγγραφέων.

μπορούσαμε να μαντεύσουμε τις πολλαπλές σημασίες τους, τις αποχρώσεις τους και την εϋστοχη χρήση τους. Και θά φθάνουμε να τις μεταχειριζόμαστε μηχανικά, νοηθρά, άψυχα. Πώς θά τους δώσουμε ζωή λοιπόν, μπροστά στα μάτια του παιδιού; Απλούστατα, αν άρχίσουμε από την παρατήρηση τῶν πραγμάτων ἢ ἀπὸ τῆ φαντασία ἐκείνων πὸν περιγράφονται. Κι ἔτσι ἡ περιέργεια ἐρεθιζόμενη αὐθόρμητα μὲ τὴν πράξη, θ' ἄρπαζε τις λέξεις πὸν θά διάβαζε ἢ θ' ἄκουγε, θά τις ἄρπαζε στήν κυριολεξία τους καὶ θά τις ἔκανε κτῆμα τοῦ παιδιοῦ, θά τις ἔκανε ἕνα σταθερὸ μέρος γιὰ τὴν ἄνετη διερμηνευση τῶν σκέψεῶν του. Γιὰ νὰ πετύχουμε τὴ σπουδαιότατη αὐτὴ ἐργασία, δὲν φθάνει βέβαια οὔτε ἡ γραμματική, πὸν τὸ παιδί τὴ μαθαίνει ἀποστήθιση, οὔτε ἡ ὀρθογραφία πὸν διδάσκειται μὲ ὑπαγόρευση. Μ' αὐτὸ χάνουμε ἕνα μεγάλο μέρος ἀπὸ τὸν πολύτιμο καιρὸ, πὸν πρέπει νὰ οἰκονομᾶμε. Μὲ τὸ νὰ ξέρη τὸ παιδί τὴ γραμματικὴ καὶ τὴν ὀρθογραφία, χωρὶς νὰ ξέρη νὰ τὰ μεταχειρίζεται, γιὰ νὰ ἐκφράζη τὴ σκέψη του, εἶναι τόσο ἀνώφελο! Μοιάζει σὰν μιὰ γλώσσα, σὲ στόμα βουβό.

Μποροῦν νὰ μάθουν αὐτὰ τὰ δύο μαθήματα, ἀλλὰ μὲ τὸ μάθημα τῶν συνθετικῶν ἀσκήσεων, πὸν εἶναι πὸν ἑλκυστικὸ, πὸν ζωντανό, πὸν πρακτικὸ, πὸν ἀποτελεσματικὸ. Ἡ σύνθεσις διδάσκει τὴ γραμματικὴ, γιὰτὶ ἀναγκάζει τὸ παιδί νὰ σχηματίζει φράσεις. Διδάσκει ἀκόμη τὴν ὀρθογραφία, γιὰτὶ ἀναγκάζει τὸ παιδί νὰ γράφῃ πολλὰς λέξεις, μὲ τὴν ἐπίβλεψη τοῦ δασκάλου. Γιὰ νὰ μπορέσῃ τὸ παιδί νὰ μιλήσῃ ἄνετα καὶ γιὰ νὰ γίνῃ καταληπτό, πρέπει νάχη κάτι νὰ πῆ. Μὲ κατάλληλες ἐρωτήσεις τὸ κάνουμε νὰ μιλήσῃ λοιπόν, γιὰ τὰ ἀντικείμενα, πὸν βλέπει γύρω του, περιγράφοντάς τα ἢ ἐξάιροντάς τὴν χρησιμότητά τους. Ἐπίσης τὸ κάνουμε νὰ μιλήσῃ, γιὰ τὰ περιστατικά, πὸν τοῦ ἔχουν ἐντυπωθῆ ἀπὸ τὴν οἰκογενειακὴ του καὶ ἀπὸ τὴ σχολικὴ του ζωὴ.

Ὅταν πολλὰ πράγματα δὲν τὰ ξέρη — καὶ εἶναι φυσικὸ — τὸ

ὑποβοηθοῦμε, δίνοντάς του τις κατάλληλες πληροφορίες ἢ δείχνοντας του αὐτὰ τὰ ἴδια τ' ἀντικείμενα. Ἔτσι θά προκαλέσωμε τὴν εὐθυκρισία, τὴν πρωτοτυπία στήν ἐκφραση του. Γιὰ νὰ διδάξωμε στὸ παιδί τὸ κολύμπι π.χ. δὲν ἄρκει νὰ τοῦ ποῦμε τοὺς κανόνες καὶ νὰ τὸ ρίξωμε στὸ νερὸ ἔπειτα, ἀλλὰ πρέπει νὰ κολυμπήσωμε κι ἡμεῖς δίπλα του, ἐμπρὸς του. Γιὰ νὰ τοῦ διδάξωμε τὴν τέχνη νὰ γράφῃ δὲν ἄρκοῦν οἱ κανόνες. Χρειάζονται παραδείγματα, ἐρωτήσεις, πὸν ξυπνᾶνε τὴν αὐτενέργεια, πὸν εἶναι πὸν ἀποτελεσματικὴ ἀπὸ κάθε κανόνα.

* * *

Βασιμμένος στὴ ζωντανὴ αὐτὴ μέθοδο, ὁ ὁδηγὸς μας, ἔρχεται νὰ συμπληρώσῃ ἕνα μεγάλο κενό, μὲ τὴν ἐκδοσὴ του. Ἀνάμεσα σ' ὅλα τὰ μαθήματά του ὑπάρχει ὁ συνθετικὸς κρῖκος, γιὰ τὸ βαθμιαῖο ξύπνημα τῆς παρατήρησης, τῆς αὐτενέργειας τοῦ παιδιοῦ καὶ τῆς κατάλληλης προσαρμογῆς τῶν λέξεων. Τὸ πλοῦσιο ὄλικό του δὲ ρίχθηκε ἄσκοπα στὸ χαρτί, γιὰ νὰ διευκολύνῃ μιὰ μεθοδικῆς μελέτης, ἀπόρροια ἀποτελεσματικῆς καὶ καρποφόρας ἐφαρμογῆς.

A. ΡΑΛΛΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟΥ ΠΡΑΚΤΕΙΟΥ

Ἀριθ. αὐτ., 325
Κατηγ. Γ. Δ. Σ. Ξ. Α.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΜΑΘΗΜΑ 1^ο

Ι *Μεγαλώνω* (ἄσκηση προφορική καὶ γραπτή)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Πόσων χρόνων εἶσθε φέτος; Ξεύρετε νὰ διαβάσετε; Ξεύρετε νὰ λογαριάσετε; Τί ἐμάθατε τὸν περασμένο χρόνο;
2. Σὲ ποιά τάξη εἶσθε τώρα; Πῶς θὰ ἐργασθῆτε; Πῶς πρέπει νὰ φέρεσθε μὲ τοὺς συμμαθητές σας;
3. Ποιὸν θέλετε νὰ εὐχαριστήσετε; Ποιὸς θὰ περηφανευθῆ γιὰ σᾶς;

ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ

1. Εἶμαι φέτος ἑννέα χρονῶν. Ξεύρω νὰ διαβάζω ἀκριετὰ καλά. Λογαριάζω, ξεύρω νὰ κάνω πρόσθεση, ἀφαίρεση, μικρὸν πολλαπλασιασμό καὶ μικρὴ διαίρεση.
2. Εἶμαι στὴν Γ' τάξη. Θὰ ἐργασθῶ μὲ ὄρεξη. Θὰ εἶμαι ὑπάκουος, εὐγενικός μὲ τοὺς συμμαθητές μου.
3. Θὰ δώσω τὸ καλὸ παράδειγμα, γιατί θέλω νὰ εὐχαριστήσω τὸ δάσκαλό μου. Κι ἔτσι οἱ γονεῖς μου θὰ περηφανεύονται γιὰ μένα.

ΑΣΚΗΣΗ ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ

Π. *Τὸ καινούργιο μου βιβλίο μιλεῖ*

Ποιὸς εἶμαι; τὰ χαρακτηριστικά μου (μέγεθος, χρῶμα, περιγραφή). Ἄπὸ ποῦ ἔρχομαι; ποιά εἶναι ἡ πόλη τοῦ ἐκδότη μου; Ποιὸς εἶναι ὁ συγγραφέας; Τί τιμὴ ἔχω; Τί συμβουλεύω; (φρον-

τίδα, δέσιμο, ντύσιμο, νὰ εἶμαι ὁ πιστὸς καὶ ἀγαπημένος φίλος τοῦ καλοῦ μαθητῆ).

ΜΑΘΗΜΑ 2ο

I. Τὸ ὄριμο ἀχλάδι (ἄσκηση γραπτῆ καὶ προφορικῆ)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Τί σχῆμα ἔχει τὸ ἀχλάδι αὐτό; Τί χροῶμα ἔχει; Ἀπὸ ποιά μεριά εἶναι πῶς κίτρινο; Γιατί λάμπει στὸ φῶς; Γιατί τὸ τρίβετε μὲ τὴν ποδιά σας;

2. Κόβετε τὸ ἀχλάδι, τί βλέπετε μέσα; Τί κάνει ὁ χυμὸς πάνω στὴν κόψη τοῦ μαχαιριοῦ σας; Τί βλέπετε στὸ κέντρο; Δοκιμάζετε τὸ ἀχλάδι τί γεύση ἔχει;

3. Ποιὸ προτιμᾶτε τὸ ἀχλάδι ἢ τὸ μῆλο; Ποιὸ ἀχλάδι προτιμᾶτε;

ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ

1. Αὐτὸ τὸ ἀχλάδι εἶναι στρογγυλὸ καὶ μακρουλό. Εἶναι χρυσοκίτρινο. Τὸ χροῶμα του μοῦ θυμίζει τὴ δύση τοῦ ἡλίου. Εἶναι πῶς κίτρινο ἀπ' τὴ μεριά, πὸς τὸ ἔβλεπε ὁ ἥλιος. Λάμπει στὸ φῶς, γιατί ἡ φλούδα του εἶναι γυαλιστερή. Ὅταν τὸ τρίβω μὲ τὴν ποδιά μου, λάμπει περισσότερο. Θὰ ἔλεγε κανεὶς πῶς εἶναι βερνικωμένο.

2. Κόβω τὸ ἀχλάδι καὶ βλέπω μέσα τὸ ἄσπρο φαί του. Ὁ χυμὸς βρέχει τὴν κόψη τοῦ μαχαιριοῦ, τὴ μαυρίζει. Στὸ κέντρο βλέπω τὰ κουκούτσια, μέσα στὸ πράσινο περίβλημά τους. Τρώγω τὸ ἀχλάδι. Ἐχει γεύση ξυνόγλυκη.

3. Δὲ δίνω τὸ ὄριμο ἀχλάδι, γιὰ τὸ καλύτερο μῆλο. Ἀπ' ὅλα τὰ ἀχλάδια προτιμῶ τὴς κοντοποδαροῦσες.

ΑΣΚΗΣΗ ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ

II. Ὁ ἐρχομὸς τοῦ πατέρα.

Τί ὥρα εἶναι; Ποιὸ βῆμα ἀντηγεῖ στὴς σκάλες; Ποιὸς ἔρχεται ἀπὸ τὴ δουλειά του; Ποῦ ἐπέρασε ὅλη τὴν ἡμέρα; Τί δια-

κρίνετε στὸ βράδιμά του; Γιατί ἓνα καλὸ χαμόγελο φωτίζει τὸ πρόσωπό του; Ποιὸς τρέχει νὰ τὸν φιλήσῃ τρυφερά; Ποιὸς τοῦ χαμογελάει ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὴν κούνια του; Ποῦ μαζεύεται ἡ οἰκογένεια γιὰ τὸ δεῖπνο; Πῶς δειπνάει ἡ εὐτυχημένη οικογένεια;

ΜΑΘΗΜΑ 3ο

I Ἡ μύτη μου μοῦ λέει πῶς ἐτοιμάζεται ἓνα καλὸ δεῖπνο.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποῦ βρίσκεσθε; Τί κάνετε;

2. Τὴν ὥρα πὸς ἐργάζεσθε τί μυρωδιὰ ἔρχεται ἀπ' τὴν πόρτα τῆς κουζίνας; Τί σὰς λέει ἡ μυρωδιὰ αὐτή; Τί κάνει στὸ τέλος ἡ Ψιψίνα;

3. Ἐρχεται ὁ πατέρας. Τί ἐτοιμάζεται γρήγορα; Τί φρούτο μεγαλύτενει τὴν εὐχαρίστηση πὸς σὰς ἔκανε ἡ μυρωδιὰ.

II. Ὅταν παίζω τυφλόμυγα

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Μὲ ποιὲς αἰσθήσεις μπορούμε ν' ἀντικαταστήσουμε τὰ μάτια; Μὲ τὴν ἀκοὴ τί καταλαβαίνομε; (φωνή, ἀπόσταση, κινήσεις). Ποῦ ἔχομε τὴν ἀφή; (Στὴν ἄκρη στὰ δάχτυλα τοῦ χεριοῦ καὶ τοῦ ποδιοῦ).

2. Φαντασθῆτε τὴ δυστυχία τῶν τυφλῶν.

III. Μὲ τὴ μύτη μου καὶ μὲ τ' αὐτί μου καταλαβαίνω πῶς ἔχω ἓνα καλὸ δεῖπνο.

ΑΣΚΗΣΗ ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΓΡΑΠΤΗ

1. Εἶναι ἡ ὥρα 7 τὸ βράδυ. Μόλις τελειώνω τὴν τελευταία μου ἀριθμητικὴ ἄσκηση.

2. Αἰσθάνομαι τὸ στομάχι μου ἀδειανό. Πεινάω. Πῶ! πῶ! Τί ὁμορφες μυρωδιὲς ἔρχονται ἀπὸ τὴν μισανοιχτὴ πόρτα τῆς

κουζίνας! Μοῦ ἔρχεται ἡ μυρωδιά ἀπὸ ὠραῖα σέσκουλα. Τὸ λάδι τζιτζιρίζει, στὸ τηγάνι καὶ ξεχύνεται ἡ τόσο γνωστὴ μυρωδιά ἀπὸ τὰ ψάρια. Ἡ Ψιφίνα δὲ βαστάει πιά! Φεύγει καὶ πάει νὰ κάμη ἓνα γύρο στὴν κουζίνα.

3. Κατσαρόλες ἀντηχοῦν κι' ἀκούω νὰ τρέχη τὸ νερὸ ἀπὸ τὴ βρύση. Γρήγορα πρέπει νὰ ἐτοιμάσω τὸ τραπέζι, γιατί εἶναι ἡ ὥρα πού θαρθῆ ὁ πατέρας. Ἡ μυρωδιά ἀπ' τὰ ὄμορφα ἀχλάδια πού ἔφερε ὁ πατέρας εἶναι ἡ ἀμοιβή μου.

ΜΑΘΗΜΑ 4ο

1. Τὸ τσαμπὶ τὸ σταφύλι

1. Ποιὸς ἔδωσε ἓνα τσαμπὶ σταφύλι στὴν κόρη του. Σὲ ποιὸν ἢ κόρη τὸ ἔφερε καὶ γιατί; Σὲ ποιὸν ἔτρεξε νὰ τὸ προσφέρει ὁ ἀδελφός; Τὶ ἔκαμε ὁ πατέρας; Δὲν ἦταν κουρασμένος, διψασμένος;

2. Κι' ὅμως σὲ ποιὸν ἔφερε τὸ δροσερὸ τσαμπὶ; Τὶ σκέψεις ἔκαναν οἱ γονεῖς; Τὶ δρόμο ἔκαμε τὸ τσαμπὶ;

3. Κρίνετε αὐτὴν τὴν οἰκογένεια.

ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ

1. Μιά μητέρα ἔδωσε στὴν κόρη της ἓνα τσαμπὶ σταφύλι. Τὸ τσαμπὶ μὲ τὶς κατακάθαρες καὶ δροσερὲς ρόγες του ἦταν ἑξαιρετικό. Θὰ ἤθελε νὰ τὸ φάη ἢ κόρη τὸ δροσιστικὸ τσαμπὶ. Ὁμως σκέφθηκε, πὼς αὐτὸ θὰ προσξενούσε μεγάλην εὐχαρίστηση στὸν ἀδελφὸ της καὶ τοῦ τὸ ἔδωσε. Ὁ ἀδελφὸς τὸ πῆρε καὶ εἶπε: «Ὁ πατέρας μας δούλεψε ὅλη τὴν ἡμέρα στὸν κῆπο. Θὰ εἶναι πολὺ διψασμένος· ἄς τοῦ δώσουμε αὐτὸ τὸ τσαμπὶ».

2. Ὁ πατέρας πέρνει μ' εὐχαρίστηση τὸ τσαμπὶ. Σὰν εἶδε τὴ γυναῖκα του στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ κήπου, τρέχει καὶ τῆς δίνει

τὸ τσαμπὶ. Συγκινημένοι κι οἱ δύο τους ἀπ' τὴν ἀγάπη τῶν παιδιῶν τους, τὰ φίλησαν μὲ δάκρυα στὰ μάτια.

3. Εὐτυχημένη εἶναι ἡ οἰκογένεια πού σ' αὐτὴν βασιλεύει ἡ ἔνωση.

ΑΣΚΗΣΗ ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ

II. Ἡ Ἄννα βοηθάει τὴ μαμά της στὸ νοικοκυριό. Ἀπὸ ποιὸν ἢ Ἄννα εἶναι ὄρφανή; Τὶ δουλειὰ κάνει ἡ μητέρα της γιὰ νὰ μεγαλώσῃ τὰ δύο της παιδιά; (πλύστρα). Ὅταν λείπη ἡ μητέρα εἶναι εὐθυμο τὸ φτωχὸ σπιτάκι;

Τὶ κάνει ἡ Ἄννα, μόλις γυρίσῃ ἀπ' τὸ σχολεῖο; Τὶ ἀνάβει; Τὶ ἐτοιμάζει γιὰ τὴ βραδυνὴ σούπα; Τὶ ἐπιβλέπει; Τὶ φέρνει ἀπ' τὸ πηγάδι; Ποιὰν ὥρα ἔρχεται ἡ μητέρα της; Τὶ καπνίζει πάνω ἀπ' τὸ στρωμένο τραπέζι; Γιατί ἡ μητέρα τῆς Ἄννας ξεχνάει τὴν κούραση;

ΜΑΘΗΜΑ 5ο

1. Ἡ Ψιφίνα καὶ ὁ Μέντορας εἶναι δύο καλοὶ φίλοι.

1. Ποιὰ εἶναι ἡ Ψιφίνα; Ποιὸς εἶναι ὁ Μέντορας; Πὼς τῆς ἀρέσει τῆς Ψιφίνας νὰ κοιμᾶται; Πὼς περνοῦν ὁ Μέντορας μαζί μὲ τὴν Ψιφίνα; Ποῦ τοὺς ἀρέσει νὰ ζεσταίνονται;

2. Πὼς ἔτρωγαν μιὰ φορὰ ἀπ' τὸ ἴδιο πιάτο; Γιατί ὁ Μέντορας γκρίνιαζε; Γιατί ἡ Ψιφίνα ἔπερνε τὸ κρέας;

3. Πὼς τὸ μοιράζονται τώρα; Πὼς τοὺς ἀνταμοίβετε γιὰ τὴ φιλία τους;

ΣΥΝΘΕΣΗ

Ὁ Μέντορας εἶναι ἓνας χοντρός καστανὸς σκύλος καὶ ἡ Ψιφίνα εἶναι μιὰ ἄσπρη γατίτσα. Ὁ Μέντορας ἔχει ἓνα μεγάλο ἐλάττωμα: εἶναι λαίμαργος.

Μιὰ μέρα ἔδωσαν στὴν Ψιφίνα ἓνα πιάτο, γεμᾶτο γάλα καὶ ἦταν ἔτοιμη νὰ τὸ πιῇ. Ξαφνικά τότε ἦρθε ὁ Μέντορας, σπρω-

χει με τὸ χοντρό του κεφάλι τὸ ρόδινο προσωπάκι τῆς γατίτσας καὶ πίνει μονορούφι ὅλο τὸ γάλα. Ἡ Ψιψίνα ἐπειδὴ ἔχει καλὸ χαρακτῆρα δὲ θύμωσε καθόλου. Ὅμως ἔγλειψε τὰ μουστάκια της πολὺ λυπημένη. Τὴν ἄλλη μέρα τοὺς ἔδωσαν ἓνα μεγάλο κομμάτι κρέας γιὰ νὰ φᾶνε. Ἡ Ψιψίνα πήδησε πάνω στὸ κομμάτι, τὸ ἄρπαξε καὶ τὸ πῆγε πάνω σ' ἓνα δέντρο καὶ τὸ ἔφαγε, ἐνῶ ὁ Μέντορας ἐγαύγιζε ἀπὸ κάτω. Στὸ τέλος, ὁ Μέντορας κατάλαβε πὼς εἶχε ἄδικο καὶ πὼς δὲν ἦταν καλὸς σύντροφος.

Ὁ Μέντορας καὶ ἡ Ψιψίνα δὲ μαλώνουν πιά.

Π. Ἡ «*Παιδικὴ Χαρὰ*» εἶναι ἓνας καλὸς φίλος.

ΑΣΚΗΣΗ ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ

1. Ἔχετε ἓναν φίλο, ποὺ δὲν παραπονιέται ποτὲ ὅτι τὸν ἀφήσατε, ποὺ εἶναι πάντα πρόθυμος ὅταν θέλετε νὰ σᾶς διασκεδάση. Ποιὸς εἶναι αὐτὸς ὁ πιστὸς φίλος;
2. Πῶς ὀνομάζεται; ἀπὸ ποῦ ἔρχεται; πῶς εἶναι ντυμένος;
3. Τί πρέπει νὰ κάμετε γιὰ νὰ σᾶς μιλήσῃ; Πῶς σᾶς μορφώνει; Πῶς σᾶς διασκεδάζει;
4. Ποιὲς εἶναι οἱ καλύστερες συμβουλές ποὺ σᾶς δίνει;
5. Πῶς τὸν περιποιεῖσθε αὐτὸν τὸν πολὺτιμο φίλο;

ΜΑΘΗΜΑ 6ο

I. *Τὸ κουδούνι τοῦ σχολείου κτυπάει τὸ τέλος τοῦ διαλείμματος.*

ΑΣΚΗΣΗ ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ

1. Ὁ ἦχος ἀπ' τὸ κουδούνι. Γιατί κτυπάει τὸ κουδούνι;
2. Ποῦ εἶναι κρεμασμένο; Ἀπὸ τί εἶναι; Τί βλέπετε στὸ ἔσω-τερικό; Τί κάνει αὐτὸ τὸ γλωσσίδι;
3. Πῶς ὁ δάσκαλος τὸ βάζει σὲ κίνηση; Ποῦ κρεμάει τὴν ἄλυσσίδα;

4. Τί κάνουν οἱ μαθηταί, ἄμα ἀκούσουν τὸ κουδούνι; Ποῦ πᾶνε; Τί θαρρεῖτε πὼς ἀκοῦτε ἀκόμα, γιὰ ὥρα πολλή;

5. Ποιὰ καμπάνα σημαίνει σὲ ὅλα τὰ χωριά; Παντοῦ τι κάνουν αὐτὴν τὴν ὥρα; Γιατί αὐτὴ ἡ σκέψη σᾶς βοηθάει στὴ δουλειά σας;

Π. *Ἄν εἶχα φτερά.*

Ποῦ θὰ σηκωνόσατε ἂν εἶχατε φτερά; Πῶς θὰ σᾶς φαινόταν τὰ σπίτια, τὸ σχολεῖο, οἱ συμμαθηταί σας; Τί θὰ διασχίζατε; Τί θὰ βλέπατε στὴν αὐλὴ τῶν ἄλλων σχολείων; Τί θέλουν ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἄγνωστοι μαθηταί; Ὡς ποῦ θὰ μπορούσατε νὰ τοὺς δῆτε; Τί σκέψη θὰ κάνατε;

ΣΥΝΘΕΣΗ

Ἄν εἶχα φτερά σὰν τὸ χελιδόνι, θὰ σηκωνόμουν ψηλὰ στὸν ἀέρα. Θὰ ἦμουν κύριος τῆς πλατείας, τοῦ χωριοῦ, τοῦ λειβαδιοῦ καὶ τῆς κοιλάδας.

Τὰ σπίτια θὰ μοῦ φαίνονταν ὅλα μικρά, τὸ σχολεῖο σὰν ἓνα παιγνίδι. Οἱ συμμαθηταί μου θὰ ἦταν μικρὰ μυρμηγκία. Θὰ διέσχιζα τὸν ἀέρα καὶ θὰ πῆγαινα νὰ δῶ ἄλλα χωριά, ἄλλα σχολεῖα. Παντοῦ οἱ μαθητὲς ἐργάζονται ἢ παίζουν. Χιλιάδες ἄγνωστοι μαθητὲς θέλουν νὰ μορφωθοῦν. Καὶ στὰ μικρότερα χωριά, οἱ χωρικοὶ ὅσοι δουλεύουν. Θέλω νὰ εἶμαι μιὰ μέλισσα σ' αὐτὴν τὴν ἀπέραντη κυψέλη.

ΜΑΘΗΜΑ 7ο

I. *Τὰ φύλλα πέφτουν πάνω στὴ γῆ ἢ μέσα στὸ νερό.*

1. Ποιὰ δέντρα σκύβουν πάνω ἀπ' τὸ ποτάμι; Πῶς τὰ γνωρίζετε;
2. Τί χρῶμα πέρνουν τὰ φύλλα τους ἀπ' τὸ Σεπτέμβρη; Τί μένει πάνω στὰ κλαδιά; Τί κάνουν αὐτὰ τὰ φύλλα μόλις φουσήσῃ λίγος ἄνεμος;

3. Πῶς πέφτουν ὅλα τόσο γρήγορα ; Γιατί ;
4. Τί κάνουν πάνω στῆ γῆ ; Τί γίνονται πάνω στο νερό ;
5. Ποῦ τὰ σύρει ἢ βροχή ;
9. Ποιὸ αἴσθημα σᾶς ἐμπνέει αὐτὸ τὸ θέμα ;

ΣΥΝΘΕΣΗ

Ἄπ' τὸ παράθυρό μου βλέπω τὰ φύλλα νὰ πέφτουν. Λευκὲς, πλατάνια, ἱπιές, σφονδύλια, ποὺ εἶναι γύρω ἀπ' τὸ ποτάμι, ἔχασαν τὸ ὄμορφο πράσινό τους φύλωμα. Ἄπ' τὸν Σεπτέμβρη πέφτουν ἕνα χρώμα κίτρινο, ὕστερα κοκκινωπὸ βαθύ, μὲ καστανὲς κηλίδες.

Μὲ τὸν παραμικρὸν ἄνεμο πέφτουν. Ἄλλα πέφτουν κάνοντας κύκλους στὸν ἀέρα, ἄλλα πέφτουν μονομιᾶς πάνω στο νερό. Τὰ πιὸ πλατιά αἰωροῦνται κάμποσιν ὥρα. Ἀνάλογα μὲ τὸ σχῆμα τους ἢ ἐξαφανίζονται ἀμέσως ἢ ἀργοῦν νὰ σαπίσουν. Πάνω στῆ γῆ ψιθυρίζουν τρέχουν πάνω στο χορτάρι καὶ τὸ σκεπάζουν μὲ τὶς ὄμορφες χρωματιστὲς κηλίδες. Ἡ βροχὴ τὰ πέρνει μέσα βαθιά. Εἶμαι πολὺ λυπημένος ποὺ βλέπω τόσα ἑκατομμύρια φύλλα νὰ χάνονται.

II. Ἡ σκοτωμένη πέρδικα

ΑΣΚΗΣΗ ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ

1. Τί κυνήγι ἔφερε ὁ πατέρας ; (ἢ τί κυνήγι ἀγόρασε ἡ μητέρα σας καὶ ἀπὸ ποῦ ;)
2. Ποῦ ἐπάνω εἶναι αὐτὴ ἡ σκοτωμένη πέρδικα ; Πῶς ἔχει τὰ πόδια της ; Πῶς κρεμιέται τὸ κεφάλι της ; Ποῦ δέχτηκε τὸ βόλι, ποὺ τὴ σκότωσε ;
3. Γιατί τὴ χαϊδεύετε ἀφοῦ εἶναι σκοτωμένη ; Τί αἴσθημα δοκιμάζετε ποὺ βλέπετε αὐτὸ τὸ σκοτωμένο πουλί ; Θὰ σᾶς ἄρεσε νὰ κυνηγοῦσατε ; Γιατί ;

ΜΑΘΗΜΑ 8ο

I.—Τζάμια ἀπὸ χρωματιστὸ γυαλί

ΑΣΚΗΣΗ ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ

1. Ποῦ εἶδε ὁ Στέφανος τὰ τζάμια ἀπὸ χρωματιστὸ γυαλί ; (ἢ ἀπὸ ποῦ ὁ Στέφανος πῆρε τὰ κομμάτια ἀπὸ χρωματιστὸ γυαλί ;)
2. Τί βλέπει μέσα ἀπ' αὐτά ;
3. Πῶς τοῦ φαίνεται ἡ ἐξοχὴ μέσα ἀπὸ τὸ κίτρινο τζάμι ; ἀπὸ τὸ κόκκινο τζάμι ; ἀπὸ τὸ κοινὸ τζάμι ;
4. Πῶς βλέπετε ὅλα τὰ πράματα, ὅταν εἴσθε λυπημένοι ; ὅταν εἴσθε εὐθυμοί ;
5. Μιὰ καλὴ συμβουλή : Μὲ χαμόγελο νὰ δέχεσθε τὴ ζωὴ, γιὰ νὰ σᾶς χαμογελάσῃ καὶ κείνη καλύτερα.

II.—Τὰ μάτια τοῦ συμμαθητῆ μου

ΑΣΚΗΣΗ ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ

1. Τί χρώμα ἔχουν τὰ μάτια τοῦ συμμαθητῆ σας ;
2. Πῶς προφυλάσσονται ; (βλέφαρα, βλεφαρίδες καστανές, μακρουλὲς κ.τ.λ.).
3. Πῶς μπαίνει μέσα τὸ φῶς ; (ἀπὸ μιὰ τρύπα μαύρη, τὴν κόρη).
4. Τί παθαίνει αὐτὴ ἡ μαύρη τρύπα, ὅταν ὑπάρχει πολὺ φῶς ;
5. Τί διακρίνετε ἀπ' τὸ βλέμμα τοῦ συμμαθητῆ σας ; (ἂν εἶναι λυπημένος, εὐθυμος, εἰλικρινής, ἀξιαγάπητος).
6. Τὰ μάτια του σᾶς ἐμπνέουν ἐμπιστοσύνη ;

III.—Οἱ Φακοί.

1. Ποῦ βρήκατε αὐτὸ τὸ φακό ;
2. Πῶς βλέπετε μὲ τὸ φακό τὴν κλωστή, τὸ δέρμα μας, τὰ γράμματα τοῦ βιβλίου ;
3. Τί κάνει στὸν ἥλιο αὐτὸς ὁ φακός ;
Ὁδηγὸς Ἐκθέσεων

4. Τὶ αἰσθάνεσθε ὅταν ὁ φακὸς ρίχνη πάνω στὸ χέρι σας μιὰ φωτερὴ κηλίδα;

5. Τὸ καλοκαίρι ἔτσι, τί θὰ μπορούσατε ν' ἀνάψετε;

6. Τί προσέχετε νὰ μὴν ἀνάβετε;

ΣΥΝΘΕΣΗ

Ὁ παππούς μας μὲ ἄφησε νὰ παίξω μὲ τὸ φακό. Μέσα ἀπ' τὸ φακό βλέπω τὰ πράματα μεγαλωμένα. Ἡ μυῖγα φαίνεται μεγάλη σὰν χρυσόμυγα. Ἡ κλωστή φαίνεται μεγάλη σὰν κορδόνι, τὰ μικρὰ γράμματα γίνονται πολὺ μεγάλα. Στὸν ἥλιο ὁ φακὸς ρίχνει κάτω του μιὰ κηλίδα φωτερή, πολὺ λαμπερή. Αὐτὴ ἡ κηλίδα εἶναι ἐπίσης πολὺ ζεστή, καίει τὸ δέγμα ὅταν παίξω στὸν ἥλιο τοῦ καλοκαιριοῦ.

Θὰ μπορούσα νὰ ἀνάψω ἓνα ψαθί, χαρτί θειάφι. Προσέχω ὅμως νὰ μὴν ἀνάψω ἔτσι τὰ κορδόνια τῶν παπουτσιῶν μου ἢ τὴν ποδιά μου.

ΜΑΘΗΜΑ 9ο

I. Ἡ γραφίδα ἀπὸ φτεροὺς χήνας κι ἡ ἀτσαλένια γραφίδα

1. Ποῦ βρήκατε αὐτὸ τὸ φτεροὺς τῆς χήνας; Τί θέλατε νὰ κάμετε μ' αὐτὸ τὸ φτεροὺς; Πῶς δοκιμάσατε νὰ τὸ κόψετε; Ἦταν εὐκόλο; Πετύχατε; Μπορέσατε νὰ γράψετε μ' αὐτὴ τὴ γραφίδα; Γιατί τὴν πετάξατε;

2. Γιατί τώρα θαυμάζετε τὴν ἀτσαλένια σας γραφίδα; Γιατί δὲν τὴν βρῖσκετε πιά οὔτε κακὴ, οὔτε ἀκριβή;

ΣΥΝΘΕΣΗ

Στὴν αὐλή μου βρῆκα ἓνα φτεροὺς χήνας. Ἦθελα νὰ γράψω μ' αὐτὸ τὸ φτεροὺς. Τὸ κόβω μὲ τὸ μαχαιράκι μου. Κοπίασα πολὺ γιὰ νὰ τὸ κάμω στὴν ἄκρη μυτερό. Τὸ μελάνι δὲν κυλοῦσε καὶ ἀναρωτιόμουν πῶς μπορούσαν κι ἔγραφαν στὴν παλιὰ ἐποχὴ μὲ μιὰ τόσο ἄβολη γραφίδα.

Τώρα θαυμάζω τὴν ἀτσαλένια μου γραφίδα γιατί εἶναι μαλακιά. Ἡ σχισμὴ τῆς ἀφήνει νὰ κυλήσῃ τὸ μελάνι. Τώρα νοιώθω πῶς αὐτὸ τὸ μικρὸ ἐργαλεῖο εἶναι ἓνα ἀληθινὸ θαῦμα!

II Ἐνα σχολεῖο τῆς παλιᾶς ἐποχῆς.

(Ἀνάγνωση σχετικῆς εἰκόνας).

ΜΑΘΗΜΑ 10ο

I. Ὁ μικρὸς μουσικὸς.

ΑΣΚΗΣΗ ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ

1. Γιατί θέλετε νὰ παράγετε εὐχάριστους ἤχους; (Γιὰ νὰ εὐχαριστήσετε τὸν Θεὸ σας, γιὰ νὰ διασκεδάσετε τὴ μικρὴ σας ἀδελφή, γιὰ νὰ μιμηθῆτε τοὺς μουσικὸς, τὶς καμπάνες).

2. Ποιὰ ἀντικείμενα προτιμᾶτε νὰ χτυπᾶτε; (μεταλλικά, ἤχερα). Τί κάνει ἡ τσιμπίδα (μασιὰ) ἅμα τὴν χτυπήσετε πάνω σ' ἓνα κομάτι σίδερο; Τί ἤχο κάνει τὸ κρύσταλλο; Τί κάνουν πολλὰ κρύσταλλα μαζί; Πῶς ἤχει τὸ τύμπανο;

3. Τί θέλετε νὰ μιμηθῆτε, ὅταν χτυπᾶτε πάνω στὸ τζάμι, πάνω στὸ τραπέζι; Ποῦ βρῖσκετε τὴ σάλπιγγα, τὸ κουδούνι; Πῶς τὰ κάνετε νὰ ἤχοῦν;

4. Σὲ ποῖο μικρὸ ὄργανο φυσᾶτε; (σονέτο). Ποῖο τραγοῦδι τοῦ σχολεῖου τραγουδατε;

5. Πῶς περνᾶ ὁ καιρὸς μὲ τὰ ἤχερα παιγνίδια;

II. Ἡ καμπάνα τοῦ σχολεῖου.

1. Ἡ καμπάνα τοῦ σχολεῖου.

2. Τί χτυπᾶει τὸ προῖ.

3. Τὸ μεσημέρι.

4. Τὸ βράδυ.

ΣΥΝΘΕΣΗ

1. Κοντὰ στὴν πόρτα τοῦ σχολεῖου εἶναι κρεμασμένη ἡ καμ-

πάντα. Ὁ δάσκαλος τραβᾷ τὴν ἀλυσίδα. Ντίγκι! Ντάγκα!.....ἡ καμπάνα σημαίνει.

2. Ντίγκι! Ντάγκα! Ἡ καμπάνα λέει τὸ πρῶτ' ὅλους τοὺς μαθητές: «Μαζέψατε τὰ πράματά σας, τὰ παιγνίδια τέλειωσαν. Γρήγορα στὴ δουλειά!»

3. Ντίγκι! Ντάγκα!.....ἡ καμπάνα τοῦ μεσημεριοῦ ξανασημαίνει. «Τρέξετε γρήγορα στὰ σπίτια σας. Καλὴν ὄρεξη».

4. Ντίγκι! Ντάγκα! ἡ βραδυνὴ καμπάνα λέει στοὺς τεμπέληδες: «Ἡ ὥρα πέρασε. Ὁ χαμένος καιρὸς δὲν ξανάρχεται πιά». Στὸν καλὸ μαθητὴ: «Πήγαινε σπίτι σου χαρούμενος. Ἐτοίμασε τὰ μαθήματά σου! Ντίγκι, ντάγκα, στὸ καλὸ καὶ καλὴν ἀγτάμωση!»

ΜΑΘΗΜΑ 11ο

I. *Κῆπος χιονισμένος στὴ λιακάδα.*

ΑΣΚΗΣΗ ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ

1. Πότε ἔπεσε χιόνι; Τί ἐσκέπασε; Γιατί πηγαίνετε τώρα στὸν κῆπο;

2. Τί ἀφήνουν τὰ βήματά σας πάνω στὸ δρόμο; Ποιὰ ἄλλα ἀχνάρια βλέπετε; Μὲ τί μοιάζουν αὐτὰ τὰ ἀχνάρια; Ποῦ διευθύνονται; Τί ζητοῦν τὰ πουλιά;

3. Τί περιτύλιξε τὸ χιόνι; (καλάθια, σωρούς, καμπάνες, πλαίσια, χόρτα). Γιατί εἶν' ὁμορφο τὸ πεῦκο;

4. Τί γίνεται τὸ χιόνι ὅταν ὁ ἥλιος φανῆ;

II. Ὁ Χιονάνθρωπος

1. Πότε παίξατε μέσα στὸ χιόνι; Μὲ ποιὸν εἴσαστε; Σὲ ποιὸ μέρος παρατηρήσατε πυκνὸ χιόνι;

2. Ποιὸς πρότεινε νὰ κάμετε χιονάνθρωπο; Τί κάματε ἀμέσως; Πῶς τὴ μεγαλώσατε αὐτὴ τὴ μικρὴ σφαῖρα; Γιατί κάματε μιὰ δεύτερη πιὸ μικρὴ; μιὰ τρίτη ἀκόμα πιὸ μικρὴ; (στῆθος, κεφάλι).

3. Πῶς παραστήσατε τὰ μάτια, τὰ αὐτιά, τὰ χέρια;

4. Γιατί ὁ πιὸ πονηρὸς πῆγε νὰ φέρῃ δυὸ κεράκια;

ΣΥΝΘΕΣΗ

Χθὲς τετάρτη, παίξαμε στὸν περίβολο τοῦ Ἄη Γιώργη, μέσα στὸ χιόνι. Τί ὁμορφὴ διασκέδαση ποὺ ἦταν! Γλυστοῦσα μὲ τοὺς συμμαθητές μου. Παίξαμε τίς χιονόσφαιρες. Τί χιονοθύελλα ἦταν ἐκείνη! Πιὸ πολὺ ἀκόμα μᾶς διασκέδασε ἓνας πελώριος ἀνθρώπος ποὺ κάμαμε ἀπὸ χιόνι.

Πρῶτα κυλήσαμε μιὰ σφαῖρα μέσα σὲ χιονοστιβάδα, γύρω ἀπὸ τὸν περίβολο. Ἐπρεπε νὰ βλέπατε πῶς μεγάλωνε αὐτὴ ἡ σφαῖρα σὲ κάθε στροφή. Εἴμασταν δέκα ποὺ τὴν κυλούσαμε. Ἦταν ψηλὴ ἴσαμε τὰ στήθια μας. Μὲ πολὺν κόπο ἀνεβάσαμε πάνω της μιὰ δεύτερη σφαῖρα μικρότερη, ὕστερα ἄλλη μιὰ καὶ κάμαμε τὸ στήθος καὶ τὸ κεφάλι.

Γιὰ καπέλο βάλαμε μιὰ κατσαρόλα καὶ γι' αὐτιά βάλαμε δυὸ κομάτια ἀπὸ σπασμένα κερამίδια. Δυὸ κάστανα βάλαμε γιὰ μάτια καὶ νὰ ὁ ἀνθρωπάκος μας. Ὅταν τελειώσαμε εἶχε πιά νυχτώσει.

Ὁ Ἀλέκος, ὁ πιὸ πονηρὸς ἀπ' ὅλους μας, πῆγε νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὴν μητέρα του δυὸ κομμάτια κερὶ, τὰ ἀναψε καὶ τὰ ἔβαλε στὶς τρύπες ἀπὸ τὰ μάτια. Ἐνας τρομερὸς ἄσπρος γίγαντας κοίταξε τὸν περίβολο. Ὅλοι γελοῦσαν, ἐκτὸς ἀπὸ μερικοὺς μικροὺς δειλοὺς.

ΜΑΘΗΜΑ 12ο

I. Ὁ γυαλοθέτης βάζει τὸ τζάμι.

Πῶς ἔσπασε τὸ τζάμι; Ποιὸς ἤρθε νὰ τὸ διορθώσῃ; Τί ἔφερε μαζί του; Πῶς ετοιμάζει τὸ τζάμι; Πῶς ετοιμάζει τὸ μέρος, ὅπου θὰ βάλῃ τὸ τζάμι; Πῶς τὸ κόβει; Πῶς τὸ ἐφαρμόζει; Ποιὸς θὰ πληρώσῃ τὸν γυαλοθέτη;

ΣΥΝΘΕΣΗ

Παίζοντας τότε ὁ Γιαννάκης ἔσπασε τὸ τζάμι ἀπ' τὸ παράθυρο τῆς κουζίνας. Ὁ πατέρας μάλωσε πολὺ τὸν ἀδέξιο παίκτη. Πῆγε νὰ βρῆ τὸν γυαλοθέτη κι ὁ γυαλοθέτης ἦρθε νὰ βάλῃ ἓνα καινούργιο τζάμι. Ἐφερε μαζί του μεγάλα κομάτια γυαλί, ἓνα χάρακα, στόκο, ἓνα μέτρο κι ἓνα σφυρί. Βγάζει πρῶτα τὰ ἀπομεινάκια ἀπὸ τὸ σπασμένο τζάμι. Καθαρίζει τὸ ξύλο ἀπ' τὴν κορμίτσα (πλαίσιο). Μετράει τὶς διαστάσεις τοῦ πλαισίου. Ὑστερα μετράει καὶ κόβει μὲ τὸ διαμάντι τὸ γυαλί, στὶς ἴδιες διαστάσεις. Κράκ!...κράκ!...τὸ τζάμι εἶναι ἔτοιμο. Μὲ μεγάλη προφύλαξη τὸ τοποθετεῖ στὴ θέση του καὶ τὸ προσαρμύζει μὲ κορφάκια, χωρὶς κεφάλι. Ὑστερα βάζει στόκο. Τὸ κακὸ διορθώθηκε. Μὰ τώρα ποὺ θὰ πληρώσῃ τὸ σπασμένο; Ὁ Γιαννάκης ἔβγαλε λεπτὰ ἀπ' τὸν κουμπαρά του καὶ πλήρωσε τὸ γυαλοθέτη.

II. Τὸ πριόνι τοῦ ξυλουργοῦ.

ΑΣΚΗΣΗ ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ

1. Τί πριόνι ἔχει ὁ ξυλουργός; Ποιὸ εἶναι τὸ κυριώτερο μέρος τοῦ πριονιοῦ; Ἀπὸ τί εἶναι αὐτὸ τὸ ἔλασμα; Τί ἔχει; Πῶς εἶναι τὰ δόντια; (τριγωνικά, κοφτερά, μυτερά).

3. Θὰ ἦταν εὐκόλο νὰ μεταχειρισθῇ μόνον τὸ ἔλασμα ὁ ξυλουργός; Γιατί; (ἐπικίνδυνο, τὸ ἔλασμα εἶναι ἀλύγιστο, δὲν ἔχει δύναμη).

4. Ποῦ εἶναι στημένο τὸ ἔλασμα; μὲ τί τεντώνονται αὐτὰ τὰ στηρίγματα; Τὸ σχοινὶ πῶς τεντώνεται; (ἐλατήριο τοῦ σχοινοῦ, κομάτι ἀπὸ πλατσουκωτὸ ξύλο).

5. Δοκιμάσατε νὰ πριονίσετε μ' αὐτὸ τὸ πριόνι; Πῶς;

6. Τί κρότο κάνει τὸ πριόνι; Τί σκορπίζει στὴ γῆς;

7. Γιατί ἀφήνετε γρήγορα αὐτὸ τὸ παιγνίδι;

ΜΑΘΗΜΑ 13ο

I. Ὁ Ἄη Βασίλης.

ΑΣΚΗΣΗ ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ

1. Τί εἶναι ὁ Ἄη Βασίλης; (ἓνας γεροντᾶκος; ἓνας νέος;) Πῶς εἶναι τὰ μαλλιά του; Τὰ γένεια του; Πῶς περπατάει; Ποῦ ἀκουμπάει;

2. Τί φέρνει μαζί του; Πότε τριγυρίζει; Ἀπὸ ποῦ περνάει; Ποῦ ἀφήνει τὰ παιγνίδια;

3. Ποιοὺς λησμονάει; ποιοὺς θυμᾶται;

4. Τὸν εἶδατε; Ὑπάρχει πραγματικά;

5. Σκεφθῆτε ἓνα ὁμορφο παραμῦθι.

II. Μικρὰ καὶ μεγάλα παπούτσια.

1. Παραμονὴ τῆς πρωτοχρονιάς.

2. Τὰ μικρὰ παπούτσια τῶν παιδιῶν.

3. Τὰ μεγάλα παπούτσια τῆς μητέρας καὶ τοῦ πατέρα;

4. Τὴ νύχτα.

5. Στὸ ξύπνημα.

ΣΥΝΘΕΣΗ

Δὲν πιστεύω πιά πὼς ζεῖ ὁ Ἄη Βασίλης. Ὅμως τὴν παραμονὴ τῆς πρωτοχρονιάς ἔβαλα τὰ παπούτσια μου μπρὸς στὸ τζάκι. Ἐπρεπε νὰ εὐχαριστήσω τὸν Πετράκη, τὸ ἀδελφάκι μου. Ἐβάλαμε τὰ δικά του καὶ τὰ δικά μου στὴ σειρά, κοντὰ στὴ φωτιά. Κι ἐπειδὴ εἴμαστε πολὺ φρόνιμα παιδιά ἔβαλε κι ὁ πατέρας τὰ μεγάλα του παπούτσια καὶ ἡ μητέρα τὰ πιδὸ ὁμορφὰ της σαρκινάκια. Ὁ παπποὺς ἔβαλε κι αὐτὸς τὶς παντοῦφλες του.

«Μὰ θὰ μπορέσῃ ὁ Ἄη Βασίλης νὰ γεμίσῃ ὅλα αὐτὰ τὰ παπούτσια μὲ παιγνίδια;» μᾶς εἶπε ἡ μητέρα. Δὲν μπορούσα τὴ νύχτα καθόλου νὰ κοιμηθῶ, γιατί ἄκουσα γιὰ ὧρα πολλὴ νὰ σιγοκουβεντιάσουν. Κάθε στιγμή ὁ παραμικρότερος θόρυβος μοῦ

θύμιζε κανένα ὄμορφο παιγνίδι, ἀπὸ κείνα ποὺ εἶχαν στὶς προθῆκες, τὰ διάφορα καταστήματα (ἢ τὶς παράγγες). Ὁ Πετράκης κοιμόταν καὶ εἶχε τὶς παλάμες του σφιχτές, σὰν κάτι νὰ κρατοῦσε.

Ἄχ! Τὶ ἦσαν ὅλα κείνα τὰ ὄμορφα πράματα ποὺ εἶδαμε ὅταν ξυπνήσαμε; Ὁ Πετράκης μὲ τὸ νυχτικό του κοιτάζε σαστισμένος. Πορτοκάλια, γλυκά, μολυβένια στρατιωτάκια, ἓνα κουτὶ μὲ ὠραῖες ζωγραφιές, ἓνα προβατάκι, ἓνα ἀλογάκι, μιὰ ἀγροικία μ' ὅλα τῆς τὰ ζῶα. Κι ἅλα εἶχαν γραμμένο σ' ἓνα χαρτάκι τὸ ὄνομα τοῦ παιδιοῦ, ποὺ θὰ ἔπερνε τὸ κάθε τί.

Τὰ μεγάλα παπούτσια ἔλειπαν καὶ στὴ θέση τους ἦσαν ἄλλα μικρὰ δικά μας, καινούργια.

«Εὐχαριστῶ, εὐχαριστῶ! Ἄη Βασίλη!» φώναζε ὁ Πετράκης μπρὸς στὸ τζάκι, κοιτάζοντας πρὸς τὴν καπνοδόχο. Μὰ ἐγὼ φίλησα μὲ πολλὴν ἀγάπη τὸν ἀληθινὸ Ἄη Βασίλη, τὸν πατέρα, τὴ μητέρα, τὸν παπποῦ μας καὶ ὕστερα τὸν Πετράκη.

ΜΑΘΗΜΑ 14°

I. Ὁ ἔμπορος πρόσφερε στὴ μητέρα ἓνα ἡμερολόγιο τῆς τσέπης.

ΑΣΚΗΣΗ ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ

1. Πότε καὶ ποιὸς πρόσφερε στὴ μητέρα αὐτὸ τὸ ἡμερολόγιο;
2. Γιατὶ τὸ πρόσφερε;
3. Τὶ βλέπετε μέσα σ' αὐτὸ τὸ ἡμερολόγιο; Τὶ ἀριθμοὺς ἔχει; τὶ ὀνόματα ἔχει; Τὶ ἄλλα γράφει μέσα;

II. Οἱ μῆνες μὲ τὶς φορεσιὰς τους σὲ κύκλο καὶ πιασμένοι ἀπ' τὸ χέρι χοροπηδοῦν.

1. Ποῦ εἶδατε τὸ χορὸ ποὺ κάνουν οἱ μῆνες; (Εἰκόνα, φαντασία, ὄνειρο).
2. Πῶς ἦσαν ντυμένοι;

3. Πῶς χοροπηδοῦσαν; Ποῦ τραγουδοῦσαν; Ποῦ ἔλαμπαν;

4. Πῶς χάθηκε αὐτὸ τὸ ὄμορφο ὄνειρο;

5. Πῶς κάνετε τὴν κάθε μέρα ἢ τὸν κάθε μῆνα εὐτυχισμένο κι ὄμορφο;

ΣΥΝΘΕΣΗ

Εἶδα μὲ τὴ φαντασία μου τὸ χοροπηθητὸ ποὺ ἔκαναν οἱ δώδεκα μῆνες τοῦ χρόνου. Κρατιόνταν ὅλοι ἀπ' τὸ χέρι, μὲ τὴ σειρά τους, ὅπως ἔρχεται ὁ ἓνας ὕστερ' ἐπὶ τὸν ἄλλο. Ὁ Γενάρης φοροῦσε μιὰν ἄσπρη φορεσιά. Ὁ Φλεβάρης φοροῦσε κουρέλια, ποὺ τὰ κουνοῦσε δυνατὸς ἀέρας. Ὁ Μάρτης εἶχε βάλει στὰ μαλλιά του μενεξέδες. Ὁ Ἀπρίλης εἶχε κρεμασμένα πάνω του κουνουνάκια ποὺ σήμαιναν. Ὁ Μῆης εἶχε ἓνα ὄμορφο ζωνάρι, ἀπὸ μυρωδάτα τριαντάφυλλα καὶ ὁ Ἰούνιος φοροῦσε ἓνα ὀλοπράσινο φουστάνι, φτιασμένο ἀπὸ τὸ χορτάρι τοῦ λειβαδιοῦ. Ὁ Ἰούλιος εἶχε στὸ κεφάλι του ἓνα στεφάνι ἀπὸ στάχυα. Ὁ Αὐγούστος πρόσφερε θαυμάσια φρούτα. Ὁ Σεπτέμβρης μυζοῦσε σταφύλια κι ὁ Ὀκτώβρης φοροῦσε μιὰ καστανοκίτρινη φορεσιά ἀπὸ φύλλα. Ὁ Νοέμβρης ἦταν πένθιμο ντυμένος κι ὁ Δεκέμβρης ἦταν ντυμένος μ' ἓνα πυκνόμαλλο γουναρικό.

ΜΑΘΗΜΑ 15°

I. Τὸ ρολοῖ τοῦ σχολείου

ΑΣΚΗΣΗ ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ

1. Σὲ ποῖο μέρος κρέμεται τὸ ρολοῖ τοῦ σχολείου;
2. Τί σχῆμα ἔχει; Μὲ τί ψηφία σημειώνονται οἱ ὥρες; Τὶ χρῶμα καὶ τί σχῆμα ἔχουν οἱ δείχτες; Ποῦ εἶναι προφυλαγμένοι;
3. Πῶς τὸ κουρδίζουν; Ποιὸς τὸ κουρδίζει; Κτυπάει τὶς ὥρες;
4. Σὰν τί νὰ λήθῃ ὅταν κτυπάει, στίς ὀκτῶ τὸ πρωί; Στίς δέκα; Τὸ μεσημέρι; καὶ στίς τέσσερις τὸ ἀπόγευμα;
4. Πότε φεύγουν οἱ ὥρες μας γρήγορα;

II. Ἡ σκιά δείχνει τὴν ὥρα

1. Ποιὸς σύντροφος δὲν μᾶς ἐγκαταλείπει ποτέ; Ποιὸν εἶδα νὰ τρέχει πίσω σας, χωρὶς νὰ μπορέσετε νὰ τὸν σταματήσετε ποτέ;

2. Ποιὰ ὥρα εἶναι πιὸ κοντός; Πότε γίνεται πιὸ μακροῦλό μιν πρὸς σας;

3. Πῶς ὁ βοσκὸς γνωρίζει τὴν ὥρα; Τί μπορούμε νὰ κάμουμε μὲ ἓνα μεγάλο καρφὶ γιὰ νὰ μετράμε τὶς ὥρες;

4. Ποῦ εἶδατε ἓνα ρολοῖ τοῦ ἡλίου; Ποιὸ ρολοῖ προτιμάτε. Γιατί;

ΣΥΝΘΕΣΗ

Ἔχω κοντά μου ἓνα μικρὸ σύντροφο, ποὺ δὲν μ'ἀφήνει ποτέ. Ὅταν ἐγὼ κάνω ἓνα βῆμα, κάνει κι αὐτὸς ἓνα βῆμα: ἂν σταματήσω, σταματᾷ κι αὐτός. Καὶ σεῖς ἔχετε ἐπίσης ἓνα μικρὸ σύντροφο, ποὺ σᾶς ἀκολουθεῖ παντοῦ. Ἡ Ψιφίνα ἔχει κι αὐτὴ ἐπίσης ἓνα σύντροφο καὶ τὴν εἶδα ποὺ μιὰ δλόκληρη ὥρα τὸν κνηγοῦσε, γιὰ νὰ παίξει. Μπορεῖτε νὰ βρῆτε τὸ ὄνομά του;

— Εἶναι ἴσως ἡ σκιά μας; ρώτησε ὁ Γιαννάκης.

— Ἀκριβῶς. Αὐτὸς ὁ σύντροφος δὲν κάνει διόλου θόρυβο ὅμως ἂν τὸν προσέξουμε, μπορεῖ κάποιος νὰ μᾶς μάθῃ. Τὸ πρῶτο βήμα πρὸς τὴ δύση, τὸ μεσημέρι πρὸς τὸ βορρᾶ καὶ τὸ βράδυ πρὸς τὴν ἀνατολή. Τὸ μεσημέρι εἶναι κοντούτσικη μακροαίμα πρὸς τὸ βράδυ καὶ τὸ πρωί. Εἶδατε ποτέ σας ρολοῖ τοῦ ἡλίου;

— Ναι, εἶδαμε στὸν τοῖχο τῆς παλιᾶς ἐκκλησιᾶς.

— Εἶναι ἡ σκιά ποὺ δείχνει τὴν ὥρα σὰν δάχτυλο. Ἡ σκιά ἀπὸ τὸ μεγάλο καρφὶ ποὺ εἶναι στὸν τοῖχο, παρακολουθεῖ τὸν ἥλιο ἀπὸ τὴ στιγμή ποὺ ἀνατέλλει ἕως ποὺ βασιλεύει. Καὶ δείχνει, πάνω σ' ἓναν κύκλο, ποὺ ἔχουν ζωγραφίσει, σὰν μιὰ κινητὴ βελόνα, τὶς ὥρες. Μεσημέρι. Μιὰ ὥρα. Δυὸ ὥρες...

Νὰ ἓνα ρολοῖ, ποὺ δὲν ἔχει ποτὶ ἀνάγκη ἀπὸ διόρθωμα καὶ ποὺ ἔχει ἀνακαλυφθῆ δῶ καὶ πολλὰ χρόνια.

II. Τὸ ρολοῖ τοῦ Χρηστάκη

(ΔΙΗΓΗΣΗ)

1. Τοῦ Χρηστάκη χάρισαν ἓνα ρολοῖ.
2. Ὁ Χρηστάκης εἶναι περίεργος, γιὰ τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ρολοιοῦ.
3. Τὸ ρολοῖ σταμάτησε: ἀνησυχία τοῦ Χρηστάκη.
4. Περαιοποίηση τοῦ ρολοιοῦ.
5. Τὸ ρολοῖ δὲν γιαιτρεύεται.
6. Ἐξομολόγηση: ἡ καλὴ γαιγιά.

Ὁ θεὸς τοῦ Χρηστάκη τοῦ χάρισε ἓνα ἀσημένιο ρολοῖ. Τὸ ρολοῖ αὐτὸ δὲν ἦταν τόσο πολὺ ὁμορφο, μὰ δούλευε. Τίτ! τᾶκ! τᾶκ! τᾶκ! ἔκανε. Κι αὐτὸ ἐνθουσίαζε τὸν Χρηστάκη, ποὺ ὅταν ἐρχόταν ἀπὸ τὸ σχολεῖο ἄνοιγε τὴ θύκη καὶ παρατηροῦσε τὸ ἐκκρεμές. Μὰ κάθε ἐκκρεμές δὲν εὐχαριστιέται, ὅταν τὸ παρατηροῦν καὶ μάλιστα ὅταν τὸ ἀγγίξουν. Ἡ ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀφορμὴ ἢ ἀπὸ ἄλλην, μιὰ μέρα τὸ ρολοῖ σταμάτησε. Ὁ Χρηστάκης ἀπελπίστηκε. Κούνησε τὸ ρολοῖ δεξιὰ, ἀριστερά, μὰ τοῦ κάκου. Τί νὰ κάμῃ; Τότε τοῦ ἦρθε στὸ νοῦ πῶς, ὅταν αὐτὸς εἶναι ἄρρωστος, τὸν βάζουν στὸ κρεβάτι του καὶ μένει ἡσυχος στὴ ζεστασιά. Ὁ Χρηστάκης ψάχνει μέσα σὲ μιὰ ντουλάπα καὶ βρίσκει ἓνα κουτί. Βάζει μέσα διάφορα κουρέλια καὶ πλαγιάζει προσεχτικὰ τὸ ρολοῖ του λέγοντας: «Θὰ ἡσυχάσῃ, θὰ ἔχη ἀρκετὴ ζέστη καὶ θὰ γαιτρευτῆ».

Πέρασαν ὀχτὼ μέρες καὶ δὲν ἄκουσε κανένα τίτ, τᾶκ. Ὁ Χρηστάκης ἀπελπίστηκε πιὸ πολὺ. Ἀναγκάστηκε νὰ πῆ στὴ γαιγιά του ὅλο τὸ περιστατικὸ κι ἡ γαιγιά του ἔδωσε τότε τὸ ρολοῖ στὸ ρολογαῖ. Στὸ ἐξῆς ὁ Χρηστάκης τὸ πρόσεχε πιὸ πολὺ.

ΜΑΘΗΜΑ 16°

I. Τὸ σαποῦνι τοῦ προσώπου

1. Μὲ τί σαπουνίζεσθε τὸ πρόω; Ποῦ τὸ βρήκατε; Ποιὸς τὸ ἀγόρασε;
2. Μὲ τί ἦταν τυλιγμένο; Τί ἦταν πάνω στὸ χαρτί. Τί διατήρησε ἀκόμα τὸ χαρτί;
3. Τί χροῖμα ἔχει τὸ σαποῦνι σας; Τί σχῆμα; Εἶναι σκληρό. Μὲ τὸ νύχι τί παθαίνει; Τί ἔχουν τυπώσει πάνω;
4. Τί βγάζει ὅταν τὸ τρίβετε πάνω στὴν ὑγρὴ πετσέτα; Πῶς γλυστρᾶει ἢ σαπουνισμένη πετσέτα, πάνω στὸ δέρμα μας; Τί κάνει τὸ σαποῦνι στὴν ἐπιδερμίδα;
5. Τί αἴσθημα δοκιμάζετε ὕστερα ἀπὸ τέτοια καθαριότητα;
6. Τί σαποῦνι μεταχειρίζεσθε ὅταν δὲν ἔχετε μυρωδάτο;

ΣΥΝΘΕΞΗ

Τὸ δροσερὸ ἢ τὸ χλιαρὸ νερὸ δὲν εἶναι ἀρκετὸ γιὰ νὰ πλένω τὸ πρόσωπό μου. Μεταχειρίζομαι καὶ σαποῦνι. Ἡ μαμά μου μὲ καλομαθαίνει. Μοῦ δίνει σαποῦνι μυρωδάτο, γιὰ νὰ πλέγω τὸ πρόσωπό μου. Μὲ τί χαρὰ βγάζω τὸ ρόδινο χαρτί ἀπ' τὸ καινούργιο σαποῦνι! Μ' ἀρέσουν πολὺ οἱ βινιέτες (κορωνίδες), ποὶ ἔχουν τὰ χαρτιά πότε μὲ μενεξέδες πότε μὲ τριαντάφυλλα, πότε μὲ ζουμπούλια. Οἱ μυροπῶλες μὲ τὴν ἐπιδεξιότητά τους καὶ μὲ τὴν καλαισθησία τους ἀνταγωνίζονται γιὰ νὰ ἐλκύσουν τὸν ἀγοραστή. Τὸ σαποῦνι μου εἶναι ρόδινο κι ἔχει πάνω τυπωμένο τὸ ὄνομα ἐκείνου ποὺ τὸ ἔφτιασε. Μὲ τὸ νύχι χαρακώνεται γιὰτὶ εἶναι μαλακό. Γλυστρᾶει μέσα στὰ δάκτυλα.

Πάνω στὴν ὑγρὴ πετσέτα ἀφήνει ἓνα πολὺ ἐλαφρὸ ρόδινο στρώμα. Ἡ πετσέτα γλυστρᾶει καλύτερα πάνω στὸ δέρμα μου. Τὸ μυρωδάτο σαποῦνι κάνει πολλοὺς ἀφρούς. Τὸ αἷμα μου κυκλοφορεῖ ζωηρὰ, κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιδερμίδα καὶ τὰ πνευμόνια μου

ἀναπνέουν καλύτερα. Μὲ θάρρος πλένω τὸ σβέρο μου, τὸ λαιμό μου, τὸ στῆθος μου! Ἄχ! πόσο καλύτερα ἀναπνέω!

Ἄπο τὴν κατανάλωση ποὺ κάνει στὸ σαποῦνι, φαίνεται ἂν εἶναι μὰ χώρα πολιτισμένη ἢ ὄχι.

Ἄπο τὴν κατανάλωση ποὺ κάνει στὸ σαποῦνι, φαίνεται ἂν εἶναι μὰ χώρα πολιτισμένη ἢ ὄχι.

II. Ἡ λαιμαργία τιμωρεῖται

ΑΣΚΗΣΗ ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ

1. Ποιὸς εἶναι πολὺ λαιμαργος; Τί τοῦ ἄρεσε πολὺ; Τί ἔβαλε ἢ μητέρα του στὴν ἐταξέρα τῆς κουζίνας; Τί ἔκαμε ὁ λαιμαργος στὴν ἀπουσία τῆς μητέρας του;
2. Τί ἔπαθε ὅπως κατέβαινε ἀπὸ τὸ скаμνί; Ποιὸς ἔτρεξε; τί τοῦ εἶπε;
4. Τί παθαίνει κανεὶς ὅταν εἶναι λαιμαργος;

ΜΑΘΗΜΑ 17°

I. Ὁ Πιστὸς φυλάγει τίς γελάδες

1. Ποιὸς εἶναι ὁ Πιστός;
2. Ποῦ φυλάγει τίς γελάδες; Ἰσαμε ποῦ φτάνει ὁ τόπος τῆς βοσκῆς; Τί εἶν' αὐτὸ ποὺ ἐλκύει τίς γελάδες; Πῶς οἱ γελάδες τὸ πλησιάζουν;
3. Ποῦ εἶναι ξαπλωμένος ὁ Πιστός; Πῶς καταλαβαίνει πῶς μὰ γελάδα μπῆκε στὸ ἀπαγορευμένο χωράφι. Πῶς ρίχνεται πάνω της, ὅταν ἡ γελάδα δὲν καταλαβαίνει; Πῶς ἀμύνεται ἡ γελάδα; Καὶ τί κάνει στὸ τέλος;
4. Πῶς ὁ βουκόλος ἡσυχάζει τὸ σκύλο καὶ τί τοῦ δίνει γιὰ πληρωμὴ;

II. Ὁ λύκος καὶ τ' ἀρνί

1. Ποῦ ἔπινε ἓνα ἀρνάκι; Γιατὶ ἦταν μοναχό;

2. Ποιὸς βγήκε ἀπ' τὸ δάσος; Γιατί εἶχε τόση πείνα; Πῶς πλησιάζει; Τι λέει στὸ ἀρνί;

3. Τι ἀπάντησε τὸ ἀρνί; Ποιὰν ἄλλη κατηγορία τοῦ βροῦχοῦ ὁ λύκος; Γιατί ζητοῦσε νὰ μαλώσουν;

4. Τι ἔκαμε στὸ τέλος ὁ λύκος;

ΣΥΝΘΕΣΗ

Ἐνα ἀρνί ἔπινε νερὸ σ' ἕνα ρυάκι, πού ἦταν κοντὰ στὸ δάσος. Ἦταν ὀλομόναχο. Οἱ σκύλοι κοιμόνταν κι ὁ βοσκὸς ἐπίσης.

Ξαφνικὰ βγήκε ἀπὸ τὸ δάσος ἕνας λύκος. Εἶχε νὰ φάη δυὸ δολόκληρες μέρες. Πλησίαζε τὸ ἀρνί σιγά-σιγά! Ὅταν βρέθηκε πολὺ κοντὰ του, τοῦ φώναξε δυνατὰ: «Γιατί πίνεις ἀπ' αὐτὸ τὸ καθαρὸ νεράκι, πού εἶναι δικό μου;» Δὲν τὸ ἤξερα, ἀπάντησε τὸ ἀρνί.—Θυμᾶσαι πέρουσι πού με εἶπες κλέφτη; εἶπε ὁ λύκος.— Πέρουσι, ἀπάντησε τὸ ἀρνί, δὲν ἤμουν γεννημένο.

—Τότε θὰ ἦταν τὸ ἀδελφάκι σου, πρέπει νὰ τὸ ἐκδικηθῶ. Καὶ καθὼς ἦταν ὁ λύκος πῶς δυνατός, ἄρπαξε τὸ ἀρνί καὶ τὸ ἔφαγε.

ΜΑΘΗΜΑ 18°

α) *Κοντὰ στὴ φωτιά*

ΑΣΚΗΣΗ ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ

Νὰ ἀπαντήσουν τὰ παιδιὰ ἀκριβῶς στὶς ἐπόμενες ἐρωτήσεις: Ποῦ σᾶς ἀρέσει νὰ κάθεστε ὕστερα ἀπὸ τὸ δεῖπνο; Γιατί; Τι κάνετε τότε; Τι κάνει ἡ μαμά σας; Καὶ ὁ πατέρας σας τι κάνει; Ὅταν κοντέβει νὰ σβήση ἡ φωτιά τι κάνουν; Ποιὸς σᾶς λέει κάποτε ἱστοριοῦλες; Νοιώθετε τότε εὐτυχία; Τι κάνει ἡ Ψιψίνα ὄλες αὐτὲς τὶς ὥρες;

β) *Χιονίζει ἕνας ζητιᾶνος κτυπάει τὴν πόρτα* (σχετικὲς ἐρωτήσεις).

γ) *Παρατηροῦν τὰ παιδιὰ τὶς σχετικὲς εἰκόνες.* Τὰ βοηθεῖτε νὰ φτιάσουν πάνω σ' αὐτὲς διήγημα.

ΑΣΚΗΣΗ ΓΡΑΠΤΗ

α) Νὰ ἀπαντήσουν γραπτὰ καὶ σύντομα τὰ παιδιὰ, σὲ μερικὲς ἐρωτήσεις πού κάματε προφορικὰ.

β) Νὰ πλουτίσουν τὶς ἐπόμενες προτάσεις μὲ ἐνδιαφέρουσες ἐκφράσεις. Κάνει κρούο χιονίζει νὰ ἡ νύχτα τί ὄμορφα πού εἶναι νὰ μένη κανεὶς μέσα στὸ σπίτι, κοντὰ στὴ φωτιά. Στὸ τζάκι καίονται ξύλα: παιδιὰ καὶ γέροι κάθονται κοντὰ-κοντὰ καὶ διηγοῦνται ἱστορίες.

Παράδειγμα: . . . Στὸ τζάκι λαμποκοπᾶνε τὰ ξύλα πού καίονται: τὰ ξύλα σφυρίζουν καὶ σπιθοβολοῦν....κτλ.

ΜΑΘΗΜΑ 19°

α) *Ἡ λιμνούλα τοῦ μικροῦ χωριοῦ*

ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΑΣΚΗΣΗ

Νὰ ἀπαντήσουν ἀκριβῶς τὰ παιδιὰ στὶς ἐπόμενες ἐρωτήσεις: Ποῦ βρίσκεται ἡ λιμνούλα τοῦ χωριοῦ; Ποιὰ δέντρα τὴ σκιαζοῦν; Ποιὰ ζῶα ἔρχονται ἐκεῖ νὰ ξεδιψᾶσουν; Τί χρώμα ἔχει τὸ νερὸ τῆς λιμνούλας; Τί παρατηρήσατε νὰ πλέη πάνω στὴν ἐπιφάνεια; Πῶς ἦταν ἡ λιμνούλα ὅταν ἔκανε πολὺ κρούο;

β) Βρέχει ὁ οὐρανὸς εἶναι μαῦρος. Ἡ βροχὴ κτυπάει τὰ τζάμα.

γ) *Παρατηροῦν τὰ παιδιὰ σχετικὲς εἰκόνες*

ΓΡΑΠΤΗ ΑΣΚΗΣΗ

α) Νὰ ἀπαντήσουν τὰ παιδιὰ γραπτὰ καὶ σύντομα σὲ μερικὲς προηγούμενες ἀπαντήσεις.

β) Νὰ πλουτίσουν τὶς ἐπόμενες προτάσεις μ' ἐνδιαφέρουσες ἐκφράσεις: Ἄνεμος φυσᾷ ὁ οὐρανὸς εἶναι σκοτεινός βρέχει. Ἡ

βροχή κτυπάει τὰ τζάμια· ὁ δρόμος εἶναι σχεδὸν ἔρημος. Οἱ σπάνιοι διαβάτες περνοῦν βιαστικοί. Τὸ νερὸ τρέχει ὀρηκτικὸ μέσα στοὺς ὑπόνομους.

Παράδειγμα: Ὁ ἄνεμος φυσάει μὲ μανία. ὁ οὐρανὸς εἶναι σκοτεινός, βρέχει πολὺ. Ἡ ραγδαία βροχὴ κτυπάει μὲ λύσσα τὰ τζάμια.

ΜΑΘΗΜΑ 20^ο

α) Παρατηροῦν τὰ παιδιὰ εἰκόνες καὶ φτιάχνουν τὴ σχετικὴ διήγηση:

ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΑΣΚΗΣΗ

Μιὰ λιτανεῖα.

Ἐνας βοσκὸς.

Ἐνα χιονισμένο δάσος,

Μιὰ ἀγροικία.

β) Τὰ παιδιὰ ἀπαντοῦν ἀκριβῶς στὶς ἐπόμενες ἐρωτήσεις: Τὶ ἔγιναν οἱ κατοίκες τοῦ μικροῦ Λάμπρου; Γιατί; Τί ἔκαμε αὐτὸς γιὰ νὰ διατηρήσῃ μιὰ;

Τὶ σκέψεις ἔκαμε ἡ μικρὴ κατοικία ὕστερα ἀπὸ λίγον καιρὸ; Τὶ λέει στὸ Λάμπρο; Τὶ ἀπάντηση τῆς ἔδωσε ὁ Λάμπρος; Πῶς μπόρεσε ἡ κατοικία γιὰ νὰ ξεφύγῃ; Τὶ ἔκαμε ὅλη τὴν ἡμέρα στὸ βουνό; Τὶ ἄκουσε μόλις ἔπεσε τὸ σκοτάδι; Τί εἶδε ξάφνου πίσω της; Διηγηθῆτε τὸ πάλεμα τοῦ λύκου καὶ τῆς μικρῆς κατοικίας.

ΓΡΑΠΤΗ ΑΣΚΗΣΗ

α) Ἀπαντοῦν γραπτὰ καὶ σύντομα στὶς προηγούμενες ἐρωτήσεις.

β) Πλουτίζουν τὶς ἀκόλουθες προτάσεις μὲ ἐνδιαφέρουσες ἐκφράσεις.

Ὁ Λάμπρος φυλάγει τὸ κοπάδι του· κάθεται κοντὰ σὲ μιὰ καλύβα. Οἱ κατοίκες πηδᾶνε πάνω στοὺς βράχους· τὰ κουνουνά-

κια τοὺς σημαίνουν. Τὸ παιδί παίξει στὴ φλογέρα τοῦ ἑνα τραγοῦδι τοῦ χωριοῦ του.

Παράδειγμα: Ὁ μικρὸς Λάμπρος φυλάγει τὶς κατοίκες του. κοντὰ του βρίσκεται ὁ πιστὸς τοῦ σκύλος. . . Πάνω στοὺς ἀπότομους βράχους . . . κτλ.

ΜΑΘΗΜΑ 21^ο

ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΑΣΚΗΣΗ

α) Παρατηροῦν τὰ παιδιὰ εἰκόνες καὶ φτιάχνουν μὲ τὴ βοήθειά σας ἕνα διήγημα δηλαδή:

Ἐνα μικρὸ λιμάνι, ὅπου ἀράζουν οἱ βάρκες ἀπ' τὸ ψάρεμα.

Πλοῖο μέσα σὶ τρικυμία.

Ὁ γυρισμὸς ἀπ' τὸ ψάρεμα

β) Τὰ παιδιὰ ἀπαντοῦν ἀκριβῶς στὶς ἐπόμενες ἐρωτήσεις:

Πότε οἱ βάρκες γυρίζουν ἀπ' τὸ ψάρεμα; Τί τὶς βοηθάει νὰ μποῦν στὸ λιμάνι, ὅταν δὲν εἶναι ἀρκετὸς ἄνεμος; Γιατί οἱ θαλασσινοὶ δένουν τὶς βάρκες τοὺς στὴν προκυμαία; Ποῦ ἔχουν βάλει τὰ ψάρια ποὺ ἔπιασαν; Σὲ ποιὸν δίνουν αὐτὰ τὰ καλάθια; Γιατί ἀπλώνουν ὕστερα τὰ δίχτυα τοὺς; κ.τ.λ.

γ) Ἐνα πλοῖο ἀγκυροβολημένο στὸ λιμάνι (σχετικὲς ἐρωτήσεις).

δ) Ὁ φάρος φωτίζει (σχετικὲς ἐρωτήσεις).

ΓΡΑΠΤΗ ΑΣΚΗΣΗ

α) Ἀπαντοῦν γραπτὰ καὶ σύντομα στὶς προηγούμενες ἐρωτήσεις.

β) Πλουτίζουν τὶς ἀκόλουθες προτάσεις μὲ ἐνδιαφέρουσες ἐκφράσεις.

Ἄνεμος δυνατὸς φυσάει καὶ ἡ θάλασσα εἶναι πολὺ ταραγμένη· κύματα κτυποῦν πάνω στοὺς βράχους καὶ στὶς ἀπότομες ἀκτὲς.

Ὁδηγὸς Ἐκθέσεων

Τὰ κύματα ὄλο καὶ γίνονται ψηλότερα. Οἱ βάρκες βιάζονται νὰ μποῦν στὸ λιμάνι.

Παράδειγμα: Ὁ ἄνεμος φυσάει μὲ μαγία. . . . ἡ θάλασσα εἶναι φοβερὰ ταραγμένη. . . . τὰ κύματα εἶναι ψηλά καὶ κάτασπρα ἀπ' τὸν ἀφρὸ.

ΜΑΘΗΜΑ 22ο

ΑΣΚΗΣΗ ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ

Παρατηροῦν σχετικὲς εἰκόνες μὲ τὰ ἀκόλουθα :

α) Ἡ ἀναχώρηση τοῦ τραίνου.

Ἀπαντοῦν ἀκριβῶς στὶς ἐπόμενες ἐρωτήσεις:

Τί κάνουν οἱ ὑπάλληλοι τῆ στιγμῆ πὸν πρόκειται νὰ φύγῃ τὸ τραῖνο;—Καὶ ὁ σταθμάρχης;—Στὰ σημεῖα του πῶς ἀπαντᾷ ἡ μηχανή; Τί ἀκούεται ὅταν ἡ ἀμαξοστοιχία εἶναι σὲ κίνηση; Τί κρότους διακρίνετε; Τί βλέπετε στὶς θυρίδες τῶν βαγониῶν; Πῶς φαίνεται τὸ τραῖνο, ὅσο προχωρεῖ κ.τ.λ.

β) Ἐνα ἀεροπλάνο προσγειώνεται (σχετικὲς ἐρωτήσεις).

ΓΡΑΠΤΗ ΑΣΚΗΣΗ

α) Ἀπαντοῦν γραπτὰ καὶ σύντομα στὶς προηγούμενες ἐρωτήσεις:

β) Πλουτίζουν τὶς ἀκόλουθες προτάσεις μὲ ἐνδιαφέρουσες ἐκφράσεις:

Ὁ φύλακας τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς κλείνει τὰ
τὰ ἀμάξια, τὰ οἱ περὶ μ' ὑπομονὴ τὸ πέρασμα
τοῦ τραίνου. Μακριὰ ὑψώνεται. Ἡ μηχανὴ παρουσιάζε-
ται γυαλιστερή· ἕνα κύλισμα γίνεται Μ' ἕναν κρότο . . .
. . . τὸ τραῖνο περνᾷ Σὲ λίγο στὸν ὁρίζοντα
. . . . κ.τ.λ.

ΜΑΘΗΜΑ 23ο

ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΑΣΚΗΣΗ

Παρατηροῦν τὰ παιδιὰ εἰκόνες καὶ φτιάχνουν σχετικὴ διήγηση.

α) Ἐκεῖνος ποὺ προσέχει τοὺς δρόμους (συντηρητής). Ἀπαντοῦν ἀκριβῶς στὶς ἐπόμενες ἐρωτήσεις: Ποῦ βρισκόταν ὁ συντηρητής τῶν δρόμων, ὅταν τὸν συναντήσατε; Τί ἔκανε; Πῶς ἦταν ντυμένος; Γιατί φοροῦσε γυαλιά; Τί ἔκανε μὲ τὸ μπαστοῦνι του; Γιατί ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ ξεκουραζόταν; κτλ.

β) Ὁ μεγάλος δρόμος τοῦ χωριοῦ ἢ ἡ πλατεῖα. (σχετικὲς ἐρωτήσεις).

ΓΡΑΠΤΗ ΑΣΚΗΣΗ

α) Ἀπαντοῦν τὰ παιδιὰ γραπτὰ καὶ σύντομα σὲ μερικὲς προηγούμενες ἐρωτήσεις.

β) Πλουτίζουν μὲ ζωντανὲς ἐκφράσεις τὶς ἐπόμενες προτάσεις.

Εἶναι μεσημέρι. Οἱ γεωργοὶ γυρίζουν ἀπ' τὰ χωράφια τους. Φέρνουν τὰ βόδια τους νὰ πιοῦν. Τὰ ζῶα αὐτὰ βρίσκονται στὴ δουλειὰ ἀπ' τὴ χαραυγὴ. Εἶναι εὐτυχισμένα ποὺ θὰ ξεδιψάσουν. Κι ὕστερα θὰ βοοῦν στὸ φατνὶ τους ἄχυρα καὶ σανό.

Παράδειγμα. Τὸ ρολοῖ τῆς μεγάλης ἐκκλησιᾶς σημαίνει μεσημέρι.

Τὰ καλὰ ζῶα διψοῦν καὶ φουσομανοῦν.
Δουλεύουν ἀπ' τὴ χαραυγὴ καὶ τὸ χῶμα ἦταν σκληρό.

ΜΑΘΗΜΑ 24ο

ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΑΣΚΗΣΗ

α) Ὁ δημόσιος κήπος

Ἀπαντοῦν τὰ παιδιὰ ἀκριβῶς στὶς ἐπόμενες ἐρωτήσεις : Σὲ

ποιό μέρος τῆς πόλεως βρίσκεται ὁ δημόσιος κήπος; Ποιοὶ δρόμοι τελειώνουν ἐκεῖ; (ἢ ποιοὶ δρόμοι περνοῦν ἀπὸ κεῖ;) Πόσες εἶναι οἱ δεντροστοιχίες αὐτοῦ τοῦ κήπου; (πλατείες; στενές; πολυάριθμες; σκιερές;) Ποιὰ ἄνθη στολίζουν τὴν πρασινάδα; Ποιὲς εἶναι οἱ χλοισμένες ἐκτάσεις; Ποιοὶ συχνάζουν σ' αὐτὸν τὸν κήπο; Τί παιγνίδια παίζουν τὰ παιδιά, στὶς δεντροστοιχίες τοῦ κήπου; Γιατί μὲ περιέργεια μαζεύονται κοντὰ στὴ μικρὴ λίμνη; κτλ.

β) *Μιὰ δεντροστοιχία τῆς πόλεως, ἡ μητρόπολις ἢ τὸ παλιὸ φρούριο* κτλ. (σχετικὲς ἐρωτήσεις).

γ) *Ἐξέταση σχετικῶν εἰκόνων.*

II. ΓΡΑΠΤΗ ΑΣΚΗΣΗ

α) *Ἀπαντοῦν γραπτὰ καὶ σύντομα στὶς προηγούμενες ἐρωτήσεις.*

β) *Πλουτίζουν μὲ ζωηρὲς ἐκφράσεις τὶς ἀκόλουθες προτάσεις:* Αὐτὴ ἡ πόλις εἶναι πολὺ παλιὰ. Εἶναι ἀξιοθαύμαστη. Περιηγητὲς ἔρχονται καὶ τὴν βλέπουν. Θαυμάζουν πολὺ τὸ παλιὸ φρούριο, τὴν μητρόπολιν τῆς, τὰ παλάτια τῆς, τὴς δεντροστοιχίες τῆς, τοὺς δρόμους τῆς, τὰ σπίτια τῆς.

Παράδειγμα: Αὐτὴ ἡ πόλις εἶναι πολὺ παλιὰ· εἶναι ἀξιοθαύμαστη καὶ πολὺ γραφικὴ. Πολυάριθμοι περιηγητὲς κάθε χρόνον...θαυμάζουν πολὺ τὸ παλιὸ τῆς φρούριο, τὴς ἀπέραντες δεντροστοιχίες τῆς. . . .

ΜΑΘΗΜΑ 25^ο

I. ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΑΣΚΗΣΗ

α) *Τὸ τραπέζι τοῦ χασάπη στὴν ἀγορὰ.*

Ἀπαντοῦν τὰ παιδιά ἀκριβῶς στὶς ἐπόμενες ἐρωτήσεις :

Ποῦ βρίσκεται ἡ ἀγορὰ τῆς πόλεως ἢ τῆς συνοικίας; Ποιοὶ ἔμποροι πηγαίνουν ἐκεῖ; Τί ἐμπόρευμα παρατηρήσατε πάνω στὸ τραπέζι τοῦ χασάπη; Πῶς εἶναι ντυμένος ὁ χασάπης; Τί

ἐργαλεῖο μεταχειρίζεται γιὰ νὰ κόβῃ τὸ κρέας; Τί κάνει γιὰ νὰ ἐλκύσῃ πελάτες; Τὸ κατάστημά του ἔχει πολλὴ πελατεία: κ.τ.λ.

β) *Ἐνας παληάτσος στὸ ἵπποδρόμιο* (σχετικὲς ἐρωτήσεις).

γ) *Ἐξέταση καὶ περιγραφή σχετικῶν εἰκόνων.*

II. ΓΡΑΠΤΗ ΑΣΚΗΣΗ

α) *Ἀπαντοῦν τὰ παιδιά γραπτὰ καὶ σύντομα στὶς παραπάνω ἐρωτήσεις.*

β) *Πλουτίζουν μὲ ζωηρὲς ἐκφράσεις τὸ ἀκόλουθο κείμενο:* Στὴν πλατεία τῆς πόλεως ἢ τῆς συνοικίας ἐγκαταστάθηκε ἕνα ἵπποδρόμιο. Μουσικοὶ τρέχουν στοὺς δρόμους καὶ κτυποῦν ἕνα μεγάλο τύμπανο. Οἱ ἵπποδαμαστὲς τοὺς συνοδεύουν. Τὰ παιδιά πηγαίνουν πίσω τους. Ἡ παράσταση θὰ εἶναι ἀξιόλογη. (Τὰ παιδιά θὰ περιγράψουν μὲ τὴ φαντασίαν τους, αὐτὴν τὴν παράσταση: ἐλέφαντες, χορευτὴς, σκύλοι πολύξεροι, ἀκροβάτες κάνουν ἐπικίνδυνα πηδήματα κ.τ.λ.).

Παράδειγμα: Στὴν πλατεία τῆς συνοικίας ἐγκαταστάθηκε ἕνα ἵπποδρόμιο. Ἔστησαν κι ὅλας τὴν πάνινη σκιηνή. Οἱ μουσικοὶ στὰ κόκκινα ντυμένοι κ.τ.λ.

ΜΑΘΗΜΑ 26^ο

I ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΑΣΚΗΣΗ

α) *Ἐξέταση καὶ περιγραφή εἰκόνων σχετικῶν μὲ τὰ:*

1) *Τὸ φρούριο τῆς πόλεως* (σχετικὲς ἐρωτήσεις)

2) *Ὁ πύργος τοῦ φρουρίου* (σχετικὲς ἐρωτήσεις)

3) *Ἡ παλιὰ ἐκκλησία* (σχετικὲς ἐρωτήσεις)

β) *Τὸ φρούριο: ἡ ἐπίθεση καὶ ἡ ἄμυνα.*

Ἀπαντοῦν ἀκριβῶς στὶς ἀκόλουθες ἐρωτήσεις :

Ποῖος εἰδοποίησε τὸ στρατὸ τοῦ φρουρίου, πῶς ὁ ἐχθρὸς προχωροῦσε στὴν πεδιάδα; Ποῦ τοποθετήθηκαν οἱ ἀμυνόμενοι; Ὅταν πᾶς ἐπὶ τὸν κίνδυνον, ποῖος ἦρθε στὸ φρούριο; Πῶς ὁ

στρατός του ἀμύνεται; Πῶς οἱ ἐπιτιθέμενοι πλησιάζουν στὸ φρούριο; Πῶς περνοῦν τὰ τείχη καὶ μπαίνουν μέσα; Ὅταν περάσουν τὸ ὄχρωμα ποῦ θὰ ἐξακολουθήσῃ ὁ πόλεμος; κ.τ.λ.

II. ΓΡΑΠΤΗ ΑΣΚΗΣΗ

- α) Ἀπαντοῦν γραπτὰ καὶ σύντομα στὶς προηγούμενες ἐρωτήσεις
- β) Πλουτίζουν με ζωνηρὲς ἐκφράσεις τὸ διήγημα, γιὰ τὴν παλιὰ ἐκκλησία.

Παράδειγμα: Κτίστες πολλοὶ διορθώνουν τὴν παλιὰ ἐκκλησία τῆς πόλης. Κτίστηκε δὴ καὶ ἑξακόσια χρόνια κὶ ἔρχοντα ἀπὸ παντοῦ ἄνθρωποι καὶ τὴ θαναμάζουν. . . . Ἔχουν μεγάλην ἀξία οἱ ζωγραφιὰς ποῦ εἶναι στὸν τοῖχο τῆς πρόσοψης κ.τ.λ.

ΜΑΘΗΜΑ 27ο

I. ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΑΣΚΗΣΗ

- α) Ἐξέταση καὶ περιγραφή εἰκόνων ποῦ εἶναι σχετικὲς μετὰ τὴν ἱστορία τῆς κατοικίας ἢ τοῦ φωτισμοῦ κ.τ.λ.
- β) Ἀπαντοῦν ἀκριβῶς στὶς ἀκόλουθες ἐρωτήσεις: Τί παρουσιάζει αὐτὴ ἡ εἰκόνα; (ἓνα παλιὸ σπίτι σ' ἓνα χωριό). Ἀπὸ τί εἶναι κτισμένο; κ.τ.λ. Κάνουν τίς ἐξῆς παρατηρήσεις: Οἱ τοῖχοι κτισμένοι με ὀγκώδικες πέτρες, ἢ στέγη καμωμένη με κεραμίδια χωρὶς ταβάνι. Τὸ πάτωμα εἶναι χῶμα πατημένο, τὰ παράθνα μικρά. Ψάθες γιὰ κρεβάτι, τραπέζι καὶ σκαμνάκια ξύλινα χοντροπελεκημένα, μερικὰ σκευὴ τῆς κουζίνας, πολὺ κακοφτιασμένα...Νὰ τὸ παραβάλλουν με σημερινὸ σπίτι πόλεως.

II. ΓΡΑΠΤΗ ΑΣΚΗΣΗ

- α) Ἀπαντοῦν γραπτὰ καὶ σύντομα στὶς παραπάνω ἐρωτήσεις.

- β) Πλουτίζουν με ζωνηρὲς ἐκφράσεις τὸ ἀκόλουθο θέμα: **Μάθε ὅσα μπορεῖς περισσότερα γράμματα στὸ σχολειό.**

Παράδειγμα: Ἔχω πολλὰ ὄμορφα βιβλία, ποῦ δὲν εἶχαν στὴν παλιὰ ἐποχή. Ὁ παππούς μου ἔμαθε τὰ γράμματα μετὰ τὴν Ὀκτώηχο

Ἔχω δασκάλους ποῦ με μαθαίνουν πολλὰ—πολλὰ πράματα. Θὰ προσπαθήσω νὰ γίνω καλὸς ἄνθρωπος καὶ ἡ συντροφιά μου πάντα θὰ εἶναι τὰ καλὰ βιβλία.

ΜΑΘΗΜΑ 28ο

I ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΑΣΚΗΣΗ

- α) Παραβάλλουν τὰ παιδιὰ τὴν ἀνοιξη μετὰ τὸ χειμῶνα. Ἀπαντοῦν ἀκριβῶς στὶς ἀκόλουθες ἐρωτήσεις: Σὲ ποιὰν ἐποχὴ οἱ μέρες εἶναι μικρότερες; Τὴν ἀνοιξη ἢ θερμοκρασία εἶναι τόσο χαμηλή, ὅσο εἶναι τὸ χειμῶνα; Πῶς ἦταν ὁ οὐρανὸς τὸ Δεκέμβρη; Πῶς εἶναι σήμερα; Πῶς ἦσαν οἱ ἀγροί, τὰ λειβάδια, οἱ δρόμοι τὸν περασμένο χειμῶνα; Πῶς εἶναι τὴν ἀνοιξη; Τὰ δέντρα εἶναι πιὸ ὄμορφα τώρα τὴν ἀνοιξη ἢ ἦσαν πιὸ ὄμορφα τὸ Γενάρη; Γιατί; κ.τ.λ.

β) **Τι θὰ ἔκαναν ἂν εἶχαν ἓνα κήπο.**

γ) **Οἱ δουλειὲς τοῦ κηπουροῦ.**

δ) **Ἐξετάζουν καὶ περιγράφουν σχετικὲς εἰκόνες.**

II. ΓΡΑΠΤΗ ΑΣΚΗΣΗ

- α) Ἀπαντοῦν γραπτὰ καὶ σύντομα στὶς προηγούμενες ἐρωτήσεις.
- β) Πλουτίζουν με ζωνηρὲς ἐκφράσεις τὸ θέμα τῆς παραβολῆς τῆς ἀνοιξης μετὰ τὸ χειμῶνα.

Παράδειγμα: Ἦρθε πάλι ἡ ἀνοιξη καὶ μαζί της ἦρθαν κὶ οἱ ὄμορφες ἡλιόλουστες μέρες. Ἡ θερμοκρασία εἶναι εὐχάριστη καὶ γλυκειά

Τὰ χωράφια ποὺ εἶναι γύρω ἀπ' τὸ ὁμορφο ποταμάκι, τὰ στολίζουν οἱ ἄσπρες μαργαρίτες

Εὐθυμοὶ κοῦκοι κτλ.

Τί κρύο ἦταν ἐκεῖνο τὸν περασμένο χειμῶνα!

Τὸ χιόνι εἶχε σκεπάσει κτλ.

ΜΑΘΗΜΑ 29^ο

I. ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΑΣΚΗΣΗ

α) **Μιά χελιδονοφωλιὰ κάτω ἀπ' τὴ στέγη**

Ἄπαντοῦν ἀκριβῶς στὶς ἐπόμενες ἐρωτήσεις: Μὲ τί τὸ χελιδόνι ἔκτισε τὴ φωλιὰ του; Πῶς μπόρεσε νὰ κολλήσῃ πάνω, αὐτὸν τὸν πηλό; Γιατί αὐτὸ τὸ πουλὶ κτίζει τὴ φωλιὰ του σὲ μέρος ποὺ εἶναι προφυλαγμένο ἀπὸ βροχή; Ποῦ εἶναι τώρα ὁ πατέρας καὶ ἡ μητέρα; Στὸ γυρισμὸ τους τί βλέπουν νὰ προβάλλῃ στὴν ἄκρη τῆς φωλιᾶς; Τί κάνουν τότε τὰ μικρά; Πῶς τὸ χελιδόνι δίνει τὴ μπουκιά του στὰ μικρά. κ.τ.λ.

β) **Τὰ σπουργίτια στὴν αὐλή.**

γ) **Ἐξέταση καὶ περιγραφή σχετικῶν εἰκόνων.**

II. ΓΡΑΠΤΗ ΑΣΚΗΣΗ

α) **Ἄπαντοῦν γραπτὰ καὶ μὲ πλοῦτο ζωηρῶν ἐκφράσεων στὶς παραπάνω ἐρωτήσεις**

Παράδειγμα: Τὸ χελιδόνι κτίζει τὴ φωλιὰ του ἀπὸ πηλὸ κάτω ἀπ' τὴ στέγη τοῦ σπιτιοῦ μας ἢ στὶς γωνίες ἀπ' τὰ παράθυρά μας πολὺ κοντὰ μας

Μᾶς ἐμπιστεύεται τὴ φωλιὰ του

Μέσα στὴν πόλη, κάτω ἀπ' τὰ μπαλκόνια κτίζει καὶ ὁ σπουργίτης τὴ φωλιὰ του

Πολλὲς φορὲς μάλιστα μπαίνει καὶ μέσα στὰ σπῆτια, καθὼς ἐπίσης καὶ τὸ χελιδόνι.

ΜΑΘΗΜΑ 30^ο

I ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΑΣΚΗΣΗ

α) **Παραβάλλουν τὴ μέλισσα μὲ τὴ σφήκα**

Ἄπαντοῦν στὶς ἀκόλουθες ἐρωτήσεις: Πότε καὶ ποῦ εἶδατε μέλισσα; Πόσες φτεροῦγες ἔχει ἡ μέλισσα; Καὶ πόδια; Σὲ πόσα μέρη χωρίζεται τὸ σῶμα της; Τί χρώμα ἔχει κ.τ.λ. (Κάνουν λεπτομερῆ καὶ ἀκριβῆ περιγραφή τῆς μέλισσας).

Ἡ σφήκα ἔχει ἐπίσης ἕξι πόδια καὶ τέσσερις φτεροῦγες; Τὸ σῶμα της ἔχει τὸ ἴδιο χρώμα μὲ τὸ σῶμα τῆς μέλισσας; (Ἀκριβῆς περιγραφή τῆς σφήκας).

Ποὺς εἶδε μέλισσα νὰ ρουφᾷ τὸ χυμὸ τῶν λουλουδιῶν; Πῶς ἔκανε; Καὶ ποὺς εἶδε σφήκες νὰ ρουφᾶνε τὸ χυμὸ τῶν λουλουδιῶν; Γιατί ἡ σφήκα εἶναι βλαβερὸ ἔντομο; Πῶς λέγεται ἡ φωλιὰ ποὺ κάνουν οἱ σφήκες; Γενικὰ ποῦ τίς κάνουν τίς φωλιῆς τους οἱ σφήκες; κ.τ.λ.

β) **Παραβάλλουν τὸ βάτραχο μὲ τὸ φρῦνο.**

γ) **Πεταλοῦδες χορεύουν τρελλὰ, πετοῦν πάνω στὰ λουλούδια, ξαναπετοῦν.** (Περιγραφή).

II. ΓΡΑΠΤΗ ΑΣΚΗΣΗ

α) **Ἄπαντοῦν γραπτὰ καὶ σύντομα στὶς προηγούμενες ἐρωτήσεις.**

β) **Περιγράφουν τὴν τρίτη ἄσκηση: Πεταλοῦδες χορεύουν κτλ.**

Παράδειγμα: Τὴν περασμένη Κυριακὴ μὲ κείνη τὴν ὁμορφὴν λιακάδα πῆγα μὲ περίπατο ἔξω ἀπὸ

Ἄπ' ὅλα τὰ ὁμορφα πράματα μὲ τράβηξαν πολὺ οἱ πεταλοῦδες

Πολυάριθμες μικρὲς ἄσπρες πετοῦσαν χαρωπὰ πάνω

Πόσο ὁμορφὴ ποὺ ἦταν μὰ κόκκινη μεγάλη πεταλούδα, μὲ κηλίδες σὰν μεγάλα μάτια στὶς φτεροῦγες της!

ΜΑΘΗΜΑ 31°

II. ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΑΣΚΗΣΗ

α) **Σύννεφα διαβαίνουν μπρός απ' τὸ φεγγάρι.**

(Τὰ παιδιά εἰδοποιημένα πρόσεξαν ἓνα βράδυ αὐτὸ τὸ φαινόμενο).

Ἀπαντοῦν ἀκριβῶς στὶς ἀκόλουθες ἐρωτήσεις: Ἀπὸ ποῦ βγήκε τὸ φεγγάρι; (ἀπ' τὴν ἀνατολή, ἀπ' τὴ δύση;) ποιὰν ὥρα; Τί σχῆμα εἶχε καὶ τί χρῶμα; τί διεύθυνση ἔπερνε, διασχίζοντα τὸν οὐρανό; Πῶς ἦταν ὁ οὐρανός; Ἀπὸ ποῦ ἔρχονταν αὐτὰ τὰ σύννεφα; (ἀπ' τὴν ἀνατολή, ἀπ' τὴ δύση;) Τί χρῶμα καὶ τί σχῆμα εἶχαν αὐτὰ τὰ σύννεφα; Δὲν ἄλλαζαν σχῆμα αὐτὰ τὰ σύννεφα; Τί παρατηρήσατε πάνω στὴ γῆ, ὅταν τὸ φεγγάρι κρυβόταν πίσω ἀπ' αὐτὰ τὰ σύννεφα; Καὶ τὰ σύννεφα τότε δὲν ἄλλαζαν χρῶμα; κτλ.

β) **Παραβάλλουν τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ μὲ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου**
γ) **Προσανατολισμός, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ πολικοῦ ἄστρου.**

II. ΓΡΑΠΤΗ ΑΣΚΗΣΗ

α) **Ἀπαντοῦν γραπτὰ καὶ μὲ πλοῦτο ζωηρῶν ἐκφράσεων στὸ ἐπόμενο κείμενο:** Ἡ μέρα . . . τὸ φεγγάρι . . . Ἀπὸ τώρα κάποια ἄστρα λάμπουν . . . Πάνω ἀπ' τὸ ποτάμι σηκώνεται μιὰ ἐλαφρὴ . . . Ὅλη ἡ γῆ ἠσυχάζει . . . Εἶναι ἡ ὥρα ποῦ μ' ἀρέσει . . . Σιγά-σιγά τὸ φεγγάρι . . . Κάποτε κρύβεται . . . Ὁ γρύλλος . . . κ.τ.λ.

ΜΑΘΗΜΑ 32°

α) **Ὁ θεριστὴς θερίζει**

Ἀπαντοῦν τὰ παιδιά ἀκριβῶς στὶς ἐπόμενες ἐρωτήσεις. Ποιὸς ὄρεος ὁ θεριστὴς προτιμᾷ νὰ δουλεύει; Γιατί; Πῶς εἶναι ντυμένος; Πῶς στέκεται; (Βαθειὰ σκυμένος μὲ τὰ γόνατα λυγισμένα τὸ κορμί του κάνει ἀπ' τὰ δεξιὰ στ' ἀριστερά, μιὰ κανονικὴ καὶ

εὐθμικὴ κίνηση). Τί κίνηση κάνει τὸ δρεπάνι; (κίνηση κανονικὴ καὶ ἐξακολουθητικὴ). Τί κρότος κάνει τὸ δρεπάνι, κόβοντας τοὺς βλαστούς; Τί εἶν' αὐτὸ ποῦ δείχνει τὸ πέραςμα τοῦ θεριστῆ; (ἓνα πράσινο στρώμα ἀπὸ φυτὰ). Τί μυρωδιὰ βγαίνει ἀπ' τὸ κομμένο χόρτο τῆς ἡμέρας; Γιατί ὁ θεριστὴς ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ σταματάει; κ.τ.λ.

β) **Πῶς ξεραίνεται τὸ χόρτο καὶ πῶς τὸ κάνουν δεμάτια** (σχετικὲς ἐρωτήσεις).

γ) **Ἐξέταση καὶ περιγραφή σχετικῶν εἰκόνων**

δ) **Ἀπαντοῦν γραπτὰ καὶ μὲ πλοῦτο ζωηρῶν ἐκφράσεων στὶς παραπάνω ἐρωτήσεις.**

ΜΑΘΗΜΑ 33°

I ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΑΣΚΗΣΗ

α) **Μιὰ ὁμορφὴ ἡλιόλουστὴ μέρα**

Τὰ παιδιά παρατηροῦν, πῶς εἶναι μὲ λιπακίδα ὁ οὐρανός, οἱ δρόμοι τὰ σπίτια, ἡ τάξη. (Βοηθεῖτε τὰ παιδιά νὰ κάνουν αὐτὲς τὶς παρατηρήσεις μὲ σχετικὲς ἐρωτήσεις). Ἐκφράζουν μὲ σύντομες προτάσεις τὶς παρατηρήσεις ποῦ ἔχουν κάμει

β) **Ἡ αὐλὴ τὸ μεσημέρι**

γ) **Τὸ ἡλιοβασίλεμα**

II. ΓΡΑΠΤΗ ΑΣΚΗΣΗ

α) **Γράφουν τὶς προτάσεις ποῦ ἔχουν κάμει προφορικὰ.**

β) **Πλουτίζουν μὲ ζωηρὲς ἐκφράσεις τὸ ἐξῆς κείμενο:**

Προβάλλει ἡ χαραυγὴ ὁ οὐρανός εἶναι ρόδινος. Σὲ λίγο θὰ βγῆ ὁ ἥλιος. Ἀπὸ τώρα οἱ γεωργοὶ δουλεύουν. Εἶναι ὁμορφοπρωτῆ, ὁ ἄερας δροσερός. Δουλεύουν μ' ὄρεξη καὶ χωρὶς νὰ αἰσθάνονται τὴν κούραση.

Παράδειγμα: Ἡ νύχτα χάθηκε καὶ προβάλλει ἡ χαραυγὴ. Ὁ οὐρανός ἔχει ὁμορφα χρώματα, ρόδινο, μενεξεδένιο. Ὁ ἥλιος σὲ

λίγο θὰ βγῆ. . . Νάτος πού βγαίνει στὴ μέση ἀπὸ δυὸ λοφίσκου;

ΜΑΘΗΜΑ 34°

ΑΣΚΗΣΗ ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ

α) Παραβάλλουν τὸ κεράσι μὲ τὴ φράουλα

Ἀπαντοῦν ἀκριβῶς στὶς ἀκόλουθες ἐρωτήσεις: Ποῦ εἶδατε κεράσι καὶ φράουλα; Τί ἔχετε νὰ πῆτε γιὰ τὸ χρώμα τοῦ κερασιοῦ; Καὶ γιὰ τὴ γεύση του; Ἀνοίξατε τὸ κουκουῦτσι τοῦ κερασιοῦ; Τί παρατηρήσατε μέσα στὸ κουκουῦτσι; Τί προτιμᾶτε: τὸ κεράσι ἢ τὴ φράουλα; Δικαιολογήσατε τὴν προτίμησή σας. Τὴν προσέξατε τὴ φράουλα νὰ δῆτε πῶς εἶναι; τί χρώμα ἔχει κτλ.

β) Παραβάλλουν τὸ μῆλο μὲ τὸ ροδάκινο (Σχετ. ἐρωτήσεις).

γ) Μάζεμα τῶν μῆλων (Σχετικὲς ἐρωτήσεις).

δ) Ἐξέταση καὶ περιγραφή σχετικῶν εἰκόνων.

α) Ἀπαντοῦν γραπτὰ καὶ σύντομα στὶς ἄνω ἐρωτήσεις.

Πλουτίζουν μὲ ζωηρὲς ἐκφράσεις τὸ ἐπόμενο κείμενο.

Ἀπ' τὴ μιὰ καὶ τὴν ἄλλη μεριὰ στὰ ἀμμώδη μονοπάτια φαντᾶζουν ἄπειρες φραουλιές. Ὁ ἥλιος τοῦ καλοκαιριοῦ ὠρίμασε τὶς φράουλες. Τὰ παιδιά μποροῦν νὰ κάμουν ἀφθονὴ συλλογὴ ἀπὸ μυρωδάτες φράουλες.

Παράδειγμα: Τὰ γεμάτα μονοπάτια πού διασχίζουν τὰ μεγάλα μας δάση, προσφέρουν στοὺς διαβάτες τὶς ἄπειρες φραουλιές τους. Ὁ χαρωπὸς ἥλιος τοῦ Θεριστῆ ὠρίμασε τὶς φράουλες, πού τὸ ἴμορφο κόκκινο χρώμα τους ἀναζωογονεῖ τὸ βαθὴ πράσινο χρώμα, πού ἔχουν τὰ βρούα. . . . κτλ.

ΜΑΘΗΜΑ 35°

I. ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΑΣΚΗΣΗ

α) Τὸ διάβα τοῦ στρατοῦ.

Ἀπαντοῦν τὰ παιδιά ἀκριβῶς στὶς ἐπόμενες ἐρωτήσεις:

Ποὺς ἦταν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ πού εἶδατε νὰ περνᾶνε; Ποιοὶ ἔρχονταν πίσω του; Ποῦ ἦταν ὁ σηματοφόρος; Πῶς περπατοῦσαν οἱ στρατιῶτες; Τί ἔκανε τότε ἡ στρατιωτικὴ μουσικὴ; Στὸ δρόμο οἱ στρατιῶτες περπατοῦσαν μὲ βῆμα ρυθμικό; Γιατί ὁ στρατὸς ὅταν βαδίζει ἀκούεται ἀπὸ πολὺ μακριά; κτλ.

β) Ἡ Ἑλληνικὴ σημαία (σχετικὲς ἐρωτήσεις).

γ) Στόλισα μὲ σημαῖες τὰ παράθυρα τοῦ σπιτιοῦ μας, γιατί εἴχαμε ἐθνικὴ γιορτῆ.

δ) Ἐξέταση καὶ περιγραφή σχετικῶν εἰκόνων

II. ΓΡΑΠΤΗ ΑΣΚΗΣΗ

α) Ἀπαντοῦν τὰ παιδιά γραπτὰ καὶ σύντομα στὶς παραπάνω ἐρωτήσεις.

β) Πλουτίζουν μὲ ζωηρὲς ἐκφράσεις τὸ ἀκόλουθο κείμενο:

Νὰ τὸ Σύνταγμα. Ἐπὶ κεφαλῆς εἶναι ἡ μουσικὴ. Πίσω ἔρχεται ὁ Συνταγματάρχης καὶ ὁ ἀντισυνταγματάρχης. Πίσω τους βαδίζουν τὰ τάγματα. Οἱ στρατιῶτες εἶναι χαρούμενοι, τραγουδοῦν. Γελοῦν μ' ὅλη τὴ σκόνη καὶ τὴ ζέστη.

Παράδειγμα: Τὸ Σύνταγμα πρόκειται νὰ περάσῃ. Νάτος πού προβάλλει ἀπὸ κεῖ κάτω. Σύννεφα σηκώθηκε ἡ σκόνη μὲ τὸ βάδισμα τῶν ταγμάτων. Ἐπὶ κεφαλῆς εἶναι ἡ μουσικὴ πού ἀνάμεσά της διακρίνω τὸν Ἀρχιτυμπανιστῆ.

ΜΑΘΗΜΑ 36°

II. ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΑΣΚΗΣΗ

α) Τὶ θὰ κάμω στὶς μέρες τῶν διακοπῶν

Ποῦ θὰ κάμετε διακοπὲς αὐτὴ τὴ χρονιά; Τί περιπάτους σκοπεύετε νὰ κάμετε στὶς διακοπές; Καὶ στοὺς περιπάτους αὐτοὺς σκέπτεσθε νὰ μαζέψετε ἄνθη γιὰ νὰ τὰ ξετίσετε καλά; Τὶ θὰ ξετίσετε ἀκόμα; (Ἔντομα κοχύλια κ.λ.π.) Δὲν θὰ ἰχνογραφήσετε καμιά φορὰ; Τὶς μέρες πού θὰ βρέχῃ τί δουλειὲς μπορεῖτε νὰ

κάμετε στο σπίτι; θὰ πάρετε μερικά βιβλία στην έξοχή: Ποιά Δὲ θὰ βοηθήσετε καμιά φορά τὸν παππού σας, τὴ γιαγιά σας κ.τ.λ.

- β) **Ἡ έξοχικὴ γιορτὴ.** (Σχετικὲς ἐρωτήσεις)
- γ) **Προετοιμασίαι γιὰ ταξίδι** (σχετικὲς ἐρωτήσεις)
- δ) **Ἐξέταση καὶ περιγραφή σχετικῶν εἰκόνων.**

II. ΓΡΑΠΤΗ ΑΣΚΗΣΗ

α) **Ἀπαντοῦν γραπτὰ καὶ σύντομα στὶς προηγούμενες ἐρωτήσεις.**

β) **Πλουτίζουν με ζωηρὲς ἐκφράσεις τὸ ἀκόλουθο κείμενο:**
Σὲ λίγο θὰ ξαναδῶ τὴ γιαγιά μου. Μένει στὴν Κέρκυρα. Ὅπως τὴν περασμένη χρονιά ἔτσι καὶ φέτος θὰ βοηθήσω τοὺς θεριστάς. Ἄχ! δὲ θερίζω, ὅμως δένω δεμάτια καὶ σταχυολογῶ.

Παράδειγμα: Σὰν τὴν περασμένη χρονιά, θὰ βοηθήσω τοὺς γεροὺς θεριστὲς στὴν κοπιαστικὴ δουλειά της. Σὰν κι αὐτοὺς θὰ σηκώνωμαι πολὺ πρωΐ . . . κ.τ.λ.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΜΑΘΗΜΑ 37°

Θέμα. Ζητήστε νὰ ὀνομάσουν τρία ἀντικείμενα ἀπὸ τὴν τάξη. Ἐπίσης νὰ σᾶς ποῦν ποῦ εἶναι. Π.χ. τὸ βιβλίο εἶναι στὸ θρανίο. Ὁ κονδυλοφόρος εἶναι στὴ θήκη.

Ζητήστε νὰ σᾶς καθορίσουν γιὰ ποιά ἀντικείμενα πρόκειται. Π.χ. τὸ βιβλίο τοῦ δασκάλου εἶναι πάνω στὸ θρανίο. Ὁ κονδυλοφόρος τοῦ Ἰακώβου εἶναι μέσα στὴ θήκη.

Ζητήστε νὰ σᾶς καθορίσουν τὸ μέρος, ὅπου εἶναι. Π.χ. τὸ βιβλίο τοῦ δασκάλου εἶναι πάνω στὸ θρανίο τοῦ Πέτρου. Ὁ κονδυλοφόρος τοῦ Ἰακώβου εἶναι μέσα στὴ θήκη του.

Ἀσκηση. Νὰ γραφοῦν τρεῖς φράσεις, ἀπὸ τίς ὁποῖες νὰ φαίνεται κατὰ σαφῆ τρόπον, ποῦ βρίσκονται τρία ἀντικείμενα ἀπὸ τὴν τάξη.

ΜΑΘΗΜΑ 38°

Θέματα. Ἐνα μαραμένο φύλλο. Ἐνα κλαδί ἀπὸ δέντρο. Ὁ φθινοπωρινὸς οὐρανός.

Μέθοδος ἐργασίας. 1 **Ἰδέες.** Πρέπει πρῶτα-πρῶτα νὰ κοιτάξωμε τὸ ἀντικείμενο με προσοχή, ἕως ὅτου τὸ κατανοήσωμε ὀλωσδιόλου, ἰδίως ὅταν αὐτὸ εἶναι ἓνα ἀντικείμενο, ὅμοιο με τ' ἄλλα. Π.χ. Παραβάλλατε μεταξὺ των τὰ μαραμένα φύλλα καὶ πέστε στὸ κάθε παιδί νὰ διαλέξη ἀπὸ ἓνα.

Πρέπει τὸ κάθε ἀντικείμενο νὰ ἐξετασθῇ ἀπ' ὅλες τίς ἀπό-

ψεις του λεπτομερώς, με τὴν διαφορὰ ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ μι-
φθάσωμε ὡς τὴν ὑπερβολή.

Προσπαθήστε νὰ παρατηρήσουν τὰ παιδιὰ, ὅτι στὸ κείμενο
ποῦ διαβάσατε προηγουμένως ὁ συγγραφεὺς προκαλεῖ τὴ συγκρί-
νησιν σὲ μερικὰ μέρη, ἄλλοῦ πάλι περιγράφει τὰ χρώματα, ἄλλοῦ
δίνει ζωηρὴ τὴν αἴσθησιν ἀπὸ τὶς διάφορες μυροπνοές.

Προσέχετε ὅμως νὰ παρατηρήσουν τὰ παιδιὰ ὅτι ὅλ' αὐτὰ
δίνονται μὲ φυσικὸν τρόπο (δὲν εἶναι ὑπερβολές τῆς φαντασίας
δηλαδή). Γιὰ τὸ μαραμμένο φύλλο θὰ τονισθοῦν οἱ ἀποχρώσεις
τὸ σχῆμα (πὼς εἶναι ζαρωμένο, οἱ ἄκρες φαγωμένες κλπ.) τὸ ὅτι
εἶναι ξερὸ (ἐνῶ ἄλλοτε ἦταν μαλακὸ κ' εὐλύγιστο) ὅτι εἶναι
ρικνὸ κ' ἀκόμη ὅτι κάνει ἐλαφρὸ θόρυβο, ὅταν τὸ κουνᾶνε κτλ.

2) **Σχέδιο.** Οἱ ἰδέες αὐτὲς πρέπει νὰ συστηματοποιηθοῦν, γιὰ νὰ
διεοργανωθῆ μιὰ ἐντύπωση τοῦ συνόλου. Π.χ. ἡ ὁμορφία τοῦ μα-
ραμένου φύλλου (χρωματικὸς πλοῦτος λεπτομερῶς, ἐναλασσόμενα
σχῆμα· νὰ περιγραφῆ). "Ὅλ' αὐτὰ νὰ περιγραφοῦν μὲ τέτοιον
τρόπο, ὥστε νὰ φαίνεται ὅταν νὰ τὸ βλέπουν αὐτὴ τὴ στιγμή (ἐν-
τύπωση δηλαδή πού δίνει ἓνα ξερὸ φύλλο, ἅμα τὸ πιάνοῦμε
εἶναι ξερό, ρικνὸ κλπ.

3) **Ἔργασία γιὰ τὸ ὕφος.** Νὰ ποῦ τὸ σχολικὸ ἔτος ἀρχίζει
πιά! Ἡ φράση αὐτὴ εἶναι πολὺ πρὸ ἐμφαντικῆ ἀπὸ τὴ φράση
τὸ σχολικὸ ἔτος ἀρχίζει.

Ζητήστε ἀπὸ τὰ παιδιὰ νὰ σᾶς ποῦν σὲ ποιὲς περιστάσεις
μποροῦν νὰ μεταχειρισθοῦν τὴν ἐπιφωνηματικὴ (θαυμαστικὴ)
ἐκφραση. Νὰ βοῆτε καὶ μερικὲς ἄλλες ἐκφράσεις.

2) Τελείωσε πιά τὸ θαυμάσιο καλοκαίρι, ἢ τὸ φοβερὸ καλο-
καίρι! Αὐτὸ τό: τελείωσε πιά εἶναι ἓνας κατηγορηματικὸς τρῶ-
πος ἐκφράσεως. Ἐπειτα προχωρεῖτε: Ὁ χειμῶνας εἶναι κρύος
θλιβερὸς καὶ βροχερός.

Βοῆτε καὶ μερικὲς παρόμοιες φράσεις.

ΜΑΘΗΜΑ 39^ο

Πὼς φτιάνονται οἱ φράσεις.

1. **Θέμα.** Ὁ μικρὸς Τάκης βρίσκει τὸ σπῆτι τοῦ παπποῦ του θαυ-
μάσιο **ἐξ αἰτίας** τοῦ ὁμορφου περιβολιοῦ, **ἐξ αἰτίας** τῶν ψηλῶν
δέντρων καὶ τῶν φρούτων.

"Ἄν δὲν ὑπάρχη περιβόλι, ἂν δὲν ὑπῆρχαν δέντρα, καὶ οἱ καρ-
ποί, θᾶβρισκε τὸ σπῆτι τοῦ παπποῦ θαυμάσιο; "Ὁχι, γιὰτί **ἐξ αἰ-
τίας** αὐτῶν ὅλων τὸ θαυμάζει.

2. **Ἄσκηση.** Πέστε νὰ βροῦν καὶ ἀνάλογες προφορικὲς ἐκ-
φράσεις.

3. **Θέμα γιὰ γράψιμο.** Βοῆτε τρεῖς φράσεις, ὅπου θὰ ὑπάρ-
χη ἡ ἐκφραση: **ἐξ αἰτίας τ..**

Ἐπόδειγμα. Μποροῦμε νὰ ποῦμε: Ὁ μικρὸς Τάκης βοῆκε ὅτι
τὸ σπῆτι τοῦ παπποῦ ἦταν θαυμάσιο, γιὰτί ἦταν περιτριγυρισμένο
ἀπὸ περιβόλι, γεμάτο ἀπὸ λουλούδια καὶ καρπούς. "Ὅστε τὸ βοί-
σκει θαυμάσιο **ἐξ αἰτίας τ...** (ὀνόματα) καὶ **γιατί...** (ρήματα).

Προφορικὴ ἄσκηση. Πέστε νὰ βροῦν φράσεις μὲ τό: **γιατί**
αἰτιολογικά.

Γραπτὴ ἄσκηση. Βοῆτε πέντε φράσεις, στίς ὁποῖες νὰ ὑ-
πάρχη τὸ αἰτιολογικὸ: **γιατί.**

ΜΑΘΗΜΑ 40^ο

Πὼς φτιάνονται οἱ φράσεις.

Θέμα. Πέρονομε τὴ φράση: Ἡ γιαγιά εἶναι χαρούμενη, ὅταν
βλέπη τὴν ἐγγονή της. Τῆς χαμογελάει καὶ τὴν ἀγκαλιάζει.—

Ποῦς χαμογελάει;—Ἡ γιαγιά. Ἐδῶ τὸ ὑποκείμενο εἶναι ἡ ἴδια
Ὁδηγὸς Ἐκθέσεων

λέξη, ἢ ὁποῖα ἔξαρτᾶ δυὸ ρήματα, γιατί τὸ ἴδιο ὑποκείμενο κάνει δυὸ διαφορετικὰς πράξεις: πρῶτα **χαμογελάει** κι ἔπειτα **ἀγκαλιάζει**.

Πέστε μερικὲς παρόμοιες φράσεις, ὅπως: ὁ μαθητὴς σηκώνει τὸ κεφάλι του ἢ ἀκούει ἢ ὁ δάσκαλος πέρνει τὴν κιωλία· και γράφει στὸν πίνακα. Πάλι ἔχομε δυὸ ρήματα, μ' ἓνα ὑποκείμενο.

Ἄσκηση. Ζητῆστε νὰ βροῦν παρόμοιες φράσεις, φτιασμένες πάνω στὸ ἴδιο πρότυπο.

Θέμα γιὰ γράψιμο. Ζητῆστε νὰ γράψουν πέντε φράσεις, στὶς ὁποῖες τὸ ἴδιο ὑποκείμενο νὰ κάνη δυὸ διαφορετικὰς πράξεις.

ΜΑΘΗΜΑ 41°

Θέμα. Δότε στα παιδιά ρήματα ἀπὸ μιὰ φράση και πέστε τους νὰ τὴ συμπληρώσουν. Πάνω στὶς φράσεις αὐτὲς μποροῦν νὰ γίνουν πολλὰς ἀσκήσεις.

Προφορικὴ ἄσκηση. Νὰ συμπληρωθοῦν οἱ ἀκόλουθες τρεῖς φράσεις: Ὁ μαθητὴς μαθαίνει Οἱ ξυλουργοὶ κόβουν Τὰ πουλιὰ τραγουδᾶνε

Τὰ παιδιά θὰ προσθέσουν τὸ ἀντικείμενο πρῶτα. Ἐπειτα θὰ τοὺς ζητήσετε νὰ προσθέσουν τὴ λεπτομέρεια: **ποῦ** και **πότε** ἔλαβε χώραν ἢ πράξη π.χ. Ὁ μαθητὴς μαθαίνει τὸ μάθημά του στὸ σπίτι του, ἀφοῦ σχολάση. Τὰ πουλιὰ τραγουδοῦν τὸ τραγοῦδί τους τὸ πρωί, στὸ δάσος κ.λ.π.

Γραπτὴ ἄσκηση. Κατὰ τὸ ἴδιο ὑπόδειγμα τῆς προφορικῆς ἄσκησης θὰ γίνη και ἡ γραπτὴ. Ἄς συμπληρωθοῦν οἱ ἐπόμενες φράσεις:

Ὁ δάσκαλος τιμώρησε Ὁ Παῦλος θὰ πᾶν

. Θὰ φᾶμε Θὰ μελετήσω Ὁ περιβολάρχης ποτίζει

2) Μεταχειρισθῆτε γνωστὰς λέξεις γιὰ συμπληρώματα π.χ. Ὁ δάσκαλος μούδωσε ἓνα καινούργιο βιβλίο.— Βιβλίο, χλόη, ὑποδήματα, γῆ, καρποί.

ΜΑΘΗΜΑ 42°

Ἄσκηση γιὰ τὴν ἀνάλυση. «Πρὸς τὸ τέλος τοῦ Δεκέμβρη βροῖκα τὸ μικρὸν πολὺ νευρικό, με τὰ μάτια ἀγριεμένα και τὰ χέρια σφιγμένα». Ποῦ εἶναι τὸ ρῆμα; Τὸ ὑπογραμμίζετε. Πῶς βροῖκα τὸ μικρὸν; «Νευρικό, με τὰ μάτια ἀγριεμένα και τὰ χέρια σφιγμένα». Πότε; Πρὸς τὸ τέλος τοῦ Δεκέμβρη.

Ἄσκηση γιὰ τὴ σύνθεση. Τὸ μικρὸ ἦταν ἄρρωστο λοιπὸν τότε. Ἄς ὑποθέσωμε, πῶς τὴν ἐπόμενη ἀνοιξη γιαιτρεύθηκε και ἄς φτιάσωμε μιὰ φράση, πάνω σ' αὐτό. Π.χ. «Στὶς ἀρχὲς τῆς ἀκόλουθης ἀνοιξης τὸν βροῖκα ἤσυχο, με γαλήνια ματιὰ και με φυσικὴ στάση τῶν χειρῶν». Ἄς κάνουμε διάφορες φράσεις πάνω στὸ ἴδιο θέμα, γιὰ νὰ διατυπώσωμε διάφορες ἰδέες. Π.χ. ὅτι τὸ παιδί μεγάλωσε. «Στὸ τέλος τοῦ ἄλλου χειμῶνα τὸν βροῖκα μεγάλον». Πέστε τώρα νὰ συμπληρώσουν τὴ φράση αὐτὴ, με διάφορες λεπτομέρειες. Π.χ. Μεγάλωσε, μὰ ἀδυνάτισε λίγο κι' ἔγινε πιὸ σοβαρός. Ἄς συμπληρώσωμε λοιπὸν τὴ φράση: Στὸ τέλος τοῦ χειμῶνα τὸν βροῖκα μεγαλωμένον, ἀδύνατο και με σοβαρὸ ὕφος.

ΜΑΘΗΜΑ 43°

«Ὁ Παῦλος εἶναι τόσο φλύαρος, ὥστε δὲν μπορεῖ νὰ σωπάσῃ ποτέ». Θὰ ἦταν ἄραγε συμπληρωμένη ἡ φράση ἂν στεκόμαστε

στό: φλύαρος, και λέγαμε: ο Παῦλος είναι φλύαρος—“Οχι βέβαια, γιατί πρέπει να προσθέσουμε κάτι ακόμη. “Αν όμως βγάλουμε τό-
τόσο, τότε μπορούμε να τελειώσουμε τη φράση στό: φλύαρος και να πούμε: ο Παῦλος είναι φλύαρος. “Όστε όταν βάλουμε το **τόσο**, μπροστά σ’ ένα επίθετο, τότε πρέπει απαραίτητα να συμπλη-
ρώσουμε τη φράση.

Προφορική άσκηση. “Ο Γιαννάκης είναι τόσο φρόνιμος. . . .
ώστε αξίζει για ένα δώρο ή ο Πετρούκης γράφει τόσο άσχημα.....
ώστε δεν μπορεί να διαβάση κανείς τίποτα, από το τετραδιό του
ή η Μαρίκα έχει τόσο ώραία μαλλιά...ώστε θα έκαναν άσχημα να
τῆς τὰ κόψουν κ.τ.λ.

- Γραπτή άσκηση.** Συμπληρώστε τις παρακάτω φράσεις:
- Τò απόγευμα κάνει τόσον ώραϊον καιρόν ώστε
- “Η μαμά είναι τόσο καλή ώστε
- Κάνει τόσο κρύο έξω ώστε
- Τò καινούργιο βιβλίο μου είναι τόσο ώραϊο ώστε
- Τò παλτό μου είναι τόσο βαρὺ ώστε

ΜΑΘΗΜΑ 44°

“Ενας ροδοκόκκινος γέρος κοιμόταν πάνω σ’ έναν καναπέ, μ’
άνοιχτό τò στόμα και με τὰ χέρια στα γόνατα.

Ποιός κοιμόταν; “Ενας ροδοκόκκινος γέρος.
Πῶς κοιμόταν; Μὲ στόμα άνοιχτό και τὰ χέρια στα γόνατα.

2. “Ας κοιτάξουμε τώρα στην τάξη δυο ή τρεις μαθητές, για
να ιδούμε τι στάση έχουν. Τι κάνει ο Παῦλος; “Ακούει. Πῶς
άκούει; Μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα και τὰ μάτια καρφωμένα στο
δάσκαλο. Τι κάνει ο Γιάννης; Φλυαρεῖ. Πῶς φλυαρεῖ; Μὲ τὸ

χέρι μπροστά στο στόμα και με τὸ κεφάλι κρυμμένο πίσω από
ένα συμμαθητή του.

Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο μπορούμε να παρατηρήσουμε και τὴ
στάση άλλων μαθητῶν.

Γραφή. “Ο Παῦλος άκούει, με τὰ χέρια σταυρωμένα και τὰ
μάτια καρφωμένα στο δάσκαλο. “Ο Γιαννάκης φλυαρεῖ με τὸ
χέρι μπροστά στο στόμα και τὸ κεφάλι κρυμμένο πίσω από
έναν συμμαθητή του.

“Άσκηση. Συμπληρώστε τις παρακάτω φράσεις: “Ο Πέτρος
γράφει “Ο μικρός Παῦλος κοιμάται “Η μαμά
ράβει “Ο μπαμπάς διαβάζει τὴν εφημερίδα του
“Ο παππούς ζεσταίνεται

ΜΑΘΗΜΑ 45°

“Εχομε τὴν ακόλουθη φράση: “Ο σιδηρουργός τραβάει από
τὴ φωτιά τὸ κομμάτι τὸ σίδηρο. Πῶς είναι τὸ σίδηρο; Εἶναι ξε-
στό, είναι κόκκινο; “Ο σιδηρουργός μπορεί να τὸ πιάση με τὰ
χέρια του; “Οχι, γιατί θα τὸν κάψη. Θα τὸ πιάση με μιὰ μεγάλη
τσιμπίδα. Πῶς θα πούμε τώρα ὀλόκληρη τὴ φράση; Μὲ μιὰ
τσιμπίδα, ἢ καλύτερα, με τὴ βοήθεια μιᾶς τσιμπίδας, ὁ σιδηρουρ-
γός τραβάει από τὴ φωτιά τὸ κομμάτι τὸ σίδηρο, ποὺ ἔχει κοκκι-
νήσει πιά.

Μ’ αὐτὴν τὴν εὐκαιρίαμπορεῖ ὁ δάσκαλος να ἐπεκταθῆ, μι-
λώντας για τὴν κατεργασία τοῦ σιδήρου και για τὸ τί χρησι-
μεύει, σὲ γενικὲς γραμμὲς ἐννοεῖται—πραῖγμα ποὺ δὲν είναι και
τόσο δύσκολο, γιατί και στο μικρότερο χωριό θα ὑπάρχουν σι-
δεράδικα. Συνεχίσετε λοιπὸν πάνω στο ἴδιο ἀντικείμενο τις ἐρω-
τήσεις σας :

—Τι τὸ κάνει, αὐτὸ τὸ κομμάτι τὸ σίδερο; Τὸ χτυπάει καθὼς εἶναι κόκκινο, μὲ τὴ βοήθεια ἑνὸς μεγάλου σφυριοῦ. Πῶς εἶναι αὐτὰ τὰ χτυπήματα τοῦ σφυριοῦ; Γρήγορα, ἴσια καὶ ἀφήνουν ζωηρὸν ἦχο. Γράφομε λοιπόν: Ἐπειτα ἀρχίζει νὰ χτυπάει τὸ σίδερο μὲ γρήγορα, ἴσια καὶ ἠχερὰ χτυπήματα. Γιατὶ γίνεται αὐτὸ. Για νὰ τοῦ δώση νέο σχῆμα. Γράφομε λοιπόν ὡς συνέχεια τῆς προηγουμένης φράσης: γὰ νὰ τοῦ δώση τὸ σχῆμα ποὺ θέλει.

ΜΑΘΗΜΑ 46°

Ἄς ἔρθουμε στὴν τάξη. Ὄταν φθάνετε ἐκεῖ τὸ πρωῖ, πῶς εἰσθε; Οἱ μὲν εἶναι χαρούμενοι, ἔτοιμοι νὰ γελάσουν, οἱ ἄλλοι κακοξυπνημένοι, οἱ ἄλλοι τρέχουν γιατί ἄργησαν καὶ καθὼς τρέχουν λαχανιάζουν.

—Ἄς φτιάσωμε δύο φράσεις: Χαρούμενοι καὶ γελαστοὶ οἱ μαθητὲς φθάνουν στὴν τάξη, τὸ πρωῖ.

—Κακοξυπνημένοι, μὲ ἄσχημη διάθεση καὶ λαχανιασμένοι γιατί ἄργησαν, φθάνουν οἱ ὀκνηροὶ στὴν τάξη.

Ἄσκηση. Ἀπὸ τὰ ζῶα, γὰ τὰ ὁποῖα ἔχομε μιλήσει, μπορούμε νὰ περιγράψωμε ἕνα-δύο ὅπως: γὰ τὸν πετεινὸ, τὴν κότα.

Πῶς εἶναι ὁ πετεινός; Περήφανος, τολμηρὸς μ' ἀστραφτερὰ φτερὰ καὶ κόκκινο λειρί.—Τι κάνει; Τραγουδάει: κοκορίζοσσι. Σκαλίζει τὸ χῶμα. Πῶς εἶναι ἡ κότα; ἔχει μαῦρο φτέρωμα καὶ εἶναι λίγο δυσκίνητη, γιατί εἶναι παχειά. Μὰ εἶναι πάντοτε ἀνησυχη γὰ τὰ πουλάκια της. ἐπειδὴ τ' ἀγαπάει πολὺ.—Τι κάνει; Βρίσκει σπόρους καὶ φωνάζει τὰ πουλάκια της.

Κάμετε φράσεις, πάνω στὸ θέμα αὐτό. Στὴν ἀρχὴ θὰ πῆτε πῶς εἶναι ἡ κότα καὶ ὁ πετεινός, ἔπειτα τί κάνουν. Ἐτοιμάστε κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο μιὰ ἄσκηση, γὰ τὴ γάτα καὶ τὸ σκυλί. Ἐ-

πια ἀπὸ δυὸ-τρὶα γυμνάσματα, τέτοια, ζητήστε ἀπὸ τοὺς μαθητὲς σας, νὰ φτιάσουνμόνοι τους παρόμοιες φράσεις, πάνω σὲ γνωστὰ ζῶα.

ΜΗΘΗΜΑ 47°

Σκόπμο θὰ εἶναι νὰ ἐπαναλαμβάνετε, μὲ νέα παραδείγματα, τὴν ἄσκηση τοῦ προηγουμένου μαθήματος, γιατί ἔτσι ὑπάρχει διπλὴ ὠφέλεια: ἡ παρατηρητικότητα καὶ τὸ ὕφος.

Πάρτε τώρα μιὰ ἄλλη φράση: Ὅμορφη, γαλήνια, ζεστὴ ἡ σημερινὴ ἡμέρα. Ἐκεῖ βλέπετε πολλὰ ἐπίθετα. Ἐξηγήστε στὰ παιδιά, ὅτι τὸ καθένα ἀπ' αὐτὰ ἐνισχύει τὴν ἔννοια τοῦ ἄλλου.

2. Πάρτε τώρα παραδείγματα ἀπὸ τὴν τάξη, γὰ νὰ ἐνισχύσετε τὴν παρατηρητικότητα. Π.χ. Πῶς εἶναι ὁ Σπύρος;—Εἶναι **ψηλός, ἀδύνατος καὶ εὐκίνητος**. Τι κάνει;—Τρέχει περισσότερο ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα παιδιά.—Πῶς εἶναι ὁ Παῦλος; **Κοντός, παχύς, καὶ ἔξυπνος**. Κάθεται μὲ τὸ κεφάλι, ἀνάμεσα στὰ χέρια. Τι κάνει; Μαθαίνει τὸ μάθημά του.

Ἐρχόμαστε στὴν ἄρνηση. Ρωτᾶτε: Θέλετε ἄλλη σοῦπα; Ἀπαντοῦν: Ὅχι, δὲν θέλω ἄλλη. Εὐχαριστῶ, ἦ: Δὲ θέλω παρὰ λίγη.

ΜΑΘΗΜΑ 48°

Ἄς πάρουμε τὴν ἀκόλουθη φράση: Πάνω στὸ τραπέζι ἔλαμπε τὸ χριστουγεννιάτικο δέντρο, στολισμένο μ' ἕνα σωρὸ ὁμορφα παχνίδια καὶ χρωματιστὰ ἠλεκτρικὰ γλομπάκια.

Ποιὸ εἶναι τὸ ὑποκείμενο; Τί ὑπάρχει πρὶν ἀπὸ τὸ ρῆμα; Καὶ ἡ ἔκφραση αὐτὴ, ποὺ βρίσκεται πρὶν ἀπὸ τὸ ρῆμα, τί σημασία ἔχει; Δείχνει σὲ ποῖο μέρος ἔλαμπε τὸ χριστουγεννιάτικο δέν-

τρο. Μ' ἄλλα λόγια συμπληρώνει τὴν ἔννοια τοῦ ρήματος. Τὴν ὑπάρχει μετὰ τὸ ὑποκείμενο; Ποιὸς εἶναι ὁ ρόλος τῶν λέξεων αὐτῶν; Συμπληρώνουν τὸ χριστουγεννιάτικο δέντρο—τὸ περιγράφουν.

Ἄς κάνουμε παρόμοιες φράσεις. Καὶ γι' αὐτὸ ἄς πάρωμε μερικὰ ἀντικείμενα ἢ ὑποκείμενα, τὰ ὁποῖα θὰ ἐπιχειρήσωμε νὰ περιγράψωμε. Ἄς ζητήσωμε τὸ ὑποκείμενο πρῶτα, ἀπὸ τίς φράσεις αὐτὲς κ' ἔπειτα τὸ ρῆμα. Π.χ. Ἡ *θερμάστρα ἀνάβει*. Ποῦ βρίσκεται ἡ θερμάστρα; *Στὴ μέση τῆς τάξης*. Ἄς φτιάσωμε τώρα ὅλη τὴ φράση: *Στὴ μέση τῆς τάξης ἀνάβει ἡ θερμάστρα*. Πῶς εἶναι ἡ θερμάστρα; Ἐδῶ πρέπει νὰ τὴν ἰδοῦμε, γιὰ νὰ μπορέσωμε νὰ τὴν περιγράψωμε. Ἄς ὑποθέσωμε ὅτι εἶναι μεγάλη, μὲ ψηλὰ χωνιά, ποὺ βγαίνουν ἀπὸ τὸ παράθυρο. Γράφωμε λοιπὸν: *Στὴ μέση τῆς τάξης ἀνάβει ἡ φρεσκομπογιατισμένη μεγάλη θερμάστρα, ἐνῶ τὰ ψηλὰ χωνιά τῆς φέρουν τὸν καπνὸ ἔξω ἀπὸ τὸ παράθυρο*.

Ἄσκηση Ζητήστε ἀπὸ τὰ παιδιά νὰ βροῦν παρόμοια ἀντικείμενα καὶ ὑποκείμενα καὶ νὰ σχηματίσουν φράσεις ἀνάλογες. Γιὰ νὰ τὰ διευκολύνετε ὀρίστε τους σεῖς, τὸ ὑποκείμενο ἢ τὸ ἀντικείμενο. Ἐπειτα προχωρεῖτε, σὲ γενικότερες φράσεις, ὅπως: ἡ βροχὴ πέφτει, ὁ ἄνεμος φυσάει, ὁ μαθητὴς ἐργάζεται κ.λ.π. Ζητήστε τους τώρα νὰ συμπληρώσουν τίς φράσεις αὐτὲς ἢ νὰ φτιάξουν ἄλλες ἀνάλογες.

ΜΑΘΗΜΑ 49^ο

Κάνετε μιὰ σύντομη περιγραφή τῆς πόλης ἢ τοῦ χωριοῦ, στὸ ὁποῖο μένετε, τονίζοντας τὰ σπουδαιότερα καὶ πιὸ χτυπητὰ ἀξιοθέατά του μέρη. Ἐπειτα ζητήστε ἀπὸ τοὺς μαθητὲς σας, νὰ σᾶς

ποῦν σὲ ποῖο μέρος βρίσκεται τὸ σπίτι τους (στὸ βορεινὸ, στὸ νότιο ἀνατολικὸ ἢ δυτικὸ) καὶ ἔπειτα τὸ σχολεῖο, ἢ ἡ ἐκκλησία καὶ τὰ ἄλλα κυριώτερα κτίρια: τὸ ταμεῖο, δικαστήριον, δημαρχία κ.λ.π. Ἐπειτα ζητήστε μιὰ σύντομη περιγραφή τῶν δρόμων, ἂν εἶναι στενοὶ ἢ πλατιοὶ ἂν εἶναι ἴσοι ἢ λοξοὶ κ.λ.π.

ΜΑΘΗΜΑ 50^ο

Ἐχομε τὴ φράση: ὁ καπνὸς ἀνεβαίνει φιδωτὰ πρὸς τὸν οὐρανόν. Ἄς προσέξωμε νὰ δοῦμε ποῦ ἄλλοῦ μποροῦμε νὰ τοποθετήσωμε τὸ ἐπίρρημα: φιδωτὰ. Ἄς βοηθήσωμε τοὺς μαθητὲς μας νὰ βροῦνε παρόμοιες φράσεις. Ἄς τοὺς δώσωμε μερικὰ παραδείγματα: Τὸ ρυάκι κατεβαίνει φιδωτὰ. Τὸ μονοπάτι ἀνεβαίνει φιδωτὰ. Ποῦ ἀνεβαίνει; Στὸ λόφο. Τὸ ρυάκι; Κατεβαίνει στὴν πεδιάδα. Ἄς φτιάσωμε τώρα ὀλόκληρη τὴ φράση: Τὸ ρυάκι κατεβαίνει στὴν πεδιάδα φιδωτὰ. Ἄς κάνουν τώρα τὰ παιδιά ἀνάλογες φράσεις, πέρνοντας γιὰ παράδειγμα τὸν ἀμαξιτὸ δρόμο.

Ἄς ἔρθωμε στὸν καπνόν. Ἀπὸ ποῦ βγαίνει ὁ καπνός; Ἀπὸ τὴν καπνοδόχο. Πῶς εἶν' αὐτὴ ἡ καπνοδόχος; Εἶναι καπνοδόχος ἐνὸς χαμόσπιτου; Εἶναι καπνοδόχος ἐνὸς μεγάλου σπιτιοῦ;

Καὶ τί κάνει ὁ καπνός, ποῦ βγαίνει ἀπὸ τὴν καπνοδόχο; Στὴν ἀρχὴ βγαίνει ἀπὸ τὴν καπνοδόχο πυκνός, ἔπειτα ἀνεβαίνει φιδωτὰ στὸν ἀέρα, στριφογυρίζει, ὥσπου χάνεται σὲ μικρά-μικρὰ συνεφάκια. Ζητήστε ἀπὸ τὰ παιδιά νὰ σᾶς ποῦν τὰ ρήματα ποὺ συνοδεύουν τὴ φράση αὐτή.

Τὶ χρώμα ἔχει ἡ στήλη τοῦ καπνοῦ; Ἡ στήλη τοῦ καπνοῦ εἶναι μεγάλη ἢ μικρή; Ἀπὸ ποῦ προέρχεται ὁ καπνός; Ἀπὸ τὴ φωτιά ποὺ εἶναι ἀναμμένη στὴ γωνιά ἢ ἀπὸ τὴ θερμάστρα ποὺ καίει, γιὰ νὰ ζεσταίνῃ τὴν τάξη.

Άσκηση 1. Κάνετε τρεις φράσεις, στις οποίες μιλώντας για το ρυάκι, για το δρόμο και για το μονοπάτι, να χρησιμοποιήσετε το επίρρημα: **φιδωτά**.

2. Πέστε από πού βγαίνει ο καπνός που βλέπουν. Πέστε, με τη βοήθεια τριών ρημάτων, τί κάνει ο καπνός. Πέστε πώς είναι ο καπνός και από πού προέρχεται.

ΜΑΘΗΜΑ 51°

Να περιγραφῆ, με ἄπλές φράσεις μιὰ χειμωνιάτικη ἡμέρα— διάφορες φάσεις της.

Σὲ ποιά ἐποχὴ εἶμαστε; Ὁ ἥλιος βγαίνει νωρίς; Καίει πολὺ. Κάνει ζέστη; Σκοτεινιάζει νωρίς; Πῶς εἶναι οἱ νύχτες; Ζητήστε νὰ βροῦνε πότε οἱ νύχτες εἶναι μεγάλες, ψυχρὲς καὶ σκοτεινές.

ΜΑΘΗΜΑ 52°

Στὸ σπίτι φωτίζεσθε τὸ βράδι με πετρέλαιο ἢ με ἠλεκτρικό;

Ποιά εἶναι τὰ προτερήματα τοῦ ἠλεκτρικοῦ; Ποιὲς εἶναι οἱ ιδιότητες μᾶς λάμπας τοῦ πετρελαίου; Σᾶς ἀρέσει νὰ φωτίζεσθε με κερί; Γιατί;

Πῶς θὰ κάνουμε μιὰ φράση πλουσιώτερη. Ἐπειδὴ σημειώσαμε ἔδω ὅτι ὁ πλουτισμὸς τῆς φράσης δὲν γίνεται με μιὰ μηχανικὴ μέθοδο, ἀλλὰ με μιὰ πιὸ λεπτομερῆ ἀνάλυση τῶν ἔννοιῶν.

Παράδειγμα. Τὸ χιόνι πέφτει. Πῶς εἶναι τὸ χιόνι; Ἄσπρος. Ἐρετε μιὰ λέξη, γὰ νὰ καθορίσετε, μ' ἕναν τρόπο πιὸ συγκεκριμένο τὸ χιόνι; Ὑπάρχει ἡ λέξη: νιφάδες ἢ καλύτερα χιονονιφάδες. Ὡστε πῶς θὰ ποῦμε τὴ φράση; Ἄσπρες νιφάδες χι-

νοῦ πέφτουν. Πῶς εἶναι αὐτὲς οἱ νιφάδες, λεπτὲς ἢ πυκνές; Ἄς γράψουμε λοιπὸν: Λεπτὲς ἄσπρες νιφάδες χιονιοῦ πέφτουν. Ἄλλὰ πῶς πέφτουν; Ἴσια, ὄλες μαζί ἢ στριφογυρίζοντας; Ἄς γράψουμε: Λεπτὲς ἄσπρες νιφάδες χιονιοῦ πέφτουν στριφογυρίζοντας. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο κάνετε πλουσιώτερες τὶς ἀκόλουθες φράσεις: Ἡ βροχὴ πέφτει — Σύννεφα σκεπάζουν τὸν οὐρανό.— Τὰ σπουργίτια κρύβονται.

ΜΑΘΗΜΑ 53°

1. Ἄς πάρουμε τὴν ἀκόλουθη φράση: Ἡ μπάλα πέφτει ἀπὸ τὰ χέρια, χτυπιέται με τὸ πόδι καὶ ὑψώνεται.— Πῶς εἶναι ἡ μπάλα; Εἶναι σὰν ἕνα μεγάλο τόπι. Τί κάνει; Πέφτει ἀπὸ τὰ χέρια. Ἐπειτα, χτυπιέται με τὸ πόδι καὶ ἔπειτα ὑψώνεται. Ποῦ πάει; Ἄς τὴν ἀκολουθήσουμε στὸ δρόμο της: χτυπάει στὸν τοῖχο με μεγάλα ξερὰ χτυπήματα καὶ ὕστερα ξαναπέφτει, διασχίζοντας τὸν ἀέρα με τὴν ἴδια ταχύτητα.

Ὑπάρχει τώρα τὸ ἀντικείμενο: ἡ μπάλα, ἔπειτα ὑπάρχουν λέξεις ποὺ τὴν χαρακτηρίζουν καὶ ἔπειτα ρήματα, τὰ ὁποῖα μᾶς λένε τί κάνει.

2. Ἄς φτιάσωμε παρόμοιες φράσεις: Ἔστω ἡ φράση: Οἱ μαθητὲς παίζουν. Ἐχομε ἕνα ὑποκείμενο καὶ ἕνα ρῆμα. Πῶς εἶναι οἱ μαθηταί; Εἶναι ζωηροὶ καὶ εὐθυμοί. Ἄς γράψωμε: εὐθυμοὶ καὶ ζωηροὶ οἱ μαθητὲς παίζουν. Ἀλλὰ μᾶς χρειάζονται καὶ ἄλλα ρήματα: πηδοῦν, τρέχουν, φωνάζουν, πέφτουν σηκώνονται. Νὰ λοιπὸν ὅλη ἡ φράση: Οἱ μαθητὲς ζωηροὶ καὶ εὐθυμοὶ παίζουν, τρέχουν, πηδοῦν, φωνάζουν, πέφτουν, σηκώνονται.

3. Ἄσκηση. Συμπληρώστε κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, τὶς ἀκόλουθες φράσεις: Ὁ Πέτρος ζηταί τὸν κονδυλοφόρο του. . . Οἱ μαθητὲς βγαίνουν ἀπὸ τὴν αὐλή. . . Ὁ Παῦλος ἀκολουθεῖ τὸν συμμαθητὴ του Νίκο. . . Οἱ μαθητὲς φιλοσοφοῦν. . .

ΜΑΘΗΜΑ 54^ο

1. Ἐχομε τὴν ἀκόλουθην φράση: Ἐνα καλὸ βούρτσιμα, μιὰ λιγδιὰ καθαρισμένη ἀμέσως, μᾶς προλαβαίνουν ἀπὸ καθαρίσματα καὶ διατηροῦν τὸ ὕφασμα στὴν πρώτη λαμπρὴ θωριά του.

Ἄς σημειώσωμε πρῶτα-πρῶτα, ὅτι πρόκειται γιὰ δυὸ πράξεις: ἓνα καλὸ βούρτσιμα καὶ ἓνα καθάρισμα λιγδιᾶς. Μποροῦμε νὰ τις ἐκφράσωμε μὲ ρήματα τις πράξεις αὐτές. Δηλαδή: Βουρτσίζομε καλὰ τὸ ρούχο καὶ καθαρίζομε τὴ λιγδιὰ καὶ ἔτσι προλαβαίνομε τὸ καθάρισμα (ἔδῳ καθάρισμα ἐννοεῖ τὸ καθάρισμα τοῦ καθαριστήριου: νὰ στείλωμε δηλαδή τὸ ρούχο στὸ καθαριστήριο, ὅποτε φεύγει καὶ ἡ λαμπρὴ θωριά του). Οἱ δυὸ αὐτὲς πράξεις τώρα τί κάνουν; Διατηροῦν τὸ ὕφασμα στὴν πρώτη λαμπρὴ θωριά του καὶ μᾶς προλαβαίνουν ἀπὸ καθαρίσματα, πού εἶναι βέβαια φθορὰ τοῦ ὕφασματος.

2. Ἄς σχηματίσωμε, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο ὅμοιες φράσεις: Ὁ μπαμπᾶς καὶ ἡ μαμᾶ τοῦ Τάκη τὸν ἀγαποῦνε πολὺ καὶ τὸν χαϊδεύουν συχνά. — Ὁ Γιαννάκης καὶ ὁ Μιχαλάκης πᾶνε στὴν ἴδια τάξη καὶ εἶναι καὶ οἱ δυὸ καλοὶ μαθηταί. — Ὁ Πίπης καὶ ἡ Μαρίκα βλέπουν τὸν παπποῦ τους καὶ τὸν ἀγκαλιάζουν. (Ὅπως βλέπετε, στίς φράσεις αὐτὲς ὑπάρχουν δύο πράξεις καὶ δύο ρήματα).

3. Ἄσκηση. Νὰ σχηματίσετε παρόμοιες φράσεις μόνοι σας, στίς ὁποῖες νὰ ὑπάρχουν δύο ὑποκείμενα καὶ ἀντικείμενα καὶ δύο ρήματα.

ΜΑΘΗΜΑ 55^ο

1. «Τὸ μικρὸ ψαράδικο караβάκι φεύγει χωρὶς πανιά. Ἄν ξανοιχθοῦμε πολὺ, δὲ θὰ μπορέσωμε νὰ ξαναγυρίσωμε, γιὰ τὸ караβάκι εἶναι μικρὸ καὶ δὲν ἀντέχει στὰ μεγάλα κύματα».

Πῶς εἶναι τὸ μικρὸ караβάκι; Τὸ μικρὸ ψαράδικο караβάκι εἶναι χωρὶς πανιά. Τί λένε οἱ ναῦτες; Ἄν ξανοιχθοῦμε πολὺ δὲ θὰ μπορέσωμε νὰ ξαναγυρίσωμε. Γιατί; Γιατί τὸ караβάκι εἶναι μικρὸ καὶ δὲν ἀντέχει στὰ μεγάλα κύματα.

Μὲ τὸν ἴδιον τρόπο φτιάστε παρόμοιες φράσεις, στίς ὁποῖες νὰ ὑπάρχη ἡ αιτιολογικὴ ἀπάντηση στίς ἐρωτήσεις.

Ἄσκηση. Ζητήστε νὰ σᾶς γράφουν δυὸ ἢ τρεῖς φράσεις γιὰ τὸν ταχυδρόμο: γιὰ τὰ ρούχα πού φοράει, γιὰ τὴ δουλειὰ πού κάνει, γιὰ τις ιδιότητες πού ἔχει. Παράδειγμα: Ὁ ταχυδρόμος φοράει ἓνα κασκέτο καὶ ὁμοίομορφη στολή ἀπὸ χακί. Ὁ ταχυδρόμος μοιράζει γράμματα. Πού; Παντοῦ. Σ' ὅλα τὰ σπύτια τοῦ χωριοῦ. Πρέπει νὰ περπατᾷ ἀδιάκοπα καὶ μὲ τὸν καλὸν καιρὸ, ὅταν εἶναι ἥλιος καὶ μὲ τὸν ἄσχημο, ὅταν βρέχει, ὅταν φυσᾷ ἀέρας κλπ. Καὶ γι' αὐτὸ πρέπει νὰ εἶναι ὑγιὴς καὶ ἀκούραστος.

Ἄς γράψῃ τώρα τὸ κάθε παιδί στὴν πλάκα του μιὰ φράση σχετικὴ. Ἐπειτα πηγαίνετε καὶ βλέπετε ὅλες τις πλάκες, γιὰ νὰ ξεχωρίσετε ποιά εἶναι ἡ καλύτερη φράση. Ἄν εἶναι πολλὲς τις γράφετε ὅλες στὸν πίνακα καὶ τις διορθώνετε, μὲ τὴ βοήθεια ὅλης τῆς τάξης.

Ζητήστε νὰ σχηματίσουν, μὲ τις ἀκόλουθες λέξεις: πεδιάδα, λιβαδι, χλόη, δάσος, δρόμος, μονοπάτι, φράσεις, πάνω σ' αὐτὸ τὸ πρότυπο: Μ' ἀρέσει νὰ περπατᾷ στὴν πεδιάδα.

Ἐξηγήστε τους τώρα τὴ διαφορὰ πού ὑπάρχει, μεταξὺ τῆς φράσης αὐτῆς καὶ τῆς φράσης: Εἶναι ἡ πεδιάδα, στὴν ὁποῖαν μ' ἀρέσει νὰ περπατᾷ. Ὅμοιες φράσεις κάνουνε προφορικῶς. Π.χ. Τὸ σχολεῖο εἶναι ἐκεῖνο πού θὰ μὲ μάθῃ νὰ διαβάσω. Ἡ σύμμα εἶν' ἐκεῖνη πού ζεσταίνει τὴν τάξη.

Νὰ σχηματίσουν ὅμοιες φράσεις στὴν πλάκα καὶ ὁ δάσκαλος νὰ τις διορθώσῃ, μὲ τὴ βοήθεια ὅλης τῆς τάξης.

ΜΑΘΗΜΑ 56°

1. Πώς πηγαίνει τὸ βαπόρι στὴ θάλασσα; Ὅπως ἔν' ἀμάξι στὸ δρόμο; Ὅχι, γιατί τὸ ἀμάξι ἀνεβοκατεβαίνει καμμιὰ φορὰ, ὅταν ὁ δρόμος εἶν' ἀνώμαλος κ' ἔχει πέτρες, ἐνῶ τὸ βαπόρι γλυστράει στὰ νερὰ (ἐκτὸς πιά ἂν τὸ βρῆ τρικυμία στὴ θάλασσα). Ἄς γράψουμε λοιπόν: τὸ βαπόρι γλυστράει στὰ νερὰ τῆς ἀκτῆς. Μαζὺ μὲ τοὺς μαθητὲς τώρα ἄς ἐπιχειρίσωμε νὰ προσθέσωμε μερικὰ ἐπιρρήματα. Πῶς πάει τὸ βαπόρι σιγανὰ ἢ γρήγορα; Σιγανὰ. Γράφουμε λοιπόν: Τὸ βαπόρι γλυστράει στὰ νερὰ τῆς ἀκτῆς σιγανὰ.

2. Ζητήστε ἀπὸ τὰ παιδιὰ νὰ σᾶς κάνουν παρόμοιες φράσεις πέρνοντας ὑπ' ὄψει τοὺς τὸ αὐτοκίνητο, τὸ σιδηρόδρομο, τὸ τραῦν ἢ κανένα παλιὸ ἀμάξι. Καὶ ἄς βροῦν πρῶτα-πρῶτα τὸ ρῆμα ποιηταίριάζει. Ἐπειτα ἄς χαρακτηρίσουν τὴ φράση, προσθέτοντας τί ἐρωτήσεις: ποῦ καὶ πῶς. Βοηθήστε τώρα τὰ παιδιὰ ἀφοῦ σχηματίσουν τὴν πρώτη φράση νὰ βροῦν σχετικὰ ἐπίθετα ἢ ἐπιρρήματα.

ΜΑΘΗΜΑ 57°

1. Πέρνομε τὴ φράση: Οἱ ὠραῖοι δρόμοι μᾶς κάνουν νὰ περπατᾶμε εὐχάριστα καὶ νὰ μὴν κουραζόμαστε. Μποροῦμε τώρα τὴ ἴδια φράση, νὰ τὴν πάρουμε μ' ἄλλον τρόπο: Περπατᾶμε εὐχάριστα καὶ δὲν κουραζόμαστε, μόνο πάνω στους ὠραίους δρόμους. Ζητήστε ἀπὸ τὰ παιδιὰ νὰ σχηματίσουν παρόμοιες φράσεις.

2. Ἐπειτα ἔχομε τὴν ἀντίθεση: Τὸ χειμῶνα μὲ τίς βροχὲς οἱ δρόμοι εἶναι γεμάτοι ἀπὸ λάσπη καὶ δὲν μᾶς εἶναι καθόλου εὐχάριστο νὰ περπατᾶμε, πάνω σὲ δρόμους πού εἶναι γεμάτοι λάσπη. Γράφουμε τώρα: Τὸ χειμῶνα, ὅταν οἱ δρόμοι εἶναι λασπώμενοι μᾶς εἶναι δυσάρεστο νὰ περπατᾶμε σ' αὐτούς.

Δίνομε στὰ παιδιὰ τὴν ἔννοια ὅτι: ὁ ἥλιος, ὁ ἀνοιξιᾶτικος μάλιστα ἥλιος, εἶναι κάτι εὐχάριστο καὶ μᾶς προκαλεῖ σὲ περίπατο καὶ τοὺς ζητᾶμε νὰ φτιάσουν σχετικὴ φράση.

Ἄς τοὺς βοηθήσωμε, δίνοντας τοὺς ἓνα σχέδιο: Ὁ φαιδρὸς καὶ ζεστὸς ἀνοιξιᾶτικος ἥλιος μᾶς κάνει τὸν περίπατο εὐχάριστον ἢ: εἶναι θαυμάσιος ὁ περίπατος, κάτω ἀπὸ τὸν φαιδρὸν καὶ θερμὸν ἀνοιξιᾶτικὸν ἥλιον.

3. Οἱ μαθηταὶ ἄς γράψουν στίς πλάκες τοὺς φράσεις, τίς ὁποῖες θὰ σχηματίσουν πάνω στίς παρακάτω ἔννοιες:

Τὰ πουλιὰ στολίζουν τὴν ἀνοιξίη. — Ὁ δάσκαλος ἀγαπάει τοὺς καλοὺς μαθητὰς. — Τ' αὐτοκίνητα εἶναι ὁ φόβος τῶν δρόμων. — Ἡ ἐκτέλεση τοῦ καθήκοντος εὐχαριστεῖ (δίνει χαρὰ) σ' ἐκεῖνον πού τὸ ἐκτελεῖ. — Ἡ τιμωρία εἶναι ὁ φόβος τοῦ κακοῦ μαθητῆ.

ΜΑΘΗΜΑ 58°

Προσπαθήστε νὰ κάνουν μιὰ σύντομη ἔκθεση οἱ μαθητὲς πάνω στὸ θέμα: ἡ ἀναχώρηση ἐνὸς αὐτοκινήτου.

Μέθοδος ἐργασίας. 1. Ἰδέες. Τί κάνει ὁ ὀδηγὸς τοῦ αὐτοκινήτου, Κρατᾶει μιὰ ρόδα πού βρίσκεται μπροστὰ στὸ αὐτοκίνητο. Καὶ γιατί γυρίζει τὴ ρόδα; Γιὰ νὰ βάλῃ τὸ αὐτοκίνητο σὲ κίνηση; Μπαίνει τὸ αὐτοκίνητο σὲ κίνηση, μὲ τὴ ρόδα αὐτή; Ὅχι, αὐτὴ χρησιμεύει γιὰ νὰ κανονίζει τίς στροφὰς τοῦ αὐτοκινήτου. Τὸ αὐτοκίνητο μπαίνει σὲ κίνηση μὲ μιὰ μανιβέλα πού βρίσκεται μπροστὰ στὴ μηχανή του. Μόλις γυρίσωμε αὐτὴν ἀκούμε ἀμέσως ἓνα θόρυβο ἀπὸ τὴ μηχανή. Ἡ μηχανή μπαίνει σὲ κίνηση ἀμέσως; Καμμιὰ φορὰ ὄχι, γι' αὐτὸ ὁ ὀδηγὸς ξαναγυρίζει τὴ μανιβέλα. Τότε τί κάνει ὁ ὀδηγός; Ἀνεβαίνει στὴ θέση, πιάνει τὴ ρόδα. Ἀμέσως τότε τὸ αὐτοκίνητο ξεκινάει, ἐνῶ ὁ ὀδηγὸς χτυ-

πάει την κορνέτα, πού βρίσκεται πλάι του, γιά νά εἰδοποιήσῃ τοὺς διαβάτες νά φυλαχθοῦν, ἀναβαίνοντας πάνω στοῦ πεζοδρομίου. Τί βλέπομε πίσω ἀπὸ τὸ αὐτοκίνητο πού ἀπομακρύνεται; Βλέπομε λίγον καπνὸ. Ὡστε τὴ φράση αὐτὴ τὴ σχηματίζομε ἔτσι: Ἐνῶ τὸ αὐτοκίνητο ἀποκρύνεται βλέπομε λίγον καπνὸ μπλέ, νά ξεφεύγῃ πίσω του.

ΜΑΘΗΜΑ 59°

Πάνω στοῦ θέμα τῆς ἀναχώρησης τοῦ ναυτοπόουλου, ἄς προσπαθήσομε νά κάνωμε μιὰ μικρὴ ἔκθεση.

Τὸ ναυτόπουλο μπαρκάρει γιά πρώτη φορά, γιά νά μάθῃ τὸ νέο ἐπάγγελμά του. Ποιὸς τὸ συνοδεύει ὡς τὸ λιμάνι, ὡς τὴν ὥρα πού θὰ μπαρκάρῃ; Ἡ μητέρα του. Κλαίει. Εἶναι συγκινημένη; Τί λέει; Τὸν συνοδεύει μὲ τὴ βάρκα, ὡς τὸ καράβι. Μὲ ἔπειτα τὴν ὥρα πού τὸ καράβι ἐτοιμάζεται νά φύγῃ, ἡ μητέρα εἶναι ὑποχρεωμένη νά κατέβῃ. Κι' ὅταν κατεβαίνει καὶ βλέπει ἀπὸ τὸ λιμάνι τὸ καράβι ν' ἀπομακρύνεται, γνέφει μὲ τὸ μαντήλι της. Τὸ ἴδιο γνέφει μὲ τὸ μαντήλι του καὶ τὸ ναυτόπουλο, ὅταν πού τὸ καράβι χάνεται πιά, στὴν ὀμίχλη τοῦ θαλάσσιου ὀρίζοντος.

ΜΑΘΗΜΑ 60°

Μπορεῖτε τώρα νά δίνετε μεγαλύτερα ἢ καὶ πὺ γενικώτερα θέματα στὰ παιδιά. Στὰ μέρη ἔξαφνα πού τὰ παιδιά μποροῦν νά ἰδοῦν ἀεροπλάνο, βοηθήστε τα νά κάνουν μιὰ σχετικὴ περιγραφή. Τὸ βοήθημα μπορεῖ νά γίνῃ μὲ τὸν ἀκόλουθο τρόπο:

Ἐνα ἀεροπλάνο πέρασε πάνω ἀπὸ τὴν πόλιν μας, ἐδῶ καὶ

λίγον καιρὸ. Τί ἀκούσατε; τί εἶδατε; Τί ἔκαναν καὶ τί ἔλεγαν οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως (ἢ τοῦ χωριοῦ) βλέποντάς το;

Τὸ παρακάτω θέμα τώρα μπορεῖ νά δοθῇ παντοῦ σ' ὅλα τὰ μέρη, γιατί εἶναι κάτι τι γενικό. Δηλαδή: Σὰς ἔδωκαν ἓνα ὄραϊο χρωματιστὸ μπαλόκι (φοῦσκα). Σεῖς πήγατε περίπατο καὶ τὸ κρατούσατε στὰ χέρια, δεμένο ἀπὸ ἓνα σπάγγο. Ἐξαφνα σὰς ἔφυγε ἀπὸ τὰ χέρια ἢ τὴν ἄλλη μέρα τὸ βρήκατε ξεφουσκωμένο, ἀνίκανο νά πετάξῃ πιά.

Γιά κάθε σχετικὴ παράγραφο ἀρκοῦν δυὸ φράσεις.

Πότε σὰς ἔδωκαν τὸ μπαλόκι; Πῶς εἶναι; Περιπατᾶτε μὲ τὸ μπαλόκι στὰ χέρια (κρατώντας το μὲ μιὰ κλωστή ἢ ἓνα σπάγγο). Τί κάνει τὸ μπαλόκι; Στριφογυρίζει, ζητώντας νά πετάξῃ. Στριφογυρίζει ἀπὸ τὸν ἄνεμο.

Σὰς ἔσπασε ὁ σπάγγος;... Σὰς ξεφεύγει τότε ἀπὸ τὰ χέρια, ἀνεβαίνει, ἀνεβαίνει ὡς πού χάνεται.

Ἡ μπορεῖ νά συμβῇ καὶ τοῦτο: Γυρίζετε τὸ βράδι στοῦ σπίτι, τὸ δένετε σὲ μιὰ καρέκλα. Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρῶτ' ὅταν βρῖσκατε ξεφουσκωμένο, τσαλακωμένο, πεσμένο χάμω, στοῦ πάτωμα.

ΜΑΘΗΜΑ 61°

1. Οἱ ἀπολαύσεις τοῦ χειμῶνα καὶ οἱ ἀπολαύσεις τῆς ἀνοιξῆς. Τὸ χειμῶνα ἔχομε τίς συγκεντρώσεις στὰ σπίτια ἢ τὰ παιχνίδια μὲ τὸ χιόνι. Τὸ πατινάρισμα πάνω στοῦ παγωμένο χιόνι, τίς χιονιές, τὸ φτιάσιμο τοῦ χιονάνθρωπου. Τὴν ἀνοιξῆ ἔχομε τοὺς περιπάτους στὴν ὄμορφη πρασινάδα, τὸν ζεστὸν ἥλιο, τὸ τραγοῦδι τῶν πουλιῶν.

Τρεῖς φράσεις ἀρκοῦν γιά τὴν κάθε σχετικὴ παράγραφο. Μπορεῖτε ὁμως νά προετοιμάσετε τὰ παιδιά, γιά νά κάνουν τίς φράσεις αὐτές, προφορικὰ μὲ τὴ βοήθεια ἐρωτήσεων. Π. Χ.

— Εἶσθε εὐχαριστημένοι, ὅταν τὰ χειμωνιάτικα βράδια βρῆ-
σκεσθε στὰ σπίτια σας; Ἡ σόμπα ἀνάβει ἢ τὰ ξύλα τριζοβολοῦν,
κάνοντας μεγάλη φλόγα στὸ τζάκι; Κάνει ζέστη στὶς κάμαρες;
Τὸ δωμάτιο σας φωτίζεται καλά; Ἐξω κάνει πολὺ κρύο. Τὸ
καταλαβαίνει κανεὶς ἀπὸ τὸν δυνατὸν ἀέρα ποὺ φυσάει. Κι' ἂν
ρῖξετε μιὰ ματιὰ ἀπὸ τὸ παράθυρο θὰ ἰδῆτε ὅτι ὁ οὐρανὸς εἶναι
μαῦρος, σκεπασμένος ἀπὸ σύννεφα καὶ ἔξω εἶναι σκοτάδι πῖσα.
2. Οἱ περίπατοι ἢ τὰ παιχνίδια τὴν ἀνοιξη. Ὁ καιρὸς εἶναι καλός.
Μπορεῖ κανεὶς νὰ μείνῃ πολλὴν ὥρα στὸ ὑπαίθρο, χωρὶς νὰ
εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ φορέσῃ παλτό. Ὁ ἥλιος δὲ σᾶς φαίνεται
κι' αὐτὸς χαρούμενος; Καὶ τί εὐχάριστο πρᾶγμα ν' ἀκούτε τριγύ-
ρω σας νὰ κελαηδοῦν τὰ πουλιά!

ΜΑΘΗΜΑ 62°

1. Νὰ γίνῃ ἡ περιγραφή ἑνὸς δέντρου τῆς αὐλῆς, τὴν ἀνοιξη.
Εἶναι ἀδύνατο νὰ δώσωμε ὀρισμένες ὁδηγίες, πάνω σ' αὐτὸ τὸ
θέμα, γιατί τὸ κάθε τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ δέντρο, ποὺ θὰ παρα-
τηρήσωμε. Πάντα πρέπει ν' ἀρχίσωμε ἀπὸ τὸν κορμὸ καὶ νὰ
φθάσωμε στὶς ἄλλες λεπτομέρειες: φύλλα, κλαδιά, κ.λ.π.

ΜΑΘΗΜΑ 63°

Θέμα. Ἔχετε ἐτοιμάσει ἓνα μπουκέτο. Πέστε μας πῶς κάνατε
τὸ μπουκέτο αὐτὸ, σὲ ποιὲς περιστάσεις καὶ τί λουλούδια μαζέ-
ψατε; Βάζετε τὸ μπουκέτο αὐτὸ σ' ἓνα βάζο. Ποιὲς προφυλά-
ξεις φέροντε; Τί συμβαίνει ἔπειτα ἀπὸ μερικὲς μέρες;
Ἡ καλύτερη προπαρασκευαστικὴ ἐργασία γιὰ τὴν ἐκθεση
αὐτὴ θὰ ἦταν νὰ φέρονται λουλούδια στὴν τάξη καὶ νὰ κάνατε

ἐκεῖ ἓνα μπουκέτο. Ἡ ἂν μπορούσατε καὶ περισσότερα μπου-
κέτα, ἀπὸ διάφορα λουλούδια. Νὰ τὰ βάλετε ἔπειτα στὰ βάζα.
Γιὰ τὸ τι θὰ γίνῃ ἔπειτα ἀπὸ λίγες μέρες, θὰ ἦταν προτιμώ-
τερο τὴν παρατήρηση αὐτὴ νὰ τὴν κάνουν τὰ παιδιά, ἔπειτα
ἀπὸ μιὰ βδομάδα, ὅταν τὰ λουλούδια θὰ εἶναι μαραμμένα πιά.

Ὅταν τοὺς κάνατε τὶς ἐρωτήσεις, μ' ἓναν συγκεκριμένον τρό-
πο, τότε τὰ παιδιά θὰ μπορέσουν ν' ἀπαντήσουν εὐκολώτερα,
ἔχοντας καὶ τὴν ἄμεση παρατήρηση γιὰ βοηθό.

ΜΑΘΗΜΑ 64°

Νὰ περιγράψετε ἓνα ποδήλατο τῆς ἐκλογῆς σας. Νὰ βρῆτε
τρία ἐπίθετα, γιὰ νὰ τὸ χαρακτηρίσετε, ὅτι εἶναι **καινούργιο**
λαμπερό, ἢ **παλιὸ καὶ ἀκάθαρτο**.

Πέστε μας ποῦ εἶναι; Πέστε ἂν σᾶς ἄρεσε, γὰ εἶχατε ἓνα πο-
δήλατο. Κι' ἂν τὸ εἶχατε τί θὰ κάνατε;

(Ἄν σᾶς ἦταν εὐκολο νὰ βρῆτε ἓνα ποδήλατο καὶ νὰ τὸ δεῖ-
ξετε στὰ παιδιά τότε, ἡ περιγραφή θὰ ἦταν πιὸ ζωηρὴ καὶ πιὸ λε-
πτομερειακὴ).

ΜΑΘΗΜΑ 65°

1. Εἶναι σκοτάδι. Γυρίζουμε ἔξωφρα ἓνα κουμπὶ καὶ τὸ δω-
μάτιο φωτίζεται. Προσπαθῆστε νὰ γίνῃ ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ
φωτισμοῦ.

2. Πρῶτο μέρος τοῦ θέματος: Εἶναι σκοτάδι. Πῶς τὸ βλέπετε;
Γιατί δὲν μπορούμε πιά νὰ ἰδοῦμε τὰ διάφορα ἀντικείμενα; Τρα-
βᾶμε πρὸς αὐτό, χωρὶς νὰ βλέπουμε.

3. Γυρίζουμε ἔξωφρα ἓνα κουμπὶ καὶ τὸ δωμάτιο φωτίζεται.

Αὐτὸ ἔγινε γρήγορα; Μὲ μιὰ φράση καὶ μόνῃ θὰ μπορούσαμε νὰ τὸ καθορίσουμε.

4. Πῶς γίνεται ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ φωτισμοῦ;—Ὁ φωτισμὸς—ἀλλὰ δεῖχτε πῶς ἐκδηλώνεται αὐτὴ ἡ περηφάνεια. ὁμοίως αὐτὸς, ὁ ὁποῖος προῆλθε μὲ μίαν ἀπὸ τὰς λαμπρὰς ἀπὸ τὸν κομπί, εἶναι μιὰ λαμπρὸς φωτισμὸς, ὅπως ὁ φωτισμὸς μιᾶς λάμπας μὲ πετρέλαιον, τὴν κυριακὴν, ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν. Ἐκεῖ ἀκούτε τοὺς ὅπως αὐτὸς ποὺ ἔρχεται ἀπὸ τὸν ἥλιον καὶ φωτίζει τὴν σκιά; Ἐπαίνους τῶν συμμαθητῶν σας, γὰρ τὴν φορεσίαν. Καμμιὰ φορὰ νὰ πρὸς λαμπρὸς. Εἶναι ἄσπρος. Βλέπομε ὅλα τὰ ἀντικείμενα ὡς μερικοὶ ἀπὸ τοὺς συμμαθητὰς σας, ὡς κοιτᾶνε χωρὶς νὰ στίς λεπτομερεῖες τοὺς ἀκόμη, σὰ νὰ ἦταν μέρα. Ὁ φωτισμὸς—ἀπὸ ζήλεια ἴσως—ἢ ὡς κοροϊδεύουν. Σεῖς δὲν αὐτὸς προέρχεται ἀπὸ τὸν ἠλεκτρισμὸν.

ΜΑΘΗΜΑ 66°

1. Σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸ μάθημα τῆς γραμματικῆς, θὰ ἦταν καλὸ νὰ κάνουμε μερικὰς ἀσκήσεις, γὰρ τὸ φτιάσιμο τῶν φράσεων Π.Χ. Νὰ πλουτίσουμε μιὰ φράση, προσθέτοντας συμπληρωματικὰς λέξεις γὰρ τὸν τόπον, τὸν χρόνον καὶ τὸν τρόπον.

Παράδειγμα: Ὁ δάσκαλος ἐξηγεῖ τὸ μάθημα. Ποῦ; Πόθεν; Στὸ σχολεῖο. Πῶς; Ὅσο μπορεῖ καλύτερα.

Ἄς ἴδωμε τώρα πῶς θὰ βάλουμε τὰ συμπληρώματα αὐτὰ ἐν τῇ φράσει ὀλόκληρη; Στὸ σχολεῖο ὁ δάσκαλος, τὸ πρῶτον ἐξηγεῖ ὅσο μπορεῖ καλύτερα τὸ μάθημα. Αὕτῃ εἶναι ἡ καλύτερη μορφή ποὺ μπορούμε νὰ δώσουμε ἐν τῇ φράσει, ἀλλὰ πρέπει νὰ προσπαθήσουμε ὥστε νὰ τὴν βροῦν τὰ παιδιὰ μόνον, ἔπειτα ἀπὸ σχετικὴ βοήθεια, ἐννοεῖται.

2. Νὰ πλουτισθοῦν οἱ ἀκόλουθοι φράσεις: Ἡ καμπὰνα τῆς ἐκκλησίας χτυπάει.—Ὁ Πέτρος γράφει τὰ μαθηματὰ του.—Ὁ Γιαννάκης παίζει.—Ἡ Μαρία φλυαρεῖ.—Ὁ Μίμης κάνει μωροφασμούς.

3. **Θέμα γὰρ ἀσκηση.** Σὰς δώρησαν μιὰ φορεσίαν. Προσπα

θήστε νὰ τὴν περιγράψετε. Σὰς ἔρχεται καλά; Εἴσθε περήφανος γὰρ αὐτὸ; Δυὸ φράσεις ἀρκοῦν γὰρ νὰ περιγράψετε τὴν φορεσίαν.

Δὲ θὰ πῆτε βέβαια: Εἶμαι περήφανος, γὰρ ἔχω μιὰ τόσο ὁμορφὴν φορεσίαν. Ἐπειτα ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν. Ἐκεῖ ἀκούτε τοὺς ὅπως μερικοὶ ἀπὸ τοὺς συμμαθητὰς σας, ὡς κοιτᾶνε χωρὶς νὰ πειράξωμε γιὰ αὐτὸ; Ἰδίως δὲ φοβᾶσθε μήπως σὰς τὴν λερώσουν; Πῶς ἐκδηλώνεται ὁ φόβος αὐτὸς;

Σημείωση γὰρ τὸ δάσκαλον. Τὸ θέμα αὐτὸ μπορεῖ νὰ δοθῇ βέβαια παντοῦ, μὰ σὲ τόπον, ὅπου εἶναι φτωχὸς, θὰ ἦταν καλύτερα νὰ ἀντικαταστήσωμε τὸ: **σὰς δώρησαν μιὰ φορεσίαν**, μὲ τὸ ἀκόλουθον θέμα: **Περιγράψατέ μου τὰ ρούχα ποὺ φορᾶτε ἐν τῇ Κυριακῇ.** Εἴσθε περήφανος γὰρ αὐτὰ; Ὅταν τὰ φορᾶτε τί κάνουντε;

ΜΑΘΗΜΑ 67°

1. Φεύγετε ἀπὸ τὸ σχολεῖο, γὰρ νὰ πάτε νὰ φαῖτε. Στίς δύο ὅρα θὰ ξαναγυρίσετε. Πῶς πάτε ἐν τῷ δρόμῳ, ὅταν πάτε γὰρ τὸ φαγεῖν; Ἄν ὑποθέσωμε ὅτι εἶναι καλοκαίρι καὶ κάνει ζέστη, παίξετε ἐν τῷ δρόμῳ; Ἄν περνᾶτε; Πῶς πρέπει νὰ πηγαίνουμε ἐν τῷ δρόμῳ; Ἐπειτα γυρίζετε ἐν τῷ σχολεῖο, στίς δύο, ὕστερα ἀπὸ τὸ μεσημέρι. Σὲ πόση ὥρα χτυπάει τὸ κουδούνι; Ὅταν μπαίνετε ἐν τῇ τάξει, τὸ δωμάτιον εἶναι δροσερὸ ἢ ζεστό;

2. Ἡ ἀλλή τοῦ σχολεῖου, τὸ καλοκαίρι.

3. Οἱ δρόμοι τοῦ χωριοῦ ἢ τῆς πόλεως τὸ καλοκαίρι. (Νὰ γίνωμε ἡμεῖς ἡ σχετικὴ περιγραφή. Πῶς εἶναι τὴν ἐποχὴ αὕτη).

ΜΑΘΗΜΑ 68^ο

1. **Παραδείγματα:** Ἔμαθα τὸ μάθημά μου καλά, χθὲς βράδι καὶ σήμερα τὸ πρωῖ τὸ ἕξερα χωρὶς λάθος.— Ἄν καλὸν καιρὸ, θὰ πάω περίπατο.—

Νὰ βροῦν τὰ παιδιὰ παρόμοιες φράσεις, ὅπου νὰ γίνεται λόγος γιὰ δύο πράξεις, ὅπως στὶς παραπάνω φράσεις.

2. Ἄς πάρουμε τώρα ἓνα ἄλλο θέμα πὸ πλατύ: τὸ ψάρεμα. Πρέπει ὅμως προκαταρκτικὰ νὰ προσανατολίσουμε τὰ παιδιὰ εἰς αὐτό. Δὲν πρέπει νὰ ἀπαιτήσουμε ἀπ' αὐτὰ πάρα—πάνω ἀπὸ τρεῖς ἢ τέσσερις φράσεις. Π.Χ.—Ὁ Γιαννάκης ἦταν πολὺ φρονιμὸς. Ὁ μπαμπᾶς του τὸν πῆγε νὰ ψαρέψη. Πόσο εὐχαριστήμενος καὶ περήφανος εἶναι γι αὐτό!—

—Ὁ Πίπης ψαρεύει σὲ μιὰ ἡσυχὴ ἀκροθαλασσιά. Ἐνα ψάρεμα ἔρχεται καὶ δαγκώνει τὸ δόλωμα Ὁ Πίπης τραβάει τὸ καλάμι. Τὶ κρίμα... Δὲν ἔπιασε τίποτα, ἢ ὁ Πίπης τραβάει τὸ καλάμι καὶ βλέπει ἓνα ὠραῖο ψάρι, ποὺ διστάζει νὰ πιάσῃ, γιὰ τὸ ψάρεμα σπαρταροῦναι.—

—Ἐνας ψαράς βρῖσκεται στὸ λιμάνι. Ψαρεύει. Τὸν βλέπουν. Παρακολουθῆτε μὲ τὴ ματιά σας τὸ καλάμι του, τὴν κλωστήν του, βουτάει καὶ ἔπειτα χάνεται μέσα στὰ θολάνερά τοῦ λιμανιοῦ.

ΜΑΘΗΜΑ 69^ο

ἔχουμε τὴ φράση: Εἶναι καθῆκον γιὰ τὴ μέλισσα νὰ σηκώνεται ἑνωρὶς. Δὲ θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε: Τὸ καθῆκον τῆς μέλισσας εἶναι νὰ σηκώνεται ἑνωρὶς;—Τὶ διαφορὰ ὑπάρχει ἀνάμεσα στὶς δύο φράσεις; Ὅτι ἡ πρώτη τονίζει περισσότερο τὴν ἔννοια

τῆς λέξεως: **καθῆκον** Ἄς πάρουμε καὶ ἄλλα παραδείγματα: Εἶναι ἢ Ἀθήνα ἐκεῖνη στὴν ὁποίαν ὑπάρχουν τὰ ὠραιότερα ἀρχαῖα μνημεῖα, ἀπ' ὅλον τὸν κόσμον. Νὰ ἡ ἄλλη φράση: Στὴν Ἀθήνα συναντᾶται κανεὶς τὰ ὠραιότερα ἀρχαῖα μνημεῖα, ἀπ' ὅλον τὸν κόσμον.

Ὁ Παῦλος ἔσπασε τὸ τζάμι.—Εἶναι ὁ Παῦλος ἐκεῖνος ποὺ ἔσπασε τὸ τζάμι.

Συμπέρασμα. Ὅταν λοιπὸν θέλωμε νὰ τραβήξουμε τὴν προσοχὴ σὲ μιὰ ἔννοια, τὴ βάζουμε στὴν ἀρχὴ τῆς φράσεως.

Ἀσκηση. Νὰ μεταβληθοῦν, μ' αὐτὸν τὸν τρόπο, οἱ ἀκόλουθοι φράσεις: Μιὰ πανήγυρη θὰ γίνῃ ἐφέτος στὸ Μενίδι τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς.—Τὸ καθῆκον τοῦ μαθητῆ εἶναι νὰ ἐργάζεται καλά.—Ὁ Παῦλος φλυᾶρησε.—Ἡ ὑπερέτρια σκουπίζει τὸ δωμάτιο.—Ὁ μικρὸς κλαίει.

ΜΑΘΗΜΑ 70^ο

Ἄν ἔχετε κἀνη μιὰ ἐκδρομὴ, τώρα τελευταῖα, ζητήστε ἀπὸ τὰ παιδιὰ νὰ σᾶς κάνουν μιὰ σύντομη περιγραφὴ, πάνω στὶς παρακάτω ἐρωτήσεις, τίς ὁποῖες πρέπει νὰ γράψετε στὸν πίνακα:

1. Πότε πήγατε ἐκδρομῇ;
2. Μὲ ποιόν;
3. Τί ὥρα φύγατε;
4. Τί καιρὸ ἔκανε;
5. Κουρασθήκατε ὅσο νὰ πᾶτε;
6. Τί εἶδατε στὸ δρόμο, ποὺ πηγαίνατε;
7. Τί εἶδατε ἐκεῖ ποὺ φθάσατε;
8. Ἐκανε ζέστη ἢ κρῦο;
9. Πότε γυρίσατε;
10. Εἴσθε εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὴν ἐκδρομὴ; (γενικᾶ).

ΜΑΘΗΜΑ 71ο

Πέστε στα παιδιά να κάνουν την περιγραφή μιᾶς εικόνας, τὴν ὁποίαν θὰ τοὺς δείξετε σεῖς, κρεμώντας τὴν πάνω στὸν πίνακα. Πρὶν ἀρχίσουν νὰ κάνουν τὴν ἔκθεση, ὀδηγήστε τα σεῖς προφορικά, πῶς θὰ γίνῃ ἡ ἔκθεση. Πρὸ παντὸς πρέπει νὰ προσέξετε νὰ τονίσετε τὰ κυριώτερα σημεῖα, ἀπὸ τὴν εἰκόνα αὐτή, γιατί τὰ παιδιά δὲν μποροῦν ν' ἀπασχοληθοῦν καὶ νὰ συκρατήσουν λεπτομέρειες.

ΜΑΘΗΜΑ 72ο

Τὰ φρούτα τῆς ἐποχῆς. Ποῦ τὰ βρίσκουμε; Πῶς εἶναι; (σύντομη περιγραφή γιὰ τὸ κάθε εἶδος). — Τί γεύση ἔχουν;

Δείχτε μερικὰ φρούτα στὰ παιδιά. Προσπαθῆστε ἔπειτα νὰ τοὺς τραβήξετε τὴν προσοχή ἢ νὰ τοὺς κινήσετε τὴ φαντασία, μιλώντας γιὰ τὰ δέντρα, ποὺ παράγουν αὐτοὺς τοὺς καρπούς, γιὰ τὸν ὄμορφο ἥλιο ποὺ τοὺς ὠριμάζει. Ἄν ὑπάρχουν δέντρα τέτοια ἐκεῖ κοντὰ στὸ σχολεῖο, τότε δείχτέ τους τα, ἀπὸ τὸ παράθυρο.

ΜΑΘΗΜΑ 73ο

Ρωτῆστε τοὺς μαθητές σας, ἂν ἔχουν ἰδῆ μιὰ ἔκταση γῆς, σπαρμένη μὲ στάχια. Κι' ἂν ἔχουν ἰδῆ τότε ζητήστε τους νὰ κάνουν μιὰ περιγραφή, βοηθούμενοι ἀπὸ τίς παρακάτω ἐρωτήσεις:

Ποῦ βρίσκεται ἡ ἔκταση αὐτή; Ἄπὸ τί περιτριγυρίζεται;

Ποῦ εἶναι τὸ ὕψος τοῦ σταχυοῦ; Ποῦ εἶναι τὸ χροῶμά του; Τί παρατηροῦμε, ὅταν ὁ ἀέρας φυσᾷ;

ΜΑΘΗΜΑ 74ο

Θέμα. 1. Ἔνα ἐπιπλο, ὁποιοδήποτε, τὸ ὁποῖο εἶναι ἀρετὰ γνωστό. **2. Ἔνα σπίτι,** ὅταν τὸ κοιτάμε ἀπ' ἔξω, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ δασκάλου πάντα. **3. Ἔνα σπίτι** τῆς ἐκλογῆς τοῦ μαθητῆ. **4. Τὸ πατρικὸ σπίτι.**

Μέθοδος ἐργασίας. 1. Ἰδέες Πρόκειται νὰ περιγράψουμε ἕνα σπίτι. Πρέπει νὰ τὸ κοιτάξουμε καλὰ πρῶτα. Πῶς θὰ τὸ κοιτάξουμε; Θὰ μιλήσουμε στὴν ἀρχὴ γιὰ τὴ θέση του. Ἐπειτα θὰ τὸ περιγράψουμε, μὲ τέτοιο τρόπο, ὥστε ὁ ἀναγνώστης νὰ νομίζῃ ὅτι τὸ βλέπει μπροστά του καὶ νὰ μπορεῖ νὰ τὸ ζωγραφίσῃ.

2. Σχέδιο. Ἡ παραπάνω παράγραφος δίνει τὸ σχέδιο: θέση, θέα, τὰ τριγωνιὰ μέρη, τελειωτικὸς καὶ συνολικὸς καθορισμὸς τοῦ σπιτιοῦ. Τὸ σχέδιο καθορίζει ἀκόμη καὶ τὴν ὀρθοθεσία. Γι' αὐτὸ καλὸ εἶναι νὰ δοθῇ στὰ παιδιά μιὰ γενικὴ ἐντύπωση, ἀπὸ τὴν ὁποίαν θὰ βγοῦν οἱ λεπτομέρειες. Π.Χ. Τὸ σπίτι ποὺ μένω εἶναι μικρὸ . . . ἢ: τὸ σπίτι ποὺ μένω εἶναι νεόκτιστο καὶ κόμοδο.

3. Ἔργασία γιὰ τὸ ὕψος. Μερικὲς φράσεις. «Τὸ σπίτι αὐτό, στὸ ὁποῖο θὰ κατοικήσω ἀπὸ σήμερα μ' ἀρέσει, ὅπως μ' ἄρεσε καὶ τὸ σπίτι ποὺ εἶχαμε μείνῃ πέρσι». Παραβάλλατε τὴν ἔκφραση αὐτὴ μὲ τὴν ἀκόλουθη: «Θὰ μ' ἀρέσῃ τὸ σπίτι, στὸ ὁποῖο θὰ κατοικήσω ἀπὸ σήμερα, ὅπως μ' ἄρεσε τὸ ἄλλο, ποὺ μέναμε πέρσι». — Ἐχει ὅμως ἕνα ρυθμὸ πολὺ πιὸ νέον ἀπ' ἐκεῖ-

νον, πού είχε τὸ περσινό μας σπίτι.—Προσθέστε τώρα τὴ θέσιν στὴν ὁποίαν βρίσκεται τὸ σπίτι.

Μελέτη γιὰ τὴν ἔκφραση. Ἐπιμείνατε στὴ φυσικότητα τῶν συγκρίσεων. Νὰ προσέξετε στὸν καθορισμὸ τοῦ εἴδους τοῦ σπιτοῦ Π.Χ. εἶναι διόροφο ἢ μονόροφο. Ἀκόμη καὶ στὸν ἀκριβὲς καθορισμὸ τοῦ χρώματος: εἶναι πράσινο, εἶνε σκοῦρο σταῖ κ.λ.π. Προσπαθῆστε νὰ βροῦν ὅμοιες φράσεις τὰ παιδιά.

ΜΑΘΗΜΑ 75^ο

Θέμα. Μπορεῖ νὰ γίνη ἡ περιγραφή τῆς σημαίας μας, τὴν ὅποια θὰ παρουσιάσετε στοὺς μαθητές σας. Μετὰ τὴν περιγραφή δοκιμάστε νὰ κάνετε τοὺς μαθητές σας νὰ διερμηνεύσουν τὰ αἰσθητά, πού δοκιμάζουν, βλέποντας τὴ σημαία τῆς πατρίδας τοῦ ἢ τὰ αἰσθήματα πού δοκιμάζουν, βλέποντας τὸν τόπο, πού γεννήθηκαν. Εἰδικεῦτέ τους τὸ θέμα, γιὰ νὰ τὸ καταλάβουν καλύτερα καὶ νὰ μὴ δυσκολευθοῦν Π.Χ. Περιγράψτέ μου, μὲ λίγα λόγια τὸ μέρος πού γεννηθήκατε. Πέστε μου ἂν τὸ ἀγαπᾶτε γιατί.

Μέθοδος ἐργασίας. 1. Ἰδέες. Τὸ πρῶτο μέρος: ἡ περιγραφή τῆς πατρίδας. Πρέπει νὰ προσπαθῆσουν νὰ βροῦν τὰ χαρακτηριστικὰ σημεῖα τῆς πατρίδας τους. Π.Χ. Ἔχει πολλὰ ἀμπέλια ἢ παράγει τοὺς τάδε καρπούς ἢ εἶναι ὀνομαστή γιὰ τὰ τάδε μέταλλο ἢ γιὰ τὸ τάδε προϊόν.—Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο τώρα προσπαθῆστε νὰ βροῦν καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ σημεῖα τοῦ τόπου, στὸν ὁποῖον μένουν.

Γιὰ τὸ δεύτερο μέρος τώρα: ἂν ἀγαποῦν τὴ γενέτειρά τους καὶ γιατί, προσπαθῆστε νὰ κάνετε τὰ παιδιά νὰ σᾶς παρουσιάσουν ζωντανότερα τὸ τοπίο, πού ἔχουν μπροστὰ στὰ μάτια τους

καὶ τοὺς εἶναι περισσότερο γνώριμο, ἢ τοὺς φέρνει τίς τάδε ἢ τάδε ἀναμνήσεις, ἢ γιατί βρίσκονται ἀνάμεσα στοὺς συγγενεῖς των, στοὺς φίλους των καὶ γενικὰ σὲ πράγματα, τὰ ὁποῖα συνήθισαν νὰ βλέπουν ἀπὸ τὸν καιρὸ πού αἰσθάνθηκαν τὸν ἑαυτὸ τους.

Πρέπει νὰ προσπαθῆσετε νὰ κάνετε τὰ παιδιά νὰ δοκιμάσουν μὴ πραγματικὴ συγκίνηση, στὴν ἀνάμνηση ὅλων αὐτῶν, τὴν ὁποίαν νὰ διερμηνεύσουν ὅσο μποροῦν καλύτερα.

2. Σχέδιο. Μποροῦν οἱ περιγραφὲς τοῦ πρώτου μέρους νὰ συμπέσουν καὶ μὲ τίς περιγραφὲς τοῦ δεύτερου— μὲ τὸ συναισθηματικὸν κόσμον δηλαδὴ τοῦ δεύτερου. Π.Χ. Ὁ τόπος πού γεννήθηκα δὲν εἶναι καὶ τόσο ὠραῖο μέρος, μὰ μολαταῦτα τὸν ἀγαπῶ ἢ: Ὁ τόπος πού γεννήθηκα εἶναι τόσο ὁμορφο μέρος, ὥστε καὶ ἀπὸ μακριὰ ὅταν περνᾶ κανεὶς μὲ τὸ σιδηρόδρομο (ἢ τὸ βαπόρι) δείχνει τὰ θέλγητρά του. Εἶμαι πολὺ περήφανος, γιατί γεννήθηκα σ' ἓνα τέτοιο μέρος.

Ἔργασία γιὰ τὸ ὕφος. «Αἰσθάνομαι πὼς εἶμαι ἓνα κομμάτι ἀπὸ σένα, ἓνα κομμάτι ἀπὸ τοὺς βράχους σου, ὁμορφο χωριό μου, μὲ τὰ χρωματιστά σου ἀγριολούλуда, μὲ τ'ἀπέραντα ἀμπέλια σου».—Προσέχετε τὴν ἔκφραση: Αἰσθάνομαι πὼς εἶμαι ἓνα κομμάτι ἀπὸ σένα.—Βλέπετε ὅτι ἀπευθυνόμαστε στὴν ἴδια τὴ γενέτειρά μας καὶ ἡ ἀποστροφή αὐτὴ εἶναι πολὺ ζωντανή.

Ἡ ἔκφραση. Ἡ ἐκλογή ἄλλων ἐκφράσεων μπορεῖ νὰ δώσῃ στὴν πρώτη φράση περισσότερη δύναμη. Μποροῦμε νὰ ποῦμε λοιπόν: «Αἰσθάνομαι ὅτι σοῦ ἀνήκω βραχώδεια χώρα, μὲ τὰ ὀλοπράσινα ἀμπέλια καὶ τὰ αἰώνια ἀνθισμένα ἀγριολούλуда» ἢ: «Αἰσθάνομαι ὅτι σὲ προτιμᾶω, μικρὸ μου χωριό, σὲ προτιμᾶω ἀπὸ κάθε ἄλλη πλοῦσια χώρα, σὲ προτιμᾶω γιατί ὁ γαλανός σου ὀρίζοντας ἀπλώνεται ἀδιάκοπα ἀνεφέλος καὶ τὰ στάχια σου μοιάζουν σὰν χρυσάφι».

Ἐπειτα θέλετε νὰ μιλήσετε γὰ τὴν ἡσυχία τῆς ἐξοχῆς. Ἄν τύχη καὶ περνᾷ ἀπὸ τὸ χωριό, ποὺ γεννήθηκαν, σιδηροδρομος, μπορεῖτε νὰ μεταχειρισθῆτε τὴν ἔκφραση: «Ἐξαφνα μιὰ ἀπότομη σφυριζιά κόβει τὴν ἀτέλειωτη ἡσυχία τῆς ἐξοχῆς» ἢ: «Μπορεῖ νὰ μείνει κανεὶς ἓνα ὀλόκληρο ἀπόγευμα στὸν ἀγρὸ, χωρὶς τίποτ' ἄλλο, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ τραγοῦδι τῶν πουλιῶν, νὰ ταράξῃ τὴν ἀδιάκοπη γαλήνη τῆς ἐξοχῆς» ἢ:

«Μόνον κάθε τόσο, μόλις ἢ νύχτα ἀπλωθῇ, ἀκούγεται τὸ μακρινὸ ἀλύχτισμα τοῦ σκύλου, ἀπὸ κανένα κοπάδι».

ΜΑΘΗΜΑ 76°

Ἔχομε γὰ θέμα: τὰ ἀγαθὰ, ποὺ μᾶς δίνει τὸ φῶς. Εἶναι μιὰ εὐκαιρία νὰ παρατηρήσουν οἱ μαθητὲς τὶς διαφορὰς τοῦ φῶτισμοῦ, τὰ παιχνίδια ποὺ κάνει ἡ σκιά καὶ τὸ φῶς.

Θέματα ποὺ μποροῦν νὰ δοθοῦν πάνω σ' αὐτό. 1. Μιὰ ἀχτίνα τοῦ ἡλίου, μπαίνει στὴν τάξη σας ἢ στὸ δωμάτιό σας ἀπὸ τὸ παραθυρόφυλλο. Κοιτάχτε τὴν. Περιγράψτε τὴν. 2 Παρατηρῆτε ἓνα ἀντικείμενο, ποὺ βρῖσκεται στὴ σκιά. Βάλτε τὸ ἔπειτα σὲ πολὺ φῶς. Σὲ δυὸ παραγράφους τώρα νὰ σημειωθοῦν οἱ ἀντιθέσεις, τὶς ὁποῖες θὰ παρατηρήσετε. 3. Τὸ φῶς τοῦ ἡλίου φεύγει σιγά-σιγά ἀπὸ τὴν τάξη. Νὰ σημειωθῇ ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον φεύγει. Νὰ περιγραφῇ ἡ διαφορὰ: πῶς φαίνεται ἡ τάξη στὴ σκιά καὶ πῶς στὸ φῶς.

Μέθοδος ἐργασίας. 1. **Ἰδέες.** Ὅταν τὰ παιδιὰ ἔρχονται στὴν τάξη τὸ πρωῒ, πέστε τους νὰ παρατηρήσουν τὴν ἀχτίνα τοῦ ἡλίου, ποὺ μπαίνει σ' αὐτήν: ποιά ἀντικείμενα φωτίζει περισσότερο, πῶς τὰ κάνει πιὸ λαμπερά, πιὸ χαρούμενα, ἂν εἶναι πιὸ καθαρά, πιὸ ἄσχημα, πιὸ λαμπερά, πιὸ ἀκάθαρτα. Ἐπίσης νὰ ση-

μειωθοῦν τὰ χρώματα, ποὺ εἶναι πιὸ **ζωηρὰ** στὸν ἥλιο, παρὰ στὴ σκιά, οἱ λεπτομέρειες ποὺ βλέπομε καλύτερα. Ἐπίσης νὰ σημειωθῇ τὸ στριφογύρισμα τῆς σκόνης στὸν ἀέρα. Ἐπειτα τὸ φῶς πέφτει, ἀφήνοντας τὰ διάφορα ἀντικείμενα. Νὰ γίνῃ ἡ σχετικὴ περιγραφή. Ἐπειτα ἀπὸ τὸ πέρασμα τῆς ἀχτίνας ἔχει μείνει λίγη ζέστη. Τώρα ὁ ἥλιος φεύγει ὀλωσοδιόλου ἀπὸ τὴν τάξη καὶ ἡ σκιά ἀπλώνεται παντοῦ. Τώρα ὅλα τὰ ἀντικείμενα διακρίνονται δύσκολα. Μιὰ ἡμέρα τέλειωσε.

2. **Σχέδιο.** Τὸ σχέδιο τὸ δείχνει τὸ κείμενο. Δὲν ἔχομε παρὰ ν' ἀκολουθήσωμε τὴν πορεία τὴν ἴδια, τοῦ ἡλίου. Γιὰ τὴν περιγραφή τῶν ἀντικειμένων δὲν ὑπάρχει βέβαια ὁμοίμορφο σχέδιο. Πρέπει νὰ ξεκινήσωμε ἀπὸ τὶς λεπτομέρειες, ποὺ τὰ χαρακτηρίζουν.

Ἔργασία γὰ τὸ ὕφος. Ὁ ἥλιος καὶ ὁ ἀέρας εἶναι ἡ μόνη πολυτέλεια τῆς φτωχικῆς καλύβας. Νὰ ἐκφρασθῇ σὲ μιὰ φράση ἡ ἰδέα, ὅτι τὸ φῶς τοῦ ἡλίου εἶναι ἡ χαρὰ στὴν τάξη.

Ἔργασία γὰ τὴν ἔκφραση. Ἄς πάρωμε τὴν ἀκόλουθη φράση γὰ ὑπόδειγμα: «Στὸ δωμάτιο ὀλόκληρο βασίλευε ἀπόλυτη ἡσυχία καὶ τὸ μόνο ποὺ ἔδινε κάποια ζωὴ καὶ κίνηση ἦταν μιὰ ἀχτίνα τοῦ ἡλίου, ποὺ ἔπεφτε ἴσια, κατάλευκη, μέσα ἀπὸ τὰ κλειστὰ παραθυρόφυλλα, κάνοντας νὰ χορεύουν ἓνα σωρὸ μικροαντικείμενα».

ΜΑΘΗΜΑ 77°

Θέματα. Τὸ θέμα ἐνὸς παιδιοῦ ποὺ πρωταρχίζει νὰ περπατᾷ ἢ ἐνὸς γέρον, ποὺ κάθεται σ' ἓναν πάγκο, στὸν ἥλιο.

Ἄς πάρωμε τὸ πρῶτο θέμα: Ἔχομε ἓνα παιδί ποὺ πρωταρχίζει νὰ περπατᾷ. Σ' αὐτὸ θὰ μπορούσαμε νὰ βοηθηθοῦμε ἀπὸ τὸ παρακάτω πεζὸ ποίημα:

— Παιδί, σὺ ποὺ σερνόσουν πρῶτα στὴ γῆ, μὲ τὰ μάτια δά-
νοιχτα καὶ γεμᾶτα ἀπὸ ἕναν ἄγνὸ θαυμασμό, γιὰ ὅσα ἔβλεπες
τριγύρω σου, χωρὶς νὰ καταλαβαίνης τὸ νόημά τους. Ἀργό-
τερα ὅμως σὰν μεγάλωσες, μόλις κοίταζες αὐτὴ τὴ γῆ, ποὺ ἀγγί-
ζουν τώρα τὰ πόδια σου.

— Κι' ἐγὼ ἄλλοτε μπουσούλαγα σ' αὐτὴ τὴ γῆ, ὅπως σὺ
τώρα. Καὶ καμμιά φορὰ, μὲ σκεπτικὴ ἔκφραση σκύβω καὶ βλέπω
ἄλλα παιδάκια νὰ μπουσουλᾶνε. Τὰ παιδάκια αὐτὰ μόλις κατέβη-
καν ἀπὸ τὴν ἀγκαλιὰ τῆς μητέρας τους κι' ἀφοῦ μπουσούλισαν
γιὰ κάμποσον καιρὸ, προσπαθοῦν τώρα νὰ στυλώσουν τ' ἀβέβαια
ποδαράκια τους.

— Ὅταν βλέπουν τὸ σκυλάκι τοῦ σπιτιοῦ νὰ τρέξη, τρέχουν
κι' αὐτὰ νὰ τὸ κυνηγήσουν, μὰ τότε τὰ ἀσυνήθιστα ποδαράκια
τους λυγίζουν καὶ ἀναγκάζονται πάλι νὰ μπουσουλίσουν, τρέχοντας.

— Κι' ὅμως τὰ παιδάκια ἔχουν τὴν εὐτυχία νὰ μυρίζουν ἀπὸ
κοντὰ τὴ χλόη, ὅταν βρίσκονται στὸν κῆπο, ἢ τὰ ψηλὰ λουλου-
διά νὰ χαϊδεύουν τὰ κεφαλάκια τους.

Μέθοδος ἐργασίας. 1 Ἰδέες. Τὸ παραπάνω κείμενο μπορεῖ
νὰ δώσῃ πολλὲς ὡραίες ιδέες στοὺς μαθητές. Πρέπει ὅμως νὰ
τοὺς ἐξηγήσωμε μερικὲς ἐκφράσεις, ποὺ σὰν ποιητικὲς, ἔχουν
μεταφορικὸ χαρακτῆρα καὶ θὰ τοὺς φανοῦνε δύσκολες. Π. Χ.
Ἔχομε τὴ φράση: προσπαθοῦν νὰ στυλώσουν τ' ἀβέβαια ποδα-
ράκια τους. Ἀπὸ τί τὰ βλέπομε πὼς εἶναι ἀβέβαια; Γιατί δὲν
ξέχουν πὼς νὰ σταθοῦν, γιατί δὲν πατᾶνε σταθερὰ στὸ ἔδαφος.
Ὅλα τώρα, γιὰ τὸ τὸ παιδί ποὺ πρωτομπουσουλᾶει, φαίνονται
καινούργια, γιατί τὰ βλέπει γιὰ πρώτη φορὰ. Πῶς ἐκδηλώνει αὐτὴν
τὴν ἐκπληξή του; Μὲ ἄ-ἄ-ἄ καὶ μὲ τρεχάλα, ἅμα ἰδῆ τὴ γάτα
ἢ τὸ σκυλί ἢ κανένα ἀντικείμενο στὸ πάτωμα. Τί ἄλλες χειρονο-
μίες κάνει ἀκόμει; Θέλει νὰ βάλῃ στὸ στόμα ὅ,τι βρίσκει. Εἶναι
χαριτωμένα τὰ παιδιά στὴ στάση αὐτή; (ὅταν μπουσουλᾶνε) πολὺ

χαριτωμένα, γιατί τὰ ματάκια τους ζωηρά, περίεργα κι' ἐκπλη-
κτικὰ κοιτᾶνε τὸ κάθε τί... Κι' ἢ μαμᾶ τους τί κάνει; Τὰ ἐπιτηρεῖ,
τὰ προσέχει.

2. Τὸ σχέδιο. Δὲν χρειάζεται νὰ κάνωμε εἰσαγωγή, ἀλλὰ θὰ
ποῦμε ἀμέσως, σὲ ποῖο μέρος δοκιμάζει νὰ πρωτοπερπατήσῃ ὁ
μπεμπές. Παράδειγμα:

Σὲ μιὰ σάλα μεγάλη καὶ φωτεινὴ, ὅπου ὅλα τὰ ἐπιπλα ἀχι-
νοβολοῦν ἀπὸ τὸ πολὺ φῶς, ἕνας μπεμπές δοκιμάζει νὰ περπα-
τήσῃ. Ἡ καλύτερα:

Σὲ μιὰ μεγάλη αὐλή, κοντὰ σ' ἕνα περιβόλι, ὁ μικρὸς Παῦλος
κάνει τὰ πρῶτα του βήματα. Ἡ καλύτερα:

Σ' ἕνα μεγάλο μάλλινο χαλί, ὅπου μπορεῖ νὰ πέσῃ κανεὶς
χωρὶς νὰ χτυπήσῃ, ὁ μικρὸς Πέτρος, διακινδυνεύει τὰ πρῶτά του
βήματα.

Γιατί περπατάει; Γιατί τὸν τραβάει κάποιο πρᾶγμα ποὺ βρί-
σκεται στὴν ἄλλην ἄκρη, στὸ πάτωμα, ἢ γιατί τὸν φωνάζει ἢ
μαμᾶ του, ποὺ κάθεται στὴν ἄλλη γωνία, ἢ γιατί βλέπει κάποιο
παιχνίδι, ποὺ θέλει νὰ τὸ πάρῃ κ.λ.π. Πῶς φανερώνει τὴν ἐπι-
θυμία του; Μὲ μικρὲς φωνές, μ' ἕνα λαμπερὸ βλέμμα, μ' ἕνα
ἐντυπώσιμο τρέμουλο τῶν μικρῶν, μαλακῶν ἀκρόμη ποδιῶν του.
Οἱ δισταγμοὶ του. Ξεκινᾶει, ἔπειτα στέκεται, ξαναγυρίζει στὴν
καρέκλα, στὴν ὁποίαν στηρίζεται. Ἐπειτα πέρνει νέα φόρα.
Φαίνεται πιὸ ἀποφασιστικὸς. Νὰ γίνῃ ἢ περιγραφὴ τῆς στιγμῆς
ποὺ φθάνει κοντὰ στὴ μαμᾶ του, ἢ τῆς στιγμῆς ποὺ φθάνει στὸ
ἐντικείμενο ποὺ τοῦ τραβοῦσε τόσο πολὺ τὴν προσοχή...

Πῶς θὰ πλουτίσωμε τὴ φράση μας Μποροῦμε, κάνοντας
τὴν περιγραφή τοῦ παιδιοῦ νὰ βάλωμε ὁμορφα, χτυπητὰ ἐπίθετα
γιὰ νὰ πλουτίσωμε περισσότερο τὴ φράση μας. Παράδειγμα:
Ὁ μπεμπές ροδοκόκκινος, μὲ λαμπερὰ μάτια, μὲ χρυσαφένια
καλλιά, μὲ χαρούμενη ἔκφραση, θέλει νὰ μάθῃ τὸ μυστήριό ἀπὸ

τὸ μικρὸ αὐτὸ πραγματάκι, πού βρῖσκεται ἐκεῖ χάμω στὸ πάτωμα. Κι' ἀκόμη: Τὰ μεγάλα ὄμορφα μάτια τοῦ μπεμπέ κοιτάζου ἄφοβα καὶ τὸ χρῶμά τους μοιάζει μὲ τὸ γαλάζιο χρῶμα τοῦ οὐρανοῦ.

Μποροῦμε ἀκόμη νὰ προσθέσωμε κι' ἄλλες λεπτομέρειες: Πόση χαρὰ δοκιμάζουν—γελᾶνε ὀλόκληρα—βλέποντας καὶ μι μνῆγα ἀκόμη στὸ τζάμι νὰ βουίζη. Ἀπλώνουν τὰ γερᾶκια τους γιὰ νὰ τὴν πιάσουν, μὰ ἡ μνῆγα πετάει ἄλλοῦ, πιὸ μακρὰ καὶ τότε στὸ χαριτωμένο ἄθῳο πρόσωπό τους ζωγραφίζεται ἡ μεγαλύτερη ἐκπληξη.

Τὰ παιδιὰ βέβαια δὲ θὰ μπορέσουν μόνον τοὺς νὰ δώσουν ἓναν παρόμοιον πλουτισμὸ στὶς φράσεις τους. Πρέπει ὅμως νὰ τὰ βοηθήσωμε προφορικά, νὰ τοὺς ἀναφέρωμε τὰ παραπάνω κομμάτια καὶ νὰ τοὺς ζητήσωμε νὰ βροῦνε παρόμοιες. Ἀκόμη πρέπει νὰ εἴμαστε εὐχαριστημένοι, ἂν μᾶς γράψουν μιὰ φράση σὰν κι' αὐτήν:

Ἐμπεμπές εἶναι ὑγιής καὶ ροδοκόκκινος, μὰ τὰ ποδαράκια του δὲν μποροῦν ἀκόμη νὰ πατήσουν σταθερὰ στὸ ἔδαφος.

ΜΑΘΗΜΑ 78ο

Θέματα. Νὰ περιγραφῆ ἓνας ἐργάτης ἢ νὰ γίνῃ ἡ περιγραφή ἐνὸς ἐργαστηρίου, τὸ ὁποῖο θὰ διαλέξῃ τὸ παιδί.

Μέθοδος ἐργασίας. 1. Ἰδέες. Συμβουλὲς πού πρέπει νὰ δώσωμε στοὺς μαθητές. Πρῶτα-πρῶτα πρέπει νὰ παρατηρήσουν καλὰ, ἐκεῖνο πού θὰ περιγράψουν καὶ κοιτάζοντάς το, νὰ ζητήσουν νὰ βροῦν τίς χαρακτηριστικὰς λεπτομέρειες, ἀπὸ τὸ καθεῖνα. Ἀλλὰ ἡ παρατήρησή τους δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἐπιφανειακὴ καὶ ἐπιπόλαιη. Πρέπει νὰ τὸ κοιτάζουν μὲ σκέψη καὶ νὰ αἰτιολο-

γήσουν τὴν κάθε παρατήρηση πού θὰ κάνουν ὡς ὅτου τὸ πρόσωπο ἢ τὸ πρᾶγμα πάρει τὴν πραγματικὴ του ὄψη. Ὁ σιδηρουργὸς π.χ. πού ζητᾶμε νὰ περιγράψουμε μπορεῖ νὰ εἶναι κοντός, νευρικός ἢ ψηλός, γερός καὶ γελαστός. Τὸ ἐργαστήριο πάλι μπορεῖ νὰ εἶναι χαρούμενο, εὐχάριστο γιὰ νὰ μένη κανεὶς καὶ ἠλιοφωτισμένο. Ἐπειτα μποροῦν νὰ σημειωθοῦν ἄλλες χαρακτηριστικὰς λεπτομέρειες: πόσοι ἐργάζονται ἐκεῖ, ὁ θόρυβος κ.λ.π.

Τὸ σχέδιο. Ἀπὸ τίς λεπτομέρειες αὐτὲς θὰ βροῦτε τὸ σχέδιο. Βέβαια δὲν εἶν' ἀρκετὸ νὰ ἀπαριθμήσετε τίς λεπτομέρειες, ξεκινώντας ἀπὸ τὴ μιὰν ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη τοῦ ἐργαστηρίου, γιατί τότε αὐτὸ εἶναι μιὰ ψυχρὴ ἀπαρίθμηση, πού δὲν ἔχει νὰ ὠφελήσῃ σὲ τίποτε τὸ μαθητὴ. Πρέπει νὰ συγκεντρώσετε ὅλες τίς λεπτομέρειες, καὶ νὰ τίς συσχετίσετε, σὲ τρόπο ὥστε νὰ διερμηνεύεται ἡ πραγματικὴ ὄψη τοῦ ἐργαστηρίου. Νὰ συγκεντρωθοῦν δηλαδὴ τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ. Π.χ. τὴ θερμοτῆτα πού αἰσθάνεται κανεὶς πρωτομπαίνοντας ἐκεῖ, τὴν κίνηση τῶν ἐργατῶν, τὸ θόρυβο ἀπὸ τίς μηχανὲς κ.λ.π. Γράφωμε π.χ. «Τὸ ἐργαστήριο τοῦ . . . μᾶς τρομάζει καθὼς μπαίνομε· τόσο εἶναι ἡ ἐνεργητικότητα καὶ ἡ κίνηση τῶν ἐργατῶν του· τόσο ὁ θόρυβος ἀπὸ τίς μηχανὲς του», ἢ ὅταν θέλωμε νὰ δώσωμε μιὰ ἀντίθετη ἐντύπωση:

«Τὸ ἐργαστήριό τοῦ . . . μὲ τραβάει πάντα καὶ μοῦ μεταδίνει ἀμέσως λίγον ἀπὸ τὸν πυρετὸ ἐκεῖνον τῆς ἐνεργητικότητας. Κι ὁ θόρυβος του ἔχει κάτι τὸ διασκεδαστικὸ, γιατί νιώθει κανεὶς πὼς ζῆ μέσα σ' αὐτὴν τὴν κίνηση», ἢ μποροῦμε νὰ δώσωμε ἄλλην εἰκόνα:

«Λὲν ἔχω δὴ πιὸ εὐχάριστο μαγαζὶ ἀπὸ τὸ μαγαζὶ τοῦ παπουτσή . . . Ὁ ἰδιοκτῆτης του ἐργάζεται ἀθόρυβα, μὲ τάξη καὶ ὄρεξη» κ.λ.π.

Τὸ σπουδαιότερο λοιπὸν εἶναι νὰ δώσουμε μιὰν ἀρκετὰ σαφῆ ἐντύπωση ἐκεῖνου, πὺ θέλομε νὰ περιγράψουμε.

Ἄν ὑποτεθῆ τώρα πὺς θέλομε νὰ προκαλέσουμε τὴ συγκάση, τότε φτιάνομε τὴ φράση μας ἔτσι :

«Ὁ κάθε ἐργάτης πήγαινε ἀπὸ τὴ μιὰ ἀκρὴ ὡς τὴν ἄλλη, κρατώντας στὰ χέρια του τὰ μεγάλα σίδερα τῆς μηχανῆς, πὺ στριφογύριζε καὶ ἔβλεπε κανεὶς τὸ μαυρισμένο ἀπὸ τὰ κάρβουνα πρόσωπό του, πάνω στὸ ὅποιο ἔτρεχε ὁ ἰδρώτας ἀδιάκοπα. Καὶ τὰ χέρια του, νόμιζες πὺς εἶχαν μιὰ φοβερὴ δύναμη, γιὰ νὰ μποροῦν νὰ γυρίζουν τὰ σίδερα ἐκεῖνα».

Ἄλλες αὐτὲς οἱ φράσεις εἶναι προωρισμένες γιὰ νὰ δώσουν τὸν κόπο καὶ τὴν ἀγωνία τοῦ ἐργάτη, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ προκαλέσουν σύγκαιρα καὶ τὴ συγκίνηση τοῦ ἀναγνώστη, ὁ ὁποῖος φέρνοντας τὸν ἐργάτη σ' αὐτὴ τὴ θέση μπροστά του, θὰ τὸν συμπονέση. Γιὰ νὰ πλουτίσουμε μάλιστα τὴ φράση αὐτὴ μποροῦμε νὰ προσθέσωμε :

«Βλέποντάς τον νὰ καταβάλλῃ τὸν τεράστιον αὐτὸν κόπο, διάβαζε κανεὶς στὸ πρόσωπό του μιὰ φοβερὴ ἀγωνία. Ἐκεῖνη τὴ στιγμή ὅλα του δούλευαν: μυαλό, χέρια, πόδια, τὸ σῶμά του ὀλόκληρο».

Ἡ φράση: ὅλα του δούλευαν, δίνει περισσότερὴ ἐνταση στὴν ἔννοια. Καὶ τὴν ἐντείνουμε ἀκόμη περισσότερο, προσθέτοντας: μυαλό, χέρια, πόδια, τὸ σῶμά του κ.λ.π.

ΜΑΘΗΜΑ 79ο

Θέμα. Νὰ γίνῃ ἡ προσωπογραφία ἑνὸς ἐργάτη τῶν ἀγρῶν ἢ καὶ πολλῶν μαζί ἐργατῶν, πὺ τὰ παιδιά θᾶχουν δῆ ("Ἄν δὲν τὸν ἔχουν δῆ μπορεῖ νὰ γίνῃ αὐτὸ μὲ τὴ βοήθεια μιᾶς εἰκόνας).

Μέθοδος ἐργασίας. 1. Ἰδέες. Ἄς πάρωμε τοὺς θεριστὲς γιὰ παράδειγμα, τὴν ὥρα πὺ ἐργάζονται. Πρῶτα-πρῶτα πρέπει νὰ προηγηθῆ μιὰ σύντομη περιγραφή γιὰ τὸ **περιβάλλον**, γιὰ τὸ **πλαίσιο** νὰ ποῦμε, μέσα στὸ ὅποιο ἐργάζονται οἱ θεριστὲς. Ἄν τώρα αὐτὸ τὸ βρῆ δύσκολο ὁ δάσκαλος γιὰ τοὺς μαθητὲς, τότε μπορεῖ νὰ τὸ ἀποφύγῃ καὶ νὰ περιορισθῆ στὴ σκιαγραφία τοῦ ἐργάτη.

Ἄς ἔρθουμε τώρα στὴν περιγραφή τῶν γεωργῶν. Γι' αὐτὴν μπορεῖ νὰ μᾶς χρησιμεύσῃ τὸ παρακάτω κείμενο:

—Δυὸ ἄντρες ἐργάζονταν ἐκεῖ. Ὁ νεώτερος, δεκαεπτὰ ὡς δεκαοχτῶ χρονῶν, μὲ μεγάλα χέρια, ἄπλωνε τὴν κοπριά, τραγουδώντας. Καὶ ἡ φωνὴ του ἔμοιαζε σὰ νὰ συνῶδευε τὴν κάθε κίνησή του. Ὁ ἄλλος πὺ ὄργωνε δὲν τραγουδοῦσε. Φαινόταν ὅμως εὐχαριστημένος ἀπὸ τὴ δουλειά του, γιὰ τὸ ἄροτρο δὲν τὸν βάραινε καθόλου. Τὸ καπέλλο του, ριγμένο πρὸς τὰ πίσω, ἄφηνε νὰ φαίνεται ἡ μελαψὴ φυσιογνωμία του, ἐνῶ τὰ μάτια του ἔλαμπαν γεμάτα ἀπὸ ἐνεργητικότητα καὶ κίνηση».

Μπροστά ἀπὸ τὸ κείμενο αὐτὸ τώρα μποροῦμε νὰ βάλλουμε πάλι μιὰ σύντομη περιγραφή γιὰ τὸ περιβάλλον, γιὰ τὸ πλαίσιο δηλαδή, μέσα στὸ ὅποιο ἐργάζονται, σύντομη ἢ ἐκτεταμένη—ἀνάλογη μὲ τὴν ἀντίληψη τῶν παιδιῶν. Π.Χ.

—Τὰ χωράφια πὺ θὰ σπέρνονταν βρίσκονταν ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό, σὲ . . . ἀπόσταση (ἐδῶ ὁ δάσκαλος γιὰ νὰ κἀνῃ ζωντανώτερη τὴν περιγραφή, μπορεῖ νὰ θυμίσῃ στὰ παιδιά ὠρισμένον τόπο, ἀπ' τὸν ὅποιον εἶτε ἔχουν περάσει, εἶτε ἔχουν πάει σὲ κανένα σχολικὸν περίπατο). Ἦταν ἀληθινὴ χαρὰ γιὰ κεῖνον πὺ μποροῦσε νὰ βρισκεται ἐκεῖνη τὴ στιγμή ἐκεῖ, γιὰ τὸ καθαρὸς ἀέρας τοῦ χᾶιδενε τὸ πρόσωπο, ἐνῶ πέρα ἀπὸ τίς λεῦκες, ἀκούονταν τὸ ρυάκι πὺ κυλοῦσε, μουρμουρίζοντας.

Τὴν περιγραφή τῶν γεωργῶν μποροῦμε νὰ τὴν κάνουμε ἐκτε-

νέστερη. Δηλαδή: όταν λέμε: δυο άντρες εργάζονταν εκεί. °Ο νεώτερος, δεκαεπτά χρονών—μπορούμε να προσθέσουμε: ο νεώτερος ήταν ως δεκαεπτά χρονών, ψηλός με μεγάλα χέρια, μακρούς πόδια κ.λ.π.—Έτσι δηλαδή δίνουμε τὰ χαρακτηριστικά του, διαλέγοντας τὰ ζωηρότερα, αλλά και τὰ πιο γνωστά στα παιδιά επίθετα. Στην άρχή τὰ γενικά χαρακτηριστικά: ψηλός, αδύνατος κ.λ.π. κι έπειτα μερικά: τὰ χαρακτηριστικά του προσώπου του π.χ. ζωηρά μάτια κ.λ.π. τών ποδιών του, τών χειρών του κ.λ.π. σέ τρόπο ώστε να συμπληρωθῆ όλωσδιόλου ή περιγραφή του γεωργού.

2. **Τὸ σχέδιο.** Έχουμε τὸ **περιβάλλον** πρώτα. Γι' αὐτὸ φθάνουν 3—4 γραμμές. Ἡ περιγραφή τοῦ εἰρηλάτη ὕστερα: 12—14 γραμμές. Στις γραμμές αὐτές πρέπει νὰ συμπεριληφθοῦν ὄχι μόνο τὰ χαρακτηριστικά του, τὸ γενικὸ καὶ τὰ μερικὰ, ἀλλὰ καὶ ἡ κίνηση ποὺ κάνει, δουλεύοντας.

Πὼς θὰ πλουτίσωμε τὴ φράση μας. Έχουμε τὴν παράγραφο τοῦ περιβάλλοντος. Γιὰ νὰ μὴν εἶναι γυμνὴ ἀπὸ κάθε περιγραφή, δὲ θὰ ἦταν ἄσχημο ἂν ἀρχίζαμε μετὰ τὴν ἀκόλουθη φράση:

—Γλυστρώνοντας μέσα ἀπὸ τὰ σύγνεφα μιὰ ἀχτίνα τοῦ ἡλίου, ἔπεφτε πάνω στοὺς ἀγρούς, πέρα μακρὰ καὶ τοὺς ἔκανε νὰ ξεχωρίζουν στὴν ομίχλη. — Ἡ φράση βλέπετε, πρέπει ν' ἀκολουθήσῃ τὸ δρόμο τῆς ἀχτίνας. Δηλαδή: γλυστρώνοντας ἡ ἀχτίνα ἔπεφτε... κ.λ.π. Τί κάνουν οἱ ἀγροὶ τώρα; Κάτω ἀπὸ τὸ φέγγος τῆς ἀχτίνας αὐτῆς τοῦ ἡλίου, ξεχωρίζουν μέσα στὴν πρωϊνὴ ομίχλη.

Τὸ ἴδιο σχέδιο τώρα πρέπει ν' ἀκολουθήσουμε καὶ στὸ ὑπόλοιπο μέρος τῆς σύνθεσης. Νὰ συσχετίσουμε δηλαδή, ὄχι μόνο τ' ἀντικείμενα τῶν φράσεων μεταξύ τους, ὅπως εἶδαμε πάρα πάνω, τὴν ἀχτίνα καὶ τοὺς ἀγρούς, ἀλλὰ καὶ τίς φράσεις. Μ' ἄλλα λόγια ἡ φράση ποὺ θ' ἀκολουθήσῃ τὴν πρώτη, νὰ μὴν εἶναι ξεκά-

φωτη, ἀλλὰ νὰ σχετίζεται μ' αὐτήν. °Αν θέλωμε μπορούμε ν' ἀρχίσουμε καὶ διαφορετικὰ τὴν ἔκθεση μας:—°Ο ἥλιος φωτοβολοῦσε σ' ἓναν ἀνέφελον οὐρανό. Καὶ οἱ ζωοδότες ἀχτίνες τοῦ ἔπεφταν πάνω στοὺς ἀγρούς, κάνοντας τὰ σπαρτὰ πὸ ὄμορφα καὶ πὸ ζωηρὰ κ.τ.λ.

Σὲ τρία σημεία πρέπει ὁ δάσκαλος νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχή του, ὅσο προχωρεῖ στίς ἐκθέσεις, γιὰ νὰ δώσῃ ἔτσι περισσότερη μεθοδικότητα σ' αὐτές καὶ γιὰ νὰ κίνη, πάνω ἀπ' ὅλα τὸ παιδί νὰ συνηθίσῃ σ' αὐτὴν τὴ μεθοδικότητα:

1ο) στὴν ἀφετηρία, στὴν πηγὴ, στὴν πρωταρχικὴ δηλαδή αἰτία, γιὰ τὸ κάθε τι.

2ο) στὴ δράση του, στὴν κίνησή του, καὶ

3ο) στὰ ἀποτελέσματα του.

Καὶ τὴ μεθοδικότητα αὐτὴν πρέπει νὰ προσπαθήσῃ νὰ μὴν τὴν κρατᾷ μόνο στὴν ὅλη ἔκθεση, ἀλλὰ καὶ σὲ κάθε παράγραφο. Ἡ τελευταία φράση ποὺ θὰ περιέχῃ τ' ἀποτέλεσμα πρέπει νὰ εἶναι μεγαλύτερη ἀπὸ τίς ἄλλες.

Σχετικὰ τώρα μετὰ τὸν πλουτισμὸ τῶν φράσεων, αὐτὸ ἀφήνεται στὴν πρωτοβουλία του. Δὲν πρέπει ὅμως, ἕνα βλέπη ὅτι ἡ ἀντίληψη τῶν μαθητῶν του δὲν μπορεῖ νὰ φθίση σὲ πολλὰ πράγματα, νὰ τὴν κουράσῃ, γιατί τότε φέρνει τ' ἀντίθετο ἀποτέλεσμα, ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ ζητάει. Βέβαια ἂν προσθέσῃ στὸ πρῶτο μέρος, ἐκεῖ ποὺ θὰ γίνη ἡ περιγραφή τοῦ **περιβάλλοντος**, τὴ φράση: τὰ πουλιὰ περνοῦσαν, σκίζοντας τὸν ἀέρα, μετὰ τὴν χαρούμενη φωνὴ τους—αὐτὸ θὰ πλουτίσῃ τὴν ἔκθεση. Μὰ γι' αὐτὸ πρέπει νὰ κεντήσῃ τὴν προσοχὴ καὶ τὴν παρατηρητικότητα τοῦ παιδιοῦ, βοηθώντας το κατάλληλα.

ΜΑΘΗΜΑ 80°

Θέμα. Νὰ γίνη ἡ περιγραφὴ ἐνὸς ζώου, κατ' ἐκλογὴν. Ἡ περιγραφὴ ὅμως ν' ἀφορᾷ μιὰ ἰδιαίτηρη στιγμή τοῦ ζώου αὐτοῦ, μιὰ ἰδιαίτηρη στάση του. Δέκα καὶ δεκαπέντε γραμμὲς φθάνουν γι' αὐτό.

Παράδειγμα. Ἡ γάτα κοιμᾶται κοντὰ στὴ φωτιά ἤ:

Ἡ μικρὴ μου ἀδελφὴ χαϊδεύει τὴ γάτα, πού κάθεται κοντὰ στὴ φωτιά, μὲ κλειστὰ τὰ μάτια καὶ ρονρονίζει.

ἤ: Μιὰ μικρὴ ἀγελάδα, ἔξω στὰ χωράφια κάθεται κοντὰ σ' ἓνα δέντρο καὶ ξύνεται ἀπ' αὐτό.

ἤ: Μιὰ μικρὴ ἀγελάδα εἶναι πεσμένη χάμω, καταμεσίς στὸ χορτάρι τοῦ χωραφιοῦ.

ἤ: Τὰ βόδια πού γυρίζουν τὸ βράδι ἀπ' τὴ δουλειά.

Θὰ δώσουμε τώρα ἐδῶ μερικὲς ὁδηγίες, γιατί στὸ προηγούμενο μάθημα ἐπιμείναμε κυρίως στὴ γενικὴ μέθοδο, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποίαν ἐτοιμάζουμε μιὰ ἔκθεση.

Μέθοδος ἐργασίας 1. Ἰδέες. Μιὰ ἀγελάδα εἶναι πεσμένη καταμεσίς, στὸ χορτάρι τοῦ χωραφιοῦ. Στὸ προηγούμενο θέμα εἶδαμε ὅτι εἶναι ἀπαραίτητο ν' ἀρχίζουμε ἀπὸ τὸ πλαίσιο, ἀπὸ τὸ περιβάλλον. Τὸ πλαίσιο ἐδῶ εἶναι ἓνα χωράφι. Πῶς εἶναι ἓνα χωράφι; Πλατύ; Μεγάλο; Μικρό; Τὸ χόρτο του (ἢ χλόη) εἶναι πυκνό, ψηλό, ἢ κομμένο; Ἡ ἀγελάδα ἔχει πέσει στὸν ἥλιο ἢ κάτω ἀπὸ κανένα δέντρο ἢ κοντὰ σὲ κανένα θάμνο; Ποιὸ εἶναι τὸ χρῶμα τῆς ἀγελάδας, τῆς χλόης, τοῦ δέντρου, τοῦ χωραφιοῦ; Δὲν ἀποτελοῦν μιὰ ἀντίθεση ὅλ' αὐτά; Μιὰ ὠραία γὰ τὸ μάτι, ἀντίθεση; Σὲ ποιὰ στάση βρίσκεται ἡ ἀγελάδα; Πεσμένη χάμω. Πῶς εἶναι τὰ πόδια τῆς; Ἡ κοιλιὰ τῆς; Τὸ κεφάλι τῆς; Τί κάνει; Ξαναμασάει (ἢ ἀγελάδα εἶναι γνωστὸ ὅτι ἀνήκει στὰ μηρυκαστικά). Βέβαια δὲν πρέπει νὰ ἀρκεσθοῦμε στὸ νὰ ποῦμε: πε-

σμένη...μηρυκάζει ἢ ξαναμασάει τὴν τροφὴ τῆς, γιατί αὐτὸ δὲν ἀρκεῖ. Πρέπει νὰ γίνη λοιπὸν ἡ περιγραφὴ τῆς κίνησης, πού κάνουν νὰ σαγόνια τῆς (ἀπὸ κάτω πρὸς τ' ἄπάνω καὶ ἀπὸ τὰ δεξιὰ πρὸς τ' ἀριστερά). Τὸ μᾶσημα εἶναι ἐλαφρὸ τώρα, μιὰ καὶ μηρυκάζει, δηλαδὴ δὲ γίνεται ὅπως θὰ γινόταν, ἂν ἔτρωγε τώρα, αὐτὴ τὴ στιγμή. Ἐπειτα τὸ βλέμμα τῆς ἔχει μιὰ ἀφηρημένη καὶ ἀόριστη ἔκφραση, πρᾶγμα πού δὲ θὰ συνέβαινε, ἅμα εἶχε τὴν τροφὴ μπροστὰ τῆς. Ἀπ' ὅλ' αὐτὰ ὁ καθένας καταλαβαίνει ὅτι ξαναμασάει τὴν τροφὴ τῆς.

Δὲν ὑπάρχει τίποτε ἐκεῖ τριγύρω τῆς; Μυῖγες. Τί κάνει γιὰ νὰ τίς διώξῃ;

2. **Σχέδιο.** Ἐδῶ μπορούμε νὰ δώσουμε γενικὲς γραμμὲς: 3—4 γραμμὲς γιὰ τὸ **περιβάλλον** 10 γραμμὲς γιὰ τὴν **περιγραφὴ**.

Ἡθικὸ συμπέρασμα: τίποτε. Πρέπει ὁ δάσκαλος ν' ἀποφεύγῃ μὲ κάθε τρόπο νὰ δίνη ὅλ' αὐτὰ, τὰ συμβατικά ἠθικά συμπεράσματα, γιατί εἶναι ἀντιπαιδαγωγικά καὶ ἀνυπόφορα γιὰ τὴν κοινοτοπία τους. Π. χ. Πρέπει νὰ ἀπογεύῃ νὰ λήη:

— Ἀπ' αὐτὸ παιδιὰ μου, διδασκόμαστε ὅτι πρέπει ν' ἀγαπᾶμε τὴν ἀγελάδα, γιατί μᾶς δίνει τὸ γάλα κ.τ.λ.

Νὰ περιορισθοῦμε στὴν εἰκόνα μόνο. Νὰ δώσουμε ζωηρὰ τὴν εἰκόνα καὶ τίποτε παραπάνω.

3. **Γιὰ νὰ πλουτίσουμε τὴ φράση μας.** Μποροῦμε ν' ἀρχίσουμε τὴ σύνθεσή μας ἔτσι: Οἱ ἀγελάδες πεσμένες χάμου στὸ χορτάρι, ξαναμασάγανε τὴν τροφὴ τους, μισοκλείνοντας τὰ βραεῖα βλέφαρά τους, μπροστὰ στίς μυῖγες πού τίς περιτριγύριζαν.

Ἡ ἔκφραση αὐτὴ μπορεῖ νὰ εἶναι πολὺ συμπυκνωμένη γιὰ τοὺς μαθητές, μὰ περιέχει ὅμως λεπτομέρειες ἔκφραστικὲς, διαταγμένες μὲ λογικὴ σειρὰ. Πρῶτα-πρῶτα γιὰ νὰ εἶναι πεσμένη χάμω ἢ ἀγελάδα, τὰ πόδια τῆς, ἢ κοιλιὰ τῆς, τὸ κεφάλι τῆς θᾶχουν ὠρισμένη στάση. Ἐπειτα τὸ κεφάλι. Ἐχομε νὰ ποῦμε ὅτι

μισοκλείνουν τὰ βαρεὰ βλέφαρα, κάτω ἀπὸ τὶς μυῖνες (θὰ μπορούσαμε νὰ προσθέσωμε) πού βομβοῦνε. Ἡ τελευταία αὐτὴ λεπτομέρεια εἶναι χαρακτηριστική, γιατί πολλές φορές φθάνει μὴ λεπτομέρεια τέτοια, γιὰ νὰ δώσῃ ζωὴ σὲ μιὰ φράση καὶ σὲ περιόδο δλόκληρη. Ἐπειτα ἔχομε νὰ ποῦμε γιὰ τὴν οὐρά της.

—Κι ἡ οὐρά της χτυποῦσε κάθε τόσο στὴ γλόη μ' ἓνα σιγανὸ καὶ λίγο νωθρὸ χτύπημα.

ΜΑΘΗΜΑ 81°

Θέμα. Ἐνα ζῶο ματ' ἐκλογὴν, εἴτε ἀπὸ εἰκόνα, εἴτε ἀπὸ ἄμεση πείρα τῶν μαθητῶν. Ἄς πάρωμε ἓνα λαγὸ.

Μέθοδος ἐργασίας 1. Ἰδέες. Ὁ λαγὸς στὴ φωλιά του. Πού; Σ' ἓναν ἀγρό. Κοντὰ σ' ἓνα θάμνο. Πῶς εἶναι; Καθισμένος. Πῶς εἶναι τὰ αὐτιά του; Τὸ μουσοῦδι; Τὰ μάτια του; Μισοκλείστα. Μολαταῦτα ἀγρυπνάει. Τὸν βλέπομε. Ἀκούει θόρυβο. Πῶς ἐκδηλώνει τὴν ἀνησυχία του; Τι κάνει; Τὸν βλέπετε πολλὴν ὥρα;

Τὸ ἀκόλουθο κείμενο μπορεῖ νὰ βοηθήσῃ τὰ παιδιά, στὴ σύνθεση αὐτῆ.

—Νάτος ὁ λαγὸς μου, προχωρεῖ μὲ μικρὰ βήματα πρὸ ἐμέ. Θὰ βρῖσκεται σ' ἀπόσταση τριακοσίων μέτρων. Ἐξαφνα σταματάει. Κάθεται στὰ πσινά του πόδια, σηκώνει τὸ λαιμὸ του, τεντώνει τ' αὐτί του, στὰ βήματα πού πλησιάζουνε. Ἐπειτα προχωρεῖ μὲ τὴν ἴδια προφύλαξη πάντα. Ἀλλὰ προχωρεῖ πρὸς ἐμέ. Στέκεται πάλι. Εἶμαι πολὺ μακριὰ ἀκόμη, γιὰ νὰ σημαδέψω καὶ νὰ οἴξω. Τὸ σκυλὶ ἔχει χάσει τὰ ἴχνη μου. Τώρα βλέπω τὸ λαγὸ ἀπὸ κοντὰ, βλέπω τὰ κοντὰ μπροστινὰ πόδια του, τὰ μακριὰ αὐτιά του, πού κουνιοῦνται ἀδιάκοπα, τὴ μύτη του πού τρέμει καὶ τὰ μαῦρα μάτια του, γουρλωμένα. Ἀλήθεια αὐτὸς ὁ κακό-

μοιρος ὁ λαγὸς ἔχει μιὰ ἀπλὴ γλυκεῖα καὶ συμπαθητικὴ ὄψη. Μένω ἀναποφάσιτος μὲ τὸ ντουφέκι στὸν ὄμο. Νάτον τώρα πλησιάζει πὸ πολὺ. Εἶναι κατάλληλη ἡ στιγμή. Σημαδεύω. Ἐκεῖνος στέκεται ἀκόμη, ξύνει τὸ μουσοῦδι του μὲ τὸ πόδι του, σὰ νὰ θέλῃ νὰ μὲ κοροιδέψῃ. Στέκεται νὰ μοῦ λέῃ: Ρίξε μου ντέ, τί κάθεται; Μὰ ἐγὼ μετάνοῶ, γιατί θὰ κόψω ἔτσι τὴ ζωὴ ἀπὸ ἓνα τόσο καλόβολο ζῶο καὶ κατεβάξω τὸ ντουφέκι μου. Ὁ λαγὸς μου ἀκούει αὐτὸν τὸν θόρυβο καὶ χάνεται μέσα στοὺς θάμνους.

2. **Σχέδιο.** Γιὰ τὸ πλαίσιο εἶναι ἀπαραίτητες μερικὲς λέξεις: μιὰ ὄμορφη μέρα, πράσινος κάμπος, ἡ γαλήνη τῆς ἐξοχῆς. Ὁ λαγὸς στὴ φωλιά του. Ἡ ἀνησυχία του. Τὰ διάφορα σημάδια πού κάνει καὶ πού δείχνουν τὴν ἀνησυχία του. Ἡ φευγάλα του. Τὸν ἀκολουθοῦν μὲ τὰ μάτια, σὲ κάμποση ἀπόσταση. Κοίβεται σ' ἓναν πυκνὸ θάμνο. Ὁ θόρυβος ἀπὸ τὰ κλαδιὰ πού παραμερίζονται. Πάλι ἔπειτα ἀπὸ τὴ γρήγορη αὐτὴ σκηνή, ἀπλώνεται ἡ γαλήνη τῆς ἐξοχῆς.

3. **Πῶς θὰ πλουτίσωμε τὴν ἔκφρασή μας.** Μποροῦμε ν' ἀρχίσωμε ἔτσι τὴ σύνθεση: Συχνὰ μοῦρχεται στὸ νοῦ ἡ τόσο φοβιταῖρα αὐτὴ ὑπαρξὴ, πού λέγεται λαγὸς. Ἐτσι ἡ σύνθεσή μας πέρνει περισσότερο ἐνδιαφέρον. Μὲ τὸν ἴδιον τρόπο συνεχίζωμε τώρα. Τὸν βλέπω πάντα καθισμένον στὴ γλόη, κοντὰ στὴ φωλιά του, εὐτυχισμένον γιατί ζῆ σ' αὐτὴ τὴν ὄμορφη γαλήνη τῆς ἐξοχῆς. Στὸ παραμικρὸ, στὸ πέσιμο ἐνὸς φύλλου, τρομάζει καὶ αὐτιάζεται κ.λ.π.

ΜΑΘΗΜΑ 82°

Θέμα: Μπορεῖτε νὰ δώσετε νὰ κάνουν τὴν ἀκόλουθη περιγραφή: Ὁ πατέρας σας, τὸ βράδι, κοντὰ στὴ φωτιά διαβάζει τὴν

ἐφημερίδα του ἢ ἡ μητέρα σας τὸ βράδι κοντὰ στὴ λάμπα μιλῶνει ἢ πλέκει ἢ ἡ ἀδερφή σας τὸ βράδι στὸ σπίτι γράφει τὰ αὐριανὰ μαθήματα. Ἄλλο θέμα εἶναι καὶ τοῦτο: Τὸ βράδι εἰσθε στὸ κρεβάτι σας, ἢ ἡ λάμπα εἶναι σβησμένη. Ποιοὺς θορύβους ἀκοῦτε;

Μέθοδος ἐργασίας. 1. Ἰδέες. Πρέπει τὰ συνηθίσετε τὰ παιδιὰ νὰ παρατηροῦν. Ἄλλ' ὄχι νὰ παρατηροῦν φευγαλέα ἢ ἐπιπόλαια, παρὰ προσεκτικά, γιὰ νὰ βλέπουν ὅλες τις λεπτομέρειες.

Παράδειγμα: Ὁ Πέτρος κοιμᾶται στὸ δωμάτιο, πού ἐργάζονται οἱ γονεῖς του. Ἡ λάμπα εἶναι ἀκόμη ἀναμένη. Δὲν ἀκούει τίποτε. Πρέπει νὰ μάθουμε τὰ παιδιὰ νὰ παρατηροῦν λοιπόν: Ἡ λάμπα φωτίζει ὅλο τὸ δωμάτιο; Πῶς εἶναι τὰ παράθυρα; Δὲν μπορούμε νὰ καταλάβουμε ὅτι ἔξω εἶναι νύχτα; Τί κάνουν οἱ γονεῖς τους; Ποῦ εἶναι; Δὲν ἀκούεται τίποτε ἀπ' ὅ,τι κάνουν; Ἀκούεται κάπου-κάπου τὸ δίπλωμα καὶ τὸ ξεδίπλωμα ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα, πού διαβάζει ὁ πατέρας ἢ ὁ θόρυβος ἀπὸ τὴν ραπτομηχανή, πού γαζώνει ἡ μητέρα. Στὸ δωμάτιο δὲν ὑπάρχει ρολοῖ; Ἐξω δὲν ἀκούονται τὰ βήματα κανενὸς διαβάτη; Τ' ἀλυχτίσματα κανενὸς σκυλιοῦ; Κανένας θόρυβος μακρυνός, ἀπὸ ἄμαξα ἢ ἀπὸ τραῖνο; Ἄν τώρα τὸ σπίτι βρῖσκεται στὴν ἐξοχή μπορούμε νὰ προσθέσουμε ὅτι: ὁ πατέρας πρὶν κοιμηθῆ πηγαίνει καὶ οἶχνει μιὰ ματιὰ στὸ σταῦλο.

Ὁ Παῦλος κοιμᾶται μόνος στὸ δωμάτιό του. Ἡ λάμπα εἶναι σβησμένη. Οὔτε εἶδε, οὔτε ἄκουσε τίποτε. Μήπως γιὰ τὸ σκοτάδι εἶναι βαθὺ στὸ δωμάτιο; Ναι, γιὰ τὸ παραθυρόφυλλα εἶναι κλειστά... Ἄς σημειώσουμε τότε ὅτι εἶναι ἀδύνατο νὰ διακρίνη κανεὶς τίποτε, μιὰ καὶ τὰ παράθυρα εἶναι κλειστά καὶ ἡ νύχτα σκοτεινή. Τί ἀκοῦμε λοιπόν στὸ σπίτι; Κανένα θόρυβο; Κανένα ρολοῖ πού νὰ χτυπά; Κανένα ἔπιπλο πού νὰ τρίζη; Δὲν

ἀκοῦμε τὴν ἀναπνοὴ ἐκείνων πού κοιμῶνται; Ἐξω δὲ φυσᾶει ἄερας; Δὲν ἀκούεται τὸ φύσημά του στὰ κλαδιά; Δὲν ἀκούεται τὸ πέρασμα κανενὸς διαβάτη; κτλ. Καλὸ θὰ ἦταν στὸ θέμα αὐτὸ ν' ἀφήναμε τὴν πρωτοβουλία τοῦ παιδιοῦ ἐλεύθερη καὶ νὰ ἀποφεύγαμε νὰ δώσουμε γενικὲς ὁδηγίες.

2. Σχέδιο. Ἐχομε τὴ φράση: Ὁ Παῦλος ἀκούει νὰ σβήνουν ὅλοι οἱ θόρυβοι μέσα στὸ σπίτι. Ἄμα πάρωμε αὐτὴν γιὰ βάση, μπορούμε ν' ἀναφέρουμε ὅλες τις σχετικὲς λεπτομέρειες, πῶς σβήνουν δηλαδὴ ὅλοι οἱ ἤχοι τὸ βράδι, πῶς φθάνουν ν' ἀκινήτων ὅλα. Κι' ἔτσι ἐρχεται πρὸ φυσικὴ ἢ σύνθεση.

3. Γιὰ νὰ πλουτίσουμε τὴ φράση μας. Μποροῦμε ν' ἀρχίσουμε ἔτσι τὴ σύνθεσή μας: Ἐνα πρόσωπο, μὲ τὸ γέλιο ἀκόμη ἀπλωμένο στὴ μορφὴ του, ἔβγαυε ἀπὸ τὰ σκεπάσματα τοῦ κρεβατιοῦ. Τὸ δωμάτιο φωτιζόταν ἀπὸ τὸ ἐλαφρὸ φῶς τοῦ καντηλιοῦ. Καὶ νὰ προχωρήσουμε ἔτσι στις ἄλλες λεπτομέρειες, καθορίζοντάς τες ὅμως ὅσο μπορούμε περισσότερο. Δηλαδή: Στὸ δρόμο ἀκούονταν ἕνα βιαστικὸ βάδισμα. Ἦταν τὰ βήματα τοῦ τελευταίου ἐργάτη, πού γύριζε στὸ σπίτι του κτλ.

ΜΑΘΗΜΑ 83ο

Θέμα. Ἡ περιγραφὴ ἑνὸς παιχνιδιοῦ.

Μέθοδος ἐργασίας. 1. Ἰδέες. Τὰ παιδιὰ εἶναι ἐλεύθερα νὰ διαλέξουν τὸ παιχνίδι πού θέλουν νὰ περιγράψουν. Τὸ καλύτερο θὰ ἦταν ἂν μπορούσε ὁ δάσκαλος νὰ παρουσιάσῃ στὴν τάξη, διάφορα ἀντικείμενα, σὲ τρόπο ὥστε τὸ κάθε παιδί νὰ διαλέξῃ σύμφωνα μὲ τὴν ἰδιοσυγκρασία του, τὸ παιχνίδι πού θέλει.

Τί θὰ περιγράψουμε λοιπόν; Ἄς υποθέσουμε πῶς βρισκόμα-

στε στην πόλη μπροστά στη βιτρίνα ενός μαγαζιού με παιχνίδια. Λοιπόν μέσα απ' όλα αυτά τα παιχνίδια δεν υπάρχει κανένα που να τραβήξει την προσοχή σας και το οποίο θά ἐπιθυμούσατε να είχατε; Ένας μεγάλος φασουλῆς π.χ. Ένα μικρό ποδηλατάκι:

“Ας υποθέσουμε τώρα, πώς δεν υπάρχει μαγαζί τέτοιο, με παιχνίδια, ἀλλὰ τὰ παιχνίδια αυτά πουλιῶνται μέσα σὲ κατάστημα, πὸν ἔχει ἄλλα εἶδη, ὅπως γίνεται σὲς μικρὲς πόλεις καὶ στὰ χωριά. “Ε, ἀπὸ κεῖ δὲν ἔχετε ἀγοράσει κανένα παιχνίδι, ἀπ' αὐτὰ πὸν προτιμᾶτε; Κανένα παιχνίδι, πὸν σᾶς διασκεδάζει πολὺ; “Εχετε τὴν ἰδέα πὸς τὰ ὠραιότερα παιχνίδια εἶν' ἐκεῖνα, πὸν διασκεδάζουν καὶ πὸν πολὺ; Ένα ἀρνάκι ψεύτικο, ἀπὸ ἐκεῖνα πὸν σᾶς εἶχαν κάνει δῶρο τὴν περασμένη πρωτοχρονιά, καὶ πὸν βρίσκεται τώρα χαλασμένο σὲ μιὰ γωνιὰ τῆς κάμαρης σας, δὲ σᾶς θυμίζει τίποτε; Δὲ σᾶς θυμίζει ὅτι τὴν ἡμέρα πὸν σᾶς τὸ χάρισαν, εἴσθε τόσο εὐτυχημένοι καὶ χαρούμενοι, ὥστε τὸ πέρατε στὸ κρεββάτι σας, τὴν ὥρα πὸν ἐπρόκειτο νὰ κοιμηθῆτε; “Η μιὰ μικρὴ κοῦκλα, πὸν τῆς ᾠφορέσατε σεῖς φορέματα, ἀπὸ τὰ κομματάκια τὸ ὕφασμα, πὸν σᾶς ἔχει δώσει ἡ μαμὰ σας; Κοιτάχτε τὴν τώρα: ἡ μύτη της εἶναι μισοσπασμένη, τὰ μαλλιά της ἔχουν φύγει ἀπὸ τὸ κεφάλι καὶ ἀφήνουν νὰ φαίνεται ἄδειο τὸ κέρινο κεφάλι της. Ἀκόμη καὶ τὸ βερνίκι ἔχει φύγει ἀπὸ τὰ πόδια τῆς κούκλας σας... “Η ἓνα πιστολάκι, τὸ ὁποῖο δὲ σκάζει πὰ τὰ καπούλια κτλ.

Πέστε στὰ παιδιά νὰ κοιτάξουν τὸ βράδι τὰ παιχνίδια τους καὶ νὰ σᾶς φέρουν τὴν ἄλλη μέρα μιὰ σύντομη σύνθεση, πὸν μπορεῖτε ν' ἀναπτύξετε καλύτερα, καὶ νὰ τὴν γράφουν πὸν πλατειά, ἔπειτα ἀπὸ τὴ σχετικὴ συζήτηση πὸν θά γίνη, πάνω σ' αὐτήν.

2. **Σχέδιο.** Μποροῦμε ν' ἀρκεσθοῦμε στὴν ἀπλὴ περιγραφή

τοῦ παιχνιδιοῦ, χωρὶς νὰ προσθέσουμε τίποτε πάρα πάνω. “Αν ὅμως οἱ δυνάμεις τῶν παιδιῶν τὸ ἐπιτρέπουν, τότε ἀπ' ἀφορμὴ τοῦ παιχνιδιοῦ, μποροῦμε νὰ τοὺς ζητήσουμε καὶ μιὰ περιγραφὴ τῆς βιτρίνας ἐνὸς μεγάλου μαγαζιοῦ πὸν ἔχουνε δῆ ἢ τοῦ μαγαζιοῦ, πὸν ἔχει τὰ παιχνίδια στὴν πόλη ἢ στὸ χωριό, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἀγόρασαν τὸ παιχνίδι τους καὶ ἀκόμη γιατί διάλεξαν αὐτό.

3. **Γιὰ νὰ πλουτίσουμε τὴ φράση μας.** Μποροῦμε ν' ἀρχίσουμε με τὴ φράση αὐτή: “Η βιτρίνα (ἢ ἡ προθήκη) τὸ πρῶτο ὅμως εἶναι συνηθέστερο στὴν ἐμπορικὴ γλῶσσα) λάμπει φωτισμένη, ἀπὸ ἓνα σωρὸ μικρὰ καὶ μεγάλα, χρωματισμένα ἢ ἀχρωμα φῶτα.—Νὰ σημειωθῆ ἡ ἀντίθεση πὸν παρουσιάζει ἡ φωτισμένη βιτρίνα, μέσα τὸ σκοτάδι τῆς νύχτας.—“Απὸ πάνω ὡς κάτω εἶναι στολισμένη με παιχνίδια, με ἀμέτρητα παιχνίδια. Καὶ τί δὲ βρίσκει κανεὶς ἐκεῖ μέσα: κουτάκια με στρατιῶτες, φασουλῆδες, καραγκιοζάκια, κοῦκλες μικρὲς καὶ μεγάλες, πιστολάκια, ἀρνάκια ἀπὸ χαρτόνι, ἀλογάκια, ἐλέφαντες καὶ τόσα ἄλλα ὠραῖα καὶ διασκεδαστικὰ παιχνίδια.—“Ἐτσι προχωροῦμε στὴ σύνθεση, συσχετίζοντας τὴν παρακάτω φράση μ' αὐτά. Δηλαδή: “Ηταν αὐτὴ ἡ βιτρίνα, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν μοῦ ἀγόρασε ὁ μπαμπᾶς μου ἢ ἡ μαμὰ μου κ.λ.π.

Ἐρχόμαστε τώρα στὰ παλιὰ παιχνίδια, σ' ἐκεῖνα πὸν μᾶς δώρησαν τὸν περασμένο χρόνο οἱ γονεῖς μας.—Σὲ μιὰ γωνιὰ τῆς μικρῆς κάμαρης πὸν χρησιμεύει γιὰ πρόχειρη ἀποθήκη τοῦ σπιτοῦ, βρίσκονται οἰγμένα: μιὰ κοῦκλα με σπασμένα χέρια καὶ πόδια καὶ χωρὶς μαλλιά, ἓνα ξεχαρβαλωμένο σιδηροδρομᾶκι κ.λ.π. Ἐπειτα μπορεῖ νὰ γίνη ἡ σύγκριση τῶν παλιῶν καὶ τῶν νέων παιχνιδιῶν.

ΜΑΘΗΜΑ 84^ο

Θέμα. Στὰ σχολεῖα τῶν πόλεων μπορεῖ νὰ δοθῆ γιὰ θέμα ἡ περιγραφὴ μιᾶς πλατείας, πού βρίσκεται κοντὰ στὸ σχολεῖο, σ' ἄλλα σχολεῖα, μπορεῖ νὰ δοθῆ ἡ περιγραφὴ τοῦ χωριοῦ ἢ τοῦ προαστείου, στὸ ὁποῖο βρίσκεται τὸ σχολεῖο.

Μέθοδος ἐργασίας 1. Ἰδέες. Ἐχομε τὴν πλατεία πρῶτα. Θὰ δώσουμε μιὰ σύντομη εἰκόνα τῶν σπιτιῶν πού τὴν περιτριγυρίζουν, ἂν εἶναι ψηλά, ὠραῖα χτισμένα κ.λ.π. ἔπειτα ἂν ὑπάρχῃ περιβόλι στὴ μέση κ.τ.λ. Ὅσο γιὰ τὸ χωριό, στὸ ὁποῖο κατοικοῦμε θὰ ζητήσουμε νὰ βροῦμε ἐκεῖνο πού δίνει τὴ χαρακτηριστικὴ γραμμὴ του, τὴ θωριά του νὰ ποῦμε: ἂν εἶναι χτισμένο, τὸ μακρὸς κανενὸς δρόμου, ἢ κάτω ἀπὸ ἕνα βουνὸ ἢ σ' ἕναν κάμπο κ.λ.π. Ἐπειτα ἀπὸ τὴ γενικὴ αὐτὴ ἄποψη θὰ πᾶμε στὶς λεπτομέρειες. Τὶς λεπτομέρειες μποροῦμε νὰ τὶς πάρωμε ἢ βῆμα πρὸς βῆμα ἢ νὰ ζητήσουμε πάλι μιὰ γενικὴ ἐντύπωση τοῦ συνόλου. Π.Χ. (γιὰ τὸ δέντρο:) Τὸ χωριὸ βρίσκεται στὴ βουνοπλαγιά. Τὰ σπιτάκια του ὀλόασπρα ἀπλώνονται πρὸς ὄλες τὶς διευθύνσεις, φθάνοντας σχεδὸν ὡς τὸ σῦδεντρο.—Αὐτὲς οἱ φράσεις δίνουν μιὰ συνολικὴ ἐντύπωση. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο μποροῦμε νὰ προχωρήσουμε: τί καθαρὸν ἀέρα πού ἔχει τὸ χωριοῦδάκι, μὲ τὰ κάτασπρα σπιτάκια του! Μένουν οἱ λεπτομέρειες τώρα: Ἐχομε δύο σημεῖα γι' αὐτὲς: Πρῶτα: εἶναι **καθαρό, νοικοκυρεμένο** ἀλλὰ **μικρό**. Τὶ δίνει τὴν ἐντύπωση αὐτῆς τῆς καθαριότητος; Τὶ δίνει τὴν ἐντύπωση τῆς νοικοκυροσύνης; Τὰ μικρά του κάτασπρα σπιτάκια. Καὶ εἶναι κάτασπρα, γιὰτί ἀσβετώνονται τακτικὰ κ' ἀκόμη ἢ ἐκκλησία του, μὲ τὸ ψηλὸ καμπαναριό, πού μοιάζει μὲ τὶς ἐκκλησίες τῶν μεγαλοπόλεων. Τὶ χρῶμα ἔχει ἡ ἐκκλησία; Γιατί λέμε ὅτι τὸ χωριὸ εἶναι μικρό; Γιατί ἔχει λίγα σπιτάκια. Ὡς συ-

μπέρασμα τώρα μποροῦμε νὰ προσθέσουμε πῶς: μιὰ καὶ τὸ χωριὸ εἶναι καθαρό, θὰ εἶναι εὐχάριστη ἢ διαμονὴ ἐκεῖ. Μὰ εἶπαμε πῶς εἶναι μικρό... Ἄρα θὰ εἶναι εὐχάριστη ἢ διαμονή, ἀφοῦ εἶναι μικρό; Θὰ εἶναι, γιὰτί θὰ μπορῆ νὰ ζήσει κανεὶς μιὰ ἡσυχὴ ζωή... Ὅλοι γνωρίζονται ἐκεῖ μεταξύ τους καὶ τὸ παραμικρὸ κ' ἂν συμβῆ μαθαίνεται ἀμέσως.

Πρέπει νὰ προσπαθοῦμε ν' ἀποφεύγουμε ὅσο μποροῦμε τὴν ξερὴ ἀπαρίθμηση, σ' αὐτὲς τί περιγραφὲς καὶ νὰ ξεκινᾶμε ἀπὸ τὴν ἐντύπωση πού μᾶς κάνει τὸ χωριό, μὲ τὰ κανούργια καὶ φρεσκοασβετωμένα σπίτια του, μὲ τὴ λίγη ἢ πολλὴ πρασινάδα του, μὲ τὰ περιβόλια του κ.λ.π. Ἐρχόμαστε ἔπειτα στοὺς δρόμους: Εἶναι κανονικοὶ ἢ ἀκανόνιστοι; Ἐπειτα στὴν ἐκκλησία. Ἐπειτα στὴ βρύση. Τὶ βλέπομε ἐκεῖ; Βλέπομε τὶς γυναῖκες πού πέρνουν νερό, γεμίζουν τὶς στάμνες τους καὶ κουβεντιάζουν. Τὶς βλέπομε ἀκόμη στὶς πόρτες τους, ὅταν εἶναι λιακάδα νὰ πλέκουν ἢ νὰ γνέθουν... Τὰ τελευταῖα σπίτια, στὶς ἄκρες τοῦ χωριοῦ πῶς εἶναι; Κι ἔπειτα ἀπὸ τὰ σπίτια ἀρχίζουν τὰ χωράφια ἢ τὰ περιβόλια; Καὶ σὲ καμμιά ἑκατοστὴ μέτρα, ἔξω ἀπὸ τὸ χωριὸ βρίσκεται τὸ νεκροταφεῖο. Ψηλὰ κυπαρίσσια ὑψώνονται ἐκεῖ καὶ ξεχωρίζουν οἱ σταυροὶ ἀπὸ τὶς τελευταῖες κατοικίες ἐκεῖνων, πού κοιμῶνται τὸν αἰώνιον ὕπνο...

3. **Γιὰ νὰ πλουτίσουμε τὴ φράση μας.** Μποροῦμε ν' ἀρχίσουμε ἔτσι τὴ σύνθεσή μας: Στὸ βάθος τοῦ κάμπου ὁ ἥλιος βασιλεύοντας φώτιζε μὲ μιὰ δέσμη ἀκτίνων του τὸ χωριό... Πιὸ πέρα τὰ κυπαρίσσια τοῦ νεκροταφείου ὑψωναν τὶς κορφές τους.— Ἄς σημειωθῆ ἔδῳ ὅτι ἡ τέτοια ἀρχὴ δείχνει τὴν τοποθεσίαν τοῦ χωριοῦ, γιὰ ν' ἀρχίσῃ ἔπειτα ἡ περιγραφὴ. Τὸ βράδι βέβαια δὲν μποροῦμε νὰ ἰδοῦμε τὶς λεπτομέρειες πού θέλομε νὰ περιγράψουμε. Ὅσο γιὰ τὰ χαρακτηριστικώτερα τώρα σημεῖα τοῦ χωριοῦ, μποροῦμε νὰ ποῦμε: Στὴ μέση τοῦ χωριοῦ ὑψωνόταν ἡ

παλιὰ ἐκκλησία καὶ τὸ ξεθωριασμένο κοκκινωπὸ χρῶμα τῆς μαῦς μετὰ τὸ ψηλὸ καμπαναριὸν ξεχώριζε ἀπὸ κάμποση ἀπόσταση, ἢ στὴν εἴσοδο τοῦ χωριοῦ ἕνας παλιὸς πύργος, ἐρειπωμένος τώρα, ἢ ἕνα παλιὸ φρούριον ἐρειπωμένο, ὑψωνόταν ἀνάμεσα στὰ δέντρα κτλ.

ΜΑΘΗΜΑ 85^ο

Θέμα. Στὰ σχολεῖα τῶν πόλεων θὰ ζητήσουν ἀπὸ τὰ παιδιά νὰ περιγράψουν ἕνα μέρος τῆς πόλεως, τὸ ὁποῖο φαίνεται ἀπὸ ἕνα ὁρισμένο σημεῖο π.χ. ἡ συνοικία, στὴν ὁποίαν κατοικοῦν. Ἐννοεῖται πὼς τὸ θέμα αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ δώσει ὁ δάσκαλος ἀπὸ κάμποσες μέρες πρὶν, γὰρ νὰ μπορέσουν οἱ μαθηταὶ νὰ τὸ ἰδοῦν καλά, νὰ παρατηρήσουν τὰ διάφορα μέρη κ.λ.π. Ἄν ἐκλεγῇ μιὰ συνοικία, πού θὰ περιγράψῃ ὀλόκληρη ἢ τὰξιν, τότε μπορεῖ νὰ γίνῃ ἕνας περίπατος ὡς αὐτήν, στὶς ὁρισμένες μέρες τοῦ σχολικοῦ περιπάτου καὶ νὰ ἰδοῦν τὴ συνοικία ὅλοι οἱ μαθηταί. Ἡ μέθοδος τῆς περιγραφῆς εἶναι γνωστή; ἄποψη τοῦ συνόλου, θέση, γενικὴ ἐντύπωση.—Δίνουμε ἐδῶ ἕνα ὑπόδειγμα.

—Ἀπὸ τὸ ψηλὸ αὐτὸ παράθυρον ἔβλεπε κανεὶς τὴν ἀπέραντη πόλιν. Στὸ βάθος τοῦ ὁρίζοντα ξεχώριζαν τὰ μεγάλα φουγάρα ἀπὸ τὶς φάμπρικες καὶ ἔπειτα ἔβλεπε μιὰ θάλασσα ἀπὸ στέγες. Ἡ ἀπέραντη πόλις ἦταν χτισμένη ἀπὸ τὶς δυὸ ὄχθες τοῦ ποταμοῦ.

Τὸ κείμενον αὐτὸ εἶναι πολὺ συμπυκνῶμενον βέβαιον. Μὰ πάλιν δὲν πρέπει ν' ἀφεθοῦν οἱ μαθητὲς νὰ παρασυρθοῦν ἀπὸ τὶς λεπτομέρειες. Ὅσο γιὰ τοὺς μαθητὲς τῶν χωριῶν εἶναι δύσκολον νὰ περιγράψουν μιὰ πόλιν. Σ' αὐτοὺς μπορούμε νὰ δώσουμε τὸ ἀκόλουθον πρότυπον, τὸ ὁποῖον νὰ ἀγαπύξουν.— Εἶστε στὸ κρεβ-

βάτι σας τὸ πρωῖ. Ἐημερώνει. Ποιοὺς θορύβους ἀκοῦτε, ἀπὸ τοὺς ὁποίους φαίνεται ὅτι ἡ ζωὴ ξαναπέρνει τὴ δρόσιν τῆς, ἔπειτα ἀπὸ τὸν νυχτερινὸν ὕπνον.

Μέθοδος ἐργασίας. 1. Ἰδέες. Πρέπει νὰ δοθῇ τὸ θέμα στὰ παιδιά τὴν προηγούμενην ἡμέραν ἢ λίγες μέρες πρὶν μπροστά, γὰρ νὰ τὸ προετοιμάσουν. Ἐννοεῖται ὅτι δὲν πρέπει νὰ δώσουμε σ' ὅλους τὸ ἴδιον θέμα, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἔχουμε ὡς ἀφετηρία τὴν παρατήρησιν τοῦ καθηνοῦς. Π.Χ. Ὁ Γιαννάκης κάθεται ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν, στὴν ἐξοχὴ σχεδόν. Δὲν ἀκούει τοὺς γονεῖς του νὰ σηκώνονται πολὺ πρὶν ἀπ' αὐτόν; Τί ἀκούει δηλαδὴ συγκεκριμένα; Τὰ λόγια τους; Μιλοῦνε δυνατὰ; Τὰ βήματά τους πὼς μποροῦν νὰ εἶναι; Φοροῦν χοντρά παπούτσια ἢ παντοῦφλες; Ὁ θόρυβος πού κάνει ἢ φωτιὰ πού ἀνάβουν ξύλα ἢ πού κόβουν, τὸ τρίξιμον ἔπειτα τῆς φωτιᾶς. Καὶ στὴν αὐτὴν ἢ φωνὴν τοῦ κόκκορα ἢ τὸ μουκανητὸ τῶν ἀγγελάδων στὸ σταῦλον. Καὶ ἡ βροχή; Ὁ ἄερας; Εἶναι καλὸς καιρὸς; Ἡ μαμά του φωνάζει, γιὰτί εἶναι ἡ ὥρα νὰ πάη στὸ σχολεῖον καὶ ὁ Γιαννάκης σηκώνεται.

Ὁ Παῦλος ὁμοῦς κατοικεῖ μέσα στὴν πόλιν. Ἐ, ἐκεῖ οἱ θόρυβοι εἶναι διαφορετικοί. Πρῶτα—πρῶτα οἱ θόρυβοι μέσα στὰ σπίτια καὶ ἔπειτα οἱ θόρυβοι στὸ δρόμον ἀπὸ τ' ἀμάξια, τὰ τραῖνα, τοὺς διαβάτες, τοὺς πωλητῆς. Ἐπειτα χτυπάει ἡ καμπάνα τῆς ἐκκλησίας, τὸ μεγάλο ρολοῖ κ.λ.π.

2. **Σχέδιο.** Εἶσθε στὸ κρεβάτι σας τὸ πρωῖ. Ἐημερώνει. Σὲ τί ἐποχὴ εἴμαστε; Εἶναι ὥραια τὸ πρωῖ στὸ κρεβάτι; Ἐχει ζεστασιά ἔπειτα συλλογίζεται κανεὶς πὼς θὰ σηκωθῇ καὶ θὰ κρυώσῃ ἢ μπορεῖ καὶ νὰ βρέχῃ ἔξω. Πὼς ξημερώνει; Εἶναι λιανὰ; Ὁ ἥλιος πέφτει μέσα στὸ σπίτι; Οἱ ἀχτίνες του δὲν εἶναι χαρούμενες καὶ δὲν μᾶς προκαλοῦν νὰ σηκωθοῦμε ἀπὸ τὸ κρεβάτι; Ἡ βροχὴ καὶ ἡ ἡμέρα εἶναι συνεφιασμένη καὶ σκοτεινὴ καὶ μπαίνει σιγά—σιγὰ τὸ γροῖζιον πῶς τῆς μέσα στὸ δωμάτιον. Δυὸ—

Ὁδὴγὸς Ἐκθέσεων

τρεις γραμμές πάνω σ' αὐτὸ κι ἔτσι πετυχαίνομε μιὰ καλὴ εἰσαγωγή.

Κι ἔπειτα ἔχομε τοὺς θορύβους. Πρέπει νὰ τοὺς ταξινομήσομε κι ὁ καλύτερος τρόπος εἶναι ν' ἀκολουθήσομε τὴ φυσικὴ σειρὰ τοὺς. Πῶς αὐξάνουν διαδοχικὰ δηλαδή, ἀρχίζοντας ἀπὸ τοὺς μέσα θορύβους πρῶτα κι ἔπειτα προχωρώντας πρὸς τὰ ἔξω. Οἱ καλοὶ μαθητὲς μποροῦν νὰ τὸ καταλάβουν κι ν' ἀκολουθήσουν τὴ φυσικὴ σειρὰ, μὰ οἱ ἄλλοι ἔχουν ἀνάγκη νὰ τοὺς βοηθήσομε. Κι ὁ μόνος τρόπος εἶναι ν' ἀρχίσουμε ἀπὸ τοὺς ἐσωτερικοὺς θορύβους καὶ νὰ προχωρήσομε στοὺς ἐξωτερικοὺς. Ἐδῶ πρέπει ν' ἀφήσομε τοὺς μαθητὲς ἐλεύθερους, νὰ δώσουν ὁποιο τέλος θέλουν στὴ σύνθεσή τους.

3. Για νὰ πλουτίσομε τὴ φράση μας: Τὸ ξύπνημα τοῦ δρόμου. Τὸ πρῶτ' τὰ παραθυρόφυλλα ἀνοίγονται τὸ ἓνα, ἔπειτα ἀπὸ τ' ἄλλο. Τὰ μὲν ἀνοίγουν ράθυμα, ἀπὸ τὰ χέρια ἐκείνων ποὺ μόλις ξύπνησαν, τὰ δὲ ἀνοίγουν χαρούμενα, γιατί ξαναβλέπουν τὸ καθημερινὸ ὄρατο θέαμα, ποὺ ἀπλώνεται μπροστά τους. —Οἱ φράσεις αὐτές, ἅμα ξανοιχτοῦν μποροῦν νὰ μᾶς χρησιμεύσουν γιὰ τὴν ἐκθεσὴ μας καὶ ὡς ἀρχὴ ἀκόμη. Ἔχομε κι ἄλλες ἀκόμη, τίς ὁποῖες βάζομε γιὰ νὰ πλουτίσομε τὴν ἐκθεσὴ μας ὅπως: Ἄλλὰ τί δίνει ζωὴ καὶ κίνηση στὸν μέχρι τώρα ἥσυχον κ' ἐρημικὸ δρόμο; Τὸ φῶς τῆς ἡμέρας. Ἀκόμη δίνει ζωὴ ἢ καμπάνα τῆς ἐκκλησίας ποὺ σημαίνει τόσο μελωδικὰ κι ὁ θόρυβος τῶν παραθυριῶν ποὺ ἀνοίγουν κ.λ.π.

ΜΑΘΗΜΑ 86°

1. Θέμα. Μποροῦμε νὰ δώσομε στὰ παιδιὰ τὸ ἀκόλουθο θέμα: Ἀργήσατε ἓνα βράδι στὸ σχολεῖο, εἴτε γιατί σᾶς κράτησε

ὁ δάσκαλος, εἴτε γιατί συνέβηκε κάτι ἐξαιρετικὸ στὸ σχολεῖο. Ἡ νύχτα σᾶς ἔπιασε στὸ δρόμο. Τὶ παρατηρήσατε; Τὶ αἰσθανθήκατε;—Ἐδῶ πρέπει νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψει τοὺς τὰ παιδιὰ ὅτι ἡ νύχτα τὸ χειμῶνα πέφτει ἀμέσως, μετὰ τὴ δύση τοῦ ἡλίου.

Αἰσθάνονται λοιπὸν πὼς ἡ νύχτα πέφτει, τὸ φῶς τῆς ἡμέρας λιγοστεύει, ὁ οὐρανὸς σὰν νὰ τοὺς φαίνεται χαμηλότερος. Βιάζονται. Ὁ δρόμος ἀσπρίζει τώρα, τὰ δέντρα μοιάζουν σὰ φαντάσματα. Ἀόριστη αἰσθησις τοῦ φόβου (Αὐτὰ γιὰ τὰ παιδιὰ ποὺ κατοικοῦν στὴν ἐξοχὴ). Φθάνουν στὸ σπίτι τέλος. Τὸ σπίτι εἶναι καλὰ φωτισμένο καὶ θερμαίνεται. Ἐκεῖ μέσα ὅλα εἶναι εὐχάριστα. Αἰσθάνεται κανεὶς τὸν ἑαυτό του ἀσφαλισμένο ἀπὸ τὴ νύχτα, ποὺ μὲ τὸ σκοτάδι τῆς εἶναι ἐχθρική.

Ἄλλο θέμα. Εἶναι βράδι καὶ εἰσθε στὸ σπίτι σας. Πρέπει ὅμως εἴτε γιὰ τὸν ἓναν εἴτε γιὰ τὸν ἄλλον λόγο, νὰ βγῆτε, στὴν αὐλὴ ἢ στὸ δρόμο. Τὶ εἶδατε; Τὶ ἀκούσατε; Τὶ αἰσθανθήκατε;

Νὰ ἓνα κείμενο, ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ βοηθήσει τοὺς μαθητὲς: Ὁ Κωστάκης πηγαίνει νὰ κλείσει τὴν πόρτα τοῦ κοιταχοῦ. —Ὁ Κωστάκης βγαίνει στὴν αὐλὴ. Πῶς φοβᾶται στὸ σκοτάδι! Κι ὁ ἀέρας φυσᾶει τόσο δυνατὰ, ὥστε νομίζει κανεὶς πὼς θέλει νὰ τὸν συνεπάρη. Καὶ μακριὰ σὰ ν' ἀκούγεται τὸ οὐρλιασμα τῶν λύκων, μέσα στὸ σφύριγμα τοῦ ἀνέμου. Τὸ καλύτερο ποὺ ἔχει νὰ κἀνῆ ὁ Κωστάκης εἶναι νὰ τρέξει νὰ κλείσει τὸ κοιτάχο καὶ νὰ γυρίσει στὴ ζεστασιά του, στὸ σπίτι. Διασχίζει τὸ σκοτάδι λοιπὸν, μὲ προσεκτικὰ βήματα καὶ τέλος φθάνει στὴν πόρτα τοῦ κοιταχοῦ. Στὸ θόρυβο τῶν βημάτων του οἱ κότες ἀλαφιάζονται γιὰ μιὰ στιγμὴ. Ὁ Κωστάκης τοὺς φωνάζει, σὰ νὰ ζητήη νὰ τίς καθησυχάση: «Σωπάτε λοιπὸν. Ἐγὼ εἶμαι!» Καὶ κλείνοντας τὴν πόρτα τὸ βάζει στὰ πόδια... Ὄταν μπαίνει στὸ σπίτι, εἶναι λαχανιασμένος. Ὅλοι τὸν συγχαίρουν γι' αὐτὴ του τὴν πράξη, ποὺ δείχνει ἀφοβία, κι ὁ Κωστάκης περηφανεύεται.

Τι ώραία πού είναι μέσα στο σπίτι! Τι ζεστασιά! Τι φῶς! Κα πρὸ παντὸς δὲν κινδυνεύει καθόλου ἐδῶ, ὅπως ἔξω, ἀλλὰ εἶναι κοντὰ στὶς γελαστὲς φυσιογνωμίες τῶν γονέων του.

Ἄλλο θέμα: Ἐρχεσθε ὅλοι τὸ πρωῖ, νωρὶς στὸ σχολεῖο. Προσπαθήστε νὰ μᾶς δώσετε ὅ,τι ἀκούτε καὶ ὅ,τι μπορεῖτε νὰ παρατηρήσετε.—Τὰ παιδιὰ τῶν πόλεων θᾶχουν πολλὰ νὰ ποῦν, γιὰ τὸ ξύπνημα τοῦ δρόμου, στὸν ὁποῖον μένουν. Τὸ θέμα αὐτὸ θὰ εἶναι κάπως δύσκολο, γιὰ τὰ παιδιὰ πού μένουν στὴν ἐξοχή.

ΜΑΘΗΜΑ 87°

Μέθοδος ἐργασίας. 1. Ἰδέες. Τὴν προηγούμενη μέρα ρωτήστε τὰ παιδιὰ: Ὅταν φύγατε ἀπὸ τὸ σπίτι ἔκανε καλὸν καιρὸ; Ὁ ἥλιος εἶχε βγῆ; Βλέπατε καθαρὰ τὰ διάφορα ἀντικείμενα γύρω ἢ ἦταν μερικὲς λεπτομέρειες πού σᾶς ξέφευγαν; Τί θόρυβο ἀκούατε; Τί βλέπατε;

Τὴν ἄλλη μέρα ἐπαναλαμβάνετε τίς ἐρωτήσεις: Πῶς ἦταν τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, πού ξημέρωνε; Σταχτί καὶ σὰ νὰ πάλευε μὲ τὰ τελευταῖα σκοτιάδια τῆς νύχτας. Στὸ τέλος θριάμβευσε πλούσιο καὶ ξεχύθηκε τριγύρω. Τί θωριά πήρωνε τὰ πράγματα τότε; Τί εἶδατε ἢ τί ἀκούσατε, τὸ ὁποῖο χαρακτήριζε τὸ ξύπνημα τοῦ δρόμου; Ὁ πετεινὸς πού λαλοῦσε, οἱ κόττες πού πηδοῦσαν ἀπὸ τὸ κοτέτσι, οἱ διαβάτες στὸ δρόμο, πού πήγαιναν στὶς δουλειές τους. Καὶ πῶς ἦταν τὰ δέντρα στὸ δρόμο; Χωρὶς φύλλα, ὑγρὰ ἀπὸ τὴν ομίχλη, φαινόνταν ἀκόμη σὰ νὰ ἔσκυβαν τὰ κλαδιά τους στὸ κρύο. Ακούτε πολλὰ πουλιὰ νὰ κελαηδοῦν; Μερικὰ σπουργίτια μόνο, πετᾶνε ἐδῶ καὶ ἐκεῖ. Τὸ φῶς τῆς ἡμέρας δὲν μεγαλώνει ὅσο προχωρεῖτε; Καὶ στὴν αὐλὴ τοῦ σχολεῖου οἱ συμμα-

θητές σας, πού ἔφθασαν πρὸ μπροστὰ ἀπὸ σᾶς, δὲν τρέχουν γιὰ νὰ μὴν κρυώνουν;

2. Σχέδιο. Κι ἐδῶ ἀκόμη πρέπει νὰ ξεκινήσουμε ἀπὸ μιὰ γενικὴ ἐντύπωση, τὴν ὁποῖαν θὰ αἰτιολογήσουμε ἔπειτα μὲ λεπτομέρειες. Ἐντύπωση χαρούμενη, ζωηρή, πού μᾶς δίνει ἕνα ὁμορφο πρωῖ, ἰδίως χειμωνιάτικο, ὅταν τὸ ἔδαφος εἶναι παγωμένο, ὁ ἀέρας ψυχρὸς καὶ ὁ ἥλιος λάμπει. Ἐντύπωση κίνησης μετριώτερη ὅμως ἀπ' αὐτὴν πού ἐκθέσαμε παραπάνω, ὅταν ὁ οὐρανὸς εἶναι σταχτὺς καὶ γεμάτος ἀπὸ σύννεφα, ὅταν ὑπάρχουν λάσπες στὸ δρόμο ἢ ομίχλη. Τότε τὰ τριγυρινὰ ἀντικείμενα περνουν μιὰ μελαγχολικὴ θωριά καὶ οἱ θόρυβοι τοῦ δρόμου εἶναι πρὸ ἀραιοί... Ἄλλ' ἕνα παιδί γεμάτο ἀπὸ ζωὴ καὶ δράση, μπορεῖ νάχη μιὰ ἐντύπωση διαφορετικὴ. Κι ἂν ὁ οὐρανὸς εἶναι σταχτὺς, ἂν τὸ φῶς τῆς ἡμέρας θολό, στὸ χειμωνιάτικο αὐτὸ πρωῖ, μπορεῖ τὸ παιδί αὐτὸ νὰ εἶναι χαρούμενο, γεμάτο ἀπὸ ἐνεργητικότη-τα καὶ μπορεῖ νὰ φαντάζεται, πὼς σ' ὅλον τὸν κόσμον κάνει τὴν ἴδια ἡμέρα. Ὅστε ἔχομε δυὸ μέρη στὸ θέμα αὐτό: ἕνα συγνεφιασμένο καὶ ομίχλένιο χειμωνιάτικο πρωῖ καὶ μολαταῦτα γεμάτο ζωὴ καὶ κίνηση κ.λ.π.

3. Γιὰ νὰ πλουτίσουμε τὴ φράση μας. Ἡ νύχτα φαίνεται σὰ νὰ σηκώνη τὸ βαρὺ σκοτεινὸ μανδύα της. Νὰ ἢ αὐγὴ προβάλλει ἐκεῖ κάτω.... Ἀκούονται τὰ παράθυρα ν' ἀνοίγουν. Τὸ φῶς τῆς αὐγῆς, γλωμὸ στὴν ἀρχή, ἀσπρίζει ἔπειτα καὶ ἀπλώνεται στὸν ὀρίζοντα.

ΜΑΘΗΜΑ 88°

Θέμα. Τὸ βράδι στὸ σπίτι σας, μόλις φάτε. Νὰ σημειώσετε τὴ θωριά, πού δίνει στὰ πράγματα καὶ στὰ πρόσωπα τὸ φῶς πού χρησιμοποιεῖτε.

Μέθοδος εργασίας. 1. Ἰδέες. Οἱ ἀχτίνες πού πέφτουν ἀπὸ τὸ φῶς, πῶς χρωματίζουν τὰ πρόσωπα ἐκείνων πού κάθονται στὸ δωμάτιο; Ὑπάρχουν ἀντικείμενα πού νὰ μένουν στὴ σκιά; ἢ στὸ μισόφωτο; Ἐδῶ λάμπουν τὰ ζωηρὰ μάτια καὶ τὸ μελαχρινὸ μέτωπο ἑνὸς μικροῦ κοριτσιοῦ. ἐκεῖ τὸ φῶς πέφτει στὶς ρυτίδες δυὸ γέρον, πού κάθονται κοντὰ στὸ τραπέζι πού ἔφαγαν. Ἐδῶ μορεῖ νὰ γίνῃ ἡ σύγκριση τοῦ ἑνὸς φωτισμοῦ μὲ τὸν ἄλλον Π.Χ. ἑνὸς κεριοῦ πού βρίσκεται στὸ τραπέζι. Τὶ ἀχτίνες ρίχνει ἡ λάμπα πού κρέμεται πάνω ἀπὸ τὸ τραπέζι.

Πρέπει νὰ ζητήσουμε ἀπὸ τὰ παιδιά νὰ τοποθετήσουν στὴν ἀρχὴ τὸ φῶς, ἔπειτα τὰ πρόσωπα καὶ νὰ περιγράψουν κατὰ τὰ παιχνίδια πού κάνει ἡ σκιά καὶ τὸ φῶς.

Ἀλλὰ τώρα πρόκειται νὰ **ἀτομικοποιήσουμε** τὴν προετοιμασία τῆς ἐκθεσης, νὰ ζητήσουμε νὰ ἰδοῦν τὰ ἀντικείμενα ποὺ θὰ περιγράψουν, ρωτώντας ὅλα τὰ παιδιά ἂν εἶναι σὲ θέση νὰ ἰδοῦν ὅλ' αὐτὰ τὰ πράγματα. Παράλληλα πρέπει νὰ προσέχουμε καὶ νὰ ἐξετάζουμε καλά, ἂν ἐκεῖνα πού περιγράφονται εἶναι ἀληθινά. Ἐπίσης πρέπει νὰ βοηθοῦμε τὰ φτωχὰ σὲ ἰδέες παιδιά, νὰ παρατηροῦν ὅ,τι μποροῦν νὰ παρατηρήσουν. Πῶς φωτίζεται τὸ σπίτι σας; Τὶ κάνει ἡ μαμὰ σας ἔπειτα ἀπὸ τὸ φαί; Ὁ μπαμπὰς σας; Τ' ἀδερφάκια σας; Σεῖς; Ποῦ κάθεσθε; Φωτίζεται ὁλόκληρο τὸ σῶμά τους, τὸ ἴδιο; Τὶ διαφορὰ ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ μέρους πού φωτίζεται καὶ ἐκείνου πού δὲ φωτίζεται; Ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος βλέπουμε ἕνα σωρὸ λεπτομέρειες, ἐνῶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μὴ ἀόριστη μορφή.

2. **Σχέδιο.** Πρῶτα πρῶτα πρέπει νὰ ἰδοῦμε ποῖα εἶναι ἡ πηγὴ τοῦ φωτός καὶ ἔπειτα τὰ πρόσωπα, ἔπειτα τὴ στάση τους καὶ τ' ἀποτελέσματα τοῦ φωτισμοῦ, πάνω στὰ πρόσωπα καὶ στὰ πράγματα.

ΜΑΘΗΜΑ 89°

Θέμα. Ευπνώνοντας τὸ πρῶτὸ βλέπετε χιόνια. Τί παρατηρεῖτε; — ἢ: Πηγαίνετε στὸ σχολεῖο μὲ τὴ βροχή. Τί παρατηρήσατε καὶ τί αἰσθανθήκατε;

Μέθοδος εργασίας. 1. Ἰδέες. (τὸ δεῦτερο θέμα): Τί ἀκουσαν; Τὸ θόρυβο πού ἔκανε ἡ βροχή, πάνω στὴν ἀνοιχτὴ ὀμπρέλλα. Ὁ ἄερας ἦταν δυνατὸς ἢ σιγανός; Ὑπάρχει ἕνας ὁρισμένος θόρυβος, πού σὰς ἔδωκε τὴν ἐντύπωση αὐτή; Πῶς ἦταν τὸ τοπίο γύρω; Ὁ οὐρανός; Τὰ δέντρα; Ὁ δρόμος; Ὑπῆρχαν πολλοὶ διαβάτες; Πῶς ἦταν; Πήγαιναν βιαστικά; Φύσαγε ἄερας; Ἐκανε κρύο; Δὲν αἰσθάνεσθε τὸ κρύο νερὸ νὰ βρέχῃ τὰ πόδια σας καὶ τὸ πρόσωπό σας;

2. **Σχέδιο.** Τὸ σχέδιο εἶναι πολὺ ἀπλό. Φύγατε ἀπὸ τὸ σπίτι σας. Ἐβρεχε. Πρώτη γενικὴ ἐντύπωση. Κοιτᾶτε στὸ δρόμο. Ὅλες οἱ λεπτομέρειες σας πρέπει νὰ συντρέχουν στὸ νὰ δώσουν μιὰ συνολικὴ ἐντύπωση. Π.Χ. ἡ βροχὴ εἶναι ψιλὴ καὶ κρύα. — Βρέχει ραγδαῖα, μὰ πίσω ἀπὸ τὰ σύγνεφα μαντεύουμε, πῶς κρύβεται ὁ ἥλιος — Ἄν καὶ βρέχῃ μολαταῦτα δὲν εἴμαστε καθόλου λυπημένοι. Φθάνουμε στὸ σχολεῖο. Οἱ συμμαθητές μας ἔχουν πάει πρὸ μπροστὰ ἀπὸ μᾶς. Ἡ αἴθουσα τῶν παραδόσεων εἶναι πολὺ ζεστή. Αἴσθησις τῆς ἄνεσης.

3. **Γιὰ νὰ πλουτίσουμε τὴ φράση μας.** Οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔβγαιναν πιά, παρὰ πήγαιναν κοντὰ στὴ σόμπα, γιὰ νὰ ζεσταθοῦν. — Ἐδῶ δίνεται καθαρὰ ἡ ἰδέα, ἡ αἰτία, γιὰτὶ δὲν ἔβγαιναν οἱ ἄνθρωποι ἔξω, ἂν καὶ δὲ μιλάμε καθόλου γιὰ τὸν καιρὸ: παρὰ λέμε: πήγαιναν κοντὰ στὴ σόμπα, γιὰ νὰ ζεσταθοῦν. Ἄς ἔρθουμε στὴ βροχὴ τώρα: — Δίσταζα νὰ βγῶ ἔξω, γιὰτὶ ἔβρεχε πολὺ καὶ φοβόμουν μήπως κρυώσω. — Ὅταν ἔφθασα ἀπὸ σπίτι

ἤμουν μουσκεμένος, ἂν καὶ εἶχα ὀμπρέλλα τόσο πολὺ ἔβρεχε.—
Τὰ δέντρα ὑψωναν μελαγχολικὰ τὶς κορφές τους, κάτω ἀπὸ τὸν
συγγεφιασμένον οὐρανό.

ΜΑΘΗΜΑ 90°

Θέμα. Τὸ παιχνίδι ποὺ προτιμᾶτε.—Μιά παρτίδα φουτ-
μπῶλ, στὴν ὁποίαν παρευρεθῆκατε.—Κάνετε ἕναν περίπατο με
τὸ ποδήλατο.—Διηγηθῆτέ τον.—Πέστε μας τὰ συναισθήματα
ποὺ δοκιμάσατε.—Εἴσθε στὴν αὐλή.—Ἐτοιμάζουν παιχνίδι
φουτ-μπῶλ.—Περιγράψατέ το.

Μέθοδος ἐργασίας. 1. Σχέδιο. Τὸ θέμα ἀπαιτεῖ νὰ δώσουμε
ἕνα γενικὸ πλαίσιο. Εἴσθε στὴν αὐλή. Ἀπὸ ποῦ ἔρχεσθε; Ἐτοι-
μάζουν τὸ παιχνίδι (φουτ-μπῶλ). Οἱ προετοιμασίες. Παίζουν.
Πῶς γίνεται τὸ παιχνίδι;

Συμπέρασμα: Τὸ διάλειμμα τελειώνει. Τὸ κουδοῦνι μᾶς
φωνάζει στὴν τάξη.

2. **Ἰδέες.** Εἰσαγωγή: βγαίνομε ἀπὸ τὴν τάξη. Πῶς; Στὴ
γραμμὴ; Φωνάζοντας; Πῶς εἶναι ἡ αὐλὴ τοῦ σχολείου; Μεγάλῃ,
μικρῇ, πλατειά; Κάνει κρούο ἢ ζέστη;

Προετοιμασία τοῦ παιχνιδιοῦ: Κάποιος ἀπὸ τοὺς μαθητὲς
εἰσφέρει τὴν ἰδέαν νὰ παίξουν φουτ-μπῶλ. Ἀμέσως ἄλλος πάει καὶ
φέρει τὸ τόπι. Οἱ παίχτες χωρίζονται.

Τὸ παιχνίδι. Τί ἐντύπωση σᾶς κάνει τὸ παιχνίδι; Εἶναι ζω-
ηρό; Προσπαθῆστε ν' ἀποδώσετε αὐτὴ τὴ ζωηρότητα, ἀπὸ τὶς
λεπτομέρειες ποὺ θὰ διαλέξετε. Φωνές, σπρωξίματα, τρεχάλες,
τοῦμπες κ.λ.π. Εὐχαριστεῖ ὅλους αὐτὸ τὸ παιχνίδι; Ὅσοι δὲν
παίζουν τί κάνουν; Μὲ τὰ χέρια στὶς τσέπες κ.λ.π.

Τὸ κουδοῦνι χτυπάει. Πῶς ἀφήνουν τὰ παιδιά τὸ παιχνίδι;

Πάνε στὴ γραμμὴ, γιὰ νὰ μποῦνε στὴν τάξη; Φωνάζουν. Συζη-
τοῦν γιὰ τ' ἀποτελέσματα τοῦ παιχνιδιοῦ. Τί λένε;

3. **Γιὰ νὰ πλουτίσουμε τὴ φράση μας.** Ὅταν θέλουμε νὰ
δώσουμε τὴν ἐντύπωση ἀπὸ πολὺ ζωηρὲς κινήσεις, βάζομε στὴ
σειρὰ πολλὰ ρήματα. Π.χ. Οἱ παίχτες τρέχουν, πιάνονται στὰ
χέρια, πέφτουν χάμω, φωνάζουν, ξανασηκώνονται καὶ ξαναρχί-
ζουν πὸ ζωηρὰ τὸ παιχνίδι τους. Ἐδῶ μπορούμε νὰ κάνουμε καὶ
μιὰ σύγκριση: νὰ παραβάλουμε τὰ παιδιά, μὲ τὰ ἀλογάκια ποὺ
τρέχουν κ' αὐτὰ ξένοιαστα, πηδοῦν ἔξω στὰ χωράφια. Πέστε
ὅμως στοὺς μαθητὲς νὰ προσέξουν, ὥστε οἱ συγκρίσεις νὰ εἶναι
φυσικὲς, δυνατὲς καὶ ὄχι ἀπίθανες ἢ ὑπερβολικὲς.

ΜΑΘΗΜΑ 91°

Θέμα. Ἐνας ὀκνηρὸς μαθητὴς ἔχει τὴν ἰδέαν ὅτι τὸ νὰ ἐρ-
γάζεται κανεὶς εἶναι πολὺ ἐνοχλητικὸ πρᾶγμα. Συμφωνεῖτε μὲ
τὴ γνώμη του; Γιατί;—Ποιὸ εἶναι τὸ ἐπάγγελμα, ποὺ θὰ ἐπιθυ-
μούσατε νὰ ἐξασκήσετε, ἅμα τελειώσετε τὸ σχολεῖο; Αἰτιολο-
γήστε τὶς προτιμήσεις σας.

Τὸ ἀκόλουθο θέμα εἶναι ἄσκηση, γιὰ ν' ἀναπτυχθῇ ἡ παρα-
τήρηση τοῦ παιδιοῦ: Παρατηρήστε τοὺς διαβάτες στὸ δρόμο.
Μπορεῖτε νὰ μαντεύσετε τὸ ἐπάγγελμά τους, ἀπὸ τὰ ροῦχα ποὺ
φορᾶνε ἢ ἀπὸ τὸ σύνολό τους; Δοκιμάστε μὲ λίγες γραμμὲς νὰ
μᾶς δώσετε τὰ κύρια χαρακτηριστικά, ποὺ παρουσιάζουν τὰ διά-
φορα ἐπαγγέλματα.

Μέθοδος ἐργασίας 1. Ἰδέες. Πρῶτα-πρῶτα ἔχουμε τὴ φο-
ρεσιά. Ἐκεῖνοι ποὺ ἐργάζονται χειρωνακτικὰ (Οἱ ἐργάτες) ἔχουν
τὴν ἴδια φορεσιά μ' ἐκείνους, ποὺ δὲ φοβοῦνται μήπως λερώσουν
τὰ ροῦχά τους, στὴ δουλειά τους; Δὲν ἔχουν ροῦχα, καμωμένα

ἐπίτηδες γὰρ τῇ δουλειᾷ τους: Στὴν ἐξοχὴ ἔξαφνα, ὅταν εἶναι τὸ θέρισμα, ὁ τρύγος, τ' ἀλώνισμα, δὲν ἔχουν ποδιὲς ἢ μπλουζες, ἐπίτηδες γὰρ τῇ δουλειᾷ αὐτῇ, ἄντρες καὶ γυναῖκες; Στὰ ρούχα τῶν ἐργατῶν πάνω δὲν ὑπάρχουν σημάδια ἀπὸ τῇ δουλειᾷ τους. Στὰ τσαρούχια τῶν χωρικῶν ἢ στ' ἄλλα χοντρά παπούτσια, ποὺ φορᾶνε δὲν ὑπάρχουν σημάδια ἀπὸ τῇ δουλειᾷ τους; Π.χ. ἄχρω κ.λ.π. Στὰ ρούχα τῆς δουλειᾶς τοῦ φουρνάρου δὲν ὑπάρχει σκόνη ἀπὸ τὸ ἄλευρι;

Πολλὲς φορὲς τώρα τὰ διάφορα ἐπαγγέλματα δὲν ἀφήνουν καὶ σημάδια στὸ σύνολο τῶν ἀνθρώπων. Π.χ. Ἐνας μεγάλος συγγραφέας περιγράφει τοὺς χωρικούς:

«Πήγαιναν μὲ σιγανὰ βήματα, μὲ τὸ σῶμα πρὸς τὰ ἔμπρός, ἐνῶ τὰ μακριὰ πόδια τους, παραμορφωμένα λίγο ἀπὸ τὶς χοντροδουλειῆς, περπατοῦσαν κάπως ἀδέξια».

Πρὸ πάντων μᾶς ἐνδιαφέρει, ὅπως σ' ἄλλα μαθήματα τονίσαμε, νὰ δοθοῦν τὰ κύρια χαρακτηριστικά. Ἐπειτα μποροῦμε νὰ κοιτάξουμε τὸ χρῶμα τῶν διαφόρων ἐργατῶν: Ὁ παπουτσήσ ἔχει τὸ ἴδιο χρῶμα μὲ τὸ γεωργό; Ὁ χωρικός ἔχει τὸ ἴδιο βῆμα μὲ ἐκεῖνον ποὺ κατοικεῖ στὴν πόλη (γιατὶ καὶ τὸ βᾶδισμα εἶναι ἓνα κύριο χαρακτηριστικό).

3. **Σχέδιο.** Ἐδῶ δὲν πρέπει νὰ ἐνδιαφεροῦμε πολὺ γὰρ τὴν εἰσαγωγή. Μιὰ γραμμὴ ἀρκεῖ. Π.Χ. Πόσο διασκεδαστικὸ πρᾶγμα εἶναι τὸ νὰ κοιτάξῃ κανεὶς τοὺς διαβάτες. Ἡ καλύτερα: Βρέχει. Οἱ σπάνιοι διαβάτες στὸ δρόμο, εἶναι βιαστικοί. Ἡ καλύτερα:

Ὁ δρόμος ποὺ περνᾶει ἀπὸ τὸ μικρὸ μας τὸ χωριὸ δὲν εἶναι περαστικός. Μολαταῦτα

Τέσσερις ἢ πέντε σκιαγραφίαι ἐργατῶν ἢ ὑπαλλήλων, ἀπὸ τρεῖς γραμμὲς ἢ κάθε μιὰ, φθάνουν. Σ' αὐτὲς πρέπει νὰ πε-

ριλαμβάνονται: ὅ,τι ξεχωρίζει, ἀπὸ τῇ φορεσίᾳ, ἀπὸ τὸ παρουσιαστικὸ, ἀπὸ τὴν ὄψη (ἐκφραση τοῦ προσώπου).

Ἐδῶ χρειάζεται συμπέρασμα.

4. **Ἔργασία γὰρ τὸ ὄφος.** «Πήγαιναν μὲ σιγανὰ βήματα, μὲ τὸ σῶμα πρὸς τὰ ἔμπρός κ.λ.π.». Ἡ ἐκφραση αὐτῇ μᾶς δίνει ἀμέσως τὴν εἰκόνα ἐκεῖνου, ποὺ θέλομε νὰ περιγράψουμε. Νὰ γίνουν παρόμοιες φράσεις, γὰρ νὰ συνηθίσουν τὰ παιδιὰ, μὲ λίγα λόγια νὰ χαρακτηρίζουν ἐκεῖνα ποὺ περιγράφουν.

ΜΑΘΗΜΑ 92ο

Θέμα. Ἄν σᾶς ἐπιτρέπανε νὰ κάνετε ἓνα ταξίδι, ποὺ θὰ προτιμοῦσατε νὰ πάτε; Ἡ καλύτερα:

Πάτε στὸν κνηματογράφου καὶ βλέπετε μιὰ ταινία, ποὺ παίζεται σὲ μιὰ μακρινὴ χώρα. Τί παρατηρήσατε στὴ χώρα αὐτή; Θὰ ἠθέλατε νὰ ζούσατε ἐκεῖ κάτω; Ἡ καλύτερα:

Διαβάσατε μιὰ ἱστορία γεμάτη ἀπὸ περιπέτειες, ποὺ γίνεται σὲ μιὰ μακρινὴ χώρα. Διηγηθῆτε τὴν, μὲ λίγα λόγια. Τί πράγματα σᾶς ἔκαναν ἐντύπωση ἀπὸ τὴν περιγραφή αὐτοῦ τοῦ μακρικοῦ τόπου;

Νὰ ἓνα ἄλλο θέμα, πάνω στὸ ὁποῖο δίνομε μερικὲς οδηγίες: Εἶδατε ἓνα θηριοτροφεῖο, μέσα στὸ ὁποῖο ὑπῆρχαν λιοντάρια, μαϊμούδες κλπ. Μερικὰ ἀπὸ τὰ ζῶα αὐτὰ ἔστεκαν ἀκίνητα μέσα στὰ κλουβιά τους. Δὲ θὰ μπορούσατε γὰρ μιὰ στιγμή νὰ υποθέσετε πῶς ὄνειρευόνταν τὸν τόπο, στὸν ὁποῖον κατοικοῦσαν ἄλλοτε καὶ τώρα εἶναι λυπημένα, γιατί ἔχασαν τὴν ἐλευθερία τους; Διηγηθῆτέ μας τὸνειρό τους.

Μέθοδος ἐργασίας. 1. Σχέδιο. Πρῶτα πρῶτα εἶναι ἀπαραίτητες λίγες γραμμὲς γὰρ τὸ ζῶο ποὺ θὰ ἔχουμε ὑπ' ὄψει. Ἐ-

πειτα τόνειρό του: Τη χώρα πού ξαναβλέπει και τὸ τί ἔκανε ἐκεῖ πέρα. Οὐτ' ἐδῶ χρειάζεται συμπέρασμα. Τὸ μόνο πού μπορεῖ νὰ σημειωθῆ στο τέλος εἶναι ἡ *ἀντίθεση* πού δίνει τόνειρο: (ἀπόσταση, ἐλευθερία, παιχνίδια) καὶ ἡ πραγματικότητα: (τὸ κλουβὶ στο θηριοτροφεῖο).

2. *Ἰδέες*. Θέλετε νὰ περιγράψετε ἓνα λιοντάρι. Ποῦ εἶναι; Πῶς εἶναι; Εἶναι πεσμένο χάμω; Σὰς κοιτάζει; Τί δνειρεύεται ἄραγε; Τὰ μεγάλα δάση τῆς Ἀφρικῆς, στὰ ὁποῖα οἱ ἀχτίνες τοῦ ἡλίου δὲ φτάνουν. Τὴν πυκνὴ χλόη τους. Τοὺς μεγάλους θάμνους, πίσω ἀπὸ τοὺς ὁποίους περιμένει τὴ λεία του Πῶς λέμε, ὅταν θέλωμε νὰ παραστήσωμε τὴ φωνὴ τοῦ λιονταριοῦ; Βρυχᾶται. Τι κάνει ὅταν πιάνει τὸ θῦμα του; Θὰ παλεύη βέβαια μ' αὐτὸ καὶ θὰ βρυχᾶται. Καὶ νά, στόνειρό του μέσα, ἀφήνει ἓνα βρυχηθμό. Τ' ὄνειρο μπορεῖ νὰ σταματήσῃ ὡς ἐδῶ ἢ ἂν θέλουμε μποροῦμε νὰ προσθέσουμε ὅτι ὁ βρυχηθμὸς αὐτὸς ξυπνάει τὸ λιοντάρι. Κι' ἔπειτα ἀφήνει ἓνα δεύτερο βρυχηθμό, πὺδ φοβερό, πού δείχνει ἀπογοήτευση.

Γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ χρειάζεται νὰ κεντήσουμε τὴ φαντασία τῶν παιδιῶν, γιατί μπορεῖ νὰ μὴν ἔχουν δῆ οὔτε θηριοτροφεῖο, οὔτε λιοντάρι. Κι ἀκόμα μποροῦμε νὰ τ' ἀφήσωμε ἐλεύθερα νὰ κάμουν ὅπως αὐτὰ θέλουν, τὴ σύνθεση. Γιατὶ σχετικὰ μὲ τὴν ἐργασία τοῦ ὕφους μᾶς φαίνεται ὅτι τότε ἐνδιαφέρει τὸ δάσκαλο, ὅταν πρόκειται γιὰ θέμα πού σκοπεύει ν' ἀναπτύξῃ τὴν παρατήρηση τοῦ παιδιοῦ καὶ ὅπου ὁ καθορισμὸς τῆς σκέψης εἶναι ἀπαράιτητος γιὰ τὴν ὁμορφιὰ τῆς ἔκφρασης. Ἐνῶ ἐδῶ θὰ ἦταν ἄστοχο νὰ ἀνακόψουμε τὴ φόρα τῆς φαντασίας τοῦ παιδιοῦ, ζητώντας ἐκφράσεις ὠρισμένες.

ΜΑΘΗΜΑ 93^ο

Θέμα. Ὁ ταχυδρομικὸς διανομέας. Στὸ θέμα αὐτὸ μπορεῖτε ν' ἀφίσετε ἐλευθερία στὰ παιδιὰ, συσταίνοντάς τους ὅμως νάχουν πάντα γιὰ κέντρο τὸ διανομέα.

Μέθοδος ἐργασίας 1. *Ἰδέες.* Νὰ γίνῃ ἡ περιγραφή τοῦ διανομέα, εἴτε τὴ στιγμὴ πού ξεκινάει ἀπὸ τὸ ταχυδρομεῖο μὲ τὴ σάκα του, γιὰ νὰ μοιράσῃ τὰ γράμματα, εἴτε τὴν ὥρα πού γυρίζει καὶ τᾶχει μοιρασμένα πιά, εἴτε τὴν ὥρα πού περνάει ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι, γιὰ νὰ δώσῃ τὰ γράμματα. Γιὰ νὰ δώσουμε λεπτομερεῖς ὁδηγίες, πάνω στο θέμα αὐτὸ, εἶναι κάπως δύσκολο. Γι' αὐτὸ ἐρχόμαστε στο σχέδιο.

2. **Σχέδιο.** Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ κάνουμε λόγο γιὰ τὴ φορεσιὰ τοῦ ταχυδρομικοῦ διανομέα, οὔτε γιὰ τὸ κασκέτο του, οὔτε γιὰ τίς ψηλὲς μπότες του, ἀλλὰ μποροῦμε νὰ ξεκινήσουμε κατευθεῖαν ἀπὸ μιὰ συνολικὴ ἐντύπωση, πού μᾶς δίνει κι' ἔπειτα νάχθουμε στὶς λεπτομέρειες.

Ὁ διανομέας, πού σὰς φέρνει τὰ γράμματα στο σπίτι εἶναι γέρος; Περπατᾶει σιγά; Πῶς σὰς δίνει τὰ γράμματα; Ἦ εἶναι νέος καὶ βιάζεται πάντα; Προσπαθῆστε νὰ ἰδῆτε ἐκεῖνο πού τὸν χαρακτηρίζει καὶ νὰ τὸ σημειώσετε. Κάθε στιγμὴ πρέπει νὰ βοηθᾶτε τοὺς μαθητές σας νὰ βρίσκουν καὶ μιὰ νέα λεπτομέρεια, ἄγνωστή τους ὡς τὴ στιγμὴ, νὰ φθάνουν μόνοι τους σ' ἓνα συμπέρασμα. Μπορεῖτε ἀκόμη νὰ τοὺς συστήσετε νὰ κάνουν λόγο γιὰ τὸ *χαρακτῆρα* πρῶτα τοῦ ταχυδρομικοῦ διανομέα, ἔτσι ὅπως τὸν καταλαβαίνουν ἀπὸ τίς μέρες πού τοὺς φέρνει τὰ γράμματα στο σπίτι, ἔπειτα νὰ μιλήσουν γιὰ τὴ φυσικὴ του θωριά.

3. **Ἔργασία γιὰ τὸ ὕφος.** Εἶχε ἓνα ζωηρὸ πρόσωπο, μὲ γοργοκίνητα μάτια καὶ κάτω ἀπὸ τὴ μασχάλῃ του κρατοῦσε τὴ

σάκκα, γεμάτη ἀπὸ γραμίματα, πάνω στὰ ὁποῖα ξεχώριζαν ἀπὸ μακρὰ τὰ ποικιλόχρωμα γραμματόσημα. — Στὶς λίγες αὐτὲς φράσεις δίνονται συνοπτικὰ ἀρκετὲς ἔννοιες, πού ἀφοροῦν τῇ φυσικῇ θωριά τοῦ διανομέα: ζωηρὸ πρόσωπο, με γοργοκίνητὰ μάτια — καὶ τῇ δουλειᾷ πού εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ κάνῃ. — Ἄλλη ἔκφραση: Ὁ διανομέας διασχίζει ἀδιάκοπα τοὺς δρόμους, κρατώντας πάντα τὴ σάκκα, κάτω ἀπὸ τὴ μασχάλη του καὶ μοιράζοντας τὰ γραμίματα στὰ σπίτια. — Στό: διασχίζει ἀδιάκοπα, κλείνονται δυὸ σημασίες: Πρῶτα ἡ σημασία τῆς δουλειᾶς πού κάνει καὶ ἔπειτα ὅτι αὐτὸ τὸ ἀδιάκοπο τρέξιμο μπορεῖ νὰ τὸν κουράζῃ.

Κάνετε με τοὺς μαθητὲς σας παρόμοιες φράσεις, στὶς ὁποῖες με λίγα λόγια, νὰ δίνετε ἀμέσως ἐκεῖνο πού θέλετε νὰ ἐκφράσετε.

ΜΑΘΗΜΑ 94^ο

Θέμα. Ὁ χειμώνας κοντεύει νὰ τελειώσῃ. Ἀπὸ ποιὰ σημάδια τὸ καταλαβαίνετε; — Τὸ θέμα αὐτὸ εἶναι λίγο πλατύ, γι' αὐτὸ τ' ἀφήνουμε στὴν κρίση τοῦ δασκάλου: ἂν πρέπη νὰ τὸ δώσῃ στοὺς μαθητὲς του ἢ ὄχι, ἢ νὰ προτιμήσῃ ἓνα ἄλλο πιδ καθωρισμένο.

Μέθοδος ἐργασίας. 1. Ἰδέες. Τώρα κάνει λιγώτερο κρύο. Κι' οἱ μέρες εἶναι μεγαλύτερες. Συγκρίνατε τίς [τωρινῆς] μέρες, με τίς μέρες τοῦ Δεκέμβρη, ὅπου ἡ νύχτα πέφτει ἓνα τέταρτο πιδ ἔπειτα ἀπὸ τίς 4 $\frac{1}{2}$ τὸ ἀπ' ἡγευμα καὶ φέγγει τὸ πρωὶ στὶς 7 $\frac{1}{2}$. Κι' ἔπειτα τώρα βλέπομε τὸν ἥλιο. Καὶ τὰ δέντρα πῶς εἶναι; Οἱ ἀγροί; Τὰ πουλιὰ τί κάνουν; Ἐπιμείνατε στὶς πιδ χαρακτηριστικὰς λεπτομέρειες. Π.Χ. στὶς βιολέττες. Καὶ οἱ ἄνθρωποι φαίνονται πιδ εὐχαριστημένοι.

2. **Σχέδιο.** Τὸ θέμα αὐτὸ μπορεῖ νὰ διαιρεθῇ σὲ δυὸ κεντρικὰς ἰδέες: 1) Εἶναι χειμώνας ἀκόμη. Σημάδια: κρύο, δέντρα

χωρὶς φύλλα, σκοτεινὸς οὐρανὸς με σύννεφα πάντα κ.λ.π. καὶ 2) Ἀλλὰ καταλαβαίνουμε πὼς ἡ λυπητερὴ ἐποχὴ, με τίς μικρὰς παγωμένες μέρες της, εἶναι πρὸς τὸ τέλος της. Σημάδια: μέρες μεγαλύτερες, ἡ ἀνθισθὴ στὶς ἀμυγδαλιές, οἱ βιολέττες κ.λ.π.

3. **Ἔργασία γιὰ τὸ ὕψος.** Μαζὶ με τοὺς μαθητὲς σας, κάνετε μιὰ φράση πάνω στὴ βιολέττα: Δειλὰ-δειλὰ ξεπροβάλλουν, ἔπειτα ἀπὸ τὴν τόση βαρυχειμωνιά οἱ βιολέττες. — Οἱ πρῶτες βιολέττες μυρίζαν πολὺ; Εἶναι πολύχρωμες; Ἀκόμη ὅμως δὲν κάνει ἀρκετὴ ζέση.

Γράφομε λοιπόν: Οἱ πρῶτες βιολέττες, χλωμὲς καὶ χωρὶς κωροδιὰ σχεδόν, ἀρχίζουν νὰ φαίνονται. Πού; Πέρα στὴ χλομένη γῆ.

ΜΑΘΗΜΑ 95^ο

Θέμα. Κάνετε τελευταῖα ἓνα ταξίδι. Περιγράψατέ το προετοιμασία, ἀναχώρηση, ταξίδι.

Ἐπάροχει κανένα ταξίδι, πού θὰ ἐπιθυμούσατε πολὺ νὰ κάνετε; Ποιό; Ἄλλο θέμα, στὸ ὁποῖο πρέπει νὰ ἐργασθῇ ἡ φαντασία, με τὴν περιγραφή καὶ τὴν ἀφήγηση: Σήμερα πᾶμε εὐκόλα ἀπὸ δῶ πού κατοικοῦμε στὴν τάδε (γειτονική) — ὀνομάσατέ τὴν πόλη. Τὸ ἴδιο γινόταν ἐδῶ κ' ἑκατὸ χρόνια; Ὑποθέστε, πὼς ὁ προπάππος σας ἔφυγε ἀπὸ τὸ σπίτι του, στὸ ὁποῖο κατοικεῖτε σεῖς τώρα, γιὰ νὰ κάνῃ ἓνα ταξίδι. Περιγράψτε τὸ ταξίδι αὐτό.

Μέθοδος ἐργασίας. 1. Ἰδέες. Τὸ θέμα πρέπει νὰ δοθῇ στὰ παιδιὰ, μιὰ ἐβδομάδα πρὶν, γιὰ νὰ ἔχουν καιρὸ νὰ ρωτήσουν τὸν παπποῦ τους, ἂν ζῆ, ἢ ἄλλους γνωστούς τους γέρους, πῶς ταξίδευαν στὸν καιρὸ τους.

Ὁ δάσκαλος μπορεῖ ἀκόμη νὰ δώσῃ μερικὰς ὁδηγίους. Νὰ

τούς πῆ π.χ. πὼς τότε ταξίδευαν μετὰ τὰ πόδια. Μὰ τὸ ταξίδι αὐτὸ μετὰ τὰ πόδια ἦταν πάντα εὐχάριστο; Τί βλέπανε στὸ μάκρο τοῦ δρόμου, ποὺ περνοῦσαν; Ἦταν ἴσιος ὁ δρόμος, ὅπως τώρα ἢ οἱ ταξιδιώτες τότε ἦταν ὑποχρεωμένοι νὰ περῶνε δάση, κωνοντας στὸ μεταξὺ διάφορους σταθμούς σὲ χάνια; Πόσα χιλιόμετρα μποροῦσαν νὰ κάνουν ἕτσι τὴν ἡμέρα; Πάνω ἀπὸ 50 ἢ 60; Καὶ πόσος καιρὸς χρειαζόταν, γιὰ νὰ φθάσουν ἐκεῖ ποὺ ἔπρεπε;

Ὁ δάσκαλος μπορεῖ ἀκόμη νὰ πῆ στὰ παιδιά, πὼς τότε χρησιμοποιοῦσαν κάτι μεγάλα ἀμάξια, ποὺ πέρνανε πολλοὺς ἐπιβάτες μέσα. Τὰ ἀμάξια αὐτὰ τὰ ὀδηγοῦσαν ἄλογα. Καὶ περιμένασαν πολλὴν ὥρα οἱ ταξιδιώτες, γιὰ νὰρθουν τ'ἀμάξια αὐτά. Καὶ καμμιὰ φορὰ τ' ἄλογα κουράζονταν καὶ σταματοῦσαν στὴ μέση τοῦ δρόμου. Ἐπὶ τέλους καμμιὰ φορὰ ἐφθάναν στὴν πόλη. Ὁ ἀμαξίας τότε ἔκανε στράτες μετὰ τὸ καμτσίκι του, θριαμβευτικά.

Ἔχομε τὸ ταξίδι μετὰ ἄλλογο τώρα. Τὸ ξεκίνημα πολὺ πρωῒ ἦταν σκοτάδι ἀκόμη, δὲν εἶχε φέξει κι' ἔκανε πολὺ κρύο. Ξεκίνημα. Τὸ ἄλλογο ἔτρεχε. Ποῦ καὶ ποῦ νὰ συναντήσουν στὸ δρόμο κανένα διαβάτη ἢ ταξιδιώτη. Ἦ κούραση. Τὸ φθάσιμο στὸ χωριὸν. Ὁ ὑπόλοιπος δρόμος. Τὸ φθάσιμο στὴν πόλη. Ὁ γυρισμός.

2. **Σχέδιο.** Τὸ μόνο ποὺ μπορεῖ νὰ τόνισουμε εἶναι ἡ συγκίνηση ποὺ προκαλοῦσε ἓνα ταξίδι, ἐδῶ κι' ἑκατὸ χρόνια, κι' ὅλες οἱ προετοιμασίες ποὺ κάνανε γι' αὐτό, γιατί ἦταν τόσο κουραστικὰ.

Ἔργασία γιὰ τὸ ὕψος. Πολλὲς φορὲς καθισμένοι στὸν ἴσιον τῆς μεγάλης μουριᾶς, στὴν αὐλὴ μας, βλέπω νὰ περῶνε ἀπ' ἔξω ἓνα παλιὸ ξεχαρβαλωμένο λεωφορεῖο. Τί δὲ μοῦ θυμίζει αὐτὸ τὸ λεωφορεῖο! Πόσες διηγῆσεις τοῦ παπποῦ μου, γιὰ τὰ ταξίδια ποὺ γίνονταν ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια. Μ'αὐτὴν τὴν εἰσαγωγὴν μποροῦμε νὰ συνεχίσουμε τὴ σύνθεσή μας καὶ ν' ἀναφέρουμε ὅσα εἶπαμε παραπάνω, σὰν διήγησὴ τοῦ παπποῦ. — Ὁ ταξιδιώτης ἐφθάνει σκονισμένος, κατακουρασμένος ἀπὸ ἓνα τε-

τοιο κοπιαστικὸ ταξίδι κλπ — Τὴ φράση αὐτὴν μποροῦμε νὰ τὴν προσθέσουμε στὸ τέλος.

ΜΑΘΗΜΑ 96^ο

Θέμα. Τὸ φθάσιμο ἑνὸς τραίνου—Τὸ ξεκίνημα.

Εἶδατε νὰ σταματοῦνε μπροστὰ στὴν πλατεῖα ἑνὸς σταθμοῦ διάφορα ἀμάξια, αὐτοκίνητα, ποδήλατα κ.λ.π. Περιγράψτε δυό-τρὶα ἀπ' αὐτά. Καὶ ἔχοντας μπροστὰ σας τὸ σιδηρόδρομο, κάνετε τὴ σύγκρισή του μετὰ τὰ διάφορα ἀμάξια, αὐτοκίνητα κ.λ.π.

Μέθοδος ἔργασίας. 1. Ἰδέες. Ἡ περιγραφή πρέπει νὰ γίνῃ με ἀκριβεία, γι' αὐτὸ εἶναι ἀπαραίτητο πρὶν ἀπὸ τὴν περιγραφή νὰ προηγηθῇ ἡ προσωπικὴ παρατήρηση. Καὶ νὰ ξεκινήσουμε ἀπὸ μιὰ συνολικὴ ἐντύπωση. Π.Χ. Νά ἔνα παμπάλαιο ξεθωριασμένο ἀμάξι, μετὰ δυὸ ρόδες. "Α, πόσο δὲ στέκεται στὴν ἐποχὴ μας!— Γύρω ἀπ' αὐτὲς τίς φράσεις τώρα συσχετίστε καὶ ἀναπτύξτε τίς ιδέες σας, τίς παρατηρήσεις σας. Μπορεῖτε ἀκόμη νὰ προσθέσετε γιὰ τὸ ἀμάξι αὐτό, ὅτι τὰ καθίσματά του μέσα δὲν εἶναι καθόλου ἀναπνευστικά, ὅτι τὸν ἀνώμαλο δρόμο τινάζεται κι' ὅταν ὑπάρχουν πολλὲς λάσπες, κολλᾶνε οἱ ρόδες του.

Παραβάλατε τώρα τὸ ἀμάξι αὐτὸ τοῦ παλιοῦ καιροῦ, μ' ἓνα σημερινὸ ἀμάξι πολυτελείας ἢ μ' ἓνα αὐτοκίνητο. Πόσο γρήγορα τρέχουν τὰ τελευταῖα!

2. **Σχέδιο.** Ἀφήστε ἐλεύθερα τὰ παιδιά. Μπορεῖτε μόνο νὰ τοὺς δώσετε ὀδηγίες, γιὰ τὴν εἰσαγωγὴν καὶ γιὰ τὸ συμπέρασμα.

ΜΑΘΗΜΑ 97^ο

Θέμα. Ὑποθέστε πὼς ἓνα αὐτοκίνητο, ἓνα ὁραῖο πολυτε-

λές αυτοκίνητο, μιλάει με περιφρονητικὸν τρόπο. Ἀπαντήσας καὶ ἀπειλές τοῦ δρόμου. Νίκη τοῦ αυτοκινήτου, πὺν πέρασε ὁμολὰ καὶ γρήγορα πάνω ἀπὸ τὸ δρόμο. Μὰ σὲ λίγα χρόνια πηλώνει τὸ αυτοκίνητο, ἀπὸ τὴ μεγάλη χρήση. Τώρα νίκησε ὁ στικὰ ὁ δρόμος.

Ἄλλο θέμα: Ἐνα ἀμάξι μὲ ἄλογα κ' ἕνα αυτοκίνητο εἶναι κοντά. Τὶ ἀντίθεση παρουσιάζουν; Τὸ ἄλογο κοιτάζει τὸ αὐτοκίνητο. Ὑποθέστε πὺς σκέφτεται καὶ πέστε τι μπορεῖ νὰ σκεφθῆ.

Ἄλλο θέμα: Ἡ περιγραφή ἐνὸς αυτοκινήτου τῆς ἐκλογῆς σας.

Μέθοδος ἐργασίας. 1. Σχέδιο καὶ ιδέες. Ἐδῶ πρέπει νὰ συσχετισθῆ ἡ ἀναζήτηση τῶν ιδεῶν μὲ τὸ σχέδιο. Τίποτε πὺν ἀνόφελο γιὰ τὰ παιδιά, ἀπὸ τὸ ν' ἀρχίσουν τὴν περιγραφή ἐνὸς αυτοκινήτου, ἀπὸ τὸ μπροστινὸ του μέρος ὡς τὸ πσινὸ. Γι' αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη νὰ δοθῆ στὰ παιδιά μιὰ **κατευθυντήρια ἰδέα**. Ποῦν αὐτοκίνητο θέλουν νὰ περιγράψουν; Ἐνα μεγάλο ὁλοκαίνουρη αὐτοκίνητο; Ἐνα μικρὸ; Ἐνα παλιὸ, ἐπιβατικὸ; Σ' αὐτὸ πρέπει νὰ προσέξετε καλὰ, σὲ τρόπο ὡστε νάχουν τὰ παιδιά ὑπ' ὄψους τους, ποῦν αὐτοκίνητο θὰ περιγράψουν.

Παράδειγμα: Θέλω νὰ περιγράψω ἕνα παλιὸ αὐτοκίνητο μιᾶς μάρκας περασμένης ἐποχῆς. — Ναί, ἀλλὰ πρέπει νὰ τὸ παρατηρήσουν καλὰ πρῶτα. Ποῦν εἶναι; Μερικὲς λέξεις γιὰ τὸ μέρος στὸ ὁποῖο βρίσκεται. — Περιβάλλον. — Π.Χ. Σὲ μιὰ δημόσια πλατεῖα ἢ σ' ἕνα σταθμὸ αὐτοκινήτων. Κι' ἔπειτα νὰ γίνῃ ἡ περιγραφή. Ὅλες οἱ λεπτομέρειες πὺν θὰ διαλεχθοῦν, πρέπει νὰ εἶναι τέτοιες, ὡστε νὰ δώσουν μιὰ συνολικὴ ἐντύπωση. Κι' ἀκόμη πρέπει νὰ πάρουμε τίς χτυπητὲς λεπτομέρειες, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴ σιλουέτα του πρῶτα: ἀμάξι ψηλὸ, μὲ μεγάλες ρόδες, μὲ πλατεῖο κουκούλα. Ἄλλ' ἢ κουκούλα του εἶναι ξεθωριασμένη ἀπὸ τὴν πολλὴ χρήση — ἀπὸ τίς βροχὲς πὺν ἔφαγε, τὰ χιόνια κ.λ.π. Οἱ

ρόδες του ξεχαρβαλωμένες, μὲ πολλὲς λάσπες ἀπάνω. Τὰ καθίσματα μέσα ξύλινα, καθόλου ἀναπαυτικά κ.λ.π. Καὶ πόση ὄρα χρειάζεται γιὰ νὰ ξεκινήσῃ. Ὁ σωφὲρ γυρίζει καὶ ξαναγυρίζει τὴ μαμβέλα. Ἐπὶ τέλος ἀκούγεται ὁ θόρυβος ἀπὸ τὴ μηχανή. Ὁ σωφὲρ ἀνεβαίνει στὴ θέση του καὶ τὸ αὐτοκίνητο ξεκινάει.

2. **Ἐργασία γιὰ τὸ ὕφος.** Τὸ παλιὸ ξεχαρβαλωμένο αὐτοκίνητο εἶναι ριγμένο στὴ γωνία τοῦ σταθμοῦ. Φαίνεται σὰν μόλις νὰ κρατιέται στίς λασπωμένες ρόδες του. Κι ὅμως ἄλλοτε ἦταν λαμπερὸ οἱ ρόδες του ἄστραφταν. — Αὐτὸ εἶναι μιὰ καλὴ ἀρχὴ γιὰ νὰ προχωρήσουμε ἔπειτα στίς λεπτομέρειες.

ΜΑΘΗΜΑ 98^ο

Θέμα. Φθάνει στὸ λιμάνι μιὰ ψαροπούλα. Ἡ ἡ ἀναχώρηση ἐνὸς βαποριοῦ. Ἡ καλύτερα: Φτιάστε ἕνα χάρτινο καραβάκι. Τ' ἀφήσατε μέσα σ' ἕνα ρυάκι. Τί γίνεται;

Μέθοδος ἐργασίας. 1. Ἰδέες. Πότε φτιάσατε τὸ χάρτινο καραβάκι; Ποιὸς σὰς ἔμαθε νὰ τὸ φτιάσετε; Ἐνας συμμαθητῆς σας; Στὸ σχολεῖο τὸ φτιάσατε ἢ στὸ σπίτι; Ἡ στὴν ἄκρη τοῦ ρυακοῦ; Τὰ δάχτυλά σας δὲν ἔτρεμαν ἀπὸ τὴν ἀνυπομονησία καθὼς τὸ φτιάνατε; Λίγες λέξεις ἀρχοῦν γιὰ νὰ περιγράψουν τὸ καραβάκι σας. Εἶναι ὁμορφο, μικροσκοπικὸ, χαριτωμένο. Στὴ μέση εἶναι λίγο τσαλακωμένο. Μ' αὐτὸ δὲν βλάπτει καθόλου στὸ νὰ κατακυλῆ πάνω στὸ νερό. Πὺς εἶναι τὸ ρυάκι; Φουσκωμένο ἀπὸ τίς τελευταῖες βροχὲς, θολὸ ἢ ἥσυχο; Δὲ σκοντάφτει σὲ τίποτε χόρτα ἢ πέτρες; Ἀφήνετε τὸ καραβάκι σας. Γιὰ μιὰ στιγμὴ στέκεται στὴ θέση του, στριφογυρίζει κ' ἔπειτα πέρνει δρόμο. Νάτο πὺν σταμάτησε πάνω στὰ χόρτα, τσαλακώθηκε,

βοάχηκε δλόκληρο, χάλασε τὸ σχῆμα του, παραμορφώθηκε δλωσδιόλου.

2. **Σχέδιο.** Θ' ἀκολουθήσουμε τὴ σειρὰ πὺ ἀναπτύξαμε παραπάνω στὶς ιδέες.

3. **Ἔργασία γιὰ τὸ ὕφος.** Δὲ θὰ ἦταν ἄσκοπο γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ νὰ **προσωποποιήσουμε** τὸ ρυάκι. Νὰ ποῦμε ὅτι, ἀνεῖναι θολὸ καὶ ἀνήσυχο, αὐτὸ ὀφείλεται στὶς βροχὲς πὺ ἔβριξε τελευταῖα. Ἐνάλι κυλάει ρυθμικὰ καὶ ἤσυχα, εἶναι εὐχαριστημένο γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἀπειλεῖ τὸ χάρτινο καραβάκι μας.

Τὸ καραβάκι μας μένει στὴν ἀρχὴ ἀκίνητο. Ἐπειτα μοιάζει σὰν τὸν σαστισμένο ἄνθρωπο. Θάλεγε κανεὶς πὺς διστάζει, φοβάται. Μὰ στὸ τέλος ἀφήνεται στὸ ρεῦμα τοῦ ρυακιοῦ καὶ χαρούμενο σχίζει τὰ νερά. Μὰ νά, γαντζώνει στὰ χόρτα... Αὐτὸ ἦταν ἡ καταστροφὴ του, γιὰτὶ βράχηκε δλόκληρο.

4. **Γιὰ νὰ πλουτίσουμε τὴ φράση.** Κυλάει ρυθμικὰ-ρυθμικὰ τὸ ρυάκι, ἀφήνοντας ἕναν ἀνάλαφρο θόρυβο. Νά τὸ χάρτινο καραβάκι μας πὺ ρίχεται μέσα σ' αὐτό. Ποιὸς τὸβριξε;—Νά μιὰ ἀρχή, τὴν ὀποῖαν μποροῦμε ν' ἀναπτύξουμε, μὲ χαρακτηριστικὲς λεπτομέρειες καὶ μὲ προσωποποίηση, ὅπως εἴπαμε, τοῦ ποταμοῦ.

ΜΑΘΗΜΑ 99°

Θέμα. Ἡ ἱστορία ἐνὸς μικροῦ κόκκινου μπαλονιοῦ.

Μέθοδος ἐργασίας 1. Σχέδιο. Ὅπως σ' ὅλες τὶς ἀφηγήσεις, τὸ σχέδιο εἶναι ἀπλό, γιὰτὶ σ' αὐτὲς ἀρκεῖ ν' ἀκολουθήσουμε τὸ νῆμα μιᾶς ἱστορίας. Ἀλλὰ πρέπει νὰ προσθέσουμε καὶ σχετικὴ περιγραφή γιὰ νὰ δώσουμε περισσότερο ἐνδιαφέρον στὴν ἐκθεση μας, κάνοντάς τὴν ἔτσι πὺ ζωηρή. Μιλᾶμε πρῶτα γιὰ τὰ περιστατικά: τὸν τόπο καὶ τὴ στιγμή. Γιατὶ ἀγοράζουμε ἕνα μπα-

λόνι; Ἐν οἱ μαθητὲς εἶναι πολὺ μεγάλοι, ὥστε δὲν μποροῦν στὴν ἡλικία αὐτὴ ν' ἀγοράσουν ἕνα μπαλόνη, τότε μποροῦν νὰ φανταστοῦν τὴν ἀκόλουθη σκηνή: Ἐνα μικρὸ παιδί, παρακαλεῖ τὴ μαμά του νὰ τοῦ ἀγοράση ἕνα μπαλόνη. Στὴν ἀρχὴ ἡ μαμά δὲ θέλει. Ἐποχωρεῖ ὅμως μπροστὰ στὶς παρακλήσεις τοῦ μικροῦ. Ἐ χαρὰ τοῦ παιδιοῦ. Τὶ κάνει; Τὶ γίνεται ἔπειτα; Τὸ μπαλόνη τοῦ ξεφεύγει καὶ ὁ μικρὸς κλαίει. Τὴν ἄλλη μέρα τὸ βρίσκει ξεφουσκωμένο.

2. **Ἰδέες.** Μιὰ γιορτάσιμη ἡμέρα ἡ μιὰ κυριακὴ ἕνας πωλητὴς πολύχρωμων μπαλονιῶν τριγυρίζει, φωνάζοντας τὸ ἐμπόρεμά του στὸ δρόμο. Τὰ μπαλόνια δεμένα ὅλα ἀπὸ ἕνα σπάγγο χοντρό, θέλουν νὰ ὑψωθοῦν, ὅσο μποροῦν περισσότερο. Ἐνα παιδάκι τραβάει τὸ χέρι τῆς μαμᾶς του, γιὰ νὰ τὴν κἀνη νὰ προσέξῃ.—Κοίταξε, μαμά, τὶ ὠραῖα μπαλόνια!—Ἐ μαμά δὲ θέλει νὰ προσέξῃ, γιὰτὶ ξέρεῖ καλὰ, πὺς σὲ μιὰ μέρα τὸ μπαλόνη θὰ εἶναι σπασμένο—πὺ πολὺ δὲ βαστάει. Ὁ μικρὸς ἐξακολουθεῖ νὰ τὴν τραβάει ἀπὸ τὸ χέρι, μὴ θέλοντας νὰ προχωρήσῃ.—Μαμά, ἀγοράσέ μου, σὲ παρακαλῶ ἕνα.—Ὁχι, γιὰτὶ θὰ τ' ἀφήσῃς νὰ σοῦ ξεφύγῃ.—Μὰ μαμά, θὰ τὸ προσέχω πολὺ.—Διάλογος μὲ τὸν πωλητή.—Ποιὸ θέλεις, μικρὲ μου; Ἐνα μπλε ἢ κόκκινο;—Νὰ αὐτὸ θέλω—Κι ὁ μικρὸς δείχνει ἕνα ὁμοιοφύλο κόκκινο μπαλόνη, πὺν ἀχτινοβολεῖ στὸν ἥλιο. Ὁ ἔμπορος τὸ ξεχωρίζει ἀπὸ τ' ἄλλα καὶ τὸ δίνει στὸ μικρόν.

Πὺς φανερῶνει τὴ χαρὰ του ὁ μικρὸς; Βάζει τὸ μπαλόνη στὸ μάγουλό του, γιὰ νὰ ἰδῇ πόσο λεία εἶναι ἡ ἐπιφάνειά του. Ἐπειτα τὸ δένει σ' ἕνα μακρὸ σπάγγο. Ἀλλὰ τὴν ὠρα πὺ τὸ δένει, ξεφεύγει ἀπὸ τὰ χέρια του ὁ μικρὸς ἀφήνει μιὰ φωνὴ καὶ κοιτάζει σαστισμένος πρὸς τ' ἀπάνω. Τὸ μπαλόνη ἀνεβαίνει, ἀνεβαίνει ὡς πὺ δὲ φαίνεται πὺ, παρὰ ἕνα μικρὸ σημάδι στὸν οὐρανό. Τὶ κάνει ὁ μικρὸς;

3. **Έργασία για τὸ ὕφος.** Τὸ μπαλόκι μπορεί νὰ παραλληλισθῆ, ἢ καλύτερα, μπορεί ν' ἀποτελέσῃ τὸ σύμβολο τοῦ ὄνειρου, ποῦ ἔχει ὁ ἄνθρωπος, γιὰ νὰ πετάξῃ πρὸς τὰ ὕψη.— Πάνω σ' αὐτὸ τὸ δεδομένο, μπορούμε νὰ κάνουμε σχετικὲς φράσεις. Κι' ἀκόμη μπορούμε νὰ προσωποποιήσουμε τὸ μπαλόκι, γράφοντας:— Τὸ κόκκινο μπαλόκι ποῦ κρατάει τὸ μικρὸ παιδί, ζητάει νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὰ χέρια του. Μὰ τὸ παιδί σφίγγει τὸ σπάγγο, σὰ νὰ κρατᾷ τὴ λεία του, καὶ ἡ λεία σφαδάζει στὰ χέρια του.

ΜΑΘΗΜΑ 1000

Θέμα. Οἱ ἀπολαύσεις τοῦ χειμῶνα καὶ οἱ ἀπολαύσεις τῆς ἄνοιξης.

Μέθοδος ἐργασίας. 1. Σχέδιο. Μποροῦμε ν' ἀρχίσουμε τὴ σύνθεσή μας, μ' ἓναν ἀποχαιρετισμὸ πρὸς τὸ χειμῶνα καὶ πρὸς τὶς ἀπολαύσεις του. Ὁ ἀποχαιρετισμὸς αὐτὸς καλὸ θὰ εἶναι νὰ εἶναι σύντομος, γιὰ νὰ μπορέσουμε ἔπειτα νὰ μεταπηδήσουμε στὶς ἀπολαύσεις τῆς ἄνοιξης. Συμπέρασμα δὲ χρειάζεται ἐδῶ. Μποροῦμε ἀκόμη ν' ἀρχίσουμε ἀπὸ μιὰ ἀνοιξιὰτικὴ μέρα, ὅπου βρέχει, κάνει κρύο καὶ μᾶς θυμίζει τὸ χειμῶνα. Ἔτσι μπορούμε νὰ μιλήσουμε γιὰ τὶς ἀπολαύσεις τοῦ χειμῶνα καὶ νὰ ρηθῶμε εὐκολώτερα στὶς ἀπολαύσεις τῆς ἄνοιξης.

2. **Ἰδέες.** Κάνει ζέστη. Ὁ ἥλιος λάμπει. Βλέπομε τὸ πρῶτο χελιδόνι. Ἄ, ἡ ἄνοιξη ἔρχεται. Πάει ὁ χειμῶνας. Ζήτω ἡ ἄνοιξη! Τὶ καλὰ. Ἀλλὰ καὶ ὁ χειμῶνας δὲν ἔχει τὶς ἀπολαύσεις του; Ὁ χιονοπόλεμος, ὁ χιονένιος ἄνθρωπος, τὸ φούτ-μπόλ στοὺς χιονισμένον κήπο, οἱ περίπατοι μὲ τὴ λακάδα στὴν ἐξοχή, ὄλ' αὐτὰ δὲν εἶναι ἀπολαύσεις;

Ἄλλὰ ἡ ἄνοιξη εἶναι πολὺ πρὸ εὐχάριστη ἀπὸ τὸ χειμῶνα.

Ἔχει περισσότερες ἀπολαύσεις. Ὁ ἥλιος χαμογελαίει ζεστός. Τὰ πουλιὰ τραγουδᾶνε. Τὰ λουλούδια μυρίζουν ὄμορφα. Οἱ μέρες εἶναι πρὸ μεγάλες. Κι' ἡ ἐξοχὴ γεμάτη γλῶση καὶ γεμάτη ἀπὸ πολύχρωμα λουλούδια. Τὶ ὄμορφος περίπατος τώρα, ποῦ δὲν ἔχει νὰ φοβηθῆ κανεὶς οὔτε τὸ κρύο, οὔτε τὴν βροχή, οὔτε τὸ χιόνι! ὦ, ναὶ ἡ ἄνοιξη εἶναι πρὸ ὄμορφη ἀπὸ τὸ χειμῶνα! Ζήτω λοιπὸν ἡ ἄνοιξη καὶ τὰ θέληγτρα της!

Αὐτὸ εἶναι τὸ σάϊστο, ποῦ θ' ἀναπτύξετε σεῖς. Μὰ δὲν πρέπει νὰ ἐπαβάλλετε τὴν ἰδέα σας στὸ παιδί. Ἄν τὸ παιδί προτιμᾷ καλύτερα τὸ χειμῶνα, ἀφήστε το νὰ φανερώσῃ τὴν προτίμησή του.

3. **Έργασία για τὸ ὕφος.** Προτιμῶ τὸν ἡλιοῦμενο καὶ ζεστὸν ἀνοιξιὰτικὸν ἥλιο, ἀπὸ τὸ χλωμὸν ἥλιο τοῦ Δεκεμβρίου.— Αὐτὸ εἶναι μιὰ καλὴ ἀρχή, ἔπειτα ἀπὸ τὴν ὁποῖαν μπορούμε ν' ἀναπτύξουμε τὶς χαρὲς τοῦ χειμῶνα καὶ τῆς ἄνοιξης καὶ νὰ κάνωμε τὴ σύγκριση.

ΜΑΘΗΜΑ 1010

Θέμα. Νὰ γίνῃ ἡ περιγραφή ἑνὸς δέντρου τῆς αὐλῆς, τὴν ἄνοιξη.— Ἄν θέλετε μπορούμε νὰ διαλέξετε ἓνα ἄλλο δέντρο, ποῦ βρίσκεται στὴν ἐξοχή, τὸ ὁποῖο νάχουν ἰδῆ τὰ παιδιά ὅμως, μαζί σας, σὲ κανένα σχολικὸν περίπατο. Ἐπίσης μπορούμε ν' ἀφήσουμε τὰ παιδιά ἐλεύθερα νὰ περιγράψουν τὸ δέντρο, ποῦ προτιμᾶνε.

Μέθοδος ἐργασίας. 1-2. Ἰδέες καὶ σχέδιο. Προσπαθῆτε νὰ κάνετε πάντα τὰ παιδιά νὰ βρίσκουν μιὰ προσωπικὴ παρατήρηση. Καὶ γι' αὐτὸ πρέπει νὰ παρατηροῦν καλὰ πρῶτα καὶ ἔπειτα, μὲ τὴ βοήθεια τῆς παρατήρησης, νὰ φθάνουν σὲ μιὰ γενικὴ καὶ προσωπικὴ ἐντύπωση. Ξεκινώντας ἀπὸ κεῖ μπορούν

νά ταξινομήσουν τις λεπτομέρειες, πάνω σ' αὐτὴ τὴ γενικὴ καὶ προσωπικὴ ἐντύπωση.

Π. χ. Τὶ χοντρὸ κοριμὸ ποὺ εἶχε τὸ δέντρο ἐκεῖνο! Δὲ θὰ μπορούσαμε ἡμεῖς, μὲ τὰ μικρὰ μας χέρια, νὰ τ'ἀγκαλιάσωμε! Κι ἔπειτα πόσες ρίζες! Νὰ τίς βλέπετε πῶς τὸ περιτριγύριζαν κάτω κ' ἔπειτα χώνονταν μέσα στὴ γῆ! Κι ἡ φλοῦδα του εἶχε ἕνα περιεργὸ χρῶμα, ποὺ ἔμοιαζε, ἅμα τὴν κόβατε, σὰν θολὸ αἷμα.

ΜΑΘΗΜΑ 102^ο

Θέμα. Ἐνα παιδὶ θέλει νὰ καλλιεργήσῃ λουλούδια. Τὰ πέρνει ἀπὸ τὸ βάζο ποὺ τ'ἔχει ἡ μαμὰ του καὶ τὰ φυτεύει μὲ τίς ρίζες τους, στὸ περιβόλι σὲ μιὰ γωνιά. Ὡ, πόση εἶναι ἡ χαρὰ του! Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρῶτ', μόλις εἶχε ξυπνήσει, ἔτρεξε στὸ περιβόλι. Μὰ τί βλέπει; Τὰ λουλούδια ποὺ φύτεψε χθὲς ἔχουν μαραθῆ. Ἡ ἀπογοήτευσή του. Τὶ τοῦ λέει ἡ μαμὰ του;

Ἄλλο θέμα. Κάνετε ἕνα ὥραϊο μπουκέτο. Πέστε μας πῶς τὸ φτιάσατε; Περιγράψτε αὐτὸ τὸ μπουκέτο. Βάλτε το στὸ βάζο. Προσπαθῆστε νὰ τὸ φυλάξετε. Στὸ τέλος μαραίνεται. Ἐντυπώσεις καὶ σκέψεις.

1. Σχέδιο καὶ ἰδέες. Τὸ σχέδιο εἶναι εὐκόλο νὰ τὸ βροῦμε. Θ' ἀρχίσουμε ἀπὸ τὴν περιγραφή τοῦ μπουκέτου ἢ ἀπὸ τίς περιστάσεις, στὶς ὁποῖες τὸ φτιάσαμε. Οἱ περιστάσεις αὐτὲς εἶναι ἀτομικὲς βέβαια καὶ τίς ἀφήνουμε στὴ διάθεση τοῦ μαθητῆ. Π.χ. ἕνα μπουκέτο, ποὺ κάναμε στὸν περίπατο, γιὰ νὰ τὸ προσφέρουμε στὴ μητέρα μας, γιὰτὶ αὔριο εἶναι ἡ γιορτὴ τῆς καὶ θάρθη κόσμος; στὸ σπίτι μας. Ὅσο γιὰ τὴν περιγραφή τώρα μπορούμε νὰ ποῦμε, πῶς τὰ λουλούδια εἶναι φρέσκα, μυρίζουν δυνατὰ κ.λ.π. Πάντα πρέπει νάχομε ὑπ' ὄψει μας, ὅτι πρέπει γὰ ξενινᾶμε ἀπὸ μιὰ συ-

νολικὴ ἐντύπωση, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν θὰ ἐξαρτηθοῦν οἱ λεπτομέρειες.

Πῶς γίνεται ἕνα μπουκέτο; Ἄς ἀκολουθήσουμε τὸ παρακάτω κείμενο:

Ἡ Μαρίκα καὶ ὁ Γιαννάκης πᾶνε στοὺς ἀνθισμένους ἀγρούς. Ἡ Μαρίκα, καθὼς προχωροῦνε, φτιάνει ἕνα μπουκέτο. Μαζεύει παπαροῦνες, μαργαρίτες, κάτι παρᾶξενα μικρὰ μπλὲ ἀνθάκια, ἀνεμῶνες καὶ πρασινάδα. Πῶ—πῶ πόσα χρώματα μαζεύθηκαν τώρα στὰ χέρια τῆς! Τὶ ὄμορφο λουλοῦδι εἶναι ἐκεῖνο τὸ κίτρινο, ποὺ μοιάζει μὲ χρυσὸ κουμπί! Καὶ πόσο ὥραϊα μυρίζουν! Μὰ ἡ Μαρίκα τὰ μάζευσε προσεκτικὰ κ' ὄχι ἔτσι στὴν τύχη, γιὰτὶ ἡθελε νὰ προσφέρῃ τὸ μπουκέτο στὴ μαμὰ τῆς. Κοιτάχτε τὴν πῶς καμαρώνει τώρα, καθὼς κρατᾶσι τὸ μπουκέτο στὰ χέρια τῆς!

ΜΑΘΗΜΑ 103^ο

Θέμα. Ἐλεύθερο θέμα, τὸ ὁποῖο θάχη γι' ἀφετηρία τοῦ ἕνα ποδήλατο.

Μέθοδος ἐργασίας. 1. Ἰδέες. Ἐνα ποδήλατο, εἴτε παλιὸ εἶναι εἴτε καινούργιο, δὲν τραβάει πάντα τὴν προσοχή σας; Δὲ θὰ σᾶς ἄρεσε νὰ τὸ εἶχατε; Δὲν κάνατε ποτέ, ἔστω κ' ἕνα γῦρο μικρὸν, στὴν αἰλὴ τοῦ σπιτιοῦ σας, ἢ καὶ στὸ δρόμο, κανέναν περίπατο μὲ τὸ ποδήλατο; Περιγράψτε λοιπὸν τὸ ποδήλατο ἐκεῖνο. Μὰ ἂν δὲν πῆγατε ποτέ περίπατο μὲ ποδήλατο ἢ ἂν δὲν τὸ εἶδατε ποτέ ἀπὸ κοντά, τότε πρέπει νὰ τὸ ἰδῆτε τώρα, προσεκτικὰ, γιὰ νὰ μπορέσετε νὰ μᾶς τὸ περιγράψετε ἔστω καὶ μὲ γενικὸν τρόπο.

Γιὰ νὰ μὴ δώσετε ἔτσι ψυχρὰ τὴν περιγραφή τοῦ ποδηλάτου στοὺς μαθητὲς σας, μορεῖτε νὰ τὴ συνδέσετε μ' ἕνα διήγημα.

Π.χ. Ὁ Γιαννάκης καὶ ὁ Πέτρος θὰ κάνουν ἕναν περίπατο μὲ

ποδήλατο. Ὁ Γιαννάκης ἔχει καινούργιο ποδήλατο. Τοῦ Πέ-
του ὅμως εἶναι μεταχειρισμένο. Ὁ Γιαννάκης εἶναι περήφανος
γι' αὐτό. Τί λέει; Δὲ λέει τίποτε, γὰρ νὰ μὴν προσβάλει τὸ φί-
λο του.

Ἡ ἀκόμη: ὁ πρῶτος περίπατος μετὰ τὸ ποδήλατο. Ξέρουν καὶ
τὸ ὀδηγοῦν, ἐδῶ καὶ λίγον καιρὸ, μὰ δὲν ἔχουν μακρύνει πολὺ ἀπὸ
τὸ σπίτι. Γι' αὐτὸ πᾶνε μετὰ τὸ φίλο τους τὸν Παῦλο, ποὺ ἔχει κά-
νει πολλοὺς περιπάτους... Περιγραφή τοῦ ποδηλάτου. Ἡ ἀνα-
χώρηση. Ὁ δρόμος. Παραλίγο νὰ πέσουν. Μὰ κρατᾶνε καλὰ τὸ
τιμόνι.

Ἀφήστε ἐλεύθερα καὶ στὸ θέμα αὐτὸ τὰ παιδιά, γιατί ἔτσι
θὰ βαθμολογήσετε νοερὰ τὴ φαντασία τοῦ καθενός.—Ἀκόμη ἂν
τὰ παιδιά εἶναι προωδευμένα μπορεῖτε νὰ συνδέσετε τὸ θέμα
αὐτὸ μετὰ τὸν ἀθλητισμό. Δηλαδή ὁ τάδε ἔχει ἓνα ποδήλατο καὶ
λαβαίνει μέρος στὶς ποδηλατοδρομίες. Πόσο μπορεῖ ν' ἀγαπάη
καὶ νὰ περιποιηθῆται ὁ ἄνθρωπος τὸ ποδήλατο αὐτό, ποὺ τὸ θεω-
ρεῖ γὰρ τὸν πιὸ πολύτιμο σύντροφον!

ΜΑΘΗΜΑ 104ο

Θέμα. Ἐνα θέμα ἐλεύθερο, ποὺ νᾶχη γὰρ κέντρο τὸν ἠλεκ-
τρισμό. Ἄν ὑπάρχη ἠλεκτρικὸ ἐργοστάσιον στὴν πόλη, ποὺ μπο-
ρεῖτε νὰ τὸ ἐπισκεφθῆτε, καλὸ θὰ εἶναι νὰ γίνη μὴ σύντομη
περιγραφή του, μετὰ τὴν ὀδηγίαν τοῦ δασκάλου.

Ἄλλο θέμα: Βάλανε ἐγκατάσταση ἠλεκτρικοῦ στὸ χωριό
σας. Πέστε μας πόση χαρὰ θᾶχετε τὸ πρῶτον βράδι, ποὺ θὰ φω-
τισθοῦν οἱ δρόμοι καὶ τὰ σπίτια μετὰ ἠλεκτρισμό.

Ἄλλο θέμα: Φαντασθῆτε ἓνα διάλογο, μεταξὺ μιᾶς παλιᾶς λάμ-
πας τοῦ πετρελαίου καὶ ἐνὸς ἠλεκτρικοῦ φωτός. Τὸ τελευταῖον αὐτό

θέμα εἶναι θέμα γὰρ τὴ φαντασία καὶ μπορεῖ νᾶχη ἐνδιαφέρο
γὰρ τὰ παιδιά.

Μέθοδος ἐργασίας. 1. Ἰδέες. Πρῶτα—πρῶτα πρέπει νὰ
παρουσιάσετε προσωποποιημένα, τὰ δύο αὐτὰ ἀντικείμενα, ἔπειτα
νὰ πῆτε ποῦ εἶναι, νὰ τὰ περιγράψετε σύντομα καὶ νὰ τοποθε-
τήσετε σὲ μιὰ τέτοια θέση, ὥστε ἡ συνομιλία νὰ φαίνεται φυσική.
Ἔτσι μπορεῖ ν' ἀρχίσῃ ὁ διάλογος μεταξὺ των.

Ἄλλὰ γὰρ συμπέρασμα θᾶπρπε νὰ βροῦμε ἓνα ἐπεισόδιον τέ-
τοιον, ὥστε νὰ διακοπῆ πάλι μετὰ φυσικὸν τρόπον ἡ συνομιλία.

2. Ἰδέες. Πῶς θὰ παρουσιάσουμε τὰ πρόσωπα. Ὁ διάλο-
γος. Πῶς μποροῦμε νὰ κάνουμε τὴ συνομιλία πιὸ φυσική. Π.χ.
Νυχτώνει, ἀλλὰ δὲν ἔρχονται νὰ με ἀνάψουν, ὅχι ἐπειδὴ ἔχασαν
νὰ μοῦ βάλουν πετρέλαιον—λέει ἡ λάμπα—μὰ ἐπειδὴ τώρα ἔ-
χουν ἠλεκτρικὸν στὸ σπίτι. Κι' ἐγὼ κάθουμαι παραπονεμένη σὲ
μὰ γωνιά... Κι' ἔξαφνα ἐνῶ τὸ ἠλεκτρικὸ σκορπάει τὸ φῶς του,
στὴν κουζίνα τοῦ σπιτιοῦ, ἀκούγεται ἡ φωνὴ τῆς λάμπας νὰ λέη:
—Ἀναγνωρίζω ὅτι φωτίζεις καλύτερα ἀπὸ μένα, ἀλλὰ τὸ φῶς
σου κουράζει, ἐνῶ γύρω ἀπὸ τὸ ἀμπαζοῦρ τὸ δικό μου, θὰ μπο-
ροῦσαν νὰ καθήσουν ὅση ὥρα θέλουν, νὰ διαβάσουν, νὰ γράψουν,
χωρὶς νὰ κουρασθοῦν.

Τι ἀπαντᾶει τώρα ἡ ἠλεκτρικὴ λάμπα;

—Ἐγὼ φέγγω ἀμέσως, ἐνῶ σὺ θέλεις τόσες προετοιμασίες,
τόσες φασαρίες: νὰ σοῦ βάλουν πετρέλαιον, νὰ σοῦ κόψουν τὸ
φυτῆλι, νὰ σοῦ καθαρίσουν τὸ γυαλί κ.λ.π. Καὶ βάζοντάς σου
πετρέλαιον, θὰ λερώσουν τὰ χέρια τους. Ἐπειτα πρέπει νὰ σοῦ
σηκώσουν τὸ φυτῆλι, σιγά-σιγά, γὰρ νὰ μὴ σπάσῃ τὸ γυαλί, ἐνῶ
ἐγὼ, μόλις γυρίσουν τὸ κουμπί, ἀνάβω ἀμέσως καὶ ἀνάβω ζωηρὰ,
πλούσια.

Οἱ μαθητὲς τώρα μποροῦν νὰ πλουτίσουν τὸν διάλογο, σύμ-
φωνα μετὰ τὶς προτιμήσεις των.

Συμπέρασμα. Τὸ συμπέρασμα πρέπει νὰ συνθεθῆ μετὰ τὴν εἰσαγωγή. Δηλαδή: ἔρχεται ἄς ποῦμε ἡμητέρα, γυρίζει τὸ κομμάτι τοῦ ἠλεκτρικοῦ κ' ἔτσι ἡ συνομιλία διακόπτεται.

ΜΑΘΗΜΑ 105°

Θέμα. Φορᾶτε τὰ καλὰ σας ροῦχα. Περηφανεύεσθε γι' αὐτὰ. Αἰσθάνεσθε τὸν ἑαυτὸ σας, μετὰ τὰ καλὰ σας ροῦχα, σ' ἀπόλυτη ἄνεση;

Μέθοδος ἐργασίας. 1. Ἰδέες. Τὸ θέμα αὐτὸ μπορεῖ νὰ πάρῃ τὴ μορφὴ ἐνὸς διηγήματος: Σὰς δώρησαν μιὰ φορεσιὰ ροῦχα ἢ βάζετε τὰ καλὰ σας ροῦχα. Πρέπει πρῶτα νὰ τὰ περιγράψετε μετὰ λίγες φράσεις. Πῶς ἐκδηλώνεται ἡ περηφάνεια σας; Κοιτάξεσθε στὸν καθρέφτη. Βγαίνετε ἀπὸ τὸ σπίτι. Ποιὲς εἶναι οἱ προφυλάξεις ποὺ πέρνετε, γιὰ νὰ μὴ λερωθῆτε. Δὲ σὰς φαίνεται ὅτι ὅλος ὁ κόσμος κοιτάζει σὰς, γιὰτὶ σὰς βρίσκει ὁμορφαντικέμενος; Οἱ συμμαθητὲς σας τί σὰς λένε; Γίνεται ἓνα παιχνίδι, ἔπειτα. Τολμᾶτε νὰ λάβετε μέρος σ' αὐτό, μ' ὅλη σας τὴν ἐλευθερίαν; Ἐνα κομμάτι λάσπη στὰ ροῦχα σας. Στενοχώρια. Τὰ μαλλώματα τῆς μαμᾶς. Μετὰ πόση χαρὰ ξαναβρίσκετε τὰ ροῦχα ποὺ φορᾶτε κάθε μέρα.

2. **Σχέδιο.** Νὰ ἀκολουθήσουμε τὴ σειρά τῶν γεγονότων, χωρὶς νὰ παρατραβήξουμε ὁμῶς τὴ διήγηση, οὔτε τίς περιγραφές.

3. **Ἔργασία γιὰ τὸ ὕφος.** Ρίχνετε περιφρονητικὰ σὲ μιὰ γωνία, τὰ παλιὰ σας ροῦχα, ποὺ φορᾶτε κάθε μέρα, καὶ πέρνετε ἔπειτα τὰ καλὰ σας. Εἴσθε περήφανοι γι' αὐτὰ καὶ τὰ φορᾶτε μετὰ μεγάλη προσοχή.

Στὸ τέλος βγάζετε, τὰ καλὰ σας ροῦχα, χωρὶς λύπη

πά, γιὰτὶ μέσα στὰ παλιὰ ξαναβρίσκετε τὴν ἐλευθερίαν σας. Τώρα δὲν ἐκδηλώνετε πρὸς τὰ παλιὰ τὴν ἀποστροφή, ποὺ εἶχατε φανερώσει στὴν ἀρχή.

ΜΑΘΗΜΑ 106°

Θέμα. Τὸ χωριὸ σας ἦδ' ὁ δρόμος ποὺ κάθεσθε, μιὰ μέρα τοῦ καλοκαιριοῦ.

Μέθοδος ἐργασίας. 1. Ἰδέες. Πρέπει νὰ σημειώσουμε πρῶτα—πρῶτα τὴ χαρακτηριστικὴ τὴν ἐποχὴ τοῦ καλοκαιριοῦ. Δηλαδή: ἡ ζέστη καὶ οἱ μέρες ποὺ μεγαλώνουν. Ἄς πάρουμε τρία σημεία τῆς ἡμέρας: τὸ πρωῖ, τὸ μεσημέρι καὶ τὸ βράδι. Τὸ πρωῖ. Συνήθως τὸ πρωῖ δὲν κάνει πολὺ ζέστη. Μπορεῖ νὰ φυτῶσῃ ἓνα δροσερὸ ἀεράκι. Μὰ ὅσο προχωρεῖ ἡ μέρα τόσο αἰσθανόμαστε ὅτι ὁ ἀέρας γίνεται βαρὺς καὶ καφετρός. Τὸ πρωῖ ὁμῶς μετὰ τὴ δροσιὰ οἱ ἄνθρωποι εἶναι εὐχαριστημένοι, εὐθυμοὶ καὶ μποροῦν καὶ ἐργάζονται ἄνετα. Κι ἔπειτα τὸ πρωῖ τραγουδᾶνε τόσο ὁμορφα τὰ πουλιά.

Ζητήστε τώρα ἀπ' τὰ παιδιά νὰ δώσουν ἀκριβεῖς λεπτομέρειες ἢ ἐχωριστὲς τέτοιες, γιὰ τὸ χωριὸ τους, τὴν ὥρα αὐτή, ἢ γιὰ τὸ δρόμο ποὺ κατοικοῦν. Τὸ μεσημέρι. Ὁ πολὺς ἥλιος. Καίει. Δὲν ὑπάρχει σκιά, ὅπως τὸ πρωῖ. Τὰ παράθυρα κλείνουν. Αἰθάνεται κανεὶς τὴν ἀτμόσφαιρα πιγερόν. Στὸ δρόμο ὑπάρχουν λίγοι διαβάτες.

Τὸ βράδι. Ξαναδροσιάζει. Ὅλοι κάθονται στὶς αὐλές, στοὺς κήπους ἢ στὶς πόρτες τῶν σπιτιῶν τους. Τώρα τὰ παράθυρα εἶναι ὀλάνοιχα. Πῶς εἶναι ντυμένοι οἱ ἄνθρωποι; Ὁ ἀέρας εἶναι πιγερός πιά; Εἶναι τόσο πιγερός, ὅσο τὸ πρωῖ;

2. **Σχέδιο.** Τὸ ὅλο σχέδιο δείχνεται στὴν προηγούμενη πα-

ράγραφο. Μὰ πάντα πρέπει νάχουμε ὑπ' ὄψει μας ὅτι στήν κάθε ὥρα τῆς ἡμέρας πού θά περιγράψουμε, εἶν ἀνάγκη νά ξεκινᾶμε ἀπό μιὰ συνολικὴ ἐντύπωση.

3. **Ἔργασία γιὰ τὸ ὕφος.** Νὰ δώσουμε τὴν ψυχικὴ κατάσταση, στήν ὁποίαν βρισκόμαστε ἕνα ὁμορφο,δροσερὸ πρωΐ. Ἄλλὰ γι' αὐτὸ πρέπει νάβοηθήσουμε τὸ παιδί. Ἄς ποῦμε: ἕνα τέτοιο πρωΐ εἴμαστε εὐθυμοί, χαρούμενοι, αἰσθανόμαστε ὄρεξη γιὰ δουλειά. Τὸ μεσημέρι τὰ παράθυρα τῶν σπιτιῶν εἶναι κλεισμένα, γιὰ νὰ μᾶς προστατεύσουν ἀπὸ τὸν καφετερὸν ἥλιο.

Καὶ τὸ βράδι ἡ δροσοῦλα χαϊδεύει τὰ πρόσωπά μας. Ξεκουράζεται κανεὶς, ἔπειτα ἀπὸ τέτοια ζέστη. Ὅλο τὸ χωριὸ βγαίνει στίς πόρτες, στὰ παράθυρα, στίς ἀλῆς, γιὰ ν' ἀναπνεύσῃ.

ΜΑΘΗΜΑ 107°

Θέμα. Ψάρεμα.

Μέθοδος ἐργασίας. 1. Σχέδιο. Τὸ σχέδιο εἶναι συνηθισμένο ἐδῶ: νὰ σημειώσουμε τίς περιστάσεις, στίς ὁποῖες ψαρέψαμε. Σύντομη περιγραφὴ τοῦ τοπίου. Τὸ ψάρεμα. Τὸ γύρισμα ἀπὸ τὸ ψάρεμα.

2. **Ἰδέες.** Οἱ περιστάσεις μποροῦν νὰ εἶναι διάφορες. Μὰ πρέπει νὰ ἔχουν φυσικότητα. Οἱ πῶ ἀπλῆς εἶναι καὶ οἱ καλύτερες. Π.χ. Ἦταν Πέμπτη ἀπόγευμα. Ὁ καιρὸς ἦταν θαυμάσιος.

Ἦ μποροῦμε ν' ἀρχίσουμε ἀπὸ τὸ ξεκίνημα, γιὰ τὸ ψάρεμα. Μὲ τὸ καλάμι στὸν ὄμο καὶ μ' ἕνα σάκκο στὸ χέρι, πού ἔχει τὸ δόλωμα γιὰ τὰ ψάρια, ξεκινᾶμε. Στὸ δρόμο βρίσκουμε ἕνα σημάδι μαζι. Ἔρχεται μαζί μας.

Ἦ μποροῦμε ν' ἀρχίσουμε μὲ λίγες λέξεις, γιὰ τὸ τοπίο, γιὰ τὸν καιρὸ πού κάνει.

Οἱ προετοιμασίες γιὰ τὸ ψάρεμα. Πῶς ἐτοιμάζουμε τὸ καλάμι, τὸ δόλωμα κ.λ.π. Πῶς ρίχνουμε ἔπειτα τὸ καλάμι στὸ νερό; Μὲ τί συγκίνηση τὸ τραβᾶμε. Τί βλέπουμε;

Τὰ ψάρια πού πιάσαμε. Ἀφήστε τοὺς μαθητὲς ἐλεύθερους ἐδῶ, γιὰ νὰ δώσουν τίς χαρακτηριστικὲς λεπτομέρειες.

Ἔργασία γιὰ τὸ ὕφος. — Ἀκόμη δὲν εἶχα ρίξη καλὰ-καλὰ τὸ καλάμι μου στὸ νερὸ καὶ νά, ἀμέσως, ἔνωσα πῶς κουνιόταν. Χωρὶς νὰ χάσω καιρὸ τὸ τραβήξα. Ἐνα ψαράκι ἀστραφτε στὸν ἥλιο, γυρεύοντας νὰ ξεφύγῃ. Ἐτσι καθὼς τὸ χτυποῦσαν οἱ ἀχτίτες τοῦ ἡλίου, ἔδινε μιὰ ἀργυρὴ ἀντιφλεγιά.

ΜΑΘΗΜΑ 108°

Θέμα. Λιγηθῆτε τὸ μῦθο: Τὸ μυρμηγκὶ καὶ ὁ τζίτζικας, μὲ τρόπο ὥστε νὰ φανοῦν καλὰ τὰ πρόσωπα πού παρουσιάζονται ἐκεῖ, κάτω ἀπὸ τὸ μῦθο.

Ἄλλο θέμα. Πῶς περνᾶει τὴν ἡμέρα τῆς μιὰ πεταλοῦδα.

Μέθοδος ἐργασίας. 1. Ἰδέες. Πρέπει πρῶτα νὰ παρατηρήσουμε μιὰ πεταλοῦδα: πῶς εἶναι, πῶς πετάει, τί κάνει; Ἐπειτα πρέπει νὰ ποῦμε τί φανταζόμεθα, ὅτι μπορεῖ νὰ αἰσθάνεται. Εἶναι γεμάτη ἀπὸ χαρὰ, κάτω ἀπὸ τὸν ἥλιο. Μὰ μποροῦμε νὰ τὴν ἀκολουθήσουμε μιὰ μέρα, μὲ ὠραία λιακάδα, ἢ νὰ ποῦμε ὅτι τὴν κυνηγᾶει ἕνα παιδί. Πῶς καὶ μὲ πόσον κόπο τοῦ ξεφεύγει. Καὶ τὴ στιγμὴ πού νομίζει τὸν ἑαυτὸ τῆς ἀσφαλισμένο καὶ κάθεται πάνω σ' ἕνα λουλοῦδι, γιὰ νὰ ροιφήξῃ τὸ χυμὸ του, τότε τὸ παιδί πού τὴν κυνηγᾶει φθάνει. Τοῦ ξεφεύγει πάλι, μὰ τὴ φορὰ αὐτὴ κινδύνευσε σοβαρά, γιὰτὶ λίγο ἔλειψε νὰ τὴν πιάσῃ τὸ παιδί. Πετάει πρὸς τ' ἀπάνω, πρὸς τὸ γαλάζιο ἄπειρο. Μὰ τὸ πέταγμα τῆς τώρα εἶναι σαστισμένο. Ἦ μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι τὸ παιδί

ἔπιασε τὴν πεταλοῦδα. Ἄ, πῶς σπαρταράει ἡ καημένη, στὰ χέρια του. Τὰ χρώματά της νομίζει κανεὶς, πῶς χάνονται. Ἄ, τὸ κακὸ παιδί τὴν καρφώνει πάνω σ' ἓνα χαρτί.

2. **Σχέδιο.** Τὸ σχέδιο εἶναι φυσικὸ ἔδω. Ξυπνάτε τὸ πρωί. Τί εὐχάριστος πού εἶναι ὁ περίπατος τὸ πρωί!

ΜΑΘΗΜΑ 109°

Θέμα. Κάματε τελευταία ἓναν περίπατο, ἓνα ταξίδι ἢ μιὰ ἐκδρομὴ. Τί προετοιμασίες κάματε; Ἡ ἀναχώρηση. Τὸ ταξίδι. Περιγράψτε τὸ γυρισμό.

Ἡ προπαρασκευαστικὴ ἐργασία θὰ εἶναι πολὺ σύντομη.

Μέθοδος ἐργασίας. 1. Ἰδέες. Τὰ παιδιά δὲν ἔχουν παρὰ νὰ θυμηθοῦν ὅλες τίς λεπτομέρειες ἀπὸ τὸν περίπατο, ἢ τὴν ἐκδρομὴ ἢ τὸ ταξίδι πού κάνανε. Ποῦ εἶχαν πάει; Πῶς (μὲ τί μεταφορικὸ μέσο) πῆγαν; Ποιὰ ὥρα ἔφυγαν; Τὸ πρωί, πολὺ πρωί, πρὶν ἀκόμη φέξι ἢ μόλις ἔφεξε; Ἡ χαρούμενη ἀναχώρηση. Πῶς ἐκδηλώνεται ἡ χαρὰ τους; Τραγοῦδι, φωνές. (Ἄν εἶναι πεζοπορεία ἐννοεῖται) ἀστεῖα κ.λ.π. Ὁ γυρισμὸς εἶναι λιγώτερο χαρούμενος. Εἶναι κουρασμένοι. Πῶς ἐκδηλώνεται αὐτὴ ἡ κούραση;

2. **Ἔργασία γιὰ τὸ ὕφος.** Μποροῦν τὰ παιδιά νὰ ἀκολουθήσουν τὴ φυσικὴ σειρά τῆς ὅλης ἐκδρομῆς, χωρὶς ἐννοεῖται οἱ ἐνδιάμεσες περιγραφές νὰ εἶναι παρατραβηγμένες καὶ κουραστικές, ἀλλὰ λίγα λόγια νὰ δίνουν ἀκριβῆ εἰκόνα, τοῦ μέρους πού θέλουμε νὰ περιγράψουμε.

ΜΑΘΗΜΑ 110°

Θέμα. Νὰ γίνῃ ἡ περιγραφὴ μιᾶς ὥραίας εἰκόνας. Τώρα μπο-

ροῦν τὰ παιδιά νὰ κάνουν σιγὰ-γιγὰ μόνα τους τὴν προπαρασκευαστικὴ ἐργασία. Ἐμεῖς θὰ περιορισθοῦμε νὰ τοὺς ζητήσουμε λίγες λέξεις, γιὰ τὴν ὁμορφιὰ τῆς εἰκόνας.

Ἔργασία γιὰ τὸ ὕφος. Ἄν καὶ ἀπλὰ χρωματισμένη αὐτὴ ἡ εἰκόνα, ὅμως πόσο καθαρὰ διακρίνονταν οἱ λεπτομέρειές της! Τί παράσταινε; Μιὰ μεγάλη πολιτεία, πού ἀνάμεσό της περνοῦσε τὸ ποτάμι. Ἦταν ζωηρὸ τὸ μπλὲ χρῶμα πού ἔδειχνε τὸ νερὸ τοῦ ποταμοῦ, ὥστε ἂν μισόκλεινε κανεὶς τὰ μάτια του, θὰ νόμιζε ὅτι τὸ νερὸ ἔτρεχε. Καὶ τὰ σπίτια πῶς ἦταν; Τί ξεχώριζαν στὸ φόντο τῆς εἰκόνας; Οἱ καπνοδόχες ἀπὸ τὰ διάφορα ἐργοστάσια.

ΜΑΘΗΜΑ 111°

Θέμα. Τὰ φρούτα τῆς ἐποχῆς. Ποιὰ φρούτα προτιμάτε; Ἐδῶ τὸ θέμα αὐτὸ μπορεῖ νὰ εἶναι συνθετώτερο: δηλαδὴ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν προτίμηση νὰ γίνῃ καὶ μιὰ σύγκριση τῶν φρούτων κ' ἀκόμη νὰ προστεθῇ ὅτι δὲν πρέπει νὰ τρῶμε πολλὰ φρούτα, γιὰτι μποροῦν νὰ μᾶς βλάψουν στὸ στομάχι.

Μέθοδος ἐργασίας. 1. Σχέδιο. Μιὰ εἰσαγωγὴ εἶναι ἀπαραίτητη, γιὰ νὰ καθορίσῃ τὴν προτίμησή μας. Ἐπειτα μποροῦμε νὰ περιγράψουμε ὅλα τὰ φρούτα τῆς ἐποχῆς σύντομα, τονίζοντας ἐκεῖνο πού τὰ χαρακτηρίζει. Καὶ νὰ ἐπαναλάβουμε τὴν προτίμησή μας, σὰν συμπέρασμα, αἰτιολογώντας την.

2. **Ἰδέες.** Σὰν εἰσαγωγὴ θὰ μπορούσαμε ἀκόμη νὰ βάσουμε καὶ τὴν ἀντίθεση πού παρουσιάζει ὁ Ἰούλιος μὲ τὸ Δεκέμβρη, στὸ ζήτημα τῶν φρούτων. Τὸν Ἰούλιο ἔχομε ἓνα σωρὸ φρούτα, ἐνῶ τὸ χειμῶνα δὲν ὑπάρχουν παρὰ.... Ἡ καλύτερα: Πόσα φρούτα τὸ μῆνα αὐτόν! Κεράσια, ροδάκινα, βερούκοκα, φράουλες κ.λ.π. Ἀκόμη μποροῦμε ν' ἀρχίσουμε μὲ τὴν παράθεση τῶν φρούτων, ὅπως ἔρχονται στὴ σειρά, τὸ καλοκαῖρι. Ποιὰ ὠριμάζουν πρώτα, ποιὰ ἔπειτα κ.λ.π.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΜΑΘΗΜΑ 112^ο

Θέμα. Ἡ κοῦκλα. Ἡ θεία σας σᾶς ἔφερε μιὰ ὁμορφη κοῦκλα. Τὴ θαυμάζετε. Περιγράψτε τὴν. Πῶς θὰ τὴν ντύσετε; Μὲ ποιῆς φροντίδες θὰ τὴν περιβάλετε;

Ἀνάπτυξη. Ντίγκ! Χτυπᾶνε. Ἀνοίγω τὴν πόρτα καὶ ἡ θεία Ἰωάννα μπαίνει, κρατώντα; ἓνα μεγάλο πακέτο. «Πάρε, μικροῦλα μου. Αὐτὸ εἶναι γιὰ σένα», μοῦ λέει καὶ μ^ο ἀγκαλιάζει. Γεμάτη ἀπὸ περιέργεια, ἀνοίγω πολὺ γρήγορα τὸ πακέτο καὶ βλέπω μιὰ μεγάλη κοῦκλα. Ἡ θεία Ἰωάννα μὲ κοιτάζει μὲ τὴν ἀκροῦ των ματιῶν της. Γεμάτη ἀπὸ χαρὰ καὶ ἀπὸ εὐγνωμοσύνη γιὰ τὴν καλὴ θεία, ῥίχνομαι στὴν ἀγκαλιά της!—Ἄ, πόσο καλὴ εἶσαι θεία μου! Πόσο μὲ ἀγαπᾶς!

Εἶναι πολὺ ὠραία, μὰ τὴν ἀλήθεια, ἡ κοῦκλά μου, μὲ τὰ ξανθὰ κατσαρὰ μαλλιά της, μὲ τὰ μπλὲ μάτια της, τὸ ὀλορόδινο πρόσωπό της καὶ τὸ στόμα της, ποὺ χαμογελάει, δείχνοντας μιὰ σειρὰ ἀπὸ κάτασπρα μικρὰ δόντια! Ἦ περιεργό! Ἄμα τὴ βάζω νὰ κοιμηθῆ, κλείνει τὰ μάτια της. Τὴ νύχτα θὰ τὴν πάρω νὰ κοιμηθῆ κοντά μου.

Μαριέττα! Ἔτσι ἀποφάσισα νὰ τὴ λέω. Μὰ τὸ φόρεμα ποὺ τῆς φοροῦν, τῆς ἀφήνει νὰ φαίνωνται τὰ χέρια της καὶ τὰ πόδια της. Γι' αὐτὸ λοιπὸν θὰ πάρω κομμάτια ἀπὸ μεταξωτὸ ὕφασμα, ἀπὸ τὴ μαμᾶ. Θὰ πάρω τὶς νταντέλλες καὶ τὶς κορδέλλες ποὺ

ἔχω καὶ θὰ τῆς κάμω ἓνα ὁμορφο φορεματάκι. Τὸ φορεματάκι αὐτὸ θὰ τὸ κόψω πάνω σὲ φιγουρίνια τῆς μόδας. Κι ὅταν τῆς φορέσω κι ὁμορφα παπουτσάκια, τότε ἡ Μαριέττα μου θὰ φαίνεται σὰ μιὰ δεσποινίδα καθὼς πρέπει. Κι ὅταν πάλι ἔρθῃ ὁ χειμώνας, γιὰ νὰ μὴν κρυώνῃ ἡ μικροῦλά μου, θὰ τὴν ντύσω μ' ἓνα χοντρὸ μάλλινο ἔπανοφῶρι, τὸ ὁποῖο θὰ πλέξω μόνη μου.

Ἔτσι ἡ Μαριέττα μου θὰ τᾶχῃ ὅλα. Καὶ κάθε βράδι, προτοῦ τὴν κοιμήσω, θὰ τῆς χενιζῶ τὰ μαλλιά, θὰ τῆς πλέκω τὴν κοτσίδα καὶ τὴν Κυριακὴ θὰ τῆς τὰ τυλίγω σὲ χαρτάκια. Μὲ λίγα λόγια θὰ φροντίζω καὶ θὰ περιποιῶμαι τὴ Μαριέττα μου σὰ μιὰ καλὴ μητέρα.

ΜΑΘΗΜΑ 113ο

Θέμα. Νὰ γίνῃ ἡ περιγραφή μιᾶς παλιᾶς πέννας καὶ νὰ διηγηθῆτε τὴν ἱστορία της.

Ἀνάπτυξη. Τακτοποιώντας τὰ τετράδιά μου καὶ τὰ βιβλία μου, ξαναβρῆκα σὲ μιὰ γωνιά τοῦ συρταριοῦ μου τὴν παλιὰ πέννα μου. Ἡ πέννα σκεπασμένη ἀπὸ ξεραμένο μαῦρο μελάνι, εἶχε πλατύνει καὶ δὲν ἔγραφε πιά. Κι εἶχε ἀρχίσει ἀκόμα νὰ σκουριάξῃ ἀπὸ τὴν πολυκαιρία.

Καημένη πέννα, πόσο ἄλλαξες, σὺ ποὺ ἦσουν τόσοσὺν ὥραϊα καὶ τόσο λαμπερὴ ἄλλοτε, ὅταν σ' ἔβγαλα γιὰ πρώτη φορὰ δλοκαινούργια ἀπὸ τὸ κουτί, ποὺ ἦσουν μὲ τὶς ἄλλες! Θυμᾶσαι τὴν πρώτη μέρα ποὺ σ' ἔβαλα στὸν κονδυλοφόρο μου καὶ σὲ βούτηξα στὸ μελάνι; Ἦμουν τόσο περήφανος γιὰ τὰ γράμματα ποὺ ἔκανες; Μὰ σιγὰ-σιγὰ κουράσθηκες. Ἡ μύτη σου ἀρχισε νὰ γρατσουνίξῃ ἀπελπιστικά. Καὶ στὴ θέση τῶν λεπτῶν γραμμῶν ποὺ ἔκανες, τὶς πρώτες μέρες ποὺ σὲ μεταχειρίσθηκα, τότε δὲν

ἔφτιανες, παρὰ κάτι χοντρὰ γράμματα, ποὺ μοῦ στοίχισαν κάμποσες τιμωρίες. Θυμωμένος τότε σὲ βούτηξα ὀρμητικὰ μέσα στὸ μελανοδοχεῖο.

Μιὰ μέρα τέλος, ποὺ δοκίμασα νὰ γράψω ἓνα κεφαλαῖο γράμμα, νὰ ποὺ γάντσωσες στὸ χαρτί, τὸ πιτσιλίσες μὲ μικρὸς μικρὸς μελανιές, μουντζουρώνοντας ἀπελπιστικά τὴ σελίδα! Ἀγανακτισμένος τότε σὲ πέταξα ἀπὸ τὸν κονδυλοφόρο μου καὶ σ' ἔριξα μέσα στὸ συρτάρι μου, ὅπου σὲ ξαναβρῆσκα.

Τώρα ποὺ καταλαβαίνω καλύτερα τὴν ἀξία σου, λυπᾶμαι γι' αὐτὴν τὴν ἀπότομη χειρονομία ποὺ ἔκανα τότε. Ἀλλὰ μιὰ καὶ δὲ μπορείς νὰ μοῦ χρησιμεύσῃς σὲ τίποτα πιά, σὲ ἀποχωρίζομαι ὀριστικά, φτωχή μου πέννα, καὶ σ' εὐχαριστῶ γιὰ τὶς ὑπηρεσίες ποὺ μοῦ πρόσφερες ἄλλοτε.

ΜΑΘΗΜΑ 114ο

Θέμα. Τὸ παλιὸ βιβλίο. Τακτοποιώντας τὰ βιβλία του ἕνας μαθητὴς βρίσκει ἓνα παλιὸ βιβλίο. Θέλει νὰ τὸ ρίξῃ στὸ καλάθι, ποὺ ρίχνει τ' ἄχρηστα χαρτιά, ὅταν ἔξαφνα φυλλομετρώντας το, ἀναγνωρίζει τὸ πρῶτο ἀναγνωστικό του.

Νὰ γίνῃ ἡ περιγραφή τῆς τωρινῆς ἐξωτερικῆς κατάστασης τοῦ βιβλίου αὐτοῦ καὶ τῶν ἀναμνήσεων ποὺ φέρνει στὸ παιδί!

Ἀνάπτυξη. Στὸ τελευταῖο συρτάρι ἐνὸς ἐρμαριοῦ, ποὺ βρίσκεται στὴν τραπεζαρία, ἔχουν ἐπιτρέψει στὸ Γιαννάκη νὰ βάζῃ τὰ πράγματά του. Εἶναι ἡ μικρὴ του βιβλιοθήκη, σὰ νὰ ποῦμε. Μιὰ μέρα λοιπὸν τακτοποιώντας τὴν, βρίσκει ἓνα παλιὸ βιβλίο, ποὺ τὸ δέσιμό του εἶναι ξεχαρβαλωμένο ὅπως διόλου καὶ οἱ σελίδες του μισοφαγωμένες καὶ λιγδωμένες, μόλις κρατιώνταν στὴ θέση τους.

— Μπα, τί θέλει αὐτὸ τὸ παλιὸ βιβλίο ἐδῶ μέσα; λέει ὁ Γιαν-

νάκης και τὸ ἀρπάζει γιὰ νὰ τὸ πετάξῃ στὸ καλάθι. Μὰ δὲν ἀποτελειώνει τὴ χειρονομία του, γιατί ἔξαφνα ἀνοίγει τὸ βιβλίο του καὶ τὸ φυλλομετράει. Κοιτάζει τὶς εἰκόνες του, ποὺ εἶναι μισομελανωμένες καὶ χρωματισμένες ἀπὸ κόκκινο καὶ μπλὲ μολύβι. Γιὰ μιὰ στιγμή γελάει. Ἐπειτα φαίνεται συγκινημένος. Ἡ μαμᾶ του, ποὺ τὸν κοιτάζει, πάει κοντά.

— Τί ἔχεις, Γιαννάκη;

— Μαμᾶ, κοίταξε αὐτὸ τὸ βιβλίο. Εἶναι αὐτὸ, ἀπὸ τὸ ὁποῖο με πρωτόμαθες νὰ διαβάζω. Θυμᾶσαι, ὅταν καθισμένος στὰ γόνατά σου, σὲ ρωτοῦσα γιὰ τὶς εἰκόνες καὶ σὺ μοῦ τὶς ἐξηγοῦσες καὶ μοῦ διηγόσουν τὶς ἱστορίες ποὺ εἶχαν ἀπὸ κάτω; Θυμᾶσαι ποὺ ὅταν τελειώνες σοῦλεγα: Ἀκόμη μαμᾶ πές μου κι ἄλλες. Ἡμουν τότε ἔξι χρονῶν. Ἡθελα νὰ ἤξερα νὰ διαβάζω, ὅπως σύ, τὰ ὄμορφα διηγήματα, ποὺ μᾶρσαν τόσο. Θυμᾶσαι τί μοῦλεγε; — Γιὰ νὰ ξέρης καὶ σὺ νὰ διαβάξης, πρέπει νὰ μάθης πρώτα καλὰ νὰ συλλαβίζης. Ἐπειτα νὰ λὲς ὀλόκληρη τὴ λέξη πολλὲς φορὲς κι ἔπειτα νὰ ἐπαναλαμβάνης ὀλόκληρη τὴ σελίδα ὑπομονητικὰ καὶ προσεκτικὰ. Αὐτὸ μοῦ στοίχισε πολὺ, γιατί μ' ἔκανε νὰ καταβάλω μεγάλον κόπο, μὰ ἔνα φιλί σου μ' ἔκανε νὰ ξεχάσω αὐτὸν τὸν κόπον. Σιγὰ-σιγὰ προόδευα στὸ διάβασμα κι ἔτσι ἔμαθα νὰ διαβάζω.

Αὐτὲς οἱ γλυκὲς ἀναμνήσεις τῆς παιδικῆς μου ἡλικίας μοῦ ξαναἤρθαν στὸ νοῦ, σὰν ξανάειδα τὸ παλιὸ βιβλίο. Μοῦ θυμίσαν τὰ πρῶτα μου μαθήματα κι ἀκόμα τὴν ἀφοσίωση καὶ τὴν ἐπιμονὴ τῆς μαμᾶς μου, γιὰ νὰ με μάθῃ νὰ διαβάζω. Μοῦ εἶναι δυὸ φορὲς λοιπὸν ἀγαπητό. Γι' αὐτὸ θὰ τὸ περιποιηθῶ, θὰ τὸ ντύσω καλὰ τώρα καὶ θὰ τὸ βάλω στὴν καλύτερη θέση τῆς μικρῆς μου βιβλιοθήκης. Καὶ βλέποντάς το, θὰ σκέφτομαι κάθε φορὰ: «Σ' αὐτὸ τὸ βιβλίο ὀφείλω ὅ,τι ξέρω καὶ στὴ μητέρα μου ὀφείλω τὸ ὅ,τι εἶμαι.

Θέμα. Ἡ περιγραφή ἑνὸς ἔλατου.

1. Οἱ ἰδέες ὑποβαλλόμενες ἀπὸ τὶς αἰσθήσεις. — Μὲ τὴν ὄραση βλέπομε τὸ ὕψος τοῦ ἔλατου, τὴ σκοτεινὴ καὶ αὐστηρὴ θωριά του, τὸ κωνικὸ σχῆμα τοῦ κορμοῦ του, τὸ γκριζοῦ χρωμα τοῦ φλοιοῦ του καὶ τὸ βαθυπράσινο χρωμα τῶν φύλλων του, τὸ μᾶκρος τῶν κλαδιῶν του, ποὺ ὅσο ἀγγίζουσιν τὴν κορφὴ μικραίνουν, τὸ σχῆμα τῶν καρπῶν του καὶ τὸ περιεχόμενον τῶν καρπῶν του.

Μὲ τὴν ἀφή βλέπω ὅτι ὁ φλοιὸς τοῦ ἔλατου εἶναι λείος, ὅτι τὸ ξύλου του εἶναι ἐλαφρὸ κι ὅτι δὲν ἔχει μεγάλη ἀντοχὴ.

Μὲ τὴν ὄσφρηση αἰσθάνομαι τὴ δυνατὴ μυρωδιὰ τοῦ φλοιοῦ καὶ τοῦ ρετινιοῦ του.

Μὲ τὴν ἀκοή ξεχωρίζω τὸ μονότονον θόρυβο τοῦ ἀέρα, ποὺ φυσάει στὰ κλαδιὰ τοῦ ἔλατου.

2. Οἱ ἰδέες ὑποβαλλόμενες ἀπὸ τὴ λογικὴ. Ποιὰ εἶναι ἡ ἀξία τοῦ ἔλατου, ὡς ξύλου γιὰ τὴ θέρμανση; Γιατί; Σὲ τί τὸ χρησιμοποιοῦν συνήθως; Γιατί;

3. Σχέδιο. I. Γενικὴ ἀποψη: σχῆμα, ὕψος, θωριά. Κορμὸς ποὺ ἔχει σχῆμα κώνου. Φλοιὸς γκριζοῦ καὶ λείος.

II. Διάφορα μέρη. Μεγάλια κλαδιὰ στὴ βάση, ποὺ ὅσο προχωροῦν πρὸς τὴν κορφὴ μικραίνουν. Φύλλα σκουροπράσινα (ιδίως τὸ χειμῶνα. Καρπὸς κωνικὸς λεπιδοειδής.

III. Μέρη στὰ ὁποῖα βρίζομε τὸ ἔλατο. Στὶς βουνοπλαγιές, στὰ δάση κ.λπ.

IV. Ἡ χρησιμότητά του. Γιὰ τὶς οἰκοδομὰς, γιὰ τὰ ἔπιπλα καὶ γιὰ τὴ θέρμανση. Τὸ ρετινίον τὸ χρησιμοποιοῦν στὴ βιομηχανία.

V. Τί δοκιμάζουμε όταν βρεθοῦμε σ' ἓνα δάσος ἀπὸ ἔλατο; (Ἐντύπωση).

4. **Ἀνάπτυξη.** Στὴν ἄκρη τοῦ δάσους, κοντὰ στὸ μικρὸ σπιτάκι τοῦ φύλακα ὑψώνεται ἓνα θαυμάσιο ἔλατο. Ἡ σκοτεινὴ μάζα του, καθὼς ἀπλώνει τὸ φύλλωμά της γίνεται φωτεινὴ.

Ὁ κορμὸς του ἔχει σχῆμα μεγάλου κώνου στὴ βάση, μὰ ὅσο ὑψώνεται μικραίνει, τελειώνοντας σὲ μιὰ αἰχμηρὴ κορφή. Ὅλα τὰ κλαδιά του ἀπλώνονται ὀριζόντια. Μὰ τὸ μᾶκρος τους λιγοστεύει, ὅσο πλησιάζουν πρὸς τὴν κορφή. Ἀνάμεσά τους ἔχουν τοὺς λεπδοειδεῖς καρπούς, πού ἔχουν κι αὐτοὶ σχῆμα κώνου.

Τὸ ἔλατο εἶναι μέτριο ξύλο γιὰ τὴν θέρμανση, πολὺ καλὸ ὅμως γιὰ τὶς οἰκοδομές. Τὸ ρετσίνι του, πού ἔχει μιὰ δυνατὴ μυρωδιά, τὸ χρησιμοποιοῦνε σὲ μερικὰ φάρμακα.

Βρίσκομε σχεδὸν παντοῦ ἔλατα καμμιά φορὰ στὶς λεωφόρους καὶ στὰ πάρκα, ὅπου εἶναι πραγματικὸς στολισμός. Μὰ ἐκεῖ πού βρίσκομε περισσότερα εἶναι στὰ δάση καὶ στὶς βουνοπλαγιές.

Εἶναι ἓνα δέντρο τὸ ἔλατο, πού δίνει μιὰ λυπητερὴ ἐντύπωση, εἴτε γιὰτὶ ἀκοῦμε τὸν ἀέρα νὰ σφυροῖ λυπητερά, ἀνάμεσα στὰ κλαδιά του τὰ χειμωνιάτικα βράδια, εἴτε γιὰτὶ περνώντας μέσα ἀπὸ πολλὰ ἔλατα, ἀκόμη καὶ στὴν ὁμορφὴ ἐποχὴ τῆς ἀνοιξῆς, δοκιμάζουμε ἓνα λυπητερὸ συναίσθημα μοναξιάς—ἀπὸ τὴ σκοτεινὴ θωριά τους.

ΜΑΘΗΜΑ 116°

Θέμα. Ἡ βελανιδιά. Διηγηθῆτε τὴν ἱστορία μιᾶς βελανιδιάς. Ἀπὸ τὴν ἡμέρα πού φύτεωσε, τὴ ζωὴ της ὀλόκληρη. Τὶς ὑπηρεσίες πού πρόσφερε, ὅσο ζοῦσε κι' ἐκείνες πού μπορεῖ νὰ προσφέρει ἀκόμη, μετὰ τὸ θάνατό της.

Ἀνάπτυξη. Πέρα στὸ δρόμο πού περνάει ἀπὸ τὸ φρούριο ὑψώνεται μιὰ βελανιδιά. Πάει πολὺς καιρὸς, ἓνα φθινοπωρινὸ ὁμορφὸ βράδι ἦταν, πού ξεπετάχθηκε στὸ μέρος αὐτό. Στὴν ἀρχὴ ἦταν ἓνα μικρὸ κι ἄσημο δέντροκι, μ' ἓνα πολὺ λεπτὸ στέλεχος. Ἐ, τὸ στέλεχος αὐτὸ κατάφερε νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὰ δόντια τῶν ζώων κι' ἔτσι ἀπὸ χρόνον σὲ χρόνον μεγάλωσε κι' ἔγινε τὸ γιγαντέο δέντρο, πού βλέπουμε καὶ πού θαυμάζουμε σήμερα. Καὶ πόσο χοντρὸ κορμὸ ἔχει! Ὁ φλοιὸς του εἶναι ραβδωτός. Ἐπειτα τὰ κλαδιά του εἶναι τόσο πυκνά, ὥστε τὰ μικρὰ πουλάκια βρίσκουν ἓνα καλὸ καταφύγιο ἐκεῖ. Ἀκόμη ἓνα καλὸ καταφύγιο βρίσκουν γιὰ τὸ μεσημεριανὸν ὕπνο τους οἱ γεωργοὶ κι ἄλλοι ἐργάτες τῶν ἀγρῶν, γιὰτὶ τοὺς προφυλάσσει, μὲ τὸ πυκνὸ φύλλωμά της, ἀπὸ τὸ δυνατὸ λιοπῦρι τοῦ μεσημεριοῦ.

Πόσες φορὲς ὡς σήμερα ἡ βελανιδιά δὲν δέχτηκε τὶς ἐπιθέσεις τοῦ δυνατοῦ ἀέρα καὶ τῆς θύελλας! Κι ὅμως ἀντιστάθηκε στὴν ὀρμὴ τους, χάρη στὶς γερὲς καὶ βαθεῖες ρίζες της, πού εἶναι χωμένες μέσα στὴ γῆ. Περήφανη γι αὐτὸ ἀπλώνει προστὰ στὰ μάτια μας τὸ καμαρωτὸ της παράστημα. Μὰ γιὰ πόσον καιρὸν ἄραγε ἀκόμη;

Αὔριο ἴσως, ποιὸς ξέρει, ἂν δὲν ὑποκύβῃ στὸ τσεκοῦρι τοῦ ξυλοκόπου! Ἐτσι ὑποκύβανε καὶ πολλὰ ἄλλα δέντρα ἐκεῖ τριγύρω, πολλὲς βελανιδιές. Καὶ ριγμένη χάμω στὴ γῆ ἀπὸ τὸ τσεκοῦρι τοῦ ξυλοκόπου, θὰ μεταβληθῆ σὲ κομμάτια. Ἀπὸ τὰ κλαδιά της θὰ σχίσουν ξύλα γιὰ σανίδια γιὰ τὰ ἔπιπλα ἢ γιὰ τὶς οἰκοδομές. Κι ἀκόμη ὁ φλοιὸς της θὰ χρησιμεύσῃ γιὰ νὰ ἀργάσουνε τὰ δέρματα.

Ἐτσι ἡ βελανιδιά πού στάθηκε χρήσιμη σ' ὅλη τὴ ζωὴ της, νὰ πού μᾶς προσφέρει ὑπηρεσίες καὶ μετὰ τὸ θάνατό της.

ΜΑΘΗΜΑ 117°

Θέμα. Ένα μπουκέτο από βιολέττες. Κάνοντας τὸν περιπάτο σας στὴν ἐξοχή, φτιάσατε ἕνα μπουκέτο ἀπὸ βιολέττες. Νὰ τὸ περιγράψετε καὶ νὰ πῆτε πῶς τὸ φτιάσατε.

1. **Σχέδιο. I.** Μέρος, ὅπου μαζέψατε τὶς βιολέττες. **II.** Περιγραφή τους. **III.** Πῶς ἔγινε καλύτερο τὸ μπουκέτο. **IV.** Ὁ προορισμὸς του.

2. **Ἀνάπτυξη.** Εἶχα πολὺν καιρὸ νὰ πάω στὴν ἐξοχή. Οἱ βροχὲς τοῦ Μάρτη, ποὺ ἀκολούθησαν τὸ φοβερὸ κρύο τοῦ χειμῶνα, μὲ εἶχαν κρατήσει κλεισμένον στὸ σπίτι. Σήμερα ὅμως μὲ τὸν θαυμάσιον αὐτὸν ἥλιο, εἶναι μιὰ καλὴ εὐκαιρία γιὰ περίπατο. Καὶ νὰ, ξεκινήσαμε μαζὶ μὲ τοὺς φίλους μου γιὰ τὴν ἐξοχή. Θὰ πηγαίναμε στὴ «συνάντηση τοῦ κυνηγοῦ». Ἐνα ὑπέροχο τοπίο, ποὺ δὲν σοῦ κάνει καρδιά νὰ φύγης ἅμα πᾶς. Ὅσο προχωροῦσαμε πρὸς τὴν ἐξοχή, τόσο αισθανόμουν τὸν καθαρὸν ἀέρα τῆς νὰ χαϊδεύῃ τὸ πρόσωπό μου, ζωογονόντάς το. Τὰ δέντρα ὅμως τριγύρω ἦταν τὰ ἴδια, ὅπως καὶ τὸν περασμένον Νοέμβριον καὶ μόνο ποὺ καὶ ποὺ ἔβλεπες νὰ πρασινίζη κανένα βλαστάρι πάνω τους.

Ἐξαφνα ξεχώρισα μιὰ βιολέττα. Πρόβαλλε δροσερὴ μέσα ἀπὸ ἀπὸ κίτρινα φύλλα, ποὺ βρισκότανε ἐκεῖ τριγύρω της. Τὴν ἔκοψα ἀμέσως καὶ δοκίμασα μεγάλη εὐχαρίστηση, μυρίζοντας τὸ λεπτὸ ἄρωμά της.

Ἄλλ' ἐκεῖ ποὺ εἴμαστε, στὴν ἄκρη τοῦ δάσους, οἱ βιολέτες ἦταν σπάνιες.—Δὲν πᾶμε πρὸς πέρα, εἶπα στοὺς φίλους μου. Προχωρήσαμε καὶ καθὼς στρίψαμε σ' ἕνα μικρὸ δρόμο, εἶδα κοντὰ σὲ μιὰ ἀγκυθιά πολλές, πάρα πολλές βιολέττες. Ἀμέσως ἔσκυψα πάνω τους κα' ἄρχισα νὰ κόβω... Σὲ λίγο τὸ μπουκέτο

μου ἦταν ἔτοιμο. Μὰ γιὰ νὰ γίνῃ πιὸ ὁμορφο, ἔπρεπε νὰ βάλω λίγη πρασινάδα. Διάλεξα λοιπὸν τὰ πιὸ ζωηρὰ φύλλα καὶ τὰ ἔβαλλα γύρω—γύρω, δένοντάς τα μὲ λίγη κλωστή. Βέβαια τὸ μπουκέτο μου δὲν ἦταν ἀπὸ κείνα ποὺ θὰ μπορούσαν νὰ στολίσουν ἕνα ἀνθογυάλι, μὰ μύριζε τόσο ὡραῖα!

Μυρίζοντας στὸ σπίτι τὸ πρόσφερα στὴ μικρὴ ἀδελφοῦλά μου, ποὺ ἦταν στὸ κρεβάτι, στὴν ἀνάρρωση τώρα, ἔπειτα ἀπὸ ἕνα δυνατὸ συνάχι, ποὺ εἶχε ἀρπάξει μὲ τὸ πολὺ κρῦο. Νὰ τὴ βλέπατε πόσο εὐχαριστήθηκε! Γιὰ πολλὰ λεπτὰ τῆς ὥρας τὸ μύριζε κα' ἔπειτα φώναξε τὴ μαμᾶ, γιὰ νὰ τῆς φέρῃ ἕνα ποτήρι μὲ νερό, νὰ βάλῃ τὸ μπουκέτο μέσα.

ΜΑΘΗΜΑ 118°

Θέμα. Ποιὸ λουλουδι βροῖσατε πρὸ ὁμορφο; Νὰ τὸ περιγράψετε καὶ νὰ μᾶς πῆτε τοὺς λόγους, γιὰ τοὺς ὁποίους τὸ προτιμάτε ἀπὸ τ' ἄλλα.

Σημείωση. Τὸ θέμα αὐτὸ δὲν μπορούμε νὰ τὸ ἀναπτύξουμε, ὅπως καὶ τὰ προηγούμενα, γιὰτὶ ἡ ἀνάπτυξή του θὰ ἐξαρτηθῇ ἀπὸ τὴν προτίμησιν τοῦ λουλουδιοῦ. Καὶ ἡ προτίμησιν αὐτὴ πρέπει ν' ἀφεθῇ στὴν πρωτοβουλία τῶν μαθητῶν. Ὁ καθένας λοιπὸν θὰ μᾶς πῆ ποιὸ λουλουδι προτιμᾷ καὶ γιὰτὶ. Στὸ δεύτερο μέρος πρέπει νὰ περιληφθοῦν 1. Τὸ σχῆμα τοῦ λουλουδιοῦ αὐτοῦ. 2. Ὁ χρωματισμὸς του καὶ 3. Τὸ ἄρωμά του.

Μπορεῖ νὰ πῆ ἀκόμη λίγα λόγια γιὰ τὸ φυτὸ ἢ γιὰ τὸ δέντρο ποὺ κάνει αὐτὸ τὸ λουλουδι.

ΜΑΘΗΜΑ 119°

Θέμα. Τὸ πορτοκάλι. Ἀγοράσατε ἕνα πορτοκάλι. Νὰ τὸ περιγράψετε καὶ νὰ διηγηθῆτε τὴν ἱστορία του.

Τι βλέπουμε. Τὴ φλοῦδά του: Ἐχει χρυσοκίτρινο χρῶμα καὶ εἶναι χοντροὴ καὶ τρυπημένη με μικρὰς τρυπίτσες. Τὸ φαί του ἀνοιχτοκίτρινο χρῶμα, λεπτὲς κόκκινες κλωστὲς καὶ χωρισμένο σὲ φέτες.

Τὸ κουκούτσι του: ἄσπρο, μικρὸ με σχῆμα αἰγού.

Τι αἰσθανόμαστε ὅταν τὸ τρῶμε. Ὅταν εἶναι ξυγὸ αἰσθανόμαστε μιὰ ξυγάδα στὸ στόμα μας. Μὰ πάντα εἶναι δροσιστικό.

Τι μυρίζουμε. Μιὰ εὐχάριστη μυρωδιά.

Τι πιάνουμε. Ἡ φλοῦδα του μαλακὴ, τὸ φαί του μαλακό, τὰ κουκούτσια του πολὺ σκληρά.

Ἀνάπτυξη. Πάρε, γιὰ τὴν προθυμίᾳ πού ἔδειξες, μοῦ εἶπε ἡ γειτόνισα, στὴν ὁποίαν εἶχα κάνει ἕνα βιαστικό θέλημα. Καὶ λέγοντας αὐτὰ μοῦβαλε ἕνα θαυμάσιο πορτοκάλι, στὰ χέρια. Εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸ ὠραῖο αὐτὸ φρούτο γύρισα στὸ σπίτι, καμαρώνοντάς το. «Τὶ ὠραῖο πού εἶναι!» εἶπε ἡ ἀδελφοῦλα μου ἡ Μαρία με μιὰ λαχτάρα στὰ μάτια.— «Ἐλα θὰ τὸ μοιρασοῦμε» τῆς ἀποκρίθηκα, βλέποντας τὴ ζωηρὴ ἐπιθυμίᾳ πού εἶχε νὰ φάη πορτοκάλι. Ἡ Μαρία χάρηκε ἐξαιρετικά.

Μὲ τὸ σουγιά μου τότε ἄρχισα νὰ κόβω τὴ φλοῦδα, προσεκτικὰ γιὰ νὰ μὴ τρυπήσω καὶ τὸ φαί του. Ὅταν ἔβγαλα τὴ φλοῦδα ὀλωσδιόλου, τότε τὴν κοίταξα. Τὶ περιέργη πού ἦταν με τὶς ἀπειρες μικρὰς τρυπίτσες τῆς. Μὰ πού εἶναι αὐτὲς οἱ τρυπίτσες; ρώτησε ἡ Μαρία. Δὲν τὶς βλέπω.

— Πραγματικὰ ἀποκρίθηκα δὲ φαίνονται. Μὰ πίεσε τὴ φλοῦδα στὰ δάχτυλά σου καὶ θὰ ἰδῆς, πὼς ξεφεύγει ἕνα ὑγρό, τὸ ὁποῖο ἔχει εὐχάριστη μυρωδιά. Καὶ τώρα ἄς φᾶμε τὸ πορτοκάλι.

Ἡ Μαρία δάγκωσε μιὰ ἀπὸ τὶς φέτες πού τῆς ἔδωσα, μὰ τὰ δόντια τῆς συνάντησαν φαίνεται ἕνα κουκούτσι, γιὰτὶ ἔπαψε νὰ μασᾷ. Ἐγὼ πού ἤξερα περισσότερα ἀπὸ τὴν ἀδελφοῦλα μου, ἔβγαλα προσεκτικὰ τὰ κουκούτσια ἀπὸ τὶς φέτες πού ἔτρωγα.

— Τὶ ὠραῖο φρούτο τὸ πορτοκάλι, εἶπε ἡ Μαρία ἱκανοποιημένη τώρα. Μὰ δὲ μοῦ λές, σὺ πού ξέρεις τὰ πολλὰ, ἀπὸ πού ἔρχεται τὸ πορτοκάλι;

— Ἀπὸ τὶς χώρες στὶς ὁποῖες ὑπάρχει ἥλιος ἀποκρίθηκα. Τὸ δέντρο πού κάνει τὸ πορτοκάλι, ἢ πορτοκαλιὰ νὰ ποῦμε, εἶναι θαυμάσιο. Τὰ φύλλα του καὶ τὰ λουλούδια του μοσχοβολᾶνε τόσο, ὥστε ἅμα ἀνθίζουν, εὐχαριστεῖται κανεὶς ν' ἀναπνέη τὴν εὐωδιά τους. Ἄλλ' ἢ πορτοκαλιὰ εἶναι ὠραία νὰ τὴ βλέπουμε, ὅταν ἔχη πορτοκαλιὰ ἀνάμεσα στὰ φύλλα τῆς, γιὰτὶ τὸ χρυσαφένιο χρῶμά τους ἔρχεται σὲ ζηλευτὴ ἀρμονία με τὸ πρᾶσινο χρῶμά τους.

Τὰ πορτοκαλιὰ τὰ μαζεῦουν με προσοχὴ γιὰ νὰ μὴν πέσουν χάμω καὶ λυώσουν καὶ με προσοχὴ τὰ βάζουν μέσα στὶς μεγάλες κάσες, με τὶς ὁποῖες τὰ μεταφέρουν στοὺς τόπους πού δὲν ὑπάρχουν πορτοκαλιές. Ἐτσι δοκιμάζουμε καὶ μεῖς τὴν εὐχαρίστηση νὰ τρῶμε κ' ἐδῶ τὸ ὁμορφὸ αὐτὸ φρούτο, πού ἔρχεται ἀπὸ τόσο μακριά.

ΜΑΘΗΜΑ 120°

Θέμα. Ἐνα τσαμπὶ σταφύλια. Γιὰ φρούτο ἢ μαμᾶ σας, ἔπειτα ἀπὸ τὸ φαί σᾶς ἔδωκε ἕνα τσαμπὶ σταφύλια. Νὰ τὸ περιγράψετε.

1. Σχέδιο. I. Τὸ τσαμπὶ. Σχῆμα. Διαστάσεις. Βάρος. **II.** Τὶ αἰσθανόμαστε, βλέποντας τὸ σταφύλι, πιάνοντάς το, μυρίζοντάς το, τρώγοντάς το. **III.** Ἡ χρησιμότητα τοῦ σταφυλιού.

2. Ἀνάπτυξη. Μόλις φάγαμε, ἡ μαμᾶ ἔφερε στὸ τραπέζι μιὰ φρουτιέρα γεμάτη ἀπὸ σταφύλια— Νά, Γιώργο, πάρε τὸ μερτικό σου, εἶπε. Κι ἡ μαμᾶ μοῦ ἔβαλε στὸ πιάτο μου ἕνα ὀλόκληρο

τσαμπί. Ήταν τόσο ὁμορφο αὐτὸ τὸ τσαμπί, ὥστε μ' ὅλην τὴν ἐπιθυμία πού εἶχα γιὰ νὰ τὸ φάω, μολαταῦτα δὲν τῶτρωγα ἀλλὰ τὸ καμάρωνα. Οἱ ρόγες του ἦταν κοντὰ—κοντὰ καὶ φαίνονταν μεγαλύτερες ἀπὸ ἓνα βόλο. Ἄλλ' ἐκείνες πού βροίσκονταν στὴν ἄκρη ἦταν πιὸ μικρές. Ὅλες ὁμως εἶχαν ἓνα χρυσαφένιο χρῶμα, σὰ νὰ εἶχαν κρατήση πάνω τους λίγο ἀπὸ τὶς ἀχτίνες τοῦ ἡλίου, πού τὶς ἔκαναν καὶ ὠριμάσανε. Ἡ φλοῦδα τους ἦταν λεπτή καὶ διάφανη. Ξεχώριζε κάτω τὸ φαί τους καὶ τὰ μικρὰ κουκουτσάκια τους.

Μὰ ὁ θαυμασμός μου αὐτὸς δὲν βάσταξε πολὺ, γιατί ὁ πειρασμός νὰ γευθῶ αὐτὸ τὸ ὁμορφο φρουτό, μ' ἔκανε νὰ βάνω μερικὲς ρόγες στὸ στόμα μου. Δὲν μπορούσα νὰ βάλω πολλές, γιατί οἱ ρόγες, ἦταν χοντρές, σὰ βόλοι. Ἄ τὶ γλυκὸ σταφύλι πού ἦταν! Θάλεγε κανεὶς πὼς τοῦ εἶχαν ρίξη ζάχαρη! Σὲ λίγα λεπτά τῆς ὥρας δὲν ὑπῆρχε παρὰ ὁ σκελετὸς τοῦ τσαμπιού. Δὲν εἶχα ἀφήση οὔτε μιὰ ρόγα!

3. **Σημείωση.** Ἄν δὲν τὸ θεωρήση δύσκολο ὁ δάσκαλος μπορεῖ νὰ κάνει λόγο γιὰ τὴ χρησιμότητα τοῦ σταφυλιού. Νὰ μιλήση δηλαδὴ γιὰ τὴν παραγωγή τοῦ κρασιού, μὲ λίγα λόγια.

ΜΑΘΗΜΑ 121°

Θέμα. Τὰ κεράσια. Λάβατε μέρος στὸ μάξιμα τοῦ κερασιού. Νὰ μᾶς περιγράψετε τὴν εὐχαρίστηση πού δοκιμάσατε.

1. **Σχέδιο.** α) Τόπος: Ἡμέρα, β) Ἡ θωριὰ τῆς κερασιᾶς. γ) Ὁ καρπὸς δ) Τὸ μάξιμα.

2. **Ἀνάπτυξη.** Ἡ περασμένη Κυριακὴ μοῦ ἄφησε τὶς καλύτερες ἀναμνήσεις. Τὴν ὥρα πού πέρασα! Μαζὶ μὲ τοὺς γονεῖς

μου, πήγαμε νὰ φάμε στὸ σπίτι τοῦ θεῖου μου τοῦ Παύλου. Ὁ θεῖος μου ὁ Παῦλος ἔχει ἓνα θαυμάσιο περιβόλι. Τὴν προηγούμενη μέρα, πού εἶχε ἔρθει στὸ σπίτι, μᾶς εἶπε:

— Ἐλάτε ἔξω, εἶναι ὥραϊα, τώρα πού ἔγιναν καὶ τὰ κεράσια. Πραγματικὰ εἶχε φθάσει ὁ καιρὸς πού θὰ τὰ μάζευαν. Ὅταν φθάσαμε ἐκεῖ, ἄκουσα ἓνα σωρὸ πουλάκια, νὰ τραγουδᾶνε, πάνω στὶς κερασιᾶς καὶ νὰ πετᾶνε χαρούμενα, γύρω ἀπὸ τὰ κλαδιὰ τους. Καὶ μέσα στὸ πυκνὸ φύλλωμά τους, κρύβονταν τὰ κεράσια, χαριτωμένα ὀλοκόκκινα. Ἄ, τί ὁμορφος καρπὸς, πού εἶναι τὸ κεράσι. Στάθηκα πολλὴν ὥρα καὶ κοίταζα καταμαγεμένος τὴν κερασιά.

Γιὰ τὸ μάξιμα ὁ θεῖος μου εἶχε βάλει στὸ δέντρο μιὰ στέρεη σκάλα. Ἀνέβηκα κι' ἐγὼ ἐκεῖ, κρατώντας στὰ χέρια μου ἓνα πανεράκι, πού δὲν ἄργησα νὰ τὸ γεμίσω. Μὰ κάθε τόσο δὲ γέμιζα μόνο τὸ πανεράκι, ἀλλὰ καὶ τὸ στόμα μου, ἀπὸ τοὺς γλυκοὺς κι' εὐχμους αὐτοὺς καρπούς. Ἔτσι τὸ μάξιμα γινόταν πιὸ εὐχάριστο. Ὅταν χόρτασα πιά καὶ δὲν ἔκανε νὰ φάω ἄλλα κεράσια, τότε κρέμασα στ' αὐτιά μου ἀπὸ δύο κεράσια. Καὶ καθὼς μοῦ χάιδευαν τὰ μάγουλά μου τὰ δροσερὰ κεράσια, ἔμοιαζαν μὲ τὰ μεγάλα σκουλαρίκια, πού ἔχω ἰδῆ, σὲ εἰκόνες, νὰ φορᾶνε οἱ Ἰνδοί. Τώρα τὰ πουλιὰ πετοῦσαν τριγύρω, χωρὶς νὰ πλησιάζουν ὁμως στὴν κερασιά, γιατί ἔβλεπαν ἐμένα. Καὶ τὸ κελάδημά τους φανέρωνε μιὰ ἐκπληξη.

Ἔτσι πέρασε ὅλο τὸ πρωὶ εὐχάριστα. Ὅσο γιὰ τὴ συγκομιδὴ ἔ, αὐτὴ ὑπῆρχε ἀφθονη, ἔξασφαλιζοντάς μας ἔτσι τὰ ὥραϊα γλυκὰ τοῦ χειμῶνα!

ΜΑΘΗΜΑ 122°

Θέμα. Νὰ γίνῃ ἡ περιγραφή τοῦ ἀλόγου πού παρατηρήσατε.

Τὸ σῶμα του: μπορεῖ νὰ εἶναι χοντρό, μὲ γερούς μῦς ἢ ψηλό.

Τὸ κεφάλι του: μπορεῖ νὰ εἶναι κοντό, λεπτό ἢ μακρό.

Τὰ μάτια του: μπορεῖ νὰ εἶνε ζωηρά, ἔξυπνα.

Τὸ στέρονο του: μπορεῖ νὰ εἶνε πλατὺ ἢ στενό.

Τὰ καπούλια του: μπορεῖ νὰ εἶναι πλατειά, στενά, στρογγυλά κ.λ.π.

Οἱ λαγῶνες του: μποροῦν νὰ εἶναι καμαρωτοί, ἢ γυρισμένοι πρὸς τὰ μέσα, ἀδύνατοι.

Τὰ πόδια του: μπορεῖ νὰ εἶναι λυγρὰ, εὐκίνητα, νευρικά, ἀδύνατα, κοντὰ.

Τ' αὐτιά του: μποροῦν νὰ εἶναι κοντὰ ἢ μακρὰ, μυτερά, εὐκίνητα κ.λ.π.

Ἡ χაίτη του: μπορεῖ νὰ εἶναι πυκνή, κυματιστή, φουντωτή.

Τὸ τρίχωμά του: μπορεῖ νὰ εἶναι λεῖο, λαμπερό, ἄσπρο, μαῦρο, γκριζο, κόκκινο κ.λ.π.

Τὶ κάνει τὸ ἄλογο; τραβάει ἀμάξια, φέρνει τὸν καβαλλάρη, λαβαίνει μέρος σὲς ἵπποδρομίες κ.λ.π.

Ἐπ' αὐτὰ θὰ ὀδηγηθοῦν τὰ παιδιά νὰ φτιάσουν τὴ σύνθεσίν τους. Πάντα γιὰ βάση θὰ ἔχουν τὸ ἄλογο πὺ παρατηρήσανε καὶ οἱ ἐντυπώσεις τους θὰ εἶναι προσωπικές.

ΜΑΘΗΜΑ 123°

Θέμα. Τὸ ζευγμένο ἄλογο. Πηγαίνοντας στὸ σχολεῖο, συναντᾶτε στὸ δρόμο ἓνα ἄλογο νὰ τραβᾷ ἓνα κάρο, φορτωμένο μὲ πέτρες. Νὰ γίνῃ ἡ σχετικὴ περιγραφή καὶ νὰ τονισθοῦν οἱ προσπάθειες πὺ καταβάλλει τὸ ἄλογο, γιὰ νὰ σύρῃ τὸ βαρὺ κάρο, μὲ τίς πέτρες. Ἐντυπώσεις.

Ἀνάπτυξη. Ἐκεῖνο τὸ πρῶτ' ἔκανε πολὺ κρῦο. Μὲ βιαστικὸ βῆμα καὶ μὲ τὰ χέρια σὲς τσέπες τοῦ παλτοῦ μου, πήγαινα στὸ σχολεῖο.

Μὰ στὴν πλατεῖα τῆς ἐκκλησίας διασταυρώθηκα μ' ἓνα κάρο, γεμάτο ἀπὸ πέτρες. Ὁ καροτσιέρης ἦταν ὄρθιος πάνω σ' αὐτό, μὲ τὸ καμτσίκι καὶ τὰ γκέμια στὰ χέρια καὶ χτυποῦσε τὸ ἄλογο του. Καὶ τὸ ἄλογο κατέβαλλε φοβερὴ προσπάθεια, γιὰ νὰ σύρῃ τὸ βαρὺ φόρτωμα. Ἦταν μισογονατισμένο σχεδόν, οἱ σάρκες του τεντώνονταν ἄκουγε κανεὶς ἀπὸ κάμποση ἀπόσταση τὸ φύσημα τῆς λαχανιασμένης ἀναπνοῆς του. Τώρα ἔσκυβε τὸ κεφάλι του, σὰ νὰ ἤθελε νὰ πάρῃ περισσότερη φόρα. Κι ὁ καροτσιέρης φώναζε, τὸ χτυποῦσε μὲ τὸ καμτσίκι ἀδιάκοπα.

Πῆγα πὺ κοντὰ καὶ εἶδα ὅτι μ' ὄλο αὐτὸ τὸ κρῦο, τὸ ἄλογο ἦταν ἰδρωμένο ἀπὸ τὸν φοβερὸν κόπο, πὺ κατέβαλλε, γιὰ νὰ σύρῃ τὸ βαρυφορτωμένο κάρο. Ἐπὶ τέλους τώρα πῆρε δρόμο. Οἱ ρόδες τοῦ κάρου ἔτριζαν καὶ τὸ ἄλογο φαινόταν, πὺς τραβοῦσε πὺ ἄνετα τὸ φόρτωμά του. Μοῦκανε ἐντύπωση τοῦτο ὅμως: "Ὅτι ὅσο φώναζε ὁ καροτσιέρης, θύμωνε, χαλοῦσε τὸν κόσμο, τόσο δυσκολευόταν τὸ ἄλογο νὰ προχωρήσῃ. Ἀπὸ τὴ στιγμή πὺ εἶπε: "Ἐλα, φιλαράκο μου, ἀπὸ δῶ καὶ κάτω ὁ δρόμος εἶναι ἴσιος καὶ λίγος." Ἄντε, κάνε κουράγιο—τὸ ἄλογο σὰ νὰ πῆρε περισσότερη δύναμη, ἔπειτα ἀπὸ τὰ γλυκὰ αὐτὰ λόγια καὶ προχώρησε.

Ξαναπῆρα τὸ δρόμο μου, γιὰ τὸ σχολεῖο, συγκινημένος γιὰ μιὰ στιγμή ἀπὸ τὸ θέαμα αὐτὸ—νὰ πὺ καὶ τὰ κακόμοιρα τὰ ζῶα ὑποφέρουν!—καὶ λέγοντας μὲ τὸ νοῦ μου:

—Περισσότερα ἀποτελέσματα φέρνει ὁ καλὸς ὁ λόγος, παρὰ ὁ κακός!

ΜΑΘΗΜΑ 124ο

Θέμα. Ένα σοφὸ σκυλί. Βλέπετε ἓνα ὠραῖο σγουρόμαλλο σκυλί. Νὰ τὸ περιγράψετε. Νὰ μᾶς πῆτε μερικὰ ἀπὸ τὰ παιχνίδια, ποὺ τοῦ κάνατε. Πέστε μας τί σκέπτεσθε, γιὰ τὸ χαρακτῆρα τοῦ ζῴου αὐτοῦ.

Ἀνάπτυξη. Τὶ ὁμορφο θέαμα, τὸ θέαμα ἐνὸς πανηγυριοῦ! Βλέπει κανεὶς ἓνα σωρὸ πράγματα ἐκεῖ! Γιὰ μὰ στιγμὴ τοῦρξε-ται ἡ ἐπιθυμία νὰ τ' ἀγοράσῃ ὅλα. Κι ἔπειτα ὑπάρχουν μικρὰ πρόχειρα θεάτρα, ἵπποδρόμια καὶ τόσες ἄλλες διασκεδαστικὲς παραστάσεις. Ἐγὼ στάθηνκα μπροστὰ σὲ μιὰ μικρὴ ἔξέδρα, ὅπου ἦταν μαζεμένος πολὺς κόσμος. Χώθηκα ἀνάμεσόν του καὶ εἶδα ἓναν κωμικό, νὰ κάνη ἓνα σωρὸ ἀστεῖα γυμνάσματα. Κοντὶ του στεκόταν ἓνα ὁμορφο σγουρόμαλλο σκυλί. Ὅλοι οἱ θεατῆς τὸ θαύμαζαν, γιὰ τὸ ὠραῖο μαυριδερὸ τρίχωμά του. Ἄλλ' ὁ κωμικός τοῦ εἶχε κουρέψει τὰ πόδια, ἀφήνοντας μόνον λίγο τρίχωμα σ' αὐτά, σὰ βραχιόλια, τὸ μισὸ κομμάτι του καὶ τὴν οὐρά του, ὥστε μὲ τὸ σοβαρὸ ὕφος του τὸ σκυλί, ἔμοιαζε σὰν λιοντάρι. Μὰ ξεχώριζαν πάντα τὰ ζωηρὰ κα' ἔξιντα μάτια του, ποὺ πρόσεχαν σ' ὅ,τι γινόταν στὴν μικρὴ ἔξέδρα, ποὺ ἦταν ὁ κωμικός. Ἔτσι σὲ μιὰ στιγμὴ ὁ κωμικός τοῦ εἶπε:

—Ἐλα, Φλόξ, χαιρέτησε.

Τὸ σκυλί τότε σηκώθηκε ὄρθιο, στηριζόμενο στὰ πισινὰ του πόδια, ἔπειτα προχώρησε πρὸς τὴν ἄκρη τῆς ἔξέδρας καὶ ὑποκλίθηκε δυὸ-τρεῖς φορές, μὲ μεγάλη σοβαρότητα.

—Ἐλα τώρα, πῆδα, ξαναεῖπε ὁ κωμικός, βάζοντας μπροστὰ στὸ σκυλί ἓνα μεγάλο μπαστούνι.

Μὲ μιὰ μοναδικὴ εὐλυγισιὰ τὸ σκυλί ἄρχισε νὰ πηδαίει, τὸ μπαστούνι, κάθε φορὰ ποὺ τοῦ τῶβαζαν μπροστὰ του.

—Ἐλα τώρα, Φλόξ, θὰ μᾶς πῆς τι ὥρα εἶναι; τοῦ ξαναεῖπε ὁ κωμικός, βάζοντας μπροστὰ του τὸ ρολοῖ του.

Τὸ σκυλί κοίταξε μὲ τὸ ζωηρὸ βλέμμα του τὸ ρολοῖ ἔπειτα γάγισε τρεῖς φορές.

Ὅλοι οἱ θεατῆς χειροκρότησαν, λέγοντας:

—Μόνον ἡ μιλιὰ τοῦ λείπει!

Ἀλήθεια δὲν ὑπάρχει καλύτερο θέαμα, ἀπὸ τὸ νὰ βλέπῃ κανεὶς ἓνα τόσο καλὰ γυμνασμένο σκυλί, ποὺ καταλαβαίνει καὶ τὴν παραμικρὴ χειρονομία καὶ τὴν πιὸ μικρὴ λέξη. Ἀλλὰ καὶ πόση ἡ ὑπομονὴ ἔκείνου, ποὺ τὸ γύμνασε. Εἶναι καὶ οἱ δυὸ τους ἄξιοι γιὰ θαυμασμό!

ΜΑΘΗΜΑ 125ο

Θέμα. Ἡ ἀγελάδα. Νὰ περιγράψετε τὸ ἐξωτερικὸ της καὶ νὰ πῆτε τι κινήσεις κάνει.

Σχέδιο. I. Τὸ περιβάλλον στὸ ὁποῖο βρίσκεται **II.** Ἡ περιγραφή της: α) φυσιολογία γενικὰ β) χαρακτηριστικὲς λεπτομέρειες. **III.** Κινήσεις: Γιὰ νὰ βοσκήσῃ, γιὰ νὰ μηρυκάσῃ, γιὰ νὰ διώξῃ τίς μυῖγες.

Ἀνάπτυξη. Σήμερα τὸ πρωτὶ ὁ μικρὸς Πέτρος, ἔφερε τὴν ἀγελάδα νὰ βοσκήσῃ. Εἶναι ἡ πρώτη φορὰ, ποὺ βγῆκε ἡ καλὴ ἀγελάδα φέτος ἀπὸ τὸ σταῦλο. Νὰ τὴν γυρίζει δεξιὰ κα' ἀριστερὰ τὸ κεφάλι της, σὰ νὰ ζητᾷ ν' ἀναγνωρίσῃ τὸ μέρος, στὸ ὁποῖο ἐρχόταν καὶ βοσκοῦσε τὸν περασμένο χρόνον. Νὰ στὸ βάθος τοῦ λειβαδιοῦ, τὸ ρυάκι μὲ τίς καλαμῆς του. Ἐκεῖ ἔσβηνε τὴ δίψα της, πέρσου ἡ καλὴ μας ἀγελάδα. Καὶ γύρω του ἀπλώ-νεται καὶ φέτος ὀλοπράσινη πυκνὴ χλόη, στὴν ὁποίαν συνήθιζε νὰ ξεκουράζεται. Εἶναι ἓνα ὁμορφο ζῶον ἡ ἀγελάδα. Τὸ δέρμα

της, πού ἔχει ἄσπρα σημάδια, ἐδῶ κι' ἔκει, δὲν ξαναπῆρε ἀκόμη τὴ γυαλάδα, πού εἶχε τὸν περασμένο χρόνο. Ἄλλ' αὐτὸ θὰ γίνη σιγὰ—σιγὰ μὲ τὴν ἄφθονη βοσκὴ καὶ τὸν καθαρὸν ἀέρα. Ἄ, τώρα φαίνεται σὰ νὰ χαίρεται, ἀναγνωρίζοντας τὸν παλιὸν ἀγαπημένο της τόπο, πού βοσκοῦσε. Νά την πού σκύβει στὴ νιοβλαστημένη χλόη. Μὲ τι ὄρεξη τρώει! Τὸ σῶμα της κινεῖται κάπως ράθυμα. Εἶναι παχὺ ζῶο βλέπετε ἡ ἀγελάδα. Τὸ ἴδιο τανταντεύονται καὶ τὰ μεγάλα μαστάρια της, πού φαίνονται γεμάτα ἀπὸ γάλα.

Ὅταν πιά ἡ ἀγελάδα χορτάση, σταματάει, τεντώνει τὸ λαιμὸν της, μισοκλείνει τὰ μεγάλα μάτια της καὶ βλέπουμε νὰ κινεῖται τὸ κάτω σαγόνι της, σὰ νὰ ἐξακολουθῆ νὰ τρώη καὶ τώρα. Τὴν βλέπομε νὰ μηρουκάζη τότε, ἦσυχά—ἦσυχά, γιατί ὅπως ξέρομε ἡ ἀγελάδα ἀνῆκει στὰ ζῶα, πού ξαναμασᾶνε τὴν τροφή τους—στὰ μηρουαστικά. Νά μὰ μυῖγα, πού ἔρχεται νὰ καθήση στὸ σῶμά της. Μ' ἓνα χτύπημα τῆς οὐρᾶς της τὴ διώχνει γρήγορα.

Τὸ ἴδιο θὰ κάνη ὅλη τὴν ἡμέρα ἡ ἀγελάδα. Μὰ ἅμα ὁ ἥλιος κρυφτῆ πίσω ἀπὸ τὸ βουνὸ κι' ὁ μικρὸς Πέτρος δὲν ἔρθει νὰ πάρη τὴν ἀγελάδα καὶ νὰ τὴ φέρη στὸ σταῦλο, τότε θ' ἀκούση τὸ μουκανητό της ν' ἀντηχῆ σ' ὅλο τὸ λειβάδι.

ΜΑΘΗΜΑ 126^ο

Θέμα. Ἐνα κυνηγετικὸ σκυλί. Ἐχετε δὴ ἓνα κυνηγετικὸ σκυλί. Νὰ περιγράψετε τὶς κινήσεις του.

Σχέδιο: *I.* Ἡ σημαγραφία τοῦ σκυλιοῦ *II.* Κινήσεις: τὸ σκυλί ψάχνει, κοιτάζει νὰ βρῆ τὸ πληγωμένο πουλί, φέρνει τὸ κυνήγι.

Ἀνάπτυξη. Ἀπὸ τὴν τελευταία Κυριακὴ ἄρχισε τὸ κυνήγι. Ὁ κύριος Βασίλης εἶχε ἓνα μεγαλόπρεπο σκυλί, πού τὸ φώναζε

Στόπ. Ὁ Στόπ εἶχε μαυριδερὸ τρίχωμα, μὲ κοκκινωπὰ σημάδια ἐδῶ κι' ἔκει. Τὸ μουσοῦδί του ἦταν μακρουλὸ καὶ ἡ ματιὰ του ζωηρότατη. Τ' αὐτιά του κινουῦνταν ἀδιάκοπα καὶ στὸν παραμυχορὸν θόρυβο. Ὁ Στόπ φαινόταν πολὺ νευρικός, γιατί δὲν μπορούσε νὰ μείνη καθόλου στὴ θέση του, μὰ πάντα κοίταζε τριγύρω του, σὰ νὰ ἦταν ἔτοιμος ν' ἀρπάξη κάτι. Ἄ, ἔφρεπε νὰ βλέπατε τὴν ἀνυπομονησία του, τὴ στιγμή πού ξεκινήσαμε. Ἐγὼ, ἐννοεῖται, ἤμουν πολὺ μικρὸς γιὰ τὸ κυνήγι ἀκόμη, μὰ παρακάλεσα τὸν μπαμπᾶ νὰ μὲ πάρη γιὰ θεατὴ, μαζί του. Γι' αὐτὸ ἔφρεπε νὰ στέκουμαι καὶ νὰ βαδίζω λίγο πρὸ πίσω, ἀπὸ τοὺς κυνηγούς, σὲ τρόπο ὥστε νὰ μὴν τοὺς ἐμποδίζω στὶς κινήσεις τους.

Μόλις φθάσαμε στὸ μέρος τοῦ κυνηγιοῦ, ἀμέσως ὁ Στόπ βάλθηκε νὰ ψάχνη, νὰ μυρίζη δεξιὰ κι' ἀριστερά. Μὲ γρήγορο βῆμα, σὰ νὰ πετάη σχεδόν, πάει κι' ἔρχεται ἀδιάκοπα. Καὶ τρέχει μὲ τὴν οὐρὰ σηκωμένη καὶ τὴ μύτη του κολλημένη στὸ ἔδαφος. Αὐτὴ τὴ δουλειὰ τὴν κάνει πολλὴ ὥρα. Ἐξαφνα στέκεται, σκύβει τὸ σῶμά του πρὸς τὰ ἔμπρός, κρατάει τὴν ἀναπνοή του. Ὁ κύριος Βασίλης κατεβάζει ἀπὸ τὸν ὦμο του τὸ ντουφέκι κι εἶναι ἔτοιμος νὰ οἰξῆ. Τὸ σκυλί κάνει ἀκόμη δυὸ βήματα. Ἐξαφνα ἀπὸ ἓνα μικρὸ θάμνο πετιέται ἓνας μικρὸς λαγός. Πόσο γοργοκίνητος εἶναι ὁ καημένος. Μπαί, μὰ ἐκπυρσοκορότηση ἀντηχεῖ. Ὁ λαγὸς θέλει νὰ ξεφύγη, μὰ φαίνεται πὼς ἔχει πληγωθῆ. Δὲν ἔχει πληγωθῆ βαρειά ὡς τόσο. Γι' αὐτὸ πέρνει θάρρος καὶ θέλει νὰ προχωρήσῃ. Ὁ Στόπ ὁμως μὲ μερικὰ πηδήματα τὸν ἀρπάζει. Ἄ νὰ βλέπετε πὼς οἱ μεγάλες μασέλες τοῦ Στόπ, δάγκωναν τὸν καημένο τὸ λαγόν. Τὶ νὰ σᾶς πῶ, ἐκεῖνη τὴ στιγμή τὸν λυτήθηκα πολὺ. Πόσο θὰ ἤθελα νὰ ξέφευγε τὸ κακόμοιρο τὸ ζῶο, ἀπὸ τὴ ντουφεκιὰ καὶ νὰ γλύτωνε.

Τώρα ὁ Στόπ ἔφρενε τὸ θυμὸν του, δαγκωμένο ἀπὸ τὸ σβέρο. Πόσο περηφανευόταν! Μὲ τι θρίαμβο μᾶς κουβαλοῦσε τὴ λεία

του! Εἶχε σηκώσει περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ τὸ κεφάλι του καὶ προχωροῦσε καμαρωτὰ—καμαρωτὰ!

Ὁ κύριος Βασίλης εὐτυχῆς, γιατί μετὴν πρώτη ντουφεκιὰ εἶχε πετύχει ἓνα τέτοιο κυνήγι, χάριδεψε τὸ Στόπ, πού τώρα γαίγιζε καὶ πηδοῦσε στὸ λαϊμὸ τοῦ κυρίου του, χαρούμενος!

ΜΑΘΗΜΑ 127°

Θέμα. Ἡ κότα. Νά περιγράψετε τὴν κότα πού ἔχετε δῆ. Νά κάνετε λόγο γιὰ τὴ ζωὴ της καὶ τὸ χαρακτήρα της.

Σχέδιο.

	}	Τὸ σῶμά της: χρῶμα τῶν φτερῶν	}	τὸ λειρί της
I. Φυσικὴ της θωριά				
	}	Τὸ κεφάλι της	}	τὸ ράμφος της.

	}	Πράξεις	}	Φροντίζει γιὰ τὴν ἀσφάλειά της. Σκάβει τὸ χῶμα, γεννάει ἀυγά, κλωσάει, τριγυρίζει τὰ πουλάκια της. (παρὰ) κολουθῆστε τὶς κινήσεις της).
II. Ἡ ζωὴ της				

III. Ὁ χαρακτήρας της: παράδειγμα ἀφοσίωσης (ἀκοῦστε τὶς φωνές της).

IV. Ἡ χρησιμότητά της.

Ἀνάπτυξη. Κάθε πρωὶ πού θ' ἀνοίξω τὴν πόρτα τοῦ κοτεσιοῦ, ἡ Κοκῶ, ἡ καλή μας ἡ κοτούλα, βγαίνει πρώτη. Ἐπειδὴ καθαρίσει λίγες στιγμὲς, ἔπειτα μετὰ τὰ πόδια ἐνωμένα, χόπ, πηδαί χάμω στὴ γῆ, χτυπώντας τὰ φτερά της. Ἡ Κοκῶ εἶναι μιὰ κότα μετὰ μαῦρα ἀστραφτερά φτερά. Τὸ πάνω μέρος τοῦ κεφαλιοῦ της στολίζεται μ' ἓνα λειρί, πού ἔχει ζωηρὸ ἄλικο χρῶμα. Ἐπειδὴ τινάζει τὰ φτερά της, ἔπειτα προχωρεῖ σοβαρὰ—σοβαρὰ, σὰ νὰ

θέλη νὰ ἐπιθεωρήσῃ τὰ τριγυρινὰ μέρη. Φανερὸ εἶναι πὼς ζητάει τὸ πρόγευμά της. Καὶ τὸ βρίσκει, ξύνοντας μετὰ τὸ ράμφος της τὴ γῆ. Πότε λίγοι σπόροι, πότε λίγα σκουληκάκια, πότε κατὰ μικροῦτσιες ρίζες μέσα στὸ χῶμα, πού σκάβει—ὅλα αὐτὰ κάνουν τὸ πρόγευμά της. Μὰ κάθε τόσο τὴ βλέπω νὰ πηγαίνει στὴ μεγάλη γαβάθα, πού ὑπάρχει νερὸ καὶ νὰ σκύβῃ τὸ κεφάλι της μέσα σ' αὐτήν. Πίνει λίγο καὶ ἔπειτα σηκώνει τὸ κεφάλι της πρὸς τὰ πίσω, γιὰ νὰ τὸ καταπιῇ. Αὐτὸ γίνεται πολλὰ φορὲς.

Ἔτσι ἡ κότα μας, γιὰ τὴν ὥρα δὲν ἔχει ἄλλη ἀπασχόληση ἀπὸ τὸ νὰ βρῇ τὴν τροφὴν της καὶ νὰ φροντίσῃ γιὰ τὴν ἀσφάλειά της. Ἄλλ' ὅταν φθάνη ἡ ὁμορφὴ ἐποχὴ, ἡ ζωὴ τῆς Κοκῶς ἀλλάζει. Θέλει νὰ κλωσῆσῃ καὶ κλωσάει σχεδὸν ἓνα μῆνα, χωρὶς ν' ἀφήσῃ τὴ φωλιά της. Καὶ νά, ἓνα ὥραϊο πρωὶ βλέπουμε μιὰ ὀλόκληρη οἰκογένεια τριγύρω της νὰ τὴν ἀκολουθῇ, ἀφήνοντας λεπτὲς φωνίτσες. Τότε ἀρχίζουν γιὰ τὴν Κοκῶ, πού εἶναι μητέρα πιά, οἱ ἀδιάκοπες φροντίδες. Μετὰ μιὰ ἀξιοθαύμαστη ὑπομονὴ μαθαίνει τὰ μικρά της νὰ βρίσκουν μόνον τοὺς τὴν τροφὴν τους. Κλό-κλό-κλό-κλό, ἀκούγεται στὴν αὐλὴ τώρα. Καὶ ἡ Κοκῶ φέρνει στὸ στόμα της σκουληκάκια, γιὰ τὰ μικρά της. Κλό-κλό-κλό-κλό. Εἶναι ἡ ἀνήσυχη φωνὴ τῆς Κοκῶς τώρα, γιὰ κάποιον μικρὸν της, πού ἀπομακρύνεται ἀσυλλόγιστα, πέρα στὸ φράχτη. Γιατὶ πρέπει νὰ ξέρετε, ὅτι τὸ μάτι τῆς Κοκῶς εἶναι ἀγρυπνο πάντα. Καὶ τὴ στιγμὴ πού βλέπει τὸν κίνδυνον ν' ἀπειλῇ κανένα ἀπὸ τὰ μικρά της, τρέχει ὀρμητικὰ καὶ ἀφοβα, πρὸς ἐκεῖνον πού θέλει νὰ κάνει κακὸ στὰ παιδιὰ της. Τώρα τὰ φτερά της εἶναι ἀνασηκωμένα, τὸ ράμφος της ψηλὰ καὶ οἴχεται ἀπάνω στὸν ἐχθρὸ, ἔτοιμη νὰ θυσιασθῇ ἢ ἴδια, γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ ἀπειλούμενου μικροῦ της. Κι ἅμα περᾶσῃ ὁ κίνδυνος, ξαναμαζεῦει τὰ μικρά της κάτω ἀπὸ τὰ φτερά της καὶ κάθεται ἤσυχα.

Ἡ κότα, χωρὶς ἀμφιβολία ἀπ' ὄλο τὸ κοτέτσι εἶναι τὸ πιὸ

χρήσιμο πουλί. Μᾶς δίνει τ' αὐγά της. Ἡ κότα εἶναι τὸ σύμβολο τῆς μητρικῆς ἀγάπης καὶ ἀφοσίωσης.

ΜΑΘΗΜΑ 128ο

Θέμα. Τὸ χελιδόνι. Ἐνα χελιδόνι ἦρθε καὶ κάθησε στὸ ἀνοιχτὸ παράθυρό σας. Ἐπειτα ἀπὸ λίγες στιγμὲς φεύγει. Τὸ παρακολουθῆτε μὲ τὸ βλέμμα σας. Τί κινήσεις κάνει;

I. Ἰδέες.

Τι βλέπουμε. Κεφάλι πλατύ, μάτια μαῦρα καὶ λαμπερά, ράμφος κοντό. Σῶμα πλατυσμένο. Οἱ θωρακικοὶ μῦς του εἶναι γεροί.

Τὸ φτέρωμα του εἶναι σκοῦρο, μὲ μπλὲ ἀποχρώσεις πρὸς τὸ κεφάλι καὶ στὴν πλάτη καὶ ἄσπρες στὴν κοιλιά καὶ στὸ λαιμῷ.

Τὰ φτερά του εἶναι τοξοειδῆ μακρὰ καὶ μυτερά. Ἡ οὐρά του εἶναι μακρὰ καὶ διχαλωτή.

Τὰ πόδια του κοντά.

Τι πιάνουμε. Τὸ φτέρωμα του εἶναι λεῖο. Τὰ νύχια του σκληρά.

Τι ἀκοῦμε. Τὸ κελάδημά του. Διαπεραστικές, ψιλὲς φωνές. Χτύπημα τῶν φτερῶν.

Τι κάνει τὸ χελιδόνι. Πετᾶει στὸν ἀέρα, χτίζει τὴ φωλιά του, τρώει τὰ ἔντομα.

Σχέδιο. I. Μέρος ποῦ εἶδα τὸ χελιδόνι. (Ποῦ; Πότε;)

) Κεφάλι. Μάτια. Ράμφος.

II. Περιγραφή τοῦ χελιδονιοῦ

) Σῶμα. Τὰ φτερά του. Τὸ φτέρωμα του. Ἡ οὐρά του.

) Τὰ πόδια του.

(Τὸ χελιδόνι εἶναι καμωμένο γὰρ νὰ πετᾷ).

-) α) Πετᾶει
- III.** Τι κάνει τὸ χελιδόνι) β) κυνηγᾷ ἓνα ἔντομο
-) γ) φέρνει φαῖ στὰ μικρά του

IV. Συμβουλή: Νὰ προστατεύουμε τὴ φωλιά τοῦ χελιδονιοῦ.

Ἀνάπτυξη. Μιὰ μέρα τοῦ Μάη, σηκώθηκα πολὺ πρωτὶ, γὰρ νὰ ἐτοιμάσω τὰ μαθήματά μου. Ὁ καιρὸς ἦταν θαυμάσιος. Ἀπὸ τὸ μισανοιχτὸ παράθυρό μου ἔμπαιναν οἱ χαρούμενες ἀχτίνες τοῦ ἡλίου. Καὶ μαζί του, ἐρχόταν ἡ ὄμορφη μυρωδιὰ τῶν λουλουδιῶν τῆς ἀνθισμένης φύσης. Σκυμένος στὸ μικρὸ γραφεῖό μου διάβαζα μὲ πολλὴν ὄρεξη. Ἐξαφνα ἄκουσα ἓνα λεπτὸ τίναγμα φτερῶν. Γύρισα ἀμέσως τὸ κεφάλι μου καὶ τί βλέπω; Ἐνα χελιδόνι, καθισμένο πάνω στὸ πεζοῦλι τοῦ παραθυριοῦ. Δὲν χόρταινα νὰ τὸ κοιτάζω. Τὶ ὄμορφο ποῦ ἦταν! Τὰ μάτια του ἦταν ζωηρὰ καὶ λαμπερά, τὸ φτέρωμα του ἄστραφτε κατάμαυρο, μὲ μπλὲ ἀντιφεγγίσματα στὸ κεφάλι, στὶς πλάτες καὶ στὰ φτερά καὶ ἄσπρα στὸ μέτωπο, κάτω ἀπὸ τὸ λαιμῷ καὶ τὴν κοιλιά. Τὸ κεφάλι του ἦταν πλατύ, τὸ ράμφος του μικρὸ, τὰ μεγάλα φτερά του μακρὰ, τοξοειδῆ καὶ αἰχμηρά, ἡ δὲ οὐρά του μακρὰ καὶ διχαλωτή, φτιασμένη ἔτσι γὰρ νὰ διευκολύνῃ τὸ πέταγμα του στὸν ἀέρα!

Ἐξαφνα ἄφησε μιὰ ψιλὴ φωνίτσα, σὰ νὰ μ' ἀποχαιρετοῦσε καὶ νά, τὸ ὄμορφο πουλάκι πέταξε! Τὸ παρακολούθησα τότε ἀπὸ τὸ παράθυρο, μὲ τὴ ματιά μου. Τὰ φτερά του ἔσχιζαν μὲ μιὰ μεγάλη ταχύτητα τὸν ἀέρα. Δυστυχία στὸ ἀσυλλόγιστο ἔντομο, ποῦ θὰ βρισκόταν στὸ πέρασμά του! Θὰ τὸ ἄρπαξε ἀμέσως, μὲ τὸ ράμφος του. Νάτο ποῦ πῆγε τώρα πάνω στὸ καμπαναριό. Χαρούμενες φωνίτσες ἀκούσθηκαν ἀπὸ κεῖ. Ἐκεῖ ἦταν ἡ φωλιά του, φαίνεται. Καὶ τὸ καλὸ χελιδόνι ἔφερε τροφή σ' αὐτά, ἔφερε κανένα ἔντομο, ποῦ θὰ εἶχε πιάσει στὸ δρόμο του. Κι ἀφοῦ τοὺς ἔδωσε τὴν τροφή ποῦ τοὺς πῆγε, ξαναπέταξε πάλι ἀκού-

ραστο, πρὸς τὸ γαλάζιο ἄπειρο, ζητώντας νέα τροφή. Ἀπὸ τὸ πρῶτ' ὡς τὸ βροῖδι, τὴν ὠραία αὐτὴν ἐποχή, δὲν κάνει τίποτ' ἄλλο, παρὰ νὰ κυνηγήῃ ἀδιάκοπα τὰ ἔντομα. Τὸ κυνήγι αὐτὸ ὅμως εἶναι ὠφέλιμο γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, γιατί' ἔτσι καταστρέφονται πολλὰ ἔντομα, ποὺ εἶναι βλαβερὰ στὴν ὑγεία μας.

Πρέπει λοιπὸν νὰ προστατεύουμε τὴ φωλιὰ τοῦ χελιδονοῦ, ὄχι μόνο γιατί' κάνουμε μιὰ καλὴ πράξη, ἀλλὰ καὶ μιὰ πράξη εὐγνωμοσύνης πρὸς αὐτό.

ΜΑΘΗΜΑ 129ο

Θέμα. Ἡ πεταλοῦδα. Κάνοντας τὸν περίπατό σας, βλέπετε μιὰ πεταλοῦδα νὰ πετᾷ ἀπὸ λουλουδι σὲ λουλουδι. Νὰ περιγράψετε τὸ ἔξωτερο τῆς καὶ τίς κινήσεις ποὺ κάνει.

Ἀνάπτυξη. Εἶναι κυριακή. Ὁ ὠραῖος καιρὸς προκαλεῖ σὲ περίπατο. Μόλις φάγαμε λοιπὸν, ὁ μπαμπᾶς, ἢ μαμᾶ κ' ἐγὼ βγήκαμε γιὰ νὰ περπατήσουμε. Ἐπειτα ἀπὸ λίγο δρόμο βορθῆκαμε στὴν ἐξοχή. Ἄ, πόσο εὐτυχημένος ἦμουν, ποὺ ἀνάπνεα τὸν καθαρὸν ἀέρα. Νὰ μὲ βλέπατε πῶς ἔτρεχα, μέσα στὰ χλοϊσμένα δρομάκια τῆς ἐξοχῆς! Δεξιὰ κὶ ἀριστερά μου τὸ σιτάρι εἶχε μεγαλώσει καὶ στὸ παραμικρὸ φύσημα τοῦ ἀέρα, τὰ στάχια ἔγειναν τὸ κεφάλι τους.

Ἐξαφνα, σὰν ἓνα πέταλο ἀπὸ τριαντάφυλλο, ποὺ τὸ κυλοῦσε ἐδῶ κὶ ἐκεῖ ὁ ἄνεμος, φάνηκε μιὰ πεταλοῦδα. Πέρασε ἀπὸ τόσο κοντά μου, ὥστε γιὰ μιὰ στιγμή νόμισα ὅτι ἀπλώνοντας τὸ χέρι μου, θὰ τὴν ἔπιανα. Μὰ ἡ πεταλοῦδα πέταξε καὶ πῆγε καὶ κἀθησε πάνω σὲ μιὰ μεγάλη παπαροῦνα. Ἐκεῖ, μὲ τὰ φτερά ἀπλωμένα πάνω στὴν παπαροῦνα, νόμιζες πῶς ξεκουραζόταν. Σιγά-σιγά, πατώντας στίς ἄκρες τῶν ποδιῶν μου, τὴν πλησίασα. Μὲ

κατάλαβε ἄραγ; Γιατί' ἀμέσως ἀνοιξε τὰ φτερά τῆς κὶ ἦταν ἔτοιμη νὰ φύγῃ. Ἄλλ' ἐγὼ δὲν προχώρησα καθόλου ἀπὸ τὴ θέση μου, παρὰ ἄρχισα νὰ τὴν ἐξετάζω ἄνετα τώρα.

Τὸ χροῖμά τῆς ἦταν κίτρινο, μὲ δυὸ σκοῦρα στίματα, στίς ἄκρες τῶν φτερῶν τῆς καὶ στὰ δυὸ μέρη τοῦ κεφαλιοῦ τῆς, διέκρινα τὰ μάτια τῆς. Πῆγα πιὸ κοντά, ὅσο μπορούσα πιὸ ἀθόρυβα. Εὐτυχῶς δὲν μὲ κατάλαβε. Τὴν εἶδα τότε νὰ ἔχῃ βυθίσει στὴν παπαροῦνα τὸν προμυκτῆρα τῆς καὶ νὰ ρουφή μ' αὐτὸν τὸ χυμὸ τοῦ λουλουδιοῦ, ποὺ θὰ χρησίμευε γιὰ τροφή τῆς.

Ἄ, τί νὰ σᾶς πῶ. Δὲν μπόρεσα ν' ἀνθῆξω στὴν ἔνοχη ἐπιθυμία ν' ἀποκτήσω ἓνα τόσο ὁμορφο ἔντομο. Γι' αὐτὸ ἄπλωσα τὸ χέρι μου, γιὰ νὰ τὴν πιάσω. Μὰ ἡ πεταλοῦδα τὸ κατάλαβε καὶ πέταξε. Τὴν ἀκολούθησα τρέχοντας. Μὰ λὲς κ' ἤθελε νὰ μὲ κοροϊδέψῃ καθόταν ἀπὸ λουλουδι σὲ λουλουδι καὶ τὴ στιγμή ποὺ πῆγαινα ἐγὼ κοντά, φράπ, πέταγε, στὸ λεπτό. Ἐπὶ τέλους μεταχειρίσθηκα κ' ἐγὼ ἓνα στρατήγημα. Ἐβγαλα τὸ καπέλλο μου καὶ τὴ στιγμή ποὺ ἡ πεταλοῦδα καθόταν σ' ἄλλη παπαροῦνα, τὸρριξα πάνω καὶ τὴ σκέπασα. Ἄ τούτη τὴ φορὰ δὲ μοῦ γλύτωσε! Τὴν ἔπιασα. Νὰ τὴ βλέπατε πῶς ἀγωνιζόταν, γιὰ νὰ ξεφύγῃ μέσα ἀπὸ τὰ δάχτυλά μου. Μαζὶ μὲ τὸ τίναγμα τῶν φτερῶν τῆς ὅμως ἄφηνε μιὰ σκόνη κίτρινη. Πόσο εἶχε χάσει ἢ καημένη ἡ πεταλοῦδα ἀπὸ τὴν ὁμορφιά τῆς, ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἀπότομη χειρονομία μου! Γιὰ μιὰ στιγμή δοκίμασα ζωηρῆ τὴν ἐπιθυμία νὰ τὴν κρατήσω γιὰ πάντα, μέσα σ' ἓνα κουτάκι. Ἄλλὰ τὴ λυπήθηκα τόσο, τώρα μάλιστα ποὺ τὴν εἶχα κάνει νὰ χάσῃ τὴν ὁμορφιά τῆς, ὥστε τὴν ἄφησα ἀπὸ τὰ χέρια μου. Ζαλισμένη τριγύρισε λίγο, μὰ ἔπειτα ξαναπῆρε τὴ φόρα τῆς. Νὰ τὴν ποὺ πῆγε καὶ κἀθησε τώρα ξένιαστη πάνω σὲ μιὰ μουριά. Ἀνάπνεε τὸν ἀέρα τῆς ἐλευθερίας τῆς!

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΑΣ

1. Παιδαγωγικά

- Ο ΠΕΣΤΑΛΟΤΖΙ **Μ. Παπαμαύρου** ἄδ. δρχ. 100 δεμ. δρχ. 110. (Συσταίνεται μ' ἐγκύκλιο τοῦ Ὑπ. Παιδείας).
- ΟΔΗΓΟΣ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΜΕΛΙΣΣΟΚΟΜΙΑΣ **Γ. Τριβιζᾶ** μὲ 170 εἰκόνες. Ἄδ. δρχ. 50 δεμ. δρχ. 60.
- ΤΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΔΙΔΑΣΚΕΤΑΙ Ἡ ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ
Ἄργ. Σακελλαρίου. Θεολόγου καθηγητοῦ ἄδ. δρχ. 20 δεμ. 25
- ΠΩΣ ΘΑ ΜΠΟΡΕΣΗ ΝΑ ΖΗΣΗ ΚΑΛΥΤΕΡΑ Ο ΓΕΩΡΓΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ **Γ. Τριβιζᾶ** δρχ. 7 50.
- Ντεκρολύ—Μπόν:** ΤΟ ΝΕΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ Μετ. **Θαλῆ Κυρήμου.** Δρχ. 15.

2. Πρακτικά βοηθήματα τοῦ δασκάλου

- ΓΕΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΤΩΝ ΝΗΣΙΑΓΩΓΩΝ μὲ ὑποδειγματικὲς διδασκαλίαι καὶ 80 εἰκόνες **Α. Τσάμου** Παιδαγωγοῦ δρχ. 25.
- ΔΕΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ (Διασκευὴ ἀπὸ τὸ Γαλλικὸ) **Ἄγλαίας Μεταλλινού.** Τεῦχος α'. γιὰ τὸ δάσκαλο μὲ 200 εἰκόνες καὶ ὁδηγίαι δρχ. 20. Τεῦχος α'. γιὰ τὰ παιδιά μὲ 200 εἰκόνες δρχ. 10.
- ΟΔΗΓΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΩΝ ΕΚΘΕΣΕΩΝ Κατὰ τὸ σύστημα τῶν διασημότερων συγχρόνων Γάλλων παιδαγωγῶν) **Ἄγλαίας Μεταλλινού** καὶ **Ἄδ. Α. Παπαδήμα** δρχ. 30.

3. Για σχολικὲς γιορτὲς

ΠΑΙΔΙΚΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ *Κ. Παπαχαράλαμ-
πους* δρ. 12.50.

ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΚΩΜΩΔΙΕΣ (Διασκευὴ ἀπὸ τὸ Γαλλικὸ) *Ἄ-
γλαῖας Μεταλλينوῦ* δρ. 15.

ΘΕΑΤΡΟ ΓΙΑ ΜΕΓΑΛΑ ΠΑΙΔΙΑ *Στ. Σπεράντισα—Ἄδ.
Α. Παπαδήμα* δρ. 15.

ΑΚΑΚΙΕΣ *Στ. Σπεράντισα—Ἄδ. Α. Παπαδήμα* μὲ μουσι-
κὴν *Δ. Ἀργυροπούλου* δρ. 25.

4. Λογοτεχνικὰ

ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΓΑΠΗ (Ἐκδοσὴ Δευτέρα Μυθιστόρημα *Ἄδ.
Α. Παπαδήμα* δρ. 15.

ΣΙΓΑΛΕΣ ΦΩΝΕΣ Ποιητικὴ συλλογὴ *Ν. Πευμεζᾶ Λαύρα*
δρ. 15.

ΛΙΓΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ Ποιητικὴ συλλογὴ (Καλλιτεχνικὴ ἔκδο-
σὴ μὲ εἰκόνες). *Κ. Βελύρα* δρ. 25.

Ο ΠΑΡΑΦΩΝΟΣ ΑΥΛΟΣ Ποιητικὴ συλλογὴ (μὲ εἰκόνες)
δρ. 15.

Η ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ Η ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΤΗΣ.
Μελέτη *Ἄδ. Α. Παπαδήμα* δρ. 10.

Η “ΠΑΙΔΙΚΗ ΧΑΡΑ,”

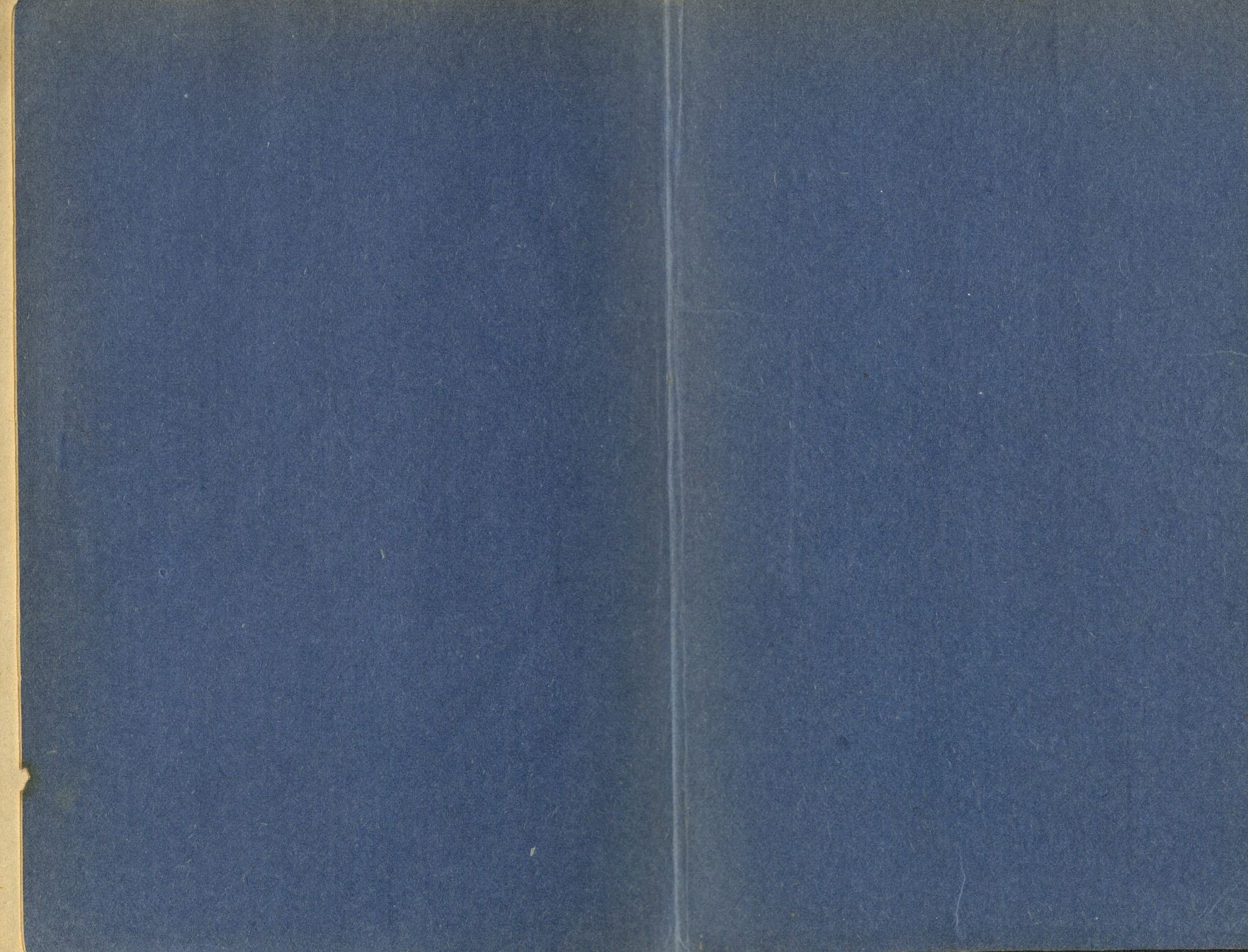
Εἶναι τὸ περιοδικὸ πὺν πρέπει νὰ βρῖσκεται μέσα σὲ κάθε ἑλληνικὸ σπίτι. Ἡ ὕλη του φροντίζει γιὰ τὴ μόρφωση τῶν παι-
διῶν, σύμφωνα μὲ τοὺς νέους παιδαγωγικοὺς τρόπους. Τ’ ἀφ-
θονα ἐγκυκλοπαιδικὰ του ἀναγνώσματα, τὰ μαθήματα χειροτε-
χνίας, τὰ ὄμορφα διηγήματά του, τὰ παρμένα ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ
παιδιοῦ, στὸ σχολεῖο καὶ στὸ σπίτι, διαπλάτουν τὸ παιδί πάνω σὲ
ὑγιεῖς ἀρχές, γιὰ τὸ ἀναπτύσσον τὴν αὐτενέργεια καὶ τὴν ὄ-
ρεξιν γιὰ δουλειά.

Ἡ Π. Χαρά ἔχει συστηθῆ μὲ *δύο ἐγκυκλίους τοῦ Ὑπουργοῦ
γείου Παιδείας* ὡς τώρα.

Συνδρομὴ: Ἐτησίᾳ δρχ. 75 Ἐξάμηνη δρχ. 40. Τὸ τεῦ-
χος δρχ. 2.

Ἡ κάθε Μαθ. Κοινότητα μπορεῖ νὰ διαθέτῃ καὶ τεύχη
ἀκόμη, ἀπὸ κάθε ἀριθμὸ, κρατώντας 20% ποσοστά, ἀπὸ τὴν κα-
τανάλωσιν, γιὰ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ταμείου της.

Ἐγγραφόμενοι στὴν Π. Χαρά ἀποκτᾶτε ἕναν εὐχάριστο καὶ
ὠφέλιμο σύντροφο. Σ’ ἐκείνους πὺν ἐγγράφουν δέμα ἐτήσιους
συνδρομητές, δίνουμε γιὰ δῶρο μιὰ φωτογραφικὴ μηχανὴ Kodak.

2

ΔΡΧ. 30

